

המדריך המלא לנישואין מאושרים

פרקי הדרכה לאיש

זמיר כהן

שנת ה'תשע"ז – 2017

עיצוב ועימוד: ת. גראטש, ר. בשארי
עיצוב כריכה: ח. גרינברג

האתר הרשמי
www.hzc.org
אתר הדברות
www.hidabroot.org

להזמנות:
0732221250
shops.hidabroot.org

©

כל הזכויות שמורות למחבר
אולם מותר לצלם ולהעתיק קטעים שלא למטרת מסחר או רווחים

תוכן

9 ..... מבוא

חלק ראשון: תקופת הנישואין

13 ..... פרק ראשון - להיות נשוי ומאושר

המצב הטבעי בחיי הנישואין | עזר כנגדו? | היתרון שבחיסרון
| סוד האיזון

17 ..... פרק שני - הדרך אל האושר בחיי הנישואין

שני שרים מול שני ראשי ממשלה | עולמם של בעלי החיים
| ההבדלים שיוצרים את שלימות הקן המשפחתי | הדדיות

21 ..... פרק שלישי - מרחב אישי מול מרחב זוגי

הצורך בשותפות | ואל אישך תשוקתך | הקשר הרגשי
| משקלה של מילה טובה | אגרת החזון-איש | רגלה של
אשתי כואבת לנו... | חיי חברה ומערכת זוגית | אשתו כגופו

29 ..... פרק רביעי - המפתח המרכזי לשלום בית

הדרכת הרמב"ם לבני הזוג | הוראות מעשיות לבעל |
שער הכניסה לשפע כלכלי | האם ניתן לרפא צלקות בחיי
נישואין?

41 ..... פרק חמישי - הבדלים פסיכולוגיים בין גברים לנשים

זיהוי ההבדלים - סוד ההצלחה | כשרון דיבור מול מתמטיקה
| הבחנה בצבעים | תחומי התעניינות | תחביבים | רגישות
לעלבון ופגיעה | כוח מול לב | רגישות מול מכניקה | קניות
ופרסומות | צלילי יקיצה | רפואה מגדרית | דיבור ברמזים

- 57 פרק שישי - **ביקורת בנישואין** .....
כח הלשון | ביקורת בונה? | עצות מעשיות במתיחת ביקורת
| לא כל טעות אמורה לגרור ביקורת | מתי מותר לבקר? |
כיצד מותחים ביקורת? | מה אעשה כשהיא איננה מדברת
בנחת? | זהירות מיצירת צלקות | התנהלות בעת ויכוח
- 69 פרק שביעי - **מחמאות בנישואין** .....
תשוקתה אליך! | כיצד מחמיאים? | עיתוי וכמות המחמאות
| כשאינן חשק להחמיא | על מה להחמיא? | אורח טוב
לעומת אורח רע | נצל הבעת תסכול למחמאה | שפת הגוף
| הרווח העתידי | מחמאה יוצרת אהבה | הכרת הטוב וחסד
טהור | מעשה בגנן
- 79 פרק שמיני - **פרפר או זנוב?** .....
מרגל לעומת תייר | ענין של זווית ראייה | דַּבַּר טוב - תהיה
טוב | אימון לרכישת עין טובה | הזבוב והפרפר
- 85 פרק תשיעי - **אהבה מהי?** .....
משמעותה האמיתית של המילה 'אהבה' | אהבה יציבה
מול אהבה זמנית | כיצד יוצרים אהבה אמיתית? | כיצד
ההשקעה בדברים שנראים קטנים יוכלו להפוך את רעייתך
למאושרת?... | **אֶרְשֶׁתִּי לִי לְעוֹלָם?** | נקודות שחשוב לזכור
- 93 פרק עשירי - **עצות טובות בחיי הנישואין** .....
התייחסות נכונה לריב | אתך תמיד | הטה אוזן | הודה על
האמת | מזלזלים בך? בדוק את עצמך | מה חשוב לצד
השני? | שימוש במידע | הכניסה לזרים אסורה! | עיתים
תורה | הטוב שבזולת | הנמך ציפיות | סודו של הזקן הסיני |
והתעלמות... | התכנסות למערה | הירח והפיס
- 105 פרק אחד עשר - **הִיָּה נֶאֱמַן** .....
הגדרת המילה אמונה | ביטוי הנאמנות | ודבק באשתו

107 פרק שנים עשר - **דרכי התמודדות עם תלונות מצויות בין בני זוג**.....

אינך מקשיב | אינך מדבר איתי | אין לך זמן בשבילי | אינך מבטא רגשות | אתה קשור לאמך יותר מידי | אתה מעונין בכבוד מיותר | אינך מכבדת | את סוגרת אותי | אכפת לך רק מהילדים | אינך מסדרת | את בזבזנית | את נרגנית | את רגישה מידי | אינך מסכימה איתי | מְצָא טוב או מְרַמְּזות?

123 פרק שלשה עשר - **התברר שאיננו מתאימים - מה עושים?**.....

להתאים במקום לשנות | החיובי שבשונה | לכסות באהבה | מנמיכים ציפיות | רואים את העיקר

131 פרק ארבעה עשר - **הכח להתמודד**.....

הכל נכון, אך מהיכן אקח את הכח להתמודד? | עד כמה יש להקריב למען השלום | היא זו אני ואני זו היא | תפקידו העיקרי של צלם חתונות

137 פרק חמשה עשר - **להתגרש או להישאר נשוי?**.....

מבט נכון | הוצאות ותוצאות אישיות | כשיש ילדים | אז מה עושים?

143 פרק ששה עשר - **שיקום מערכות נישואין**.....

האמינו שאפשר! | המחאה על סך חצי מיליון דולר | העץ, העלים והשורשים | הדרכה מעשית לשיקום

פרק שבעה עשר - **לימוד יסודות בשלום בית ממעמד ומנוסח החופה**

149 **והקידושין**.....

ביאור המילה 'מקודשת' | "כדת משה וישראל" מדוע מוזכר כאן משה? | טבעת עגולה מתחת חופה מרובעת | שמח תשמח רעים אהובים

- 153 פרק שמונה עשר - **הדרך לשלום בית על פי תורת הקבלה**.....
- מעמד האשה על פי הקבלה | כבוד האשה - שער הפרנסה
| עולם העשייה | עיקר הבית | חסדים וגבורות | קדושת
הנישואין על פי הקבלה | האש, האיש והאשה | אהבה
ונתינה
- 163 פרק תשעה עשר - **יחסי כלה וחמותה והבן שביניהן**.....
- מדוע מצוי שאינן מסתדרות? | כיצד ינהגו שתיהן זו כלפי זו,
וכיצד ינהג הבעל - המוצא עצמו לעיתים בין הפטיש לבין
הסדן, כלפי שתיהן
- 169 פרק עשרים - **יציאה מהשגרה**.....
- 173 פרק עשרים ואחד - **מי גן-עדן**.....
- דם מילה ודם נדה - והקשר שבניהם | חטא עץ הדעת |
הטבילה במי גן עדן
- 177 פרק עשרים ושניים - **מדברי חכמי ישראל**.....

חלק שני: **טרום נישואין**

- 197 פרק ראשון - **מטרת הנישואין**.....
- מציבים יעד נכון | שני החצאים שיוצרים אחד שלם | גדולת
יום הנישואין | זיווג שני - מהו? | שלימות הנשמה ועיצוב
האישיות | להיות נותן
- 203 פרק שני - **עם מי מתחתנים?**.....
- שיטת ההיכרות הנכונה | היכרות שכלית מול היכרות יצרית
| אהבה אמיתית - מהי? | אהבה קיימת מול אהבה מתפוגגת

- 205 ..... **פרק שלישי - התאמה בזוגיות**
מה צריך לבדוק? | האם אנחנו מתאימים? | מתאים מול זהה
| בשר וחלב או יין ומים
- 209 ..... **פרק רביעי - גורמי עיכוב במציאת זיווג**
שפת גוף המשדרת: עצבות / חוסר מנוחה / שתלטנות |
נרגנות | חיפוש בקומה הלא נכונה | חוסר עדינות ורוך | אי
שמירת נגיעה | משקעים וצלקות בלב | בררנות מופרזת |
פער רוחני גדול | חוסר תפילה מעומק הלב | חיזוק לבבות
כאובים מתוך צפייה לזיווגם | הזיווג נמשל לקריעת ים סוף
- 221 ..... **פרק חמישי - פשר מעמד החופה**
משמעות החופה והקידושין | מה פשר נתינת הטבעת?
ביאור שבע הברכות

נספחים

- 237 ..... **נספח א: מעמד האשה ביהדות**
האשה בהלכה ובעולם | הפליה מול הגנה | נאמנות | תפקידי
שררה | חכמה, בינה ודעת
- 247 ..... **נספח ב: משפחה ברוכה**
כל ילד אוצר | ההיבט הכלכלי | ההיבט ההשכלתי והחינוכי |
ביטחון עצמי וחכמת חיים | מעמד ההורים
- 261 ..... **נספח ג: היחס לילדים וכיבוד הורים**
קשרים בריאים בין הילדים להוריהם | חומרת אי כיבוד
הורים | פיתוח קשרים בריאים בין ההורים לילדים

מבוא

המציאות הכלל עולמית מלמדת שאין רבים היכולים להעיד על עצמם כי הם מאושרים בחיי הנישואין. פסיכולוגים בעולם טוענים שכאשר רואים זוג צעיר צועד יחד ברחוב, ניתן מיד לדעת אם הם כבר נשואים: אלה הנשואים, צועדים בפנים חתומות ומשוחחים ביובש, בעוד הבלתי נשואים מאירים פנים זה לזו ומשוחחים ברגש...

ידוע הסיפור על אותו זוג מאורס שכאשר יצאו מבית הורי הבחור, נתקלה הכלה המיועדת באבן ונפלה. הבחור גילה מיד דאגה רבה. הוא הפציר בה להתיישב ולנוח מעט, ביקש לוודא שהכל בסדר, ואף הגיש לה כוס מים. אך כאשר מאורע דומה קרה שוב לאחר חודש מהחתונה, הוא מיד פתח בניזיפה: "מדוע את הולכת מבלי להביט קדימה?!"

ואם לא די בכך, מחקרים מלמדים כי רוב הזוגות בעולם מאוכזבים מבחירתם עד כדי כך שאילו היו יכולים לחזור בזמן לאחור, היו בוחרים באדם אחר כבת או כבן זוג לחיים. משמעות הדברים נוראה.

אך האמנם לכך נועדנו, לסבול בחיי הנישואין?

האם נכונה תחושתם של בני זוג רבים שאין מנוס מלהתמודד עם המרירות והסבל לצד התועלת שבחיי הנישואין, משום שהם בטוחים כי זוהי צורתה הטבעית של המערכת הזוגית?

ובעיקר: האם וכיצד ניתן לבנות מערכת נישואין מוצלחת ורוויית אושר אמיתי?

התורה מלמדת והניסיון מוכיח, כי הבנת מבנה המערכת הזוגית, וזיהוי ההבדלים שבין האיש לאשה מההיבט הנפשי-פסיכולוגי, מדריכים ומלמדים כל צד כיצד להעניק לזולתו את צרכיו האמיתיים. ומכאן, קצרה הדרך לאושר הנכסף בחיי הנישואין. אושר **המובטח (!)** לבני זוג אשר יקפידו על הדרכה זו.

ואכן, לכל מדריכי הנישואין אין ספק כי הגורם המרכזי למשברי הנישואין המצויים כל כך, נעוץ בהבנה המוטעית של **מהות הזוגיות ותכליתה**, ואת אופי

החיים המשותפים בנישואין **מתוך השלמה הדדית**. שני אלה מצטרפים לשגרת חיי היום יום, שגרה השוחקת את הצורך האמיתי להשקיע בשימור הזוגיות.

בפרקים שלפנינו נתבונן יחד בתכנית האלוקית לחיי איכות נפלאים בנישואין, באמצעות השלמה הדדית ורעננות בנישואין. לימוד אשר יוכיח שחיי נישואין מוצלחים ומאושרים הנם **בהישג יד ממש**.

בחלקו הראשון של הספר נעסוק בהדרכה המעשית לנשואים, ובחלק השני נתבונן בידיעות הבסיסיות הנדרשות לכל אדם טרם הנישואין. ידיעות שיש בהן תועלת רבה גם לבני זוג נשואים.

ולסיום, הערה חשובה: כשמדריכים בספר אחד גם את הבעל וגם את האשה, ההדרכה עלולה לעיתים להזיק יותר מלהועיל. האדם משוחד, כידוע, בכל הנוגע לעצמו, ומעדיף לראות את חסרונות זולתו. בקריאת הספר מנסה הוא מיד להבין מה לא בסדר אצל רעייתו, וכבר קיבץ נתונים להטיח בה במה היא לא בסדר ומה עליה לתקן על פי הוראות התורה. והיא, אף היא אינה טומנת ידה בצלחת, ומטיחה בו דברים דומים תוך כדי ציטוט על פה את כל דרישות הרמב"ם מהבעל על פי הוראות התורה.

משום כך עריכת ספר הדרכה זה בוצעה בשני חלקים: ספר מיוחד לבעל וספר מיוחד לאשה. על כל צד להתמקד רק במה שנוגע אליו, ולהתעלם מהדרישות המוטלות על הצד השני. על כל אחד מבני הזוג לומר לעצמו: "מה שהצד השני עושה זה חשבון שלו, בינו לבין הקדוש ברוך הוא. אני צריך לעשות את המוטל עלי". ואכן, המציאות מוכיחה שכאשר צד אחד משתנה ומתרומם, הצד השני בהכרח מתחיל גם הוא להשתנות, ושלום הבית האמיתי, כבר בפתח הבית.

באיחולי קריאה מהנה ופוריה

זמיר כהן

חלק ראשון

תקופת הנישואין

פרק ראשון

להיות נשוי ומאושר

המצב הטבעי בחיי הנישואין | עזר כנגדו? | היתרון שבחיסרון |
סוד האיזון

נפתח בשאלה מתבקשת: מהו המצב הטבעי בחיי בני הזוג, "שלום בית" או "אי שלום בית"?

כאשר העלינו שאלה זו בציבור, הדעות כצפוי היו חלוקות. אלה הכריזו בבטחה: "אי שלום בית!" בעוד האחרים מביטים בהם בתמיהה וכמו נוזפים בהם: "שלום בית!"

אך נשאל שאלה אחרת: "רכב חדש היוצא מהאריזה, מהו מצבו הטבעי, רכב נוסע או רכב מושַׁבֵּת?"

הרוב המוחלט ישיבו: "רכב נוסע!"

התשובה הנכונה היא: אם נתדלק ונשמן אותו, מצבו הטבעי הוא רכב נוסע. אך ללא דלק ושמנים, מצבו הטבעי הוא רכב מושבת.

נוסחה פשוטה זו, הנכונה וברורה לכל כשמדובר ברכב, נכונה שבעתיים בחיי בני הזוג.

אין חולק על העובדה כי אילו היו בני הזוג משקיעים מידי שבוע **לאחר החתונה**, עשרים אחוז בלבד מהשקעתם מידי שבוע **לפני החתונה** בבניית הקשר שביניהם, **הם לעולם לא היו מתגרשים!**

הרי מדוע השקיעו כה רבות לפני החתונה? משום שרצו חיי נישואין מוצלחים, אז למה לא לשמר את הקשר החשוב הזה עם מעט השקעה? אדם שהשקיע מיליון שקלים בבניית גינת פאר סביב ביתו, ולא ישקיע מעט מידי חודש לתחזוק אותו, יוגדר על ידינו בשם טיפש. מדוע לא נראה את חיי הנישואין חשובים מגינת פאר?

◆ ועדיין...

באמור עד כאן, היה ניתן לכאורה לסיים את עיקר ההדרכה לזוגות הנישואים, ומה שנותר לנו הוא רק ללמוד כיצד "מתדלקים ומשמנים" את מערכת הנישואין.

אולם אי אפשר להתעלם משאלה חשובה הצפה ועולה מאליה: הרי גם אם ניתן ונעניק כראוי יחס הולם ומתחשב בדיוק לפי צרכי בת או בן הזוג, עדיין ישנן הפרעות הנובעות כתוצאה מדעות שונות בין בני הזוג, רצונות אחרים ושאיפות מנוגדות. וזאת, כאשר כל צד בטוח בוודאות כי הצדק עמו, והטוב ביותר לזוגיות ולמשפחה יהיה רק אם זולתו יחשוב וירצה כמוהו. כיצד ניתן להתמודד עם דעה מנוגדת לדעתי בהתנהלות הבית, כאשר לי ברור שהצד השני טועה? לכאורה נראה כי המוקש המסוכן הזה בלתי ניתן לנטרול.

אולם זוהי הטעות הגדולה. לראות את הדעה השונה כמוקש מפריע שיש לסלקו.

לא לחינם אמר הקב"ה בעת יצירת המערכת הזוגית: "אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזְרָא כְּנַגְדּוֹ" (בראשית ב, יח), דבר שאינו מובן לכאורה: וכי איזו עזרה יש לו ממנה אם היא כנגדו?

אולם רעיון עמוק מסתתר בדבר.

אעשה לו עזר באמצעות היותה כנגדו. היא תהיה בעלת גישה ודעה שונה, משום שרק כך הם יאזנו איש את אשתו ואשה את בעלה, כאדם אחד מושלם הרואה את שני צדדי המטבע, שוקל כל פרט משני היבטיו, ומגיע להחלטה נכונה במדויק.

אולם אם הבעל נעלב מדעתה השונה של רעייתו, וגם היא חשה נפגעת משום שאינו מסכים לדבריה מיד, הרי שניהם החמיצו את התועלת הרבה שיכלו להפיק מהניגוד שביניהם, וחיי הנישואין עולים על שרטון.

משום כך, תחילת העבודה בשלום בית היא להבין שהחיסרון הזה כביכול, של הבדלים בדעות ובדפוסי ההתנהגות, הוא דווקא יתרון. כך למשל, המתניות הנשית, השואלת ומבררת ומהססת טרם הכרעה גדולה של רכישת דירה או פתיחת עסק, ממתנת לטובה את המהירות ולעיתים אפילו הפיזיות הגברית המבקשת להחליט ולקבוע עובדות. והתוצאה נפלאה לשניהם. שהרי אם הוא היה חותם על חוזה הרכישה לפני הוספת הדרישות וההסתייגויות של רעייתו, היה עלול לקבל החלטה שגויה ואפילו מזיקה. ואם היא היתה אמורה להחליט לבדה, הרי יתכן שמרוב חששות לא היתה העסקה יוצאת לפועל, והיו מפסידים את ההזדמנות להתקדם בחייהם. ומעתה מאיר הכתוב: "אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר - כְּנֶגְדּוֹ", וסלולה הדרך אל האושר בחיי הנישואין.

פרק שני

הדרך אל האושר בחיי הנישואין

שני שרים מול שני ראשי ממשלה | עולמם של בעלי החיים |
ההבדלים שיוצרים את שלימות הקן המשפחתי | הדדיות

פשוט וברור לכל אדם, ששני ראשי ממשלה במדינה אחת לא יוכלו לנהל כראוי את מדינתם, וממשלתם תיפול במהירות רבה. לעומת זאת, שני שרים בממשלה אשר לכל אחד תפקיד אחר, כדוגמת שר החוץ ושר הפנים, לא רק ששניהם יוכלו לתפקד יחד כראוי תחת אותה ממשלה, אלא כל אחד מהם גם ישלים את זולתו: שר החוץ יטפל במדיניות ופעילות החוץ של הממשלה, ושר הפנים יטפל במדיניות ופעילות הפנים של הממשלה.

משום כך, כמובן, יש לבחור לתפקידים אלה את האנשים המתאימים ביותר: לתפקיד מדיניות החוץ, יש לבחור באדם שנון, רהוט בשפות זרות, בעל קשרים טובים עם מנהיגים בעולם, ודיפלומט הבקי במתרחש במדינות השונות. ואילו לתפקידי שר הפנים, יש לבחור באדם הבקי בצרכי הערים והישובים, יודע כיצד לעמוד בקשר שוטף עם ראשי הערים, ולנהל מולם בתבונה מדיניות כלכלית נכונה.

מיותר לציין, שמאחר וטובת המדינה חשובה לשניהם, הרי כל אחד יעזור לחברו בתחום האחר, כשיש צורך בדבר ויש ביכולתו לסייע.

כך בדיוק המצב בענייננו. זוג אשר יגש אל חיי הנישואין כאל שני בני אדם

שלהם תפקיד זהה, הרי שכישלונם חרוץ מראש, כדוגמת שני ראשי ממשלה במדינה אחת. וכמו שאמרו בתלמוד (חולין ס ע"ב): "אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד?"

ברור הדבר שבורא העולם לא היה יוצר חיי נישואין בין שני בני אדם שלהם תפקיד זהה.

ומשום כך באמת, אין שני בני הזוג זהים לא **נפשית** ולא **פיזית**.

אפילו אצל בעלי-החיים, כל יצור נברא עם הכלים הנדרשים בשביל תפקודו התקין. לדוגמא, עיניהם של בעלי החיים הנטרפים, כגון הצבי והזברה וכדומה, ממוקמות בשני צדי הראש, כדי לאפשר להם בשעת אכילתם, כאשר ראשם סמוך לאדמה, לראות משני צדיהם את האויב המתקרב ולהימלט בעת הצורך. ולעומת זאת, אצל בעלי החיים הטורפים, העיניים ממוקמות בקדמת הראש לצורך מיקוד מקסימלי בעת ראייתם את המזון הנטרף.

כמו כן: בפיהם של בעלי החיים הניזונים בעיקר מהצומח, ניצבות השיניים הטוחנות בשתי שורות ארוכות למטרת כתישת העשבים כראוי בעת אכילתם. ולכן גם ראשם מאורך יותר עקב אותם השורות הארוכות. ולעומת זאת, בפיהם של בעלי החיים הניזונים בעיקר מן החי, ניצבים ניבים חדים לקריעת הבשר. ומכיוון שאינם זקוקים לשיניים טוחנות רבות לכך גם ראשם עגול יותר. וכך בכל דבר בעולם הטבע.

ואם כך הדבר אצל בעלי החיים, על אחת כמה וכמה שנוזר הבריאה, האדם, קיבל את הכלים המתאימים ביותר הנדרשים לתפקודו התקין. הזכר, קיבל כלים הראויים לו, והנקבה, כלים הראויים לה. ואכן, כדי שחיי הבית והמשפחה יתנהלו כראוי בכל הנושאים הנדרשים: מצד אחד זקוקה המשפחה לאדם עדין, רגיש, ובעל חוש אסטטי מפותח, ומצד שני, לצורך עבודה פיזית קשה, להגנת הבית מתוקפים חיצוניים וכדומה, נדרשות לעיתים תקיפות, חוזק, ועוצמה, הנוגדות את האופי הראשון.

משום כך ברא הבורא יתברך **אדם** אחד המורכב **משני חלקים**. חלק זכרי - תקין ועז יותר, וחלק נקי - עדין ורגיש יותר. וכמו שנאמר בבריאת האדם:

"זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם, וַיְבָרַךְ אֹתָם, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם - אָדָם" (בראשית ה, ב).

כלומר, הזכר והנקבה יחד נקראים 'אדם'. וכל זמן שלא נישאו הרי שכל אחד מהם אינו אלא חצי אדם, וכמו שאמרו בתלמוד (בבמות סג ע"א): "כל אדם שאין לו אשה, אינו קרוי אדם".

הבעל והאשה אינם כשני ראשי ממשלה אחת אשר כישלון שניהם חרוץ מראש, אלא כשני שרים המופקדים על תיקים שונים. כל אחד משני השרים מומחה ומוכשר יותר מרעהו בתחום אחר, ולכן מופקד על תחום אחר. כך שניהם משלימים זה את זה, שמחים זה בזה, וגם מסייעים זה לזה בעת הצורך, איש בתחומו של רעהו. כך בני הזוג מהווים שני חצאים של גוף אחד שלם, כאשר כל חצי הנו בעל כישורים שאין לרעהו, ומהווה השלמה לחסרונות זולתו.

ואכן, טבע גופו של הגבר להיות חזק וחסון יותר מהאשה, קולו עבה, דיבורו קצר וסמכותי, ואופיו תקיף, עז ועקשן יותר. כלים שמכשירים אותו לכל סוגי הפעילות הנדרשות לתפקוד המעטפת החיצונית של הבית והמשפחה, כאילו היה שר החוץ של הבית. ואילו האשה, גופה עדין, דיבורה ארוך ומרופד יותר מהאיש, קולה דק ורך יותר, היא בעלת חוש אסטטי מפותח, אופיה מתחשב יותר, רגיש וגמיש. כלים הנדרשים לעולם הפנימי של הבית והמשפחה.

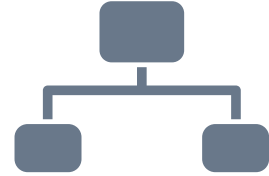
מיותר לציין שאין הכוונה בכך לומר שאין הבעל כשיר לפעול במערכת הפנימית של הבית, ואין האשה כשירה לפעול במערכת החיצונית של הבית. אלא שהוא מטבעו קיבל כלים חיצוניים יותר ולכן מוכשר יותר בתחומו, והיא מטבעה קיבלה כלים פנימיים יותר ולכן מוכשרת יותר בתחומה. הוא מוטרד יותר מהחוץ והיא יותר מהפנים. וכנודע מאין ספור הוכחות אשר חלקן יובא להלן. וכמובן, כאשר אחד מהם נצרך לעזרה בתחום אשר הוא מופקד עליו, יזדרז חציו השני בנפש חפצה לעזור ולסייע ככל שיוכל.

◆ הדדיות

בני זוג אשר הפנימו את התובנה כי אינם שני בני אדם זהים אשר מתמודדים על אותו תפקיד בחיי הנישואין והמשפחה, אלא הם שני חצאים שונים, אשר נבראו באופן שכל אחד מהם מוצלח במיוחד בתחומים מסוימים יותר מרעהו, ושניהם יחד מהווים אדם אחד שלם המנהל את חיי המשפחה בשלימות נפלאה, הרי כבר סלולה הדרך בפניהם להצלחה נפלאה בהתנהגות הדדית ובשלום בית

באופן קבוע. שכן כאשר כל צד מודע לצרכים המדויקים של זולתו לפי האופי שקיבל בטבעו - עקב תפקידו לניהול תקין של הבית, הרי הוא משכיל להעניק לו את צרכיו הנפשיים הדרושים לו, ומתוך כך כל אחד מבני הזוג יחוש סיפוק מלא, עונג ואושר תמידיים, ויהיו חייהם יחד נאים ומשובחים.

ובפרט, את זאת יש להדגיש, שהנושאים בהם נדרש כל צד לתת ולהעניק לזולתו, לא רק שאינם עומדים בסתירה לאופיו ולצרכיו של הנותן, אלא אדרבה, **הם מותאמים לטבעו** באופן נפלא ביותר, על מנת שיוכל לתתם ולהעניקם בקלות, עד כדי שהוא חש **עונג וסיפוק רב בהענקתם**.

פרק שלישי

מרחב אישי מול מרחב זוגי

הצורך בשותפות | ואל אישך תשוקתך | הקשר הרגשי משקלה של מילה טובה | אגרת החזון-איש | רגלה של אשתי כואבת לנו... | חיי חברה ומערכת זוגית | אשתו כגופו

מחקרים מצביעים על העובדה, שהאשה חיה את המרחב הזוגי. כלומר, היא זקוקה הרבה יותר מהאיש לשתף את בעלה במחשבותיה ובמה שעבר עליה. כאשר היא מספרת לבעלה על חוויותיה בעבודה ובמהלך היום, והוא מקדיש לכך זמן ומגלה הזדהות והבנה, היא חשה התקשרות עם בעל נפלא זה, עד כדי התחושה כי "הוא היה איתי שם, בכל המקומות שסיפרתי לו שהייתי בהם. בעבודה, במכולת, בקופת-חולים, בבנק, בעירייה, והתמודד לצידי עם כל מה שעברתי! כמה הוא נפלא!". ומתוך כך היא מקבלת כוחות להמשיך לפעול ולעשות למען הבעל והמשפחה.

נקבה בבחינת עיגול, כחומה המאגדת בתוכה את תושבי העיר. מטבעה היא זקוקה לשותפות. לתחושה שאינני לבד, יש איתי מישהו.

גבר מטבעו הוא חץ. הוא חי את המרחב האישי ומתקדם לבדו. די לו לדבר עם רעייתו רק לצורך העברת מידע נדרש. ואם לא יבין ללבה ויעניק לה את צרכיה האמיתיים, היא תחיה בתחושת בדידות ומועקה, בעוד הוא עומד נבוך בשאלה

מה בעצם חסר לה? ואיננו מבין כי חסר לה שותף לחיים, שותף לחלוק עמו כל מה שרוחש וגועש בתוכה, וכפי שהמונח "שותפות" מתפרש אצלה לפי טבעה האמיתי.

◆ "וְאֵל אִישׁוֹ תְּשׁוּקָתוֹ"

מאחר והאשה שהיא טיפוס שותפי ומשפחתי יותר, זקוקה לתקשורת יום יומית ומחפשת את ההוכחה לקשר הרגשי עם בעלה בכל יום ויום. וזאת באמצעות מילים טובות, אוזן קשבת, יחס מתחשב כראוי, ותשומת לב. לעומתה, האיש שהוא טיפוס בודד ועצמאי יותר, הנו תכליתי ועובדתי, ומתנהל על פי המציאות הנראית לעין. כל זמן שאיננו מזהה בעיות, הכל בסדר מבחינתו, וכמעט שאיננו מרגיש צורך להשקיע בשימור הקשר באופן יזום.

על הבעל לדעת שאישה שאינה מקבלת הוכחה תמידית לאהבת בעלה אותה, תנסה לרמוז לו על כך באמצעות תלונות חוזרות ונשנות בפרטים שהוא מתפלא ותמה בלבו מדוע הם כל כך מציקים לה. ואיננו מבין שהיא בסך הכל זקוקה לקשר רגשי אתו באמצעות מילים שיביעו את הקשר החם הרגשי שביניהם. לעיתים, כאשר היא רואה שאין ברירה, היא עוברת לבקש זאת ממנו במפורש, על אף אי הנעימות הכרוכה בכך. כאותה אשה שלרוב תסכולה פנתה לבסוף לבעלה ואמרה לו מפורשות: "אולי הגיע הזמן שתביע סוג של רגש כלפי ותאמר לי שאתה אוהב אותי??" התפלא הבעל על בקשתה ואמר לה: "אמרתי לך זאת מיד לאחר החתונה לפני שבע שנים, אם יהיה שינוי, אודיע לך"...

תחושתו הטבעית היא כי בתקופה הסמוכה לחתונה עליו להביע רגשות ולהוכיח בכך את קשריו הנפשיים עימה, אולם כעת, אין צורך בכך, שהרי מצב הנישואין ממשיך.

אולם אשה מטבעה צמאה דרך קבע למילה טובה, ומבעלה בדווקא. ואם אינה מקבלת זאת, היא תעשה הכל בדרכים יצירתיות כדי להשיג את מבוקשה. לעיתים באמצעות תלונות או בקשות מפורשות, ולעיתים אפילו באמצעות פרשנות מעליבה הטמונה לדבריה במשפט שאמר לה, עד שיאלץ להתנצל ולהסביר את כוונתו, ומתוך כך להרחיב כי הוא דווקא אוהב אותה ובודאי לא התכוון לכך. והנה היא שמעה באופן ברור את המילים שהיא כל כך צמאה להן. מילים שהוא אפילו

לא היה מודע עד כמה הן היו חסרות לה, ועד כמה היא השתוקקה לשומען מבעלה האחד והיחיד שהיא כל כך קשורה אליו.

◆ אגרת החזון איש

הנה דבריו הנפלאים של החזון-איש באגרת בהם הוא מבאר כיצד על הבעל להתייחס לרעייתו:

”וְשִׂמַח אֶת אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר לָקַח” (דברים כד, ה). כיצד משמחה? טבע שלה להתענג על חינה בעיניו, ואליו עיניה נשואות. עליו להשתדל להראות אהבה וקירוב, בריבוי שיחה וריצוי.”

”לפעמים התייחסות בכבוד וחרדת דרך ארץ, מראה חסרון קירוב, וצריך להתייחס ביחוס יותר קרוב, אשר יחוס מכובד לא ימצא לו מקום. ובדיחות וקלות - יותר אהוב מכובד ראש וחרדת הכבוד. וצריך להתאמץ ולהתנהג באופן יותר מקורב, וכיחוס יד ימין לשמאל, שאינו דבר חוציי אלא עצמיי. אין לדבר בלשון נוכחות אלא בלשון נוכח. להודיע ביציאה לאן הולך, ובשובו מה עשה, וכיוצא בזה בדברים קטנים ובדברי חיזוק לשמח לב. וצריך לבקש רחמים כמו שכתוב: ‘בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעֲהוּ’ (משלי ג, ו).”
עד כאן דבריו.

לרוב חשיבותה של אגרת זו הכתובה בקיצור נמרץ, נפרט את הנאמר בה אחת לאחת.

ראשית, **”וְשִׂמַח אֶת אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר לָקַח”**¹ (דברים כד, ה). על הבעל להבין כי הצורך ליזום מה שישמח את רעייתו, אינו ענין התנדבותי הנתון לשיקול דעתו, אלא חובה גמורה המוטלת עליו.

”טבע שלה להתענג על חינה בעיניו, ואליו עיניה נשואות. עליו להשתדל

---

1. מדברי החזון איש עולה כי אמנם פסוק זה נאמר על השנה הראשונה, אולם אינו בא לפטור מהשקעה כל החיים, אלא רק מתייחס להשקעה הקיצונית הנדרשת ממנו בשנה הראשונה על פי המפורט בפסוק. משום שאם ישקיע בשמחת אשתו כראוי בשנה הראשונה לנישואין, עד כדי שלא יצא לצבא ונקי יהיה לביתו, הדבר ישפיע לטובה על כל החיים.

להראות אהבה וקירוב, בריבוי שיחה וריצוי - האשה מטבעה חשה עונג כאשר היא מוצאת חן בעיני בעלה, ועיניה נשואות אליו ככתוב (בראשית ג, טז): **”וַאֲלֵ אִישָׁ תִּשְׁקָתָּךְ”**. האיש העשוי מבחינה נפשית באופן שונה, לא חווה מעולם כלפי אשתו את התחושה שהיא חשה לעיתים סוג של תלות במציאת חן בעיני בעלה. לכן אם לא יתבונן בדבר הוא איננו מסוגל לחוש מעצמו את המצוקה שהיא חשה בזמנים שאינו תומך בה. לפיכך מוטלת עליו החובה להראות לרעייתו אהבה ולקרבה, וזאת על ידי ריבוי השיחה עמה ודברי ריצוי אליה.

”לפעמים התייחסות בכבוד וחרדת דרך ארץ, מראה חסרון קירוב, וצריך להתייחס ביחס יותר קרוב אשר יחוס מכובד לא ימצא לו מקום” - אם הבעל מתייחס לאשתו מתוך רגישות יתר אליה בחרדה וכבוד יתר על המידה כתלמיד אל רבו, הוא אמנם בטוח כי הוא בעל מכבד הראוי לכל שבח, אולם לאמתו של דבר יחס כזה מעיק עליה, משום היותו מצביע על חוסר קירבה אליה, ואפילו משדר תחושה של זרות כלפיה. עליו להתייחס אליה בנעימות ובקלילות כיחס אח לאחותו בצורה מכובדת נכונה, לא בזלזול ולא בחרדה מיותרת המלמדת על ריחוק ממנה.

”ובדיחות וקלות, יותר אהוב מכובד ראש וחרדת הכבוד” - בחיי הנישואין, אוהבת האשה את ההתבדחות החברית עמה בהומור עדין² ובגישה קלילה, מאשר את הרצינות, כובד ראש, וחרדת כבוד כלפיה.

”וצריך להתאמץ ולהתנהג באופן יותר מקורב, וכיחוס יד ימין לשמאל שאינו דבר חוציי אלא עצמי” - על הבעל להרגיש ולשדר בהנהגתו שהוא ורעייתו כגוף אחד, ויחסו אליה יהיה כהתייחסות יד ימין אל יד שמאל אשר שניהם מאוחדים בגוף אחד. תחושה זו היא מהצרכים הבסיסיים הנדרשים לאשה בחיי הנישואין.

ידוע המעשה עם הרב אריה לויין זצ"ל, שכאשר נכנס עם רעייתו לרופא המשפחה, ראה הרופא לפניו זוג ישישים מתיישבים לפניו בכבדות ולא הבין מי החולה. לתדהמתו, כאשר שאל במה הוא יכול לעזור, השיב הרב בפשטות: **”רגלה של אשתי כואבת לנו”**.

---

2. יש להדגיש כי על הבעל לדעת את גבול ההתבדחות. ובזה יש הבדל בין גברים לנשים. גברים דרכם להתלוצץ ביניהם כשהם מתבדחים איש על חשבון רעהו, ושני הצדדים נהנים מזה. אולם אצל האשה, כשמתבדחים על חשבונה, מצוי שהיא נעלבת. הבעל חושב שהוא **”צוחק איתה”** אך היא חשה כי הוא **”צוחק עליה”**. כמבואר להלן.

לימים סיפר הרופא כי משפט זה של הרב, שינה את כל תפיסת עולמו בענין הזוגיות. "הבנתי לפתע מהפשטות האמיתית בה אמר הרב את דבריו, כי ניתן להרגיש את האשה כחלק מגופך ממש. הוא פשוט לא היה מסוגל לומר 'כואבת לאשתי הרגל'. כי אם כואב לה, כואב לי!"

"אין לדבר בלשון נוכחות אלא בלשון נוכח" - כלומר, עליו לדבר עמה בלשון נוכח - 'את', ולא בלשון רבים כפי שיש הנוהגים לדבר עם אדם זר.

"להודיע ביציאה לאן הולך ובשובו מה עשה" - כאמור, האשה חיה את המרחב הזוגי וחשה צורך תמידי לחוות את השותפות שבנישואין. לכך, כאשר הבעל מודיע לאשתו ביציאתו לאן הוא הולך, ומספר לה בשובו על חוויותיו בדרכו ובמעשיו, ואם מתעכב בדרך מתקשר ומודיע ומספר, הרי היא מרגישה שותפה אתו, וחייה טובים ורגועים. בעל כזה, הנוהג כך מתחילת חיי הנישואין, יגלה כי לב רעייתו בוטח בו והיא אינה מיצרה את צעדיו.

"ובדברי חיוק לשמח לב" - להעניק לאשה שבח ומחמאה, דברי עידוד ומילים טובות אודות מעלותיה לשמח את לבה (וכמבואר בהרחבה בפרק "מחמאות בנישואין").

"וצריך לבקש רחמים כמו שכתוב: 'בְּכָל דְרָכֶיךָ דַּעֲהוּ'" - כשם שבכל צורך בחיים מתפלל האדם לפני בוראו שיתן לו את מבוקשו ויצליחהו במעשיו, כך יתפלל לפני בוראו שיזכה להתנהל עם רעייתו כראוי לה על פי צרכיה האמתיים.

◆ חיי חברה מול מערכת הזוגיות

הבדל מהותי ישנו בין חיי הזוגיות לחיי חברה, בחיי חברה האדם אינו חש מחויב לזולתו כמעט מאומה מלבד המחויבות שלא להפריע ולא להציק לו. אולם המערכת הזוגית היא מערכת שונה לחלוטין. הבעל מחויב לאשה, והאשה לבעל.

כך, בעוד שכאשר אחד מחבריו מבקש ממנו לבוא אתו למקום מסוים, והוא יענה "אין לי חשק", אין חברו נפגע מכך. בחיי הזוגיות, אם האישה אומרת לבעלה: "אולי נצא לטייל", והוא ישיב: "אין לי חשק", התשובה פוגעת בה! אם היא מעוניינת לשוחח כעת עם בעלה, אך הוא כעת עייף, ואומר לה "אין לי כוח לדבר עכשיו", היא חשה פגועה ונעלבת. לכן, יש לברור היטב את המילים בעת צורך אמיתי לסרב.

רעייתך הציעה ללכת יחד למקום כלשהו ואינך מעוניין בכך? אל תדחה אותה במילים "אין לי חשק", אמור לה: "עכשיו קשה לי, מה דעתך שנצא מחר?...". כאשר אתה מראה לה כי הנך מעוניין לצאת אתה, רק שכעת קשה לך, הדברים מתקבלים יותר בהבנה ואיננה חשה פגועה.

אשתך מדברת אתך והנך עייף כרגע? אל תאמר לה "אין לי כוח לדבר עכשיו", אמור לה: "אני מאוד עייף עכשיו, והייתי מאוד רוצה לדבר אתך, בסדר מצידך שנשלים את השיחה מחר כשאהיה ערני ורענן?...".

בכוחן של תוספת מילות הבהרה כי על אף סירובו קשור הוא אליה, וחש מחויבות אישית למלא את מבוקשה, לחולל פלאות.

הדברים אמורים גם כלפי מילים מהסוג: "שטויות, זה לא היה בדיוק כך". בעוד ובחיי חברה השומע תגובה כזו עובר בדרך כלל לסדר היום ואינו חש פגוע מכך, במערכת הזוגית מילים אלו ודומיהן - פוגעות ומעליבות.

◆ אשתו כגופו

בתלמוד (יבמות סב ע"ב) אמרו: "האווהב את אשתו כגופו, והמכבדה יותר מגופו, והמדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה וכו', עליו הכתוב אומר (איוב ה, כד) 'וַיִּדְעָתָּ כִּי שְׁלוֹם אֶהְיֶה'".

הרי לנו שמרגע הנישואין בו חל על השם זו התואר: 'אשתו', על הבעל להתייחס אליה כאל גופו ממש, שהרי מעתה הוא והיא יחידה אחת הם, שני חצאים של נשמה אחת. או אז יזכה לדעת כי שלום באהלו.

מהנפסק להלכה בכמה מקומות בשלחן ערוך עולה כי המילים "אשתו כגופו" אינן לתפארת המליצה כמשל בעלמא, אלא דברים כפשוטם ממש, עם השלכות הלכתיות למעשה (עיי' שלחן-ערוך, יורה דעה, סימן שיד, סעיף ד; ואבן העזר, סימן עה, סעיף ב). דבר המלמד על רמת מחויבות הבעל לאשתו.

מעניין שגם במוסכמות החברתיות בעולם מכירים בעובדה זו. כאשר נשיא מדינה מגיע לביקור במדינה אחרת, ופורסים לכבודו שטיח אדום, גם אשתו פוסעת על השטיח הממלכתי המכובד על אף שאינה נושאת בשום משרה ממשלתית,

והיא לכאורה אשה רגילה. אבל הכל יודעים: "אשתו כגופו!" אם הוא פוסע על השטיח האדום, הרי היא חלק בלתי נפרד מגופו.

אסון הוא אם כל העולם מכיר בעובדה שאשתו כגופו, מלבד... הבעל עצמו! החי עדיין בתחושה כי הוא בודד לעצמו כבימי רווקותו.

פרק רביעי

המפתח המרכזי לשלום בית

הדרכת הרמב"ם לבני הזוג | הוראות מעשיות לבעל | שער הכניסה לשפע כלכלי | האם ניתן לרפא צלקות בחיי נישואין?

הרמב"ם בחיבורו הגדול "משנה תורה" מפתיע בהוראותיו הבלתי זהות לבני הזוג, כאשר מהבעל הוא דורש דרישות מסויימות ומהאשה הוא דורש דרישות שונות. אדם שאינו מודע להבדלים הטבועים בנפש כל אחד מבני הזוג, כאשר ילמד את דרישות הרמב"ם מהגבר יתקומם כנגד הפליית הגבר "לרעה", וכשילמד את דרישותיו מהאשה, יתקומם לצד ההפוך - כנגד הפליית האשה "לרעה"... אולם הלומד להכיר כראוי את הצרכים הנפשיים של כל אחד מבני הזוג, כמבואר בפרקים הקודמים, דברי הרמב"ם שמקורם בדברי חז"ל בתלמוד, מובנים היטב ומאירים. התורה תורת אמת היא, ומלמדת כל צד מה הוא צריך להעניק לזולתו **לפי צרכיו הנפשיים של הזולת**, מבלי לנסות לצבוע את האמת בכחל ושרק כדי להצטייר יפה - כדרך רבים מן הפסיכולוגים ואנשי התקשורת בדורנו.

להלן נתבונן בדרישות להן נדרש הבעל, וכאמור, כאשר כל אחד מבני הזוג מתמקד באשר הוא נדרש, ולא בנדרש מזולתו [אשר הוא דבר כשלעצמו חסר תועלת ומביא רק לנזק], ממילא הזולת משתנה לטובה, וגם זולתו מעניק לו ללא ידיעתו את הנצרך לו.

הדרכה מעשית לבעל

הנה לשון הרמב"ם (הלכות אישות פרק ט"ו, י"ט):

"וצוו חכמים, שיהיה אדם מכבד את אשתו יותר מגופו, ואוהבה כגופו. ואם יש לו ממון, מרבה בטובתה כפי ממון. ולא יטיל עליה אימה יתירה. ויהיה דיבורו עמה בנחת. ולא יהיה עצב, ולא רגז".

נפרט ונסביר את דבריו אחת לאחת.

◆ **"שיהיה אדם מכבד את אשתו יותר מגופו, ואוהבה כגופו"**

בחיי הנישואין, קיים חילוק ברמת מחוייבות הבעל לאשתו בין כבוד לבין אהבה. לעניין אהבה, די שיאהב הבעל את אשתו באותה המידה בה הוא אוהב את גופו. כלומר, כשם שהוא מזדרז להעניק לגופו את צרכיו ואינו ממתין לקריסתו, כך עליו להיות קשוב לצרכי רעייתו, החומרניים והנפשיים. וכך, כאשר הבעל מגלה שרעייתו לפי טבעה או אופייה, או עקב עיסוקה וכדומה, זקוקה לעזרתו מכל סוג שהוא או לתמיכה נפשית ממנו, מיד הוא קשוב לצרכיה כאל צרכי גופו, ומעניק לה את כל אשר ביכולתו מתוך שאיפה לראותה שמחה ומאושרת, ואינו מזניח את צרכיה עד שתגיע למצוקה רגשית או לזעקה מסוג אחר ורק אז נזכר הוא למלא את צרכיה.

זוהי הגדרת **אהבה**, כמו "וְאַהֲבֵתָ לְרַעֲךָ כָּמוֹךָ" (ויקרא יט, יח). תאהב שיהיה טוב לרעך, כמוך. באותה מידה שהנך חפץ בטובת עצמך.

אולם בכל מה שקשור ל**כבוד**, כגון: בגדים מכובדים, דיבור מכבד שאינו פוגע או מזלזל, שבחים ומחמאות, על הבעל לדאוג לרעייתו יותר מכפי שהוא דואג לעצמו.

המתבונן במבואר בפרקים הקודמים יבין היטב שאין כאן הפליה לרעה של הגבר. הדרישה ממנו להקדים אותה לעצמו כאשר באפשרותם לרכוש בגד אחד בלבד לחג או לאירוע משפחתי, אינה נובעת מזלזול בו. אלא מכיוון שהיא קיבלה כלים נפשיים המתאימים לתפקידה כאחראית על פנימיות הבית, ואחד הכלים

האלה הוא הרגישות לאסטטיקה ועדינות כללית, ממילא הצורך לבגדים נאים ומכובדים, הוא צורך נפשי אמתי, הרבה יותר מהצורך שלו בכך. שהרי חוסר הנוחות שהוא חש בהגיעו לאירוע משפחתי או לחג בבגדו הישן, חולפת היא לאחר דקות ספורות לאחר הלבישה. אבל היא כאשה, עלולה מאד לחוש שלא בנוח עם בגדה הישן למשך כל האירוע או החג. לכן **נקודת האמת** מחייבת שהיא תהיה קודמת לו בנושא זה.

משום כך, בעל אשר פוגע באשתו במילים מתוך כוונה להתבדח, אינו יכול לתרץ את עצמו בטענה: "עם כל חברי בעבודה אני מתבדח ואף אחד לא נפגע, ואדרבה, הם אוהבים את החוש הומור שלי". עליו לדעת, האשה אינה כמו החברים בעבודה, טבעה שונה משלהם. ולכן, אם היא מתלוננת אפילו פעם אחת, ואפילו ברמז, שדיבורים מעין אלו מפריעים לה, עליך להתחשב בדעתה בלב שלם, גם אם הדבר אינו קל עבורך. שכן במילים אלו הנך פוגע בכבודה.

ומאחר ועל הבעל **לכבד את אשתו יותר מגופו**, עליו להרבות בדיבורים ובמעשים אשר מכבדים את אשתו - גם בדברים שהוא עצמו אינו זקוק להם לעצמו, וללא קשר לשאלה האם גם היא מעניקה לו אותם במקביל.

◆ "ואם יש לו ממון, מרבה בטובתה כפי ממונו"

כלומר, על הבעל להשקיע באשתו בקניית ביגוד ותכשיטים, אביזרי בית וכלי עזר המסייעים לה בעבודתה, וכל דבר הנצרך לה, בהתאם לאפשרויות הכספיות שבידו.

לעיתים, ניתן לשמוע גברים רוטנים - גם אם הם בעלי יכולת כלכלית סבירה: "מדוע היא צריכה להגיע לכל אירוע עם בגד אחר? וכי מישהי מחברותיה זוכרת אילו בגדים היא לבשה בכל האירועים הקודמים?" ואז באה הטענה הגדולה מבחינתו: "ראה כמה בגדי אירועים יש לי וכמה יש לה! ועדיין היא טוענת שחסרים לה בגדים!"

אולם, על הבעל לדעת, כי האשה קיבלה רגישות גבוהה למראה והופעה חיצונית, לטובת טיפוח מראה הבית והמשפחה בכלל. לכן צורת הופעתה הכללית תופסת מקום נכבד בנפשה לפי טבעה האמיתי. צורך אסטטי מפותח זה הטבוע

בה, כמעט מחייב אותה לחוש כי לא יתכן ללבוש אותו בגד גם לאירוע הבא. ובכלל, בעולם הנשים הבנוי על היסוד האמור, חברותיה אכן זוכרות היטב את הבגדים שלבשה באירועים הקודמים.

בנוסף, סיפוק צורכי האשה על ידי הבעל באמצעות רכישת ביגוד ותכשיטים עבורה, מעניק לה את התחושה הנפלאה כי הנה בעלי אוהב אותי ומשקיע בי, ומחדיר בה רגשות אושר ושמחה.

בכלל זה, הוא הצורך הנשי לרכוש ביגוד מושלם וחדש לילדים, בעוד הבעל משלים בדרך כלל עם מראה סביר שלהם. חלק מסיפוק צרכי האשה, הנכלל ב"מרבח בטובתה כפי ממונו", הוא לסייע בידה לפי בקשתה ולפי האפשרויות שבידו, שהילדים יראו מטופחים, מסודרים ולבושים בבגדים נאים וחדשים, בזמנים בהם היא חשה צורך בכך. על הבעל להפנים צורך נשי זה, ולהרבות בטובתה גם בזה כפי ממונו.

בנוסף, על בעלים אחדים לדעת, כי ישנן נשים המתקשות מאד להוציא כסף לרכישת ביגוד והנעלה, כאשר היא חוששת שבעלה לא יראה בעין יפה הוצאה זו. אשה כזו מנמעת מרכישה גם כאשר קיים צורך אמיתי באותם פריטים, והיא גם יודעת שאם היא תקנה בעלה לא יגיב בכעס, אבל קשה לה להוציא אם היא חשה שבעלה אינו שלם עם הרכישה.

במקרה כזה, על הבעל ליזום יצירת אווירה משוחררת ברכישות רעייתו. אווירת שחרור פירושה עידוד לרכוש, ותגובות מחמיאות ומעודדות על כל רכישה גם אם היה מעדיף אחרת, עד אשר היא תחוש משוחררת ומאווררת לקנות את מה שהיא צריכה. בעל לאשה כזו, אל יחשוש מהקצנה לצד השני, שכן החשש ברוך כלל אינו מוצדק, ופריחתה כאשר לא תהיה לחוצה מתגובת בעלה על כל קניה שלה, שווה את ה"סיכון". וללא ספק, המתנהל בדרך זו, להרבות בטובתה כפי ממונו, לשמחה כרצון ה', הקב"ה לא יקפח שכרו. וכמו שאמרו בתלמוד (בבא מציעא נט ע"א):

"אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו".

כלומר, ייקרו וכבדו את נשותיכם, כדי שתתעשרו.

ועוד נאמר שם:

"לעולם יהא האדם זהיר בכבוד אשתו. שאין הברכה מצויה בתוך ביתו של

האדם אלא בשביל אשתו. שנאמר (בראשית יב, טז): 'וְלֹא־בָרָם הֵיטִיב בְּעִבּוֹרָה'.

כלומר, אשה שמחה ומאושרת משום שבעלה מייקר ומכבד אותה, יוצרת צינור שפע ושער הכניסה לברכה ולשפע הכלכלי של הבית! ואם להיפך, להיפך ח"ו.

ובכלל, אשה שבעלה מכבד אותה לפי צורך טבעה, דומה לפרח מטופח שמשקיעים בו כראוי, והוא פורח רענן ומלא חיים, כאשר המרוויח הגדול הוא כמובן - "בעל" הפרח.

◆ "ולא יטיל עליה אימה יתירה"

האשה עדינה בטבעה מהגבר, ומתוך כך חשה בפנימיותה באופן טבעי סוג של יראה מהאיש שלצידה - על אף שמדובר בבעלה. שהרי טון דיבורו וגבורתו וכל צורתו, נראה סמכותי ותקיף יותר.

לפיכך מורה הרמב"ם לבעל: די לה במורא זה. אל תטיל עליה אימה יתירה!

לכן, אפילו כאשר מבקש הבעל להעיר לרעייתו על עניין רוחני הלכתי חשוב ונכבד, יזהר לא לעשות זאת במילים ובשפת גוף תקיפים המטילים אימה, אלא ידבר בנחת אודות חשיבות הדבר מצד עצמו ועד כמה הוא צורך גדול עבורו, והמורא הטבעי יסייע בידו שדבריו הנעימים יתקבלו גם אם אינה שלימה עם החלטה זו.

ומה יעשה הבעל כאשר הוא חש שאין ברירה ועליו להיות תקיף יותר כדי שדבריו יתקבלו? יקח את הדרכת רבותינו ז"ל בתלמוד (סוטה מז ע"א): "תהא שמאל דוחה, וימין מקרבת". שמאל היא היד החלשה, וימין היד החזקה. וביקשו ללמדנו שגם בעת מסר הדוחה את רצון הזולת, יש להקפיד לכלול בדיבור גם מסרים חמים של דברי אהבה וריצוי וקירוב. ובאיזה מינון? הדחיה תהיה ברוך ובנעימות, והקירוב בחוזקה ובעוצמה.

---

1. ביאור הדבר על פי הקבלה הוא: שורש הנקבה הוא בספירת מלכות שהיא כנגד האות ה'. וגם שורש הפרנסה נמצא שם, בספירת מלכות. המכבד את אשתו, אינו מכבד את הגוף הנמצא לפניו, אלא את הנשמה הפנימית של האשה, ששורשה בספירת מלכות העליונה, וממילא מוריד לעצמו שפע פרנסה מאותה ספירה. וראה עוד על כך בפרק "הדרך לשלום בית על פי תורת הקבלה".

בעל המעצים יתר על המידה את היראה הטבעית המקננת בלב האשה, נוהג עמה שלא כהוגן, וגורם לה לאחת משתי תוצאות: להתמרד ולצאת במלחמת חורמה כנגד האדם שפלש לחייה ומטיל עליה אימה קבועה, או לשקוע בתוך עצמה, להינעל ולהיסגר בתוכה. במקרה כזה האימה היתירה הזו תקשה עליה בחיי היום-יום, עד כדי אובדן הביטחון העצמי בעניינים פשוטים כמו לסדר משהו בבנק, לשלם בעירייה, או לדבר עם ועד הבית. היא כבר אינה מסוגלת לכך.

ואכן רואים בקרב לא מעט זוגות, שלפני החתונה האשה הייתה פורחת, עם ביטחון עצמי, מסוגלת לפעול ולהפעיל מערכות שלימות, והנה לאחר החתונה, היא מאבדת את הביטחון העצמי שלה ומתכווצת בתוככי עצמה. והבעל לא מבין, הרי בסך הכל אנחנו חיים טוב ביחד, מה ומדוע לא נח לה? אך את זאת עליו לדעת: אם רעייתו חיה בתחושת אימה יתירה ממנו, עקב דפוסי דיבורו והתנהגותו עמה, היא הולכת ודועכת והביטחון העצמי שלה הולך ונמוג.

ישנם גברים הסבורים, שכשם שהיא מתנהגת כלפיי כך אני יכול גם להתנהג כלפיה. אם היא מסוגלת להרים עלי את קולה ולהלחיץ אותי במילים בוטות, גם אני רשאי להתנהג עמה באותה מידה. אולם האמת שונה, ויש במחשבה זו זוהי טעות גדולה. כאשר היא מרימה את קולה ומלחיצה אותך, אין היא מטילה עליך "אימה יתירה", אלא חוסר נוחות. כך על כל פנים אצל רוב הנשים והגברים. אבל כאשר אתה, הגבר משיב לה באותה מטבע, מתנהג עמה באופן דומה להתנהגותה, הטלת עליה אימה יתירה! וכפי שיבואר להלן.

יצוין כי גברים אינם מסוגלים לחוש ולחוות את תחושת המורא המצויה בלב האשה, אך עליו לתת את הדעת כיצד לנהוג עמה בטוב ובנועם, וחיייו יהיו טובים ונעימים.

◆ "ויהיה דיבורה עמה בנחת"

הוראה זו של הרמב"ם לבעל מלמדת כי חובתו לדבר עם רעייתו בנחת, אינה מותנית בדיבור האשה בנחת. ובמילים אחרות: גם אם היא מדברת שלא בנחת, עליך לדבר עמה בנחת.

זאת משום שאם נתרגם, על דרך המשל, את המילים הקשות הנאמרות מצד

האשה כלפי בעלה, למשקל שני קילוגרם שחבטו בו, והבעל במענה לדבריה ישליך גם הוא עליה מילים קשות במשקל שני קילוגרם, הרי בפועל היא תקבל מבעלה חבטה במשקל עשרים קילוגרם. שכן האשה רגישה מהאיש ופגיעה הרבה יותר ממנו.

זו הסיבה שבעוד הוא שוכח מהר יותר את מילותיה הקשות, היא, הנעלבת בעומק נפשה, זוכרת לטווח ארוך את המילים הפוגעניות שהטיח בה.

לכן, מורה הרמב"ם לבעל, גם אם היא זו שהחלה בדיבורים מעליבים ובהטחת מילים בוטות בבעלה, יהיה דיבורו עמה בנחת. וכבר אמרו בתלמוד (ראש השנה יז ע"א): "כל המעביר על מידותיו, מעבירין לו על כל פשעיו. שנאמר (מיכה ז, יח): 'נָשָׂא עֹן וְעֵבֶר עַל פְּשָׁע'. למי נושא עון? למי שעובר על פשע".

וכאמור, גם כאשר הבעל מבקש לשפר ענין רוחני בבית, או להזכיר לקבל את השבת בזמן ולבצע פעולות שונות לתועלת רוחנית, עליו לדבר בנחת. וכמו שלימדונו רבותינו ז"ל בתלמוד (שבת לד ע"א) על הוראת המשנה: "שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה: עשרתם? ערבתם? הדליקו את הנר." - "צריך למימרינהו בניחותא, כי היכי דליקבלינהו מיניה (צריך לאומרם בנחת, כדי שיקבלו ממנו)".

◆ "ולא יהיה עצב"

ראש המשפחה, הלא הוא האיש, הוא המשענת החסונה עליו נשענים האשה והילדים בכל עת, ובפרט בעת חולשה ומשבר. לכן, כאשר הבעל מלא שמחת חיים, הוא מחייה את רעייתו וילדיו.

לעומת זאת, בעל עצוב מכל סיבה שהיא, משרה תחושה דיכאונית בבית, מלחיץ את המשפחה ומעכיר את האווירה. בעל כזה מעביר לרעייתו מבלי משים מסר של אכזבה ממנה, וגורם לה להיות עצובה ועצבנית.

לא לחינם בחלום יוסף נמשל האב לשמש והאם לירח (בראשית לו, ט). השמש והירח, שניהם מאירים לכדור הארץ. אך כדי שהירח יאיר ליושבי העולם, הוא חייב לקבל את אור השמש. כך, אם הבעל חפץ שרעייתו תאיר פנים לילדי המשפחה, עליו להאיר לה פנים תחילה.

לכן, אפילו כאשר עצבותו נובעת מסיבה חיצונית לחלוטין ואינה נוגעת כלל לבית, כגון, הוא נעלב ממישהו בדרך לבית, קשיי הפרנסה מעיקים עליו, וכדומה, עליו להתאמץ ולהסיר ממנו את סימני העצבות שעל פניו לפני שיכנס לביתו, ואז יכנס בחיוך ובפנים מאירות.

על הבעל לזכור שהוא זה הממונה על החוסן והביטחון של הבית. כאשר הוא עצוב, כל הבית שוקע באווירה של דכדוך ומצוקה נפשית. וכאשר הוא שמח וטוב-לב, מחייך ומעודד ומקרין תקווה תמידית לטוב, כל הבית מאושר, וחי בבטחה.

◆ “ולא רגזן”

בעל שסגנון דיבורו רוגז ועצבני, כעסו מתלקח במהירות והוא מגיב בזעף על כל ענין שלא מוצא חן בעיניו, מלחיץ הוא באופן נורא את רעייתו ואת כל בני ביתו. שמחת החיים הבריאה נגזלת מהם, והם יראים ופחדים דרך קבע ממנו ומתגובותיו הרגוזות והזועפות. הוא רק נכנס הביתה - וכבר כל החיות והפעילות השמחה נפסקת. ממש בבחינת “משנכנס ‘אב’ ממעטים בשמחה”.

בני ביתו של אדם כזה יראים מלשוחח עמו ולספר לו בפתיחות הראויה לבית בריא ותקין על אשר התרחש בהיעדרו, משום שהם נרתעים מתגובתו העלולה להתפרץ כהר געש כאשר ישמע מה שלא ימצא חן בעיניו. וכך, כולם ננעלים בתוך עצמם ואינם מסוגלים לשתפו בענייניהם.

אל יתפלא אדם כזה, אם אפילו בדבר הנוגע לאיסור הלכתי כמו חלב שנשפך בטעות לתבשיל הבשרי שהוכן לארוחת הצהריים ואסרו באכילה, פוחדת רעייתו לספר לו מחשש לתגובתו הזועמת. דבר שעלול להכשילו באיסורים חמורים. וכמאמר חז“ל בתלמוד (גיטין דף ו ע“ב): **“כל המטיל אימה יתירה בתוך ביתו, סוף הוא בא לידי שלש עבירות: גילוי עריות ושפיכות דמים וחילול שבת”**. ושם בתלמוד, מובא מעשה על אדם גדול שהטיל אימה יתירה בתוך ביתו, וכמעט האכילו אותו אבר מן החי.

דוגמא מחשית ליסוד הזה המבואר בגמרא ראיתי לפני כמה שנים, כאשר הגיע אדם וסיפר שהחליט להתגרש. לשאלתי הוא השיב כי יש הרבה מתחים בבית. אמנם את הכל הוא יכול לשאת, אבל אשה מחללת שבת, זהו קו אדום ועל זה אי

אפשר לוותר. הוא לא מוכן לחיות עם אשה מחללת שבת, ולכן כעת הוא הולך לפתוח תיק גירושין.

שאלתי: "מתי והיכן ראית את אשתך מחללת שבת?" הוא השיב בכנות: "לא ראיתי ממש, אבל ברור לי שהיא חיללה שבת. בערב שבת יצאתי לבית הכנסת מאוד מאוחר, לאחר כניסת השבת. כשהייתי בבית הכנסת נזכרתי שלא הכנסתי את התקע של הפלטה לשקע. אבל השבת כבר נכנסה. והנה כשחזרתי מבית הכנסת, גיליתי לתדהמתי שהפלטה מחוברת לחשמל וחמה. מי עשה את זה? ברור במאה אחוז שהיא חיללה שבת. ומי יודע עוד איזה עוונות היא עושה שאני אפילו לא יודע?"

קבענו מועד לשיחה עם בני הזוג, וכשסיפר בפניה את הסיפור הזה, שאלתי אותה: "האם זה נכון?" תשובתה הייתה: "כן זה נכון. אבל אף פעם לא חיללתי שבת, זוהי הפעם הראשונה שחיללתי כשכולי רועדת. ולמה? כי פחדתי מהתגובה שלו כשהוא יצטרך לאכול אוכל קר. כשהוא כועס הוא לא שפוי, הוא משתולל!"

כשמעתי את דבריה אמרתי לו: "אשתך איננה אשה שמחללת שבת. אך אתה בכעסך גרמת לה לחלל שבת! הרי זה בדיוק מה שכתוב בגמרא על מי שמטיל אימה יתירה בתוך ביתו! הפתרון אינו להתגרש, אלא שתעבוד על מידותיך".

מקרה זה ודומיו הינם דוגמאות למצב נורא שהבעל יכול לגרום במעשיו, עד כדי שבני ביתו וחבריו יסתירו ממנו מידע חשוב עקב רגזנותו. ובודאי שגם כשיגיעו לידיו לגיל ההתבגרות, לא ישתפו אותו בלבטיהם ובקשייהם, אלא יחפשו אחרים, לעיתים אפילו שליליים, בכדי לפתוח את לבם בפניהם.

להבהרת הדברים נוסיף, שאף על פי שגם לבעל חשוב לראות את רעייתו שמחה ולא עצובה, רגועה ולא רוגזת, לא מנה הרמב"ם שתי דרישות אלו ברשימת הדרישות מהאשה. והסיבה ברורה. הרמב"ם לא כתב **המלצות** לבני הזוג גם אם הן חשובות, אלא רק דרישות **הכרחיות** שבלעדיהן **אין קיום** לחיי הנישואין והמשפחה. שכן הגבר לפי טבעו, מעצם היותו 'שר החוץ' של הבית, יכול להתמודד עם עצב או כעס של רעייתו. משום שאופיו מסייע לו לתפקד גם במצבים כאלה. שהרי עם צאתו מן הבית מחו טרוד בעניינים שונים, הוא פוגש אנשים, משוחח, ומתמודד עם העולם שמחוץ לבית. אבל לעומת זאת האשה, גם כאשר היא עובדת מחוץ

לביתה, היא שואבת את עיקר החיות ושמחת החיים מבעלה. וכשהוא עצוב, אור חייה כבה והיא דומה לירח ללא השמש המאירה אותו.

וכן לעניין הרגזנות. הבעל שקיבל את הכלים למלחמת הקיום וההגנה של הבית, תקיף וחזק ומסוגל לעמוד במצבי רגזנות סביבו ללא נזק מהותי בנפשו. לכן, על אף שגם עליה להיזהר שלא תהיה עצובה ורגזנית בבית, אין מצב רוחה גורלי למצבו הנפשי של הגבר. לעומת זאת, האיש נדרש להקפיד מאד שלא יהיה רגזן בביתו, שכן מלבד העובדה שהיא רכה ועדינה בטבעה וכל גילויי כעס ורוגז מקשים עליה, כאשר גילויי רגזנות באים דווקא מהאדם החזק האמור להשתמש בחוזקו ותקיפותו להגן עליה, והנה הוא מפנה כלים אלה נגדה, מצב זה הרסני לחלוטין עבורה.

אשה החיה עם בעל עצוב דרך קבע, אור חייה כבה והיא הולכת ונובלת. ואם היא חיה עם בעל רגזן וכעסן, התוצאה תהיה אחת מהשתיים: או שביטחונה מתמוטט והיא נעשית שבר כלי שאינו מסוגל לתפקד, או שהיא חשה: "אם אין אני לי מי לי", ופותחת בהשבת מלחמה שערה. כך או כך, שניהם מפסידים את האושר בחייהם. והמפסיד הגדול, הוא זה שגרם לכל זאת ברגזנותו.

יצוין כי הנחיות הרמב"ם לכל צד מבני הזוג, נכון גם לזולתו. שהרי גם האישה אמורה לאהוב את בעלה כגופה ולדבר עמו בנחת, אולם ההבדל הוא במינון. הבעל נדרש להעניק לרעייתו במינון גבוה את הכתוב ברשימת הדרישות ממנו, ואילו האישה נדרשת להעניק לבעלה במינון גבוה את הכתוב ברשימת הדרישות ממנה.

ואכן המציאות מוכיחה כי החיים על פי הדרכה זו, חווים חיי נישואין מאושרים. בעת מסירת דברי הרמב"ם באחת ההרצאות בסמינר, ישבו בקהל זוג ישישים. במהלך כל ההרצאה ישבו שניהם והאזינו, כאשר האשה מהנהנת בראשה מידי פעם. כשהסתיימה ההרצאה, היא הרימה את ידה ואמרה: "אני ובעלי, כשהתחתנו, לפני שישים שנה בערך, אף אחד לא לימד אותנו את דברי הרמב"ם האלו, אבל כל מה שהרמב"ם אומר, כיצד על הבעל להתנהג עם האשה, כך בעלי התנהג איתי. וכל מה שהוא אומר לאשה כיצד עליה להתנהג עם בעלה, כך אני התנהגתי אתו. ואני מעידה שמיום החתונה לא רבנו ריב רציני, אפילו לא פעם אחת. תמיד היינו יחד באהבה ובשמחה. אני באמת לא מבינה את הצעירים של היום..." כלשונה.

לסיום נציין, ישנם רבים ששואלים האם הכללים הללו אינם מיועדים רק לזוגות צעירים שכעת מתחילים את דרכם? האם אנו שכבר נשואים כמה שנים, ונושאים על גבינו משקעים וצלקות, כאבים וכעסים הדדיים שהצטברו במשך השנים, וכבר איבדנו כל מוטיבציה וחשק לעבוד ולפעול ולבנות מחדש, האם בכלל יש לנו תקווה?

הניסיון מוכיח כי לא רק כאשר שני הצדדים מתאמצים להתנהל על פי הדרכת הרמב"ם רואים הם תוצאות נפלאות בשלום הבית, אלא אפילו אם רק צד אחד משנה את דרכו על פי המבנה הנפשי של הצד השני, ומעניק לו באמת את סיפוק הצרכים הנפשיים על פי הכללים האמורים, השני ממילא משתנה. זה דבר שהוא בדוק ומנוסה.

וכבר סיפר לי יהודי יקר, רופא מהרצליה, כי לאחר שהוא ורעייתו הגיעו לסף גירושין, שמעו את ההרצאה על שלום בית לפי הדרכת הרמב"ם, והחליטו לנסות. ניגשו שניהם לעורך דין וניסחו הסכם הקפאת הליכים שכוותרתו: "הסכם שלום בית על פי הרמב"ם". כל צד התחייב לשינוי, ועשה כל שבידו כדי ליישם את ההחלטה. והוא סיים את סיפורו בהתרגשות רבה במילים הבאות: "חלפו מאז שלשה חודשים. שכחנו שפעם רצינו להתגרש!"

פרק חמישי

הבדלים פסיכולוגיים בין גברים לנשים

זיהוי ההבדלים - סוד ההצלחה | כשרון דיבור מול מתמטיקה |
הבחנה בצבעים | תחומי התעניינות | תחביבים | רגישות לעלבון
ופגיעה | כוח מול לב | רגישות מול מכניקה | קניות ופרסומות
צלילי יקיצה | רפואה מגדרית | הדיבור ברמזים

בפרק זה נתבונן בתוצאות מחקרים שחשפו את ההבדלים הנפשיים שבין גברים לנשים במגוון נושאים. מחקרים אלה מהווים השלמה חשובה לפרקים הקודמים, לצורך הבנת הצרכים השונים של בני הזוג באופן פרטני, על פי טבעם.

◆ הבדלים פסיכולוגיים בין גברים לנשים

במאה העשרים, טענו אנשי המחקר הפסיכולוגי מתוך תמימות דעים כי הפסיכולוגיה של האשה זהה לחלוטין לזו של האיש וכי כל הדיבורים על הבדלים בין הצרכים הנפשיים של האשה לבין אלה של הגבר מקורם בדעות קדומות שנועדו להשפיל את האשה ולרומם את האיש.

כך למשל הדעה שרווחה במאה התשע-עשרה בקרב מדענים הייתה כי מאחר ומח הגבר גדול ב-11 אחוזים ממח האשה, גם לאחר שמביאים בחשבון את הבדלי ממדי הגוף, הדבר מעיד על יכולת שכלית פחותה אצל האשה. איש לא ידע אז

שלנשים ולגברים יש מספר זהה של תאי מח, אלא שאצל נשים התאים דחוסים ומהודקים יותר בגולגולת קטנה יותר.¹

במאה העשרים גישת החוקרים הקצינה לצד השני, והעמדה המדעית הרשמית השוותה לחלוטין בין אישיות הגבר לבין אישיות האשה, גם מההיבט הנפשי-פסיכולוגי.

תובנה זו, אשר נועדה להוכיח את הקדמה והיחס הנאור כלפי האשה, פרוחה במאה הקודמת, ואף גרמה לשינויים חברתיים בהתאם.

כך למשל כותבת הפסיכולוגית ד"ר לואן בריזניידן² במבוא לספרה "המוח הנשי": "במשך רוב שנות המאה העשרים הניחו מרבית המדענים, שנשים הן ביסודו של דבר גברים 'קטנים', הן מהבחינה הנורולוגית והן מכל בחינה אחרת, למעט התפקידים הקשורים לילודה. הנחה זו עמדה במרכז של אי ההבנה המתמשכת באשר לפסיכולוגיה ולפיזיולוגיה של האשה. עד שנות התשעים של המאה העשרים מיעטו החוקרים להתייחס לפיזיולוגיה של האשה או לפסיכולוגיה שלה, בנפרד מאלה של הגבר.

והיא מוסיפה במעין וידוי אישי: "מאחר שלמדתי באוניברסיטה בתקופת השיא של התנועה הפמיניסטית... נקטתי את העמדה האופיינית לשנות השבעים, ותליתי את האשמה בגישה הפטריארכאלית של תרבות המערב; היא זו שדיכאה את הנשים וכבלה את ידיהן".

שתי עמדות קיצוניות אלו שרווחו בעולם המדע במשך שנים רבות, היו בניגוד גמור לעמדת תורת ישראל, המדגישה כי לא רק שהאשה הינה בעלת יכולת שכלית שאינה נופלת מזו של הגבר, אלא "נתן הקב"ה בינה יתירה באשה יותר מבאיש" (נדה מה ע"ב). ועם זאת, התורה מציינת כי קיים הבדל פסיכולוגי מהותי בין איש לאשה, עד כדי שטיב מערכת היחסים הרגשית ושלום הבית ביניהם מותנים

1. ד"ר לואן בריזניידן, במבוא לספרה "המוח הנשי".

2. ד"ר לואן בריזניידן הקימה בשנת 1994 את המרפאה למצבי רוח והורמונים של האשה במחלקה לפסיכיאטריה של אוניברסיטת קליפורניה בסן פרנסיסקו. מרפאה זו היתה בין הראשונות בארצות הברית שבדקו את מוח האשה מהיבט זה, ואת השפעותיהם של התהליכים הכימיים במערכת העצבים ושל ההורמונים על מצבי הרוח.

בהבנתם כראוי את ההבדלים הללו. ולכן כתב הרמב"ם בספרו "משנה תורה" (הלכות אישות פרק טו, יט-כ), אשר התקבל כספר יסוד ביהדות, רשימת דרישות אשר מוטל על הבעל להתנהל על פיהן ביחס לרעייתו, ורשימה שונה לחלוטין, אשר על פיהן צריכה האשה להתייחס לבעלה³, וכפי שהרחבנו בפרק הקודם.

הבדלים אלה, ששורשם בהבדלים שבתפקידים הרוחניים של כל אחד מהם בעולם, נעוצים גם בעובדה שהקן המשפחתי זקוק לאדם חסון ותקיף יותר, שינהל כראוי את מדיניות הבית כלפי העולם, ולאדם רך ועדין יותר, שינהל כראוי את מדיניות הבית כלפי פנים. על אף שמעצם היותם בני אדם, מסוגל כל אחד מהם לבצע גם את מטלות זולתו, עד גבול מסוים.

אולם עמדה יהודית תורנית זו נדחתה בזעם על ידי התנועות הפמיניסטיות, שראו עלבון צורב לאשה בעצם האמירה כי קיים שוני בינה לבין הגבר.

תנועות אלה לא השכילו להבין כי להיות שונה אינו בהכרח להיות נחות ומושפל. טעותן של אותן תנועות נעוצה בתפיסה המשובשת בעולם המודרני, שהכוחני והחצוף נחשב כנכבד ומעולה, בעוד העדין והביישן הינו בעל חסרון. ומאחר והנשים עדינות מטבען, בקשו "לרוממן" באמצעות הקביעה כי הן גבריות ככל הגברים. בעוד שלאמיתו של דבר אמירה זו היא המבזה והמשפילה את האישה, באמירה זו טמונה הקביעה המעליבה כי האשה אינה מושלמת כאשה, אלא אם כן תיחשב כאיש.

אולם עמדת התורה היא כי האישה מושלמת כאשה, והאיש מושלם כאיש. לכל אחד מהם תפקיד שונה ונכבד כשלעצמו. היא בעלת כישורים שאין לו, והוא בעל כישורים שאין לה (וברובד עמוק יותר: בגשמיות הוא נותן לה משלו והיא בונה ומפתחת, וברוחניות היא נותנת לו משלה והוא בונה ומפתח), ושניהם יחד מהווים את האדם השלם, כאשר הם נשואים.⁴ ככתוב (בראשית ה, ב): "זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם, וַיְבָרֶךְ אֹתָם, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם". שניהם יחד קרויים 'אדם' אחד המפעיל את מערכות החיים של שני חלקיו, באמצעות השלמה הדדית.

3. רמב"ם, משנה תורה, ספר נשים, הלכות אישות, פרק טו, יט-כ.

4. על פי הקבלה, בעת הקידושין מתאחדים שני חצאי שורשי נשמת האיש והאשה, והם הופכים לנשמה מאוחדת אחת. ומכאן והלאה מותרים הם לחיות יחדיו ואף מקיימים מצוה גדולה בקשר שביניהם לאחר הטבילה במקווה.

רק לקראת סוף המאה העשרים התחולל המהפך. המיתוס המודרני בדבר שוויון המינים מההיבט הפסיכולוגי, ששלט עד אז, החל לקרוס. התברר כי אף על פי שיותר מ-99% מהצופן הגנטי של נשים וגברים זהים לחלוטין והשונות בין המינים קטנה מאחוז אחד (בגנום האנושי יש שלושים אלף גנים, ופחות מאחוז אחד הינו שיעור מזערי ביותר), אולם שוני קטן זה משפיע על כל תא ותא בגופנו - מהעצבים הקולטים הנאה וכאב ועד תאי העצב המעבירים תפיסה, מחשבות, הרגשות ורגשות.⁵

הנה פירוט עיקרי המחקרים החדשים בתחומי הפסיכולוגיה השונים והתפקוד הכללי של בני האדם, אשר בהם התגלו ההבדלים רבי המשמעות שבין גברים לנשים:

◆ עיבוד מידע

באמצע שנות השמונים הציגה פרופ' ג'ואן מייס-לוי מבית הספר למנהל עסקים של אוניברסיטת שיקגו את תיאוריית הסלקטיביות, לפיה מחם של הגברים ומחן של הנשים משתמשים בשתי שיטות שונות לעיבוד מידע.

גברים יתייחסו לפיסת המידע הבולטת ביותר מבחינתם והרלוונטית עבורם, ויתעלמו מהשאר. הם נוטים מטבעם להיפטר במחשבתם ממידע שלדעתם הינו מיותר.

נשים, לעומתם, מנסות לעבד מידע בצורה כוללת יותר. הן ישימו לב לכל פרט, ישתמשו במחשבתן בהרבה יותר מידע, ויעדיפו לשלב במערכת שיקוליהן כל מידע, רלוונטי ולא רלוונטי, בין אם הוא קשור אליהן ובין אם הוא קשור לסובבים אותן.

כאמור, חז"ל למדונו בתלמוד (נדה מה ע"ב) כי: "בינה יתירה באשה יותר מבאיש". בינה מלשון התבוננות ובניה. כלומר, מתבוננת היא בפרטים שהגבר אינו שם לב אליהם, ובונה בתחושה הפנימית (אינטואיציה) המיוחדת שלה מבנה מחשבתי שהאיש אינו מסוגל לבנות. לפיכך, כאשר הוצע לרבי אלעזר בן עזריה לשמש

5. ד"ר לואן בריזנדיין, במבוא לספרה "המוח הנשי".

במשרה הרמה להיות נשיא ישראל, ביקש להתייעץ עם תחילה עם רעייתו משום שאולי היא תבחין בפרט משמעותי שנראה זניח וטפל בעיני האיש, וכפי שמסופר במסכת ברכות (כו ע"ב).

עוד מצינת פרופ' מיירס-לוי במחקרה, כי אצל הנשים יש יותר קישורים בין שני חצאי המח. זוהי הסיבה שהן מסוגלות לבצע משימות שונות במקביל ובו-זמנית. משום שלצורך עיבוד מידע הן משתמשות בשני חצאי המח יחדיו, בשונה מהגברים המעבדים מידע בכל אחד משני חצאי המח בפני עצמו.

◆ מבנה המח

עם התקדמות המחקרים החלוציים, התפרסם בבריטניה בשנת 2003 ספרו המסעיר של פרופ' סיימון ברון-כהן, פרופסור בכיר לפסיכולוגיה ופסיכיאטריה באוניברסיטת קיימברידג', "ההבדל המהותי: גברים, נשים והמח הגברי הקיצוני". בספר זה מוכיח המחבר על פי מחקרים חדשים, כי לנשים ולגברים מח שונה ביולוגית.

הבדל ביולוגי זה ראשיתו בתחילת היווצרות העובר, כאשר העובר הזכר מקבל מנת טסטוסטרון גדולה יותר ומפתח מח גברי, בעוד הנקבה המקבלת מנה קטנה מפתחת מח נשי. המח הגברי מסוגל לנתח, לפרק ולהרכיב דברים בשיטתיות. הוא מבין במהירות איך מערכות עובדות, וחושב בנוסח "אם-אז". לכל דבר סיבה. לכל שאלה תשובה. מח שמסוגל לנווט טוב יותר, שכן הוא בונה לעצמו תרשימים תלת ממדיים של סביבה פיזית. מח שלא יחשוב מיד להציע קפה לאורח או להתעניין בשלום ילדיך. וגם אם יחשוב ויציע ויתעניין, לא באמת יתעניין בתשובות. לעומת זאת, המח הנשי מסוגל לזהות בקלות מחשבות ורגשות של אדם אחר ולהגיב באופן המתאים ביותר, לתקשר עם אנשים רגשית, וחש צורך אינסטינקטיבי להתעניין בתינוקות ולגונן עליהם. מח שכדי לזכור מרחב פיזי יסמן לעצמו נקודות ציון, ולא ישרטט מפות מנטליות.

במחקרים אלה התברר כי המרכז העיקרי של יצירת רגשות וזיכרון במח - ההיפוקמפוס - גדול יותר אצל האשה, וכך גם המסלולים המחיים הקשורים לשפה ולהתבוננות ברגשות הזולת. פירוש הדבר שנשים, במוצק, מיטיבות לבטא רגשות ולזכור את הפרטים של אירועים רגשיים. אצל גברים לעומת זאת,

חלק המח המוקדש לדחף הבין זוגי גדול פי שניים וחצי מזה של הנשים. גם מרכזי המח המופקדים על פעולה ותוקפנות גדולים יותר אצל גברים.⁶

בדומה למסקנות פרופ' ברון-כהן, מקשרת הסופרת האמריקאית מרילין פרנץ' בספרה "מעבר לעוצמה" בין זהות נשית לכושר סיבולת, רגישות לאחר, יכולת הכלה, הסתגלות וקבלה של מחזור החיים. בעוד שאקטיביות, שררה, לוחמנות, משימתיות, והתגברות על הטבע, הינן תכונות "גבריות". למרות היותה דמות בולטת בתנועה הפמיניסטית, פרנץ' מציינת כי הבדלים אלה שבין גברים לנשים קיימים בחברה האנושית כולה, ובכל אדם. והיא מדגישה כי השוני ביניהם אינו היררכי, אלא "משלים": מאבק ופשרה. תוקפנות וקבלה. חשיבה מופשטת ואינטואיציה. והרי חיבור בין אלה, יוצר שלימות נפלאה.

גם ספרו רב-המכר של הפסיכולוג האמריקאי ד"ר ג'ון גריי "גברים ממאדים ונשים מנגה", מציג מסקנות דומות וטוען כי הוכח כיום שזיהוי התכונות השונות המבדילות בין נשים לגברים, מסוגל לפתור רבות מהבעיות והסכסוכים שבין זוגות רבים.

תגלית זו של עולם המדע בעשרות השנים האחרונות, היא שעומדת בבסיס הדרכתו השונה של הרמב"ם לאיש מההדרכה לאישה, דברים שהרמב"ם ביסס על הדרכת חז"ל בתלמוד, כי האיש והאישה שונים בתכונותיהם לצורך השלמה הדדית.

ואכן, התוצאה המעשית של תכונות שונות אלה, הינה הבדלים פסיכולוגיים מהותיים רבים, המשליכים ישירות על טיב היחסים הרגשיים בין בני הזוג וממילא על שלום הבית.

◆ כשרון דיבור מול מתמטיקה

במיפוי המח האנושי התברר כי האונה הימנית, האחראית ליכולת ההתמצאות המרחבית וליכולת החשיבה השיטתית, מפותחת יותר אצל הגבר, ואילו האונה השמאלית, האחראית ליכולת השפה והתקשורת ולמעורבות הרגשית במתרחש, מפותחת יותר אצל הנשים. גם מספר תאי העצב שיש לנשים במרכזי השפה

6. ד"ר לואן בריזנדיין, במבוא לספרה "המח הנשי".

והשמיעה שבמח, גדול ב- 11% אחוזים ממספרם אצל גברים.⁷

ואכן, בנים רבים הופכים בבגרותם לפחות רהוטים בדיבורם ואפילו לשתקנים, ואילו הבנות ברובן מפתחות בבגרותן מיומנויות לשוניות וחברתיות.

גם בגיל הרך, בנות מקדימות לדבר בגיל מוקדם מהבנים. וכאשר הן גדלות, בדרך כלל אינן מתקשות בדיבור. רוב המתקשים בדיבור עד כדי גמגום הינם גברים. הן גם מצליחות לנסח במילים רבות את מה שגבר מסוגל לבטא רק במשפט אחד קצר. וכפי שאמרו חז"ל בתלמוד (קידושין דף מט ע"ב): "עשרה קבים שיחה ירדו לעולם, תשעה נטלו נשים". הסיבה הרוחנית לכך היא, משום שהאשה שוהה בחברת ילדי המשפחה יותר מהאיש, וממילא את עיקר חינוכם הם מקבלים ממנה. והרי בחינוך ילדים נדרשת כידוע מידה רבה של דיבור. מילים רבות ההופכות למשפטים שיסבירו, יעודדו, ירצו, יפייסו וידריכו את הילד, להתאמץ ללכת בדרך הנכונה.

יש לציין שבתורת הקבלה מחולק גוף האדם לשלשה קווי אורך. קו ספירות החסד - בצד ימין [תחילתו באונה הימנית שבמח, המשכו בזרוע ימין וסופו ברגל שמאל]. קו ספירות הגבורה - בצד שמאל [תחילתו באונה השמאלית שבמח, המשכו בזרוע שמאל וסופו ברגל שמאל]. וקו ספירות התפארת - באמצע [גזע המח, חזה, מקום הברית]. שורשו הרוחני של הזכר בקו ספירות ימין, ואילו שורשה הרוחני של הנקבה בקו ספירות שמאל. ואכן, הדבר בא לידי ביטוי בעולמנו במציאות שהתגלתה לגבי תפקוד המח: האונה הימנית מפותחת ופעילה יותר אצל האיש, ואילו האונה השמאלית מפותחת ופעילה יותר אצל האשה. יש לזכור שהמח עצמו אינו אלא אוסף חלבונים, ורק המציאות הרוחנית הפנימית השוכנת בתוכו, היא האחראית לתפקוד המעטפת החומרית, ולהבדלים התפקודיים שבין האונה הימנית לשמאלית וממילא להבדלים הפסיכולוגיים שבין הזכר לנקבה.

לעומת כשרון הדיבור והניסוח של הבנות, בנים מצליחים יותר במתמטיקה ומדעים. וכפי שאמר פרופ' לורנס סאמרס, נשיא אוניברסיטת הרווארד, בדברים שנשא בינואר 2005 בפני המועצה הלאומית למחקר כלכלי:⁸ "נראה שלגבי תכונות אנושיות רבות ושונות, יכולת מתמטית ויכולת מדעית, יש ראיות ברורות למדי לכך שקיימים הבדלים בסטיית התקן ובמשתנות בין אוכלוסיות הגברים והנשים". דבריו חוללו תסיסה רבתי בקרב עמיתיו ובציבור הרחב, אבל הוכחו במחקרים רבים.

7. ד"ר לואן בריזנדיין, במבוא לספרה "המח הנשי".

8. דבריו של פרופ' לורנס סאמרס הובאו במבוא לספר "המח הנשי".

אחד מהם נערך ב-2005 באוניברסיטת אירוויין בקליפורניה על ידי הפסיכולוג ד"ר ריצ'רד הייאר ועמיתיו.⁹ במחקר התברר כי גברים ונשים מגיעים לאותה מנת משכל, למרות שהם משתמשים באזורים שונים של המוח. עם זאת התברר כי אצל הגבר קיימים במח תאים אפורים - המייצגים את מרכזי עיבוד המידע במח - במספר הגדול פי שש וחצי מאצל האשה. ואילו אצל האשה קיימים תאים לבנים - שהם הרשת המקשרת בין מרכזי עיבוד המידע - במספר הגדול פי עשר מהגבר.

תוצאות המחקר הוכיחו והסבירו מדוע גברים מצטיינים יותר בתחומים הדורשים עיבוד מידע ממוקד, כמו מתמטיקה, ונשים נוטות להצטיין בשילוב והטמעת מידע, שהן יכולות הנדרשות לדיבור ושיחה.

◆ הבחנה בצבעים

במחקרים אודות חוש הראייה האנושי,¹⁰ התברר למרבה הפלא כי קיימים הבדלים ביכולת הראייה של הגבר לשל האשה, עם עליונות נשית המסייעת לה בשמירת מצוות טהרת המשפחה (!).

בעוד שעין הגבר מבחינה בין שבעה צבעים שונים, נשים רבות מבחינות בעשרה צבעים.¹¹ גם עיוורון צבעים מצוי יותר בקרב גברים: במחקר מקיף¹² נמצא כי מספר הגברים הלוקים בעיוורון צבעים, כמעט כפול ממספר הנשים. עוד הוכח¹³ שעיוורון

9. Richard J. Haier, et al., *Neuroanatomy of General Intelligence: Sex Matters*, Neurolmage, Volume 25, Issue 1, March 2005, Pages 320-327.

10. אחד המחקרים האחרונים והחשובים בתחום:

Jameson KA, Highnote SA, Wasserman LM., 'Richer color experience in; observers with multiple photopigment opsin genes', *Psychon Bull Rev.* 2000 Jun 244-61 : (2)8.

11. אם אמנם מחקרים אלה מדויקים, ראוי לציין כאן את המבואר בספר "הצופן" בפרק על עשר הספירות, שעשר הספירות מחולקות לג'ר (ג' ראשונות) וז'ת (ז' תחתונות). והנה האשה, המתוקנת ברוחניותה יותר מהגבר ולכן פטורה ממצוות רבות (עיין בפרק "מעמד האשה ביהדות" בנספחים שבסוף הספר), מבחינה בעשרה צבעים. ולגבר, חסרים שלושה.

12. החוקר ג'ורג' וואלד (Wald) זיהה עובדה זו וזכה בפרס נובל ב-1967 על מחקרו בתחום.

הרצאתו: The Basis Molecular of Visual Excitation מופיעה באתר פרס נובל.

13. Wormser GP., 'Impact of color blindness on recognition blood in body fluids' *Arch Intern Med* . 2001 Feb 12; 161 (3) : 461-5.

זה פוגע - בין השאר - ביכולת להבחין בצבע אדום המעורב בצבעים אחרים (הסוג הנפוץ ביותר של עיוורון צבעים מוגדר כחוסר יכולת להבדיל בין אדום לירוק או לזהות אותם כראוי).

כידוע, בהלכות טהרת המשפחה נדרשת יכולת טובה באבחון צבעים.¹⁴ הלכות אלה נוגעות בעיקר לאשה ואכן היא זו שקיבלה את יכולת ההבחנה בצבעים שונים, בכמות ובאיכות טובים יותר מאשר האיש (אמנם תכונה זו מצויה גם אצל עמי העולם שאינם חייבים בשמירת טהרת המשפחה, אך רשאים לשמרה,¹⁵ ויתכן שהבורא נתן גם להם תכונה זו כיון ששמירת טהרת המשפחה מגינה מפני מחלות כגון סרטן הרחם ומשפרת באופן מפליא את היחסים הרגשיים הבין-זוגיים.¹⁶ ובפרט שביד כל גוי להתגייר, להתחייב במצוות, ולקבל ככל יהודי את השפע הרוחני הטמון בכל מצוות התורה).

◆ תחומי התעניינות

הגבר הממוצע נוטה לפעולות של שליטה, כוח, השגיות ותנועה בעולם החיצוני והגדול, תוך כדי שימוש באמצעים טכניים. בהתאם לכך הוא יתעניין בתחרויות כוחניות ובמפגני כוח פיזי, במחשבים, מכוניות, כלי עבודה וכלי נשק.

לעומתו, האשה הממוצעת נמשכת יותר לתחומים הקשורים למבנה האישי, יחסי אנוש, רגשות, הורות, ומראה חיצוני. ובהתאם היא תעדיף לקבל מידע ולייעץ בבעיות אישיות ותייחס חשיבות לביגוד, אבזור ואסטטיקה.

זאת ועוד. בשנות התשעים נערך ניסוי מעניין באוניברסיטת יורק שבטורונטו. נשים וגברים שהוזמנו להשתתף במחקר אקדמי, התבקשו להמתין בינתיים במשרד מסוים, מבלי שיידעו שבהמתנה זו החל המחקר. המשרד היה ללא חומר קריאה וללא כלי מדיה שהיו עלולים להסיח את הדעת מהפריטים שהיו במשרד. כעבור שתי דקות הוצאו כל המשתתפים במחקר מהמשרד ונשאלו: אילו אובייקטים או פריטים זכורים לך מהמשרד בו המתנת, והיכן היו ממוקמים פריטים אלו?

---

14. עיין בשלחן ערוך, יורה דעה, סימן קפח.

15. גוי רשאי לשמור את מצוות התורה מדין "אינו מצווה ועושה", מלבד שמירת שבת. ראה

סנהדרין נח, ב; רמב"ם הלכות מלכים פרק י, ג.

16. ראה על כך בהרחבה בספר "מפתחות לחיים" פרק "ניגודים מקצרים מול הרמוניה זוגית",

ולהלן פרק "יציאה מהשגרה".

התוצאה הפתיעה את החוקרים. התברר כי נשים זכרו בממוצע 70% יותר פריטים ומיקומים מאשר הגברים.

כלומר, המח הנשי מתבונן בעיצוב הסביבתי ומתעניין בפריטים ובמיקומם, הרבה יותר מאשר המח הגברי.

האשה נבראה עם תחומי ענין מיוחדים אלה יותר מהאיש, משום עיקר פעילותה הטבעית כ'שרת הפנים' של הקן המשפחתי. מי שממונה, בין השאר, על עיצוב וטיפוח הבית וילדי המשפחה. והרי בית וילדים מחייבים שימת לב מירבית לכל פרט הרבה יותר מכל מקום עבודה ממוצע. שהרי לכל פרט כזה עשויה להיות ההשלכה משמעותית על חיי המשפחה, הן באיכות החיים והן מההיבט החינוכי.

◆ תחביבים

מח גברי נוטה לפתח תחביבים כתחזוקת מכוניות או אופנועים, הפלגה, צפרות, חיבור מערכות סאונד, עשה זאת בעצמך וצילום.

ואילו מח נשי יעדיף קפה של בוקר או ארוחת ערב משולבים בשיח על בעיות ביחסי אנוש ומשפחה, טיפול בבעלי חיים, ועבודה התנדבותית בהאזנה לבעיות נפשיות של נזקקים.

◆ רגישות לעלבון ופגיעה

כותבת ד"ר בריזניידן:¹⁷ "מתחת לעדשת המיקרוסקופ או בסריקת אם-אר-איי מתברר שההבדלים בין מח הגבר למח האשה מורכבים ונרחבים... פירוש הדבר הוא, שנשים, בממוצע, מיטיבות לבטא רגשות ולזכור את הפרטים של אירועים רגשיים". והיא מוסיפה כי "מדענים הצליחו לתעד מגוון מדהים של הבדלים - מבניים, כימיים, גנטיים, הורמונאליים ותפקודיים - בין מח האשה למח הגבר. מתברר שגברים ונשים שונים אלה מאלה ברגישויות המח למצבי עקה (לחץ - stress) או עימות. הם משתמשים באזורים ובמסלולים שונים במח לצורך פתרון בעיות, עיבוד שפה, לחוות רגש עז ולשמור אותו בזיכרון. נשים עשויות לזכור את

---

17. במבוא לספרה "המוח הנשי".

הפרטים הקטנים ביותר של הפגישה הראשונה עם בני זוגן או של המריבה הקשה ביותר איתם, בעוד שהבעלים כמעט אינם זוכרים שהדברים הללו התרחשו. מקורם של הבדלים אלה במבנה המח ובכימיה שלו.¹⁸

ואכן, ברשימת הוראותיו לבעל ולאשה, הורה הרמב"ם לבעל דווקא: "ויהיה דיבורו עמה בנחת". אמנם גם עליה מוטלת חובה זו, אך הרמב"ם לא הכניס הוראה זו לרשימת ההוראות לאשה, משום שפירט לכל צד את התחומים בהם עליו להיזהר במיוחד, משום רגישותו המיוחדת של זולתו אליהם. האשה רגישה ופגיעה יותר מהאיש, ולכן היא גם זוכרת לאורך שנים את מילות העלבון ששמעה מבעלה ואת התנהגותה הפוגענית, הרבה יותר מכפי שהוא זוכר את מילות העלבון ששמע ממנה ואת התנהגותה הפוגענית כלפיו בעבר הרחוק. ולפיכך עליו להיזהר יותר.

מאותה סיבה, נשים רגישות ופגיעות יותר, ונוטות לדיכאונות יותר מגברים. התברר כי מח האשה מייצר הרבה פחות חומר נוגד דיכאון, סרוטונין, ממח הגבר.¹⁸

◆ כוח מול לב

גברים בוגרים מעדיפים מערכות המבוססות על כוח, פוליטיקה ותחרות. יש בעיה עם השכנים? הוא כבר נוטה להיכנס למאבק כוחני. בעוד שנשים יעדיפו מערכות של שיח, עזרה לזולת והדדיות. אשה תשתדל לפתור את הבעיות ולהגיע לתוצאה מתוך משא ומתן, הידברות והתפשרות, ולא מתוך שימוש בכוח. ואם אין ברירה ועליה לתקוף את חברתה, היא תעדיף להכפיש אותה בפיה, מאשר להשתמש בידיה.

◆ רגישות מול מכניקה

נשים מבשלות כחלק מהדאגה לזולת. בשעת הבישול הן רואות לנגד עיניהן את

---

18. משום כך, מציין פרופ' מרק גלזרמן, מנהל בית החולים לנשים בילינסון-השרון ויו"ר החברה הישראלית לרפואה מגדרית, בראיון למגזין הבריאות "בריא יותר" (אוקטובר 2010) תרופות נוגדות דיכאון המיועדות לנשים צריכות להתבסס על מנגנון שונה מאלה המיועדות לגברים.

הסועדים הנהנים מתבשיליהן, בזמן ששפים - שרובם גברים - מוקסמים מעצם הכימיה של הבישול.

◆ קניות ופרסומות

בעולם הפרסום עושים שימוש רב במה שהתברר כהבדל מהותי בין גברים לנשים - ה"עצמי" מול ה"אחר". בעוד גברים מתמקדים יותר ב"עצמי" שלהם, נשים נוטות לחשוב יותר על בני משפחתן ועל האנשים היקרים להן. לכן, כדי לגרום לנשים לרכוש מוצר, יש לפנות אליהן בפרסום באופן המכוון יותר לסביבתן הקרובה, זאת לעומת פניה לגברים באופן המכוון יותר אליהם עצמם...

◆ צילי יקיצה

במחקר מעניין שנערך במעבדת מיינדֶלָאב הבריטית על ידי צוות בראשותו של הנורופסיכולוג ד"ר דייוויד לואיס, אודות הצלילים המפריעים לשינה, התברר כי קיימים הבדלים מהותיים בין גברים לנשים, באשר לצלילים גורמי יקיצה.

אנשי המכון יצרו "סביבת שינה" לכל אחד מהמתנדבים, והשמיעו להם צלילים שונים בעת שינו. את התוצאות הם מדדו באמצעות מכשיר אי-אי-ג'י (EEG) הבודק את הפעילות החשמלית של המח.

במחקר התברר כי בכי תינוקות הנמצא במקום הראשון של צילי היקיצה בנשים, אינו מצוי בעשירייה הראשונה של גורמי היקיצה בגברים. וכך בבוקר ניתן לשמוע את האשה מתלוננת על שלא ישנה רוב הלילה בגלל בכי התינוק, בעוד הגבר מתפלל: "הוא בכה כל הלילה? לא יכול להיות. לא שמעתי כלום!" בראש רשימת הצלילים המפריעים לשנת הגבר נמצא: צליל אזעקת רכב...

מסקנת המחקר היא כי הנשים רגישות בעיקר לסכנה פוטנציאלית לילדיהן. ואילו הגברים חשים יותר באחריות כוללת כלפי מצבה של המשפחה בכללותה, כגון מעמדה הכלכלי, בטחונה ובריאותה.¹⁹

19. המחקר נערך באוגוסט 2009 על ידי "מעבדת מיינדֶלָאב (MINDLAB) הבינלאומית", באוניברסיטת סאסקס, ברייטון, בריטניה.

בכללות מוכיח פרופ' ברון-כהן שגברים הם "סיסטמיזרים" כלומר מנתחי מערכות מוצלחים, ונשים הן "אמפתיזריות" כלומר שולטות בכל הקשור לרגשות ותקשורת בין אישית.

פרופ' ברון-כהן מסכם את מסקנת המחקרים הרבים שהביא בספרו: "במשך שנים אנשים חשבו שמח גברי או נשי הוא רק תוצאה של ניסיון חיים ותרבות ואיך שההורים שלך גידלו אותך. עכשיו מותר לזהות שתרבות אולי חשובה, אבל לביולוגיה יש תפקיד משמעותי" - וכפי שטוענת היהדות זה אלפי שנים.

◆ רפואה מגדרית

מלבד ההבדלים הפסיכולוגיים שבין גברים לנשים המובאים לעיל, התברר כי גם מההיבט הרפואי קיימת שונות רבה בפרטים המבדילים ביניהם.

בניסויים שבוצעו במתנדבים שהתנדבו למחקרים רפואיים, נהוג היה להתייחס לתוצאות המבדקים ללא הבחנה בין גברים לנשים שהשתתפו בניסוי. שהרי כולנו בני אדם.

אולם בעשרות השנים האחרונות התברר למרבה הפלא כי כל מערכות הגוף הזוהות מבחינה אנטומית בגברים ובנשים, פועלות ומתפקדות בגברים באופן שונה מאלה של הנשים. כך מערכת העיכול, הלב וכלי הדם, מערכת החיסון, העור, התגובות לתרופות, התגובות לכאבים ועוד. פרופ' מרק גלזרמן, מנהל בית החולים לנשים ביילינסון-השרון ויו"ר החברה הישראלית לרפואה מגדרית, מציין בראיון לעיתונות כי: "כל תחום שאנחנו מניחים עליו את ידינו ומתחילים לחקור, מגלה לנו הפתעות חדשות בנושא"²⁰.

מודעות להבדלים הללו יכולה להציל חיים. למשל, מסביר פרופ' גלזרמן, "התיאור הקלאסי של התקף לב הוא כאב פתאומי בחזה השמאלי המקרין לצד שמאל. זהו אכן התיאור האופייני לגברים. אך אצל כ-20% מן הנשים העוברות התקף לב, הסימנים שונים לחלוטין: האשה יכולה להתלונן במשך שעות על קוצר נשימה, עייפות, הזעה וכאב עמום שמקרין ללסת או לגב. כאשר אשה מגיעה עם

---

20. מגזין הבריאות "בריא יותר", אוקטובר 2010.

תלונות כאלה לרופא או לחדר מיון, ייתכן בהחלט שהשילוב בין מידע מיושן (כאילו נשים לא נוטות לסבול מהתקפי לב) וחוסר יידע לגבי הסימפטומים ה'נשיים' - יעכבו את האבחנה באופן מסוכן".

"המציאות אכן מוכיחה, כי אחת מכל ארבע נשים המגיעות לחדר מיון עם סימנים של התקף לב, נשלחת הביתה ללא אבחנה נכונה".

עוד התברר כי מערכת החיסון של הנשים חזקה יותר, ולכן הן עמידות יותר כנגד מחלות זיהומיות, אולם מאידך, הן חשופות עקב כך יותר למחלות אוטואימוניות (מחלות המאופיינות בדלקת והרס רקמות שנגרמים על-ידי נוגדנים של הגוף עצמו. הגוף מאבד את כושר האבחנה בין חומרים שהם "עצמו" לבין כאלה שאינם "עצמו". מחלות אלה כוללות קדחת שגרונת, דלקת פרקים, זאבת לופוס, וכמה צורות של אי-תפקוד בלוטת התריס).

וכמו כן, נשים סובלות מכאבים יותר מגברים. הן גם סובלות מאבנים בכיס המרה פי ארבע מגברים וממחלות מעיים פי עשרים מגברים. עיכול המזון אורך אצל האשה פי שניים מאשר אצל גבר. מיצי המרה שלה שונים, הרכב הרוק שונה, וכל מיצי העיכול שלה שונים משל גבר.

במחקרים שונים התברר כי שיעורי ההישרדות של פגיות גבוהים בכ-25% מאלה של פגים. התברר שלא המבנה הגנטי שלהן שונה, אלא הן גם סובלות פחות מהבנים ממצוקה נשימתית ומחוסר בשלות של הראות.²¹

ההבדלים האמורים לעיל אינם רק מרתקים מצד עצמם, אלא כוללים השלכה מעשית אשר היא קריטית למציאת הדרך לשלום הבית בחיי הנישואין, כמפורט בפרקים "הדרך אל האושר בחיי הנישואין" ו"המפתח המרכזי לשלום בית".

יודגש כי גם בזמננו, כאשר הנשים משכילות יותר מבעבר ומעורבות בעולם העסקים שהיה בעברו נחלתו הבלעדית של הגבר, הצרכים הנפשיים הבסיסיים לא השתנו בנפש האיש והאשה בקרב רוב הזוגות. לפיכך, דווקא צמצום ההבדלים שבין המינים בתחומים רבים, מחייב כל אחד מבני הזוג לתת את הדעת על אופיו הפנימי של זולתו, ללמוד יותר מבעבר ולהכיר את נפש האיש והאשה ואת

21. כל הנתונים האמורים מופיעים בכתבה הנ"ל.

צרכיו הנפשיים של כל צד. משום שאחרי הכל, ההבדלים היסודיים - הביולוגיים והפסיכולוגיים - הנוגעים לשלום בית עדיין קיימים ומוטמעים באיש ובאשה.

כך לדוגמא עולה מהמחקרים שהובאו לעיל, את אשר עינינו הרואות, שלבעל חשוב יותר לשמוע מאשתו שהיא סומכת עליו ועל שיקול דעתו, ושהוא חכם ופיקח, וטוב לה אתו, מאשר לשמוע ממנה שהיא חשה רגשות אהבה כלפיו, ועד כמה מראהו ובגדיו מוצאים חן בעיניה. וזאת גם אם הוא פרופסור דגול, אינטליגנטי ופמיניסטי.

ומאידך, לאשה חשוב יותר לשמוע שהוא חש רגשות אהבה כלפיה, והיא נאה בעיניו, וגם בגדיה ותכשיטיה יפים ומוצאים חן בעיניו, מאשר לשמוע ממנו שהוא סומך על שיקול דעתה ושחשוב לו לקבל ממנה חוות דעת בכל ענין. וזאת גם כאשר היא אשת עסקים מוצלחת, מנהלת בית ספר, או מנכ"לית משרד ממשלתי.

גם בדיבור היום-יומי ביניהם, כאשר מתעורר צורך לבקש משהו ישנו הבדל בין גבר לאשה. האשה מטבעה, בשונה מהגבר, מעדיפה לדבר ברמזים. בעל שאינו מודע לכך, אפילו אינו מנסה להבין את הרמזים המגיעים ממנה, אלא נשאר אדיש עד לאמירה מפורשת. התנהגות שמאד מציקה לאשה עד כדי התחושה (הנכונה בדרך כלל...): הוא אינו אוהב אותי באמת.

אגב יצויין, שהדבר מצוי גם בקרב גברים טובי לב, מהסיבה הפשוטה שלא חוו רגשות אהבה מימיהם כלפי שום אדם, ואינם חשים מעצמם את צרכי הזולת ללא אמירה או דרישה מפורשת. או אז, כאשר שומעים מה מצופה מהם לעשות, הם מזדרזים לעשות בנפש חפצה את שהתבקשו. אבל רק את מה שהתבקשו...

בכל אופן ובכל מצב, על הבעל לזכור שכאשר מחוסר ברירה נצרכת האשה לבקש במילים ברורות את אשר היא זקוקה ולא חשה בנח לומר במפורש, היא כבר מרגישה כבודת נפשית נוראה: "מדוע הוא לא מבין מעצמו שאני זקוקה לכך? מדוע אינו קשוב לצרכי הבסיסיים?" דבר העלול להביא אותה לאכזבה, ואת שניהם לחיים רוויי מתחים וסבל, כעסים וריבים.

לעומת זאת, בעל המודרך בצורה נכונה, יודע כי עליו להיזהר שלא להגיע למצב שאשתו תצטרך לומר לו את הדברים בפירוש. כשהיא רומזת, הוא מבין שהיא מבקשת משהו. כמובן, שלעיתים, יש לשאול ולהציע כדי להבין אותה, לא תמיד מבינים מיד. כך לצורך המשל, כאשר היא מביעה ברמז געגועים לאמה

ולמשפחתה, והבעל מגיב מיד "ניסע אליהם לשבת הקרובה", היא חשה באושר הממלא את לבה ובקרבה ואהבה עצומה לבעלה.

הבעל, בראש הגברי שלו, חי אולי בתחושה כי אלו דברים של מה בכך, אולם עליו לדעת כי במבט נשי מאמץ כזה מצידו משדר קרבה ואהבה אין סופיים, ומאחד ביניהם באופן נפלא. והרווח הגדול - של שניהם.

פרק שישי

ביקורת בנישואין

כח הלשון | ביקורת בונה? | עצות מעשיות במתיחת ביקורת |
לא כל טעות אמורה לגרור ביקורת | מתי מותר לברק? | כיצד
מותחים ביקורת? | מה אעשה כשהיא איננה מדברת בנחת?
זהירות מיצירת צלקות | התנהלות בעת ויכוח

החכם באדם הכריז ואמר: "מִן־תְּחִיִּים - בְּיַד לְשׁוֹן!" (משלי יח, כא). לא ביד היד האוחזת באקדח - נתון המוות, ולא ביד היד האוחזת בתרופת פלא - נתונים החיים. אלא שניהם - ביד הלשון.

אדם המשתמש בלשונו באופן נכון: מחמיא כראוי בזמן, מעודד, משתתף בצער הזולת, ומנסח ביקורת באופן מושכל, יוצר סביבו אווירה נעימה, וממילא חייו וחיי סובביו טובים ומאושרים. אולם, המשתמש בלשונו לעוקצנות ולביקורת חסרת גבולות, ומאידיך נמנע מלהחמיא ומלהביע דברי נחמה ועידוד, לשון זו תוביל אותו לחיים מרים כמוות.

יסוד זה נכון לא רק בתקשורת שבין בני הזוג, אלא בכל תקשורת בין אנושית: בין הורים לילדים, בין עובד למעביד, בין שכנים, ואפילו בין שניים שלא הכירו זה את זה עד היום. אולם בין בני זוג, משקלה של הלשון גדול מכולם.

אם נבדוק בעומק את שהתרחש בקרב הזוגות שהגיעו למצב הנורא של גירושין,

מה גרם לרובם להתגרש? התשובה המפתיעה תהיה: הלשון! אם השימוש בלשון היה נכון, ברוב המקרים לא הייתה מתפתחת ההתדרדרות במגוון המסלולים שהובילו לגט הכואב.

משום כך נכון יהיה להקדיש שני פרקים מיוחדים לנושא נכבד זה.

נאמר בתהלים (לו, כז): "סוֹר מִרְעָה וְעֵשָׂה טוֹב". בפרק זה נעסוק ב"סור מרע" - בדרכי המילוט מביקורת הרסנית הממוטטת את שלום הבית ומרחיקה בין אוהבים, ובפרק הבא נעסוק ב"עשה טוב" - בבניית שלום הבית באמצעות הלשון.

◆ ביקורת בונה?

על פי טבע הבריאה, חייבים להיות חילוקי דעות בין שני בני אדם, שהרי "כשם שאין פרצופיהם שווים כך אין דעתם שווה" (תנחומא, פנחס, פרשה י'), אולם יש לדעת כיצד למתוח ביקורת כאשר הדעות חלוקות וצד אחד חש פגוע.

הכלל הגדול בביקורת הוא: להעביר מסר אודות מה שמפריע, מבלי לבזות ולהשפיל, ומבלי להצית תבערה. וכפי שנפרט להלן.

באותה מידה יש לדעת כיצד לנהל ויכוח. על בני הזוג לזכור בעת שמתעוררת מתיחות ביניהם, שאפילו במלחמות בין מדינות ישנה אמנה בין לאומית כיצד מנהלים מלחמה. קל וחומר בין שני צדדים אוהבים, ולא באויבים. בין בני זוג שבחרו לחיות יחד בהרמוניה זוגית, ולא באיבה הדדית. ובסך הכל מדובר בויכוח, לא במלחמה.

התנהלות בני הזוג צריכה להיות מתוך מכובדות עצמית גם בעת ויכוח, ולא כאותם שכלפי אחרים נראים מכובדים ומתנהגים במכובדות גם בעת חילוקי דעות עם מכריהם, ואילו בבית, בינם בין עצמם, התנהגותם ירודה בטון קולני וצעקני, בדיבור בוטה ולעגני, ובגישה הדדית מזלזלת.

רבותינו ז"ל למדו מהכהן הגדול שהיה נכנס אל הקודש עם שבעים ושנים פעמונים, משום דרך ארץ, כדי להכריז על ביאתו קודם כניסתו, שלא יכנס האדם לביתו בפתאומיות.¹

1. כמעשה המובא בגמ' כתובות (דף סב ע"ב), שרבי חנינא בן חכניאי נשאר בישיבה שתים

ולכאורה, איך אפשר ללמוד מהנהגת בית-המקדש לביתו הפרטי של האדם? אותה שאלה עומדת בעניין השולחן שהאדם סועד עליו, וחז"ל מדמים אותו למזבח שבבית המקדש (ברכות נה ע"א). והדבר אינו מובן לכאורה, מה פשר הדמיון ביניהם?

אולם רואים בדברי חז"ל שהתייחסותם לבית היא כאל בית-המקדש, ולשולחן כאל מזבח, וזאת משום שהם ז"ל ראו את העולם במבט האמיתי, וראו את המשמעות הרוחנית הקיימת בביתו של כל יהודי ובשולחנו. הבית שבו חי היהודי ועובד את ה' הוא בבחינת בית המקדש שבו עם ישראל עבד את ה', והשולחן עליו אוכל היהודי את מזונו לעכלו בגופו למען יהיה לו כוח לעבודת ה', הוא בבחינת המזבח המעכל את בשר הזבח בבית המקדש.

ומעתה, ישאל הבעל את עצמו והאשה את עצמה: "אילו הייתי עכשיו בבית המקדש או אפילו בבית כנסת, האם הייתי מגביה את קולי ואומר את כל ה"פנינים" העולים בדעתי בעת ויכוח? והרי ביתי - בית המקדש הוא!"

ובפרט כשיש ילדים בבית המעתיקים כל פרט בהתנהגות הורית. על ההורה לחוש ליד ילדיו כאורח בעת סעודת החתונה, כאשר המצלמה מופנית אל עבר שולחנו. עד כמה הוא נזהר בהבעת פניו, בטון ותוכן דיבורו, ואפילו בצורת אכילתו...

◆ **עצות מעשיות במתיחת ביקורת**

כאמור, הכלל הגדול בביקורת הוא: להעביר מסר אודות מה שמפריע, מבלי לבזות ולהשפיל, ומבלי להציג תבערה. לכן, לפני דברי הביקורת שאל את עצמך: "מה אני מבקש להשיג בביקורת זו? **ריב מתמשך** או **תיקון הטעות**...?"

התשובה תהיה ברורה.

אך מה בידי לעשות כדי לגרום לרעייתי/לבעלי להבין את מצוקתי ולהשתנות, מבלי שדברי הביקורת שלי יגרמו לנו לריב?

עשרה שנה, וכשבא לביתו בפתע פתאום וראתה אותו אשתו, פג לבה מרוב התרגשות של שמחה ופרחה נשמתה, עד שביקש עליה רחמים וקמה לתחיה.

לשם כך עלינו להתאמן ולהרגיל את עצמנו בתשובות הנכונות לשאלות הבאות:

- א. האם כל טעות שלו/שלה אמורה לגרור ביקורת מצדנו?
- ב. מתי מותרים ביקורת?
- ג. כיצד מותרים ביקורת?

הבה נתבונן בדברים:

א. לא כל טעות אמורה לגרור מתיחת ביקורת

רעייך טעתה? אל תמהר למתוח ביקורת.

אם מדובר במחדל חד-פעמי, הביקורת תזיק יותר משתועיל.

רק אם מדובר בטעות החוזרת על עצמה שוב ושוב, ומדובר בטעות המציקה לך, **מותר וטוב לבקר**, אולם זאת אך רק על פי הכללים המובאים להלן בשאלות **העיתוי הנכון לביקורת והדרך הנכונה לבקר**.

ב. עיתוי - מתי מותרים ביקורת?

כל אדם יודע מתוך נסיונו כי על אף היותו אדם טוב לב המוכן לשמוע ביקורת כדי לדעת במה להשתנות, ישנם זמנים בהם אין לו כוחות נפש וסבלנות לשמוע ביקורת.

לכן, על בני הזוג לזכור כי אין לומר דברי ביקורת:

לא בעת כניסת האשה לבית, ולא בעת שממהרת לצאת מהבית. אלא אך ורק לאחר שחזרה מהעבודה, נחה ונרגעה. לא בעת כניסת הבעל לבית, ולא בעת שממהר לצאת מהבית. אלא אך ורק לאחר שחזר מהעבודה, נח ונרגע.

וכמו כן, אין למתוח ביקורות רבות סמוכות זו לזו.

ריבוי ביקורות תכופות, גורם:

- א. לאפיסת כוחות בלב המבוקר, ומבטל את המוטיבציה לשנות ולתקן.

ב. להתעוררות זעם, ההולך ומצטבר בלב השומע שוב ושוב עד כמה הוא כל כך שלילי בעיני זולתו.

וכשייאוש וזעם מתערבבים, התוצאה הרת אסון.

לכן, הערת היום לרעייתך? המתן ליום אחר כדי להעיר הערה נוספת. וגם מחר, אל לך למתוח ביקורת, אם לא אמרת תודה ודברי שבח בין לבין (כמורחב להלן). שהרי אם לא הפקדת כסף בחשבון, אין לך מהיכן למשוך. ומי שימשוך בכל זאת, ייכנס למינוס נושא ריבית...

ג. דרך - כיצד מותחים ביקורת?

נאמר: "הוֹכַחַת תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתָךְ - וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא" (ויקרא יט, יז). ביאור הכתוב לפי פשט הדברים: אם לא תוכיח את חברך כשבידך למונעו מהחטא, אתה נושא חטא בגללו. אולם גם כלולה בזה הוראה נוספת: הוכח תוכיח את חברך באופן שלא תחטא אתה עצמך בגלל התוכחה. שהרי אם תעליב ותפגע בו בעת התוכחה, אתה נושא עליו חטא. ואם במצוות התורה כך, על אחת כמה וכמה שאסור למתוח ביקורת עבור צורך אישי, כאשר האדם המבוקר נעלב ונפגע.

לכן, גם כאשר נדרשת תוכחה הכרחית כלפי בן או בת הזוג, יש לחפש את המילים העוסקות בגופו של ענין, ולהימנע לחלוטין מנקיטת מילים המעליבות ופוגעות בשומע.

ובכלל זה, לתת את הדעת על הנוכחים באותה שעה של התוכחה, שלא לבזות ולהלבין את פני חברו ברבים, שעליו נאמר כי אין לו חלק לעולם הבא (בבא מציעא נט ע"א). על הבעל לזכור שגם האשה היא בכלל 'חברו'...

כאשר ננסה להבין מההיבט הפסיכולוגי אנושי, מדוע קשה לאדם לשמוע הערה וביקורת עליו, ומדוע קיימת נטייה באדם שמותחים עליו ביקורת לתקוף במילים את המבקר, נגלה תשובה פשוטה.

אין אדם שאוהב לשמוע שהוא לא בסדר. כל אדם רוצה להרגיש כי הוא בסדר גמור. וכאשר האדם שומע דברי ביקורת כלפיו, הוא שומע בהן את המילים המהדהדות: "אתה לא בסדר!"

או אז מיד חולפת במוחו מחשבה מודעת או בלתי מודעת: "אני לא בסדר?? אתה לא בסדר...!" ומיד הוא משיב במתקפה, כדי לא להרגיש נחות או חוסר נוחות.

משום כך, יש להקפיד על שלשה כללים:

הכלל הראשון

הביקורת לא תהיה כלפי האדם, אלא כלפי המעשה.

למשל, במקום לומר "את לא בסדר שהעלבת אותי בנוכחות כולם, כאשר אמרת שאינני עוזר בעבודות הבית", לומר: "הרגשתי מאד שלא בנח כאשר שמעתי בנוכחות כולם שאינני עוזר בעבודות הבית".

ובמילים אחרות, תמיד לספר מה מפריע לי ולא להאשים את האדם שממול.

וכך, במקום לומר: "העלבת אותי כשאמרת..."

נאמר מעתה: "מאד נעלבתי לשמוע את המילים..."

כלומר, לא **את** לא בסדר, או **את** אשה קשה, אלא: **המעשה** הזה מאד פגע בי.

רק כך נסייע לאדם מבוקר לקבל את הביקורת, וגם נוכל בעתיד להחמיא. שהרי איך לאחר המילים המעליבות הנאמרות בלהט התלונות: "את אשה חסרת לב", תוכל לאחר שבוע לומר לה "יש לך לב זהב"?

הכלל השני

במקום מילת התלונה "למה" - נשתמש במסר המשתף: "קשה לי".

הבעל אומר לאשתו: "למה את מפריעה לי לסיים את דברי?"

במקום לומר מה לא בסדר, יש להשתמש במילים המשתפות בתחושה האישית: "מפריע לי מאוד שאינני יכול לסיים את דברי".

ולסיכום שני הכללים: במקום לפתוח בשאלה המתלוננת "למה?" ולהשתמש בהפניית אצבע מאשימה: "את!" - יש לנסח את המשפט בדיווח על הקושי שלנו.

מסר כזה נקלט טוב יותר, ומועיל הרבה יותר.

הכלל השלישי

לפתוח ולסיים בדברי שבח אמיתיים, ורק ביניהם לומר את הביקורת.

לדוגמא: "את נפלאה בטיפול בילדים/ ביחס אלי/ בארגון הבית/ בבישולים, רק שיש עניין אחד שמאד אעריך אם תשתדלי בו יותר/ אם תלכי לקראתי, לא נח לי ש... אבל בסך הכל אני מאושר שזכיתי לאשה נפלאה כמותך/ אני מאחל לכל בעל בעולם שיזכה לאשה כמו זו שאני זכיתי".

בכך אנחנו מרוויחים שהמסר המתקבל הוא: "את בסדר גמור, שהרי שיבחתי אותך במילים ברורות, אך יש לי איזושהי בעיה שבידך לפתרה..." או אז הביקורת מתקבלת ללא עלבון, ואינה גורמת לחיכוכים חלילה.

בהלוויית אשת הגאון רבי שלמה זלמן אורבך, ראש ישיבת "קול תורה", אשר היה ידוע בטוב לבו ובנועם הליכותיו, הוא עמד ליד מיטתה, ואמר בשקט: "את יודעת שאינני צריך לבקש סליחה. תמיד נהגנו בכבוד על פי השולחן ערוך ולא פגעתי בך אף פעם".

עד כאן המעשה ידוע. אולם את המשכו הבלתי מפורסם של המעשה, שמעתי מפי אחד מתלמידי, כיום רב קהילה בלוס אנג'לס. וכך הוא מספר: "הלווייה הסתיימה ואני הסעתי את ראש הישיבה לביתו. בדרך לא התאפקתי, פניתי אליו ואמרתי: "סליחה כבוד הרב שאני שואל ביום קשה כזה. אבל אני תלמיד ואני רוצה ללמוד. איך ייתכן שהרב לא פגע ברבנית במשך כל חייהם המשותפים למעלה מחמישים שנה, האם תמיד מה שהרב רצה גם היא רצתה, וכל מה שהיא עשתה מצא חן בעיני הרב?"

והרב השיב: "בודאי שלא! אפילו תאומים שגדלו בבית אחד, דעותיהם שונות. אבל אף פעם לא פגעתי בה. כי בכל פעם שרציתי להעיר על דבר מה שהפריע לי, הייתי יושב ומהרהר, באיזו מחמאה אני פותח את דיבורי, וכיצד אומר את הערתי בניסוח שאין בו פגיעה, ובאיזו מילה טובה שיוצרת אווירה טובה אסיים". ולאחר שהייה קלה הוסיף: "אם לא מצאתי נוסח מתאים, העדפתי לשתוק. אבל לעולם לא אומר דבר שיפגע באשתי!"

זוהי גדולתו של אדם השולט בעצמו ובדיבורו כחומר ביד היוצר. בניגוד גמור לרוב אנשי העולם שכאשר כועסים על נשותיהם, בוררים את המילים הקשות ביותר, ומטיחים אותן בעוצמה.

אנשים בוטים אלה כלפי נשותיהם, אולי אינם עושים זאת מרוע לב, אלא משום שבטוחים שרק כך יכנסו הדברים ללב האשה, כאשר היא תבין עד כמה הדבר חמור בעיניו ועד כמה הוא נפגע, ויתחולל השינוי שהם כה מעוניינים בו. אולם הנה גילה לנו הרב אורבך סוד גדול בנפש האדם: כדי שהדברים יכנסו ללב אין צורך במילים בוטות ובטון מתלהם. במקום יריית חץ שיחדור דרך דופן הלב ויפצע אותו, ניתן להשתמש במחמאה הפותחת בנעימות את דלת הלב, וכשהדלת פתוחה די במילים עדינות להבעת הביקורת, והנה הן כבר נכנסו ללב, ועתה יש לסגור שוב את דלת הלב במילה הטובה. כך המסר הנדרש נשאר בלב, והתוצאה מושגת ללא מאבקים ומלחמות שתועלתן אינה בטוחה כלל.

לפיכך בעת ניסיון יאמר האדם לעצמו: "עצור לרגע! מה אני רוצה עכשיו, לריב?? הרי אינני רוצה לריב, אלא רק לוודא שיחול שינוי. אך הנה ישנה דרך שונה להכנסת הדברים ללב, מזו שהורגלתי בה. בא נראה איך אעשה את זה נכון, ואשיג את מטרתי מבלי שאשתי תיפגע".

הקפדה על הכללים האמורים מסלקת את עוקץ העלבון והפגיעה שיש בביקורת, מעניקה לדברים לזרום בצורה נפלאה, ומאפשרת להשיג תוצאה נפלאה ביותר, לשביעות רצון כולם.

◆ עצה כללית להימנע מהצורך למתוח ביקורת

חשיבות מרובה ישנה לחמש הדקות הראשונות מכניסת הבעל לביתו, לאווירה הנעימה או המתוחה בבית בכל השעות הבאות עד שינת הלילה, ולאווירה הכללית בקרב בני הבית בכל עת.

והנה עצה טובה: בעל שנכנס לביתו ומוצא הררי כביסה שלא קופלה מונחים על הספה או על הכסא שבו הוא רגיל לשבת, במקום לפתוח בביקורת ירגיל עצמו לראות את החיובי שבדבר. וכך יאמר לרעייתו: "כל הכבוד! איזו כמות של כביסה הספקת לכבס היום!". ויתיישב בכסא אחר, כשהוא מאושר מההספק של רעייתו.

נכנס לביתו וריח שרוף עולה באפו, במקום לומר: "אני מבין שאין מה לאכול היום", יאמר: "אני מבין שטרחת לבשל ומשהו נשרף. אני יכול לעזור במשהו?"

במקום להעיר בחוסר סבלנות לרעייתו המתלוננת על קשייה בהתמודדות עם מה שעבר או עובר עליה, יכין ויגיש לה כוס תה או משקה קר, כשפניו מביעות השתתפות בצערה ובקשייה, ויאמר: "אני מבין אותך. עברת יום לא פשוט. זה באמת נשמע קשה".

בעל שיאמץ לעצמו גישה כזו לרעייתו, יגלה אשה אוהבת ומסורה, ובעיקר: מליאת שמחת חיים, אשר משקיעה בבעלה ובילדיה מתוך מרץ רב.

ועצה נוספת: אם נכנס הוא מידי יום לביתו כשהוא חסר סבלנות עקב רעבונו, ומשום כך פותח מיד בביקורת על מה שמתגלה לנגד עיניו בבית, הרי בודאי שכל השעות הבאות עד סוף היום תהיינה גרועות הן עבורו והן עבור רעייתו וילדיו.

אך מה יעשה, הרי הוא מגיע רעב וחסר סבלנות, ובפרט אם מצוי שהארוחה עדיין אינה מוכנה?

יעצור בדרך לביתו סמוך למגדנייה, ישקיט את רעבונו במאפה קל, ויכנס לביתו כשהוא סבלן ורגוע.

◆ **ומה אעשה כשהיא אינה מדברת בנחת?**

אחת ההתמודדויות הקשות באיפוק מאמירת ביקורת בוטה, מתעוררת כאשר צד אחד עושה כל מאמץ לדבר בנחת ולומר את דברי הביקורת כראוי, אך לפני שמספיק לפעול לפי כל הכללים, כבר הצד השני התפרץ בלשון בוטה, והתבערה כבר עומדת בפתח הבית.

אמרו רבותינו ז"ל במסכת דרך ארץ (פרקי בן עזאי, פרק ב):

"לעולם הוי רך כקנה, ואל תהי קשה כארז. מה קנה זה יצאו בו ארבע רוחות העולם, קנה הולך ובא עמהם, עמדו ארבע רוחות העולם, קנה עומד במקומו, מה סופו של קנה זה? זוכה ליטול ממנו קולמוס לכתוב בו דברי תורה, אבל ארז זה אינו כן, כל רוחות שבעולם באות ונושבות בו, אין מזיזות אותו ממקומו, כיון שנשבה בו רוח דרומית, עוקרתו והופכתו על פניו. לכך אמרו חכמים הרי רך כקנה, ואל תהי קשה כארז".

גבר רך כקנה בדיבורו גם כאשר אשתו קשה כארז, מרוויח שכר שתיקתו ודיבורו הנעים, לטווח הארוך. שהרי הוא מונע בכך את ההתדרדרות הבלתי נמנעת בקרב זוגות ששניהם קשים כארז, עד כדי גירושין כואבים.

מלבד זאת, בדרך כלל הוא יגלה שדיבורו הרך ישפיע עליה במוקדם או במאוחר שגם היא תשיב לו בנחת. וכמו שאמר החכם באדם: "מַעֲנֶה רֵךְ יְשִׁיב חֲמָה" (משלי טו, א).

ומה רב השכר הצפון למעביר על מידותיו, שהרי מעבירין לו על כל פשעיו (ראש השנה יז ע"א). וראה עוד בפרק "הכח להתמודד".

◆ גַם בַּעַת וַיְכֹחַ הַיִּזְהָר מִיִּצְרֵת צַלְקוֹת

מלבד הכללים האמורים במתיחת ביקורת, אם על אף הכל הגעתם חלילה לויכוח של ממש, הנה כללי יסוד לרגעים אלו:

שלוט על עצמך ואל תאמר מילים שישאירו צלקות בלב רעייתך. מילים שגם כאשר תנסה אחר-כך לתקן את דבריך ולהסביר את כוונתך, טעמן המר ישאר לעד.

לפיכך: א. אין להשתמש במילים בוטות. ב. לא להתייחס באופן מעליב לבני משפחה קרובים. ג. לא לבזות ולהשפיל, ובודאי שלא לקלל. ד. לא לריב ואפילו לא להתווכח ליד הילדים. ה. לדעת לעצור את הויכוח לפני שיצא משליטה.

קיצורו של דבר: זכור שיש חיים לאחר... הויכוח. והמילה, כל זמן שלא נאמרה, אתה שולט בה, לאחר שנאמרה - היא שולטת בך.

◆ כִּיצַד נִתְמוּדָד בַּעַת וַיְכֹחַ?

כדי לקבל כוחות לשלוט בעצמינו בעת ויכוח, ולהצליח להציב גבולות לתגובה הבאה מצדנו, על אף ההתמרמרות המבעבעת בתוכנו, יש לזכור כמה נתונים:

א. בראש ובראשונה יש לזכור כי המצער את חברו בדברים שלא כדין, עובר איסור מהתורה - על לאו: "לֹא תִזְנוּ אִישׁ אֶת עֵמִיתוֹ" (ויקרא כה, טז). האם אמנם כל

מילותי בעת הויכוח נאמרות כדין וכהלכה?

ב. יש לשקול מההיבט הטכני את הרווח כנגד ההפסד, ולזכור כמה מאמצים נדרשו לפייס את הבעל לאחר הויכוח הקודם. אמר מי שאמר: "בכביש אל תהיה צודק, תהיה חכם!" וכמו בכביש - גם בהתנגשות בנישואין. קיים סיכון גבוה, ועדיף להיות חכמים מלהיות צודקים. לכן, בשעת הויכוח עלינו לשנן לעצמנו בכנות: "מה ארוויח אם אמשׁיך להתנהג כפי שהתנהגתי עד היום בעת ויכוח? הרי אני כבר יודע מניסיוני שמהתנהלות כזו יוצא רק סבל וצרות וריב במשך שבועיים. אז למה להמשיך להשתמש במילים בוטות ובשפת גוף קשה שרק מזיקות? אני חייב לנסות דרך חדשה!"

ג. למד מהמוכר בחנות שגם כאשר הוא עצוב וכעוס משום קשיים מבית ומחוץ, הוא מתאמץ להתייחס ללקוחותיו באדיבות, משום שיודע בתוככי לבו כי "יש לו מה להפסיד". אם יתנהג עם לקוחותיו בעצבנות ובקוצר רוח, הם פשוט יפסיקו לקנות אצלו. גם בחיי הנישואין שנן לעצמך: אם אגיב בעצבנות ובקוצר רוח, "יש לי מה להפסיד!" אגרום גם לי וגם לאשתי סבל וצרות מיותרות שניתן למונעם מראש עם קצת מאמץ בעת שמתפתח ויכוח.

ד. הרגל את עצמך ברגעי מתח להתבונן במעלות רעייתך: מבשלת, מכבסת, מסדרת, מנקה, הרה, יולדת, מניקה, מאכילה, מטפלת בילדים, ועוד. סיכום מעלותיה יוכיח שהבעיה שהתעוררה בעת הויכוח מתגמדת ביחס למכלול המעלות הנפלאות שבה, ולתרומתה המכרעת לחיי הבעל והמשפחה.

עיקרון זה נכון לחיים, לסילוק כל עצבות מצויה. נתאר לעצמנו אדם שתיכנן במשך זמן רב נסיעה לעיר אחרת כדי לרכוש מוצר חשוב שנדרש לו, אך משום עיסוקיו הרבים הוא התעכב מלצאת לשם, עד שלבסוף הוא ייעד יום שבו פניה את כל עיסוקיו למטרה זו. והנה מגיע היום, הוא נוסע ומגיע לחנות, אך לתדהמתו מתברר שהחנות נעולה עקב שמחה משפחתית. מהי תחושתו באותה שעה? הוא נעשה כעוס ומתוסכל: "שבועות רבים אני מתכנן את הנסיעה, ועד שהגעתי החנות נעולה!?" והוא חוזר עצוב ורווי עצבים לביתו.

לאדם זה, פשוט וברור כי עצבותו ועצבנותו מוצדקים.

אך אם בשעה כזו הוא יקח דף ועט, ויערוך רשימה של כל מה שהוא מעוניין שיהיה לו בחיים: "לראות בעיני". הרי יש כאלה שאינם רואים. "לשמוע באזני",

"ללכת ברגלי", "אשה", "ילדים", "מקום להתגורר", "מיטה לישון", וכן הלאה. כל מה שרוצה שיהיה לו - ירשום. ובין השאר יוסיף: "שהחנות תהיה פתוחה". כשיסיים את כל הרשימה, יציין "וי" ליד מה שיש לו, ו"איקס" ליד מה שאין. ואז יביט שוב ברשימה ויתבונן בדעתו בהגיון: "האם יש לי סיבה מוצדקת להיות עצוב? הרי יש לי הכל ברוך ה', וכי בגלל חנות אחת סגורה על כל מערכות הגוף והנפש שלי להינעל ועלי מוטל להיכנס כעת לעצבות? הרי אין שום יחס בין מאורע קטן זה לבין כל הטוב והשפע שהקדוש ברוך-הוא נתן לי..." ומיד ישתנה מצב רוחו לטובה.

דרכו של היצר הרע למקד את המבט במעט שחסר, ולהעלים מהראייה את כל שפע הטוב שישנו. וכך גם בשלום בית, כשהאיש יתמקד בכל הטוב שיש באשתו, ויגלה כי "הביקורת שיש לי עליה בגלל מחדל מתמשך, בטלה ברוב המעלות האחרות שיש בה", יגיע במהרה לרגיעה פנימית, ותגובתו החיצונית תהיה שונה לחלוטין.

ה. כאשר על אף חילוקי דעות בין הבעל והאשה, הם מנהלים דיון ענייני מתוך כבוד הדדי, הרווח הנקי הנוסף לשלום הבית הוא: ילדים מחונכים. שהרי הדוגמא האישית משפיעה על הילדים יותר מכל שיחת מוסר. לכן שווה לנו לעשות כל מאמץ ולהיזהר ביותר שדיון ענייני לא יהפוך לוויכוח, אשר ממנו קצרה הדרך להגיע למריבה סוערת. "איזהו חכם? הרואה את הנולד", אמרו חכמים בפרקי אבות (ב, ט). ואשרי הנזהר מראש לדבר בכבוד ובדרך ארץ גם כאשר חש תסכול פנימי מול התנהלות וצורת דיבור האשה.

פרק שביעי

מחמאות בנישואין

תשוקתה אליך! | כיצד מחמיאים? | עיתוי וכמות המחמאות |
כשאינן חשק להחמיא | על מה להחמיא? | אורח טוב לעומת
אורח רע | נצל הבעת תסכול למחמאה | שפת הגוף | הרווח
העתידי | מחמאה יוצרת אהבה | הכרת הטוב וחסד טהור |
מעשה בגנן

לאחר שעמדנו בפרק הקודם על הזהירות הגדולה שיש להיזהר מביקורת הרסנית ולמדנו את הכללים להבעת ביקורת בונה ומועילה, נתבונן עתה ב"עשה טוב", בחשיבות המחמאות בנישואין, ובהדרכה מעשית.

◆ תשוקתה אליך!

האדם מטבעו, זקוק לשמוע חיזוקים למעלותיו ולמעשיו הטובים. דברי שבח ומחמאות יוצרים תחושה נעימה בלב השומע, מחזקים את האהבה שבין המשמיע לבין שומע, ומעודדים המשך עשייה מתוך שמחה.

ואם כך בכל אדם מצוי, על אחת כמה וכמה שכאשר מדובר ברעייה, אשר עליה נאמר (בראשית ג, טז): "וְאֵל אִישׁוֹ תְּשׁוּקָתָךְ", שהיא חשה צורך עמוק לשמוע

מבעלה מחמאות אמיתיות ומילים טובות שיוכיחו לה כי בעלה מודע לשבחיה, מכיר במעלותיה, ובעיקר - שמח בה.

◆ כיצד מחמיאים?

מלבד מילות השבח והנימוס השגרתיות, כמו: תודה, מעריך מאד, עזרת לי, טעים מאד, את נראית נפלא, ודומיהן, שעושות ופועלות גדולות ונצורות בנפש הרעייה, אם ביד הבעל לעשות זאת, טוב שיהיה יצירתי, מחדש ומפתיע בדברי השבח לרעייתו.

לדוגמא. עם טעימת הארוחה המושקעת שבישלה, הוא אומר כמשיח לפי תומו: "פעם הייתי סבור שאמי יודעת לבשל טוב יותר מכל הנשים בעולם..." ואשתו, הממתינה להמשך דבריו, שואלת בעיניים בורקות: "והיום???" והוא משיב: "היום התברר לי שיש מי שקולעת לטעמי יותר ממנה!" (אבל לא יאמר לה, אפילו לא בחיך: "והיום התברר לי שצדקתי...").

◆ עיתוי וכמות המחמאות

גם בזמנים טובים, בשעה שלא נראה לעין שיש צורך להשקיע ולפייס, יש לזכור תמיד שמחמאה יוצרת פלוס בנפש האדם, וביקורת מינוס. נפש המקבלת מחמאות בנדיבות, מסוגלת גם לשמוע ולקבל ביקורת. כי בדיוק כמו בבנק, כשמפקידים כסף בחשבון, יש מהיכן למשוך.

וכשם שיש מטבע זר אחד השקול כנגד כמה מטבעות מקומיים, כמו הדולר ששווה כמה שקלים, כך ביקורת אחת מוחקת כמה מחמאות.

לכן, כלל ברזל בשלום בית: על כל חמש מחמאות, ביקורת אחת לכל היותר. רק כך יש יתרה בחשבון. אחרת, מושך הבעל סכום גדול, מיתרת חובה. והריבית שישלם - עלולה להורידה מנכסיו ולמוטטו כלכלית לכל חייו.

ואין בזה הפרזה כלל, גם במשל - שהרי פגיעה באשה פוגע בפרנסה כמבואר בתלמוד (בבא מציעא נט ע"א), וגם בנמשל - שכן אשה שמקבלת ביקורות במינון

מופרז, נעשית מרירה ומתוסכלת, ועלולה בתגובה למוטט את שלום הבית עד כדי גירושין.

ומה באשר למספר המחמאות הנדרשות בכל יום?

יש הרגילים בדברי שבח ומחמאות בכל עת, ואינם זקוקים לעורר את עצמם להחמיא ולשבח. אולם זוגות שאינם רגילים בכך, יקחו לעצמם את הכלל הבא:

כאשר נפגשים שוב לאחר כל פרידה זמנית, כגון; יציאה לעבודה, שינה בלילה, יציאה לפגישה או לקניות, יש להחמיא או לבטא הכרת הטוב במהלך השויה המשותפת, לפחות פעם אחת. לפיכך, יש להרגיל את עצמנו לחוש חובה, מיד לאחר כל חזרה מפרידה זמנית, ליישם אתגר מוסרי זה המוטל עלינו.

לא נח, או שאין חשק? מי אמר שצריך להחמיא רק כאשר נח ורק כשיש חשק?

כשם שקיום מצוות קידוש בשבת והנחת תפילין וכל המצוות אינו דבר התלוי במצב הרוח, כך הכרת הטוב וגילויי אהבה לרעייה הינם מחויבות גמורה ואינם תלויים במצב הרוח.

◆ על מה להחמיא?

מחמאה צריכה להיאמר גם על מה שנראה כמובן מאליו שהאשה אמורה לעשות, כגון בישול וסידור הבית, ואפילו על מה שרק היא מסוגלת לעשות, כגון נשיאת הילד ברחמה, לידה והנקה.

יש לזכור שעל אף שהדברים היו מתבצעים גם ללא דברי השבח והמחמאות, המילים הטובות הללו יוצרות הנאה ושמחה בעשייה. ובפרט שהכרת הטוב הינה מחויבות תורנית, ללא כל קשר לשאלה האם הדבר היה נעשה בכל מקרה או רק למעני. וכבר אמרו רבותינו ז"ל (מדרש תנחומא שמות ה): "כל הכופר בטובתו של חבירו, סופו שיכפור בטובתו של הקדוש ברוך הוא".

בתורה ובדברי חז"ל מצאנו שיש להכיר טובה אפילו כלפי הדומם (עיין רש"י שמות כ, כג), בוודאי כלפי בני אדם גם אם מדובר במעשה חסד חד פעמי, וקל וחומר בחסד רציף שנים רבות הקיים בין בני זוג.

במחקר מיוחד בו בדקו החוקרים כמה כסף היה על הבעל לשלם לעובדים שכירים, כדי שיעשו את כל הפעילות הטכנית שאשתו עושה עבורו ועבור בני המשפחה במשך השנים, העלה כי מדובר בסכומי עתק מעבר לכל דמיון...

האם היא לא ראויה להכרת הטוב על כל זאת לכל הפחות באמצעות דברי שבח ומחמאות?

ואם יאמר הבעל, הרי כל מה שהיא עושה נועד גם לטובת עצמה, ומדוע עלי להודות לה על כך? יש לזכור שאפילו למוכר בחנות, שכל מטרתו להרוויח לטובת עצמו בלבד, אומרים תודה לאחר קבלת השירות. קל וחומר לבן או לבת הזוג.

במסכת ברכות (נח ע"א) מובא: "אורח טוב, מהו אומר? כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי, כמה בשר הביא לפני, כמה יין הביא לפני, כמה גלוסקאות הביא לפני; וכל מה שטרח, לא טרח אלא בשבילי. אבל אורח רע מהו אומר? מה טרח טרח בעל הבית זה? פת אחת אכלתי, חתיכה אחת אכלתי, כוס אחד שתיתי; כל טרח שטרח בעל הבית זה, לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו".

התבוננות בלשון חז"ל מלמדת כי המקרה הוא אותו מקרה: אורח סעד עם בני המשפחה על שולחן שהיה בו שפע מזון. האורח לא אכל את כל המזון שהוגש, אלא לחמניה אחת, חתיכת בשר וכוס יין. אולם אורח הטוב רואה את ריבוי הטרחה ואת השפע שהוגש, ואינו נותן למחשבת האינטרס האישי של בעלת הבית להפחית מערך העשייה הגדולה עבורו. ואילו אורח הרע רואה רק את מה שהכניס לכרסו, ומזלזל בטרחת העשייה הרבה שהוא נהנה ממנה.

אך הנה את זה מגדירים חז"ל: **אורח טוב**, ואילו את זה הם מגדירים: **אורח רע**.

◆ נצל הבעת תסכול למחמאה

כשהיא אומרת "אני כל כך עייפה מהיום העמוס הזה", הפתרון אינו לייעץ לה: "כדאי שהערב תיכנסי לישון מוקדם מהרגיל". את זה היא יודעת גם ללא עצתך הנבונה.

כשאשה מדווחת לבעלה על קשייה בדברים שאין בידו לעזור לה, אינה מתכוונת ליידע אותו בלבד ש"היא עייפה ומותשת", ולשאול לעצתו המלומדת,

אלא כאשר היא חשה צורך בתמיכה והערכה לעשייתה הרבה במשך היום, ואלה בוששים להגיע מצד בעלה, הרי אז כאשה היא תעדיף לדבר ברמזים על פי הבינה היתירה שניתנה בה, כדי לקבל תמיכה זו ממנו.

בעל נבון יודע, שכאשר היא אומרת "אני כל כך עייפה מהיום העמוס הזה", כוונתה בדרך כלל לומר כך: "לא נעים לי לספר לך, בעלי, כמה הספקתי היום לעשות, ולבקש ממך מחמאות ותמיכה. עבדתי וטיפלתי בילדים, בנוסף גם כיבסתי וניקיתי וסידרתי ובישלתי וקניתי, ואינני שומעת ממך שום התייחסות לכל מאמצי. הראה לי שאתה מכיר בכך! תן לי מילת הערכה!"

לכן, אם כאשר היא מביעה במילים קצרות סוג של תסכול מעייפותה הגדולה ומהיום העמוס שעברה, מיד יעצים הבעל את דבריה אודות מצבה ויגיב: "בוודאי שלאחר שעשית והספקת היום כל כך הרבה, גם עבדת וגם טיפלת בילדים, ובנוסף סידרת את הבית, בישלת, וקנית וכיבסת, את בוודאי תהיי עייפה. בכלל, פלא שאת עדיין מצליחה לתפקד!" בדרך כלל תגובתה תהיה: "דווקא הספקתי לנוח פה ושם. אני מרגישה די בסדר".

ובפרט אם יוסיף ויאמר "דווקא תכננתי שנצא הערב לקניות/לסעוד יחד". היא לפתע תגיב: "דווקא לאחר שהגעת אני מרגישה בסדר גמור. אין שום בעיה. מיד אתארגן ונצא יחד".

הנה בעל חכם ונבון זה השיב את נפשה והחיה את רוחה.

◆ שפת הגוף

גם לשפת הגוף בעת אמירת תודה או מחמאה יש ליחס חשיבות רבה.

על הפסוק (בראשית מט, יב) "וּלְבָן שְׁנַיִם מְחָלָב, אמרו חז"ל (כתובות קיא ע"ב): "טוב המלבין שיניו לחבירו, יותר ממשקהו חלב". חיוך רחב עד שהשיניים מתגלות הוא חיוך לבבי ואוהב המכריז ללא מילים: כמה אני שמח להיות בקרבתך! וכבר אמר מי שאמר: "החיוך אינו עולה פרוטה לנותנו, אך שווה מיליונים למקבלו".

מתן מחמאה או מתנה, בעיניים כבויים ובפנים נפולות, מוריד את ערך המעשה לשפל המדרגה. וכמו שאמרו בתלמוד (קידושין לא ע"א) בענין כיבוד הורים: "יש

מאכיל לאביו פסיוני (עוף יקר) וטורדו מן העולם (ופירש רש"י: שנענש עליו. שמראה לו צרות עין על סעודתו)."

והרי האישה בבינתה היתירה קולטת מיד מתוך שפת הגוף של בעלה, ממבט עיניו ומצורת חיכוכו, מה הוא חש כלפיה ועד כמה הוא שלם עם מילות המחמאה היוצאת מפיו.

ולסיום פרק זה, נציג דברי חיזוק אודות חשיבות היוזמה להחמיא ולשבח, על אף שגברים מטבעם אינם חשים צורך להביע את הערכתם האמיתית לאשה הטורחת ועמלה למען הבעל ובני המשפחה.

א. רווח עתידי

אמרו חכמים בתלמוד (עבודה זרה ג ע"א): "מי שטרח בערב שבת, יאכל בשבת". מי שטורח במתן מחמאות ודברי שבח והערכה אמיתיים בזמנים רגילים, אוכל את פרי עמלו בזמנים של מתיחות. ללא טרחה רבה הוא יוצא בקלות מהמצב הבלתי נעים שהתפתח.

שהרי מטבע החיים המשותפים, קורה לא אחת שהבעל טועה ופוגע ברעייתו מבלי משים, וכן להיפך. לעיתים מתברר שהוא העליב אותה במילים שלא כדין, או שהיא פעלה בניגוד לרצונו שלא כראוי, או ששכח שהיום הוא יום הולדתה או יום הנישואין. אם היא מודעת להערכתו הקבועה כלפיה, והוא מודע להערכתה הקבועה כלפיו, הרבה יותר קל להבליג ולוותר. וכמו שאומר הפתגם: "כשמסקיעים בניקוי האבק כל השנה, לא עובדים קשה בערב פסח".

ב. מחמאה יוצרת אהבה

רבים מחפשים דרך לשמר את האהבה למשך שנים רבות. והרי זו עצה נפלאה לשימור רגשות האהבה: כאשר הבעל משבח את אשתו על שלל מעלותיה ומחמיא לה דרך קבע על פעולותיה השונות למענו ולמען כל בני המשפחה, הוא מעורר בליבו רגשות האהבה כלפיה. שהרי על ידי כך הוא שם לב למעלותיה האמיתיות, ואינן הופכות להיות מובנות מאליהן עד שנשכחות.

ג. הכרת הטוב וחסד טהור

יש בני זוג המחמיאים זה לזו רק בכדי לתת לזולתם מוטיבציה לעשייה גדולה יותר בבית. הדבר בודאי משפיע על התחושה הטובה של מקבל המחמאה וממריץ אותו לפעול ולעשות. אולם, עיקר הכוונה צריכה להיות 'הכרת הטוב' טהורה, ועשיית 'חסד' עם הרעייה. שהרי גם עמה שייך לקיים את מצוות החסד, ואדרבה, מצוות החסד הגדולה ביותר היא עם קרוביו של האדם. שנאמר (ישעיהו נח, ז): "וּמְבַשְׂרָךָ לֹא תִתְעַלֵּם" - "ואין בשרו אלא קרובו" (שבועות לט ע"א).

פעמים רבות ניתן לראות אנשים שמרבים בעשיית חסד לאחרים ומפזרים חיוכים ומחמאות לכל מבקש, ואילו בביתם אינם נותנים יד, מתהלכים בפנים זועפות ומקמצים במילות שבח. בשם רבי חיים ויטאל, תלמידו הגדול של האריז"ל מובא, שרק אם עושה האדם חסד עם אשתו ובניו, נחשב לו גם החסד שהוא עושה עם אחרים.

את קדימות האשה לכל אדם אחר רואים אצל 'עמוד החסד' - אברהם אבינו. כשאמר לו הקב"ה (בראשית יב, א): "לֵךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמְמוֹלְדֹתָיִךָ וּמְבִית אֲבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֶרְאֶךָ", מיד כתוב (שם, ה): "וַיִּקַּח אֲבָרָם אֶת שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ, וְאֵת לוֹט בֶּן אֲחִיו, וְאֵת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ, וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן, וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן". התורה מדגישה לנו, שתחילה דאג אברהם אבינו לשרה אשתו, שהיא הקרובה אליו ביותר, אחר-כך לקח את לוט שהיה קרוב משפחתו, ורק לבסוף לקח את "הנפש אשר עשו בחרן" שהם הנפשות שאברהם ושרה הכניסו תחת כנפי השכינה. ללמדך, תחילת חסד מתחיל בביתו של אדם - לאשתו ולילדיו, אחר-כך לקרובים אליו, ואח"כ לכל השאר.

גם בהלכות צדקה שהיא חסד בממונו, נפסק להלכה שתחילה יש לתת לקרוביו ואחר כך לאחרים (בבא מציעא דף עא ע"א; רמב"ם הלכות מתנות עניים פ"ז ה"ג). והרי הצורך הנפשי של הרעייה לשמוע מילת חיבה והערכה מבעלה אינו פחות, ולעיתים אף עולה בחשיבותו, מהצורך הממוני.

ד. מניעת הוצאות מיותרות בהפרזה

כשם שמחסור במזון חומרי שתפקידו להעניק אנרגיה לגוף, גורם לגוף

רפיון וחולשה רבה, כך מחסור בדברי שבח ומחמאות שתפקידם להעניק אנרגיה לנפש, גורם לנפש רפיון וחולשה רבה. לעיתים, מחסור זה הוא הסיבה האמיתית לבזבוזי ממון ברכישות מיותרות על ידי האשה, ולדרישות מופרזות מבעלה לרכוש ולהחליף ריהוט וביגוד ללא צורך אמיתי, בעוד הוא עומד נבוך ואינו מבין מדוע היא עומדת על דרשותיה בהוצאות מיותרות כאשר המצב הכלכלי איננו מזהיר.

אך אם ישכיל להבין שזו הדרך שלה לחוש בעלת ערך שיש להשקיע בו בבית, והוא יתחיל לספק לה את צרכיה הנפשיים המגיעים לה מן הדין, היא לא תצטרך למלא את החסר הנפשי שלה בדרך זו.

◆ מעשה בגן...

על הצורך הנפשי בשמיעת מילה טובה, נוכל ללמוד מהמעשה הבא:

בשנים בהם היו משתמשים באסימונים בטלפונים ציבוריים, היו מצויים טלפונים כאלה בחלק מחנויות המכולת. באותם הימים, אחד מבעלי המכולות שם לב לגנן הנכנס לחנותו אחת לחודשיים לערך, רוכש ממנו עשרים אסימונים, משלשל בטלפון הציבורי אסימון אחר אסימון, עובר משיחה לשיחה, מסיים ויוצא. באחת הפעמים שמע המוכר את תוכן השיחות, והנה הגנן פותח כל שיחה בקול צרוד ואומר: "שלום, אני גנן מקצועי שמחפש עבודה, אולי אתם צריכים גנן? אני עובד מסור ומבצע את כל הנדרש במומחיות!". אך תמיד הוא מסורב. בצד השני מגיבים: "לא תודה, יש לנו כבר גנן מקסים". והגנן שואל: "עד כמה הוא מקסים? אולי תרצו להחליף אותו בטוב יותר?". ומקבלי השיחה משיבים: "לא תודה, יש לנו גנן מצוין, ממש מושלם, ואנחנו מאד מרוצים ממנו". והוא אומר: "אם הוא מושלם, בסדר גמור ובהצלחה. שלום".

וכך הגנן ממשיך בכל שיחה ושיחה לנסות להציע את עצמו כגנן, אך כל שיחותיו הסתיימו בכישלון חרוץ.

רחמיו של בעל המכולת נכמרו על הגנן המאוכזב, והוא החליט להעסיקו בגינתו על אף שהיה רגיל בעצמו לטפל בגינתו. בעיניים מלאות רחמים פנה אליו ואמר לו: "שמעתי ממך שאתה מחפש עבודה כגנן, אני בדיוק צריך גנן לגינתי הפרטית.

תוכל להגיע אלינו מחר?" עונה לו הגנן: "לא, מה פתאום, אין לי זמן לקבל לקוחות נוספים, אני עמוס". נדהם בעל המכולת: "אבל שמעתי אותך מתקשר להציע את עצמך כגנן?"

השיב לו הגנן: "אינני מחפש עבודה... כל אותם שהתקשרתי אליהם, הם הלקוחות שלי... מעולם לא שמעתי מהם מילה טובה על עבודתי. לכן מידי פעם אני מתקשר לכל לקוח כדי לשמוע עד כמה אני מקסים, ושהוא כל כך מרוצה ממני, עד שאינו מוכן לשמוע על גנן אחר!..."

ומה שנכון בגנן, נכון שבעתיים בבית, בין בני הזוג. לעיתים מעלה האשה בדיבורה מעין חסרונות בעצמה, כמו: "אתה לא חושב שהאוכל יצא היום תפל?" רק כדי לשמוע מבעלה את המילים: "דווקא יצא אוכל מצויין"...

והיא כבר מחייכת בלבה.

נמצא שהיזום אמירת תודה, דברי שבח, חיבה ומחמאות לרעייתו: גם מקיים מצווה רבה, גם מפתח בליבו רגשות אהבה, וגם יוצר תמריץ בלב רעייתו לפעול ולעשות בשמחה ואהבה למען הבית והמשפחה.

כל אלה יחדיו חוברים לבית מלא שמחת חיים, אהבה ואחוה, שלום ורעות - בכח הפה בלבד.

פרק שמיני פרפר או זבוב?

מרגל לעומת תייר | ענין של זווית ראייה | דְבַר טוֹב - תהיה טוב
| אימון לרכישת עין טובה | הזבוב והפרפר

נתבונן במוסר השכל גדול לשלום בית ולחיים בכלל, מפרשת המרגלים.

הקב"ה אומר למשה רבנו: "שְׁלַח לְךָ אַנְשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן" (במדבר יג, ב). הציווי לא נאמר בלשון ריגול - "ויירגלו" את ארץ כנען - כפי שכתוב במרגלים ששלח יהושע (יהושע ב, א), אלא "ויִתְּרוּ" אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן.

במילים אלה הבהיר הקב"ה למשה מה יהיה תפקידם של האנשים שישלח לסייר ולראות את הארץ, ולחזור ולדווח לעם.

ישנו הבדל יסודי בין תייר לבין מרגל. שניהם עוברים ממדינה אחת למדינה אחרת, ומטרת שניהם לטייל ולראות ולצלם במחשבתם ובמצלמתם מקומות שונים במדינה בה הם מבקרים. אולם הבדל גדול יש ביניהם. התייר מחפש ומצלם את כל המקומות היפים והטובים של הארץ, ואילו המרגל מחפש ומצלם דווקא את כל המקומות הפגומים, את החסרונות ונקודות התורפה של הארץ, כדי שמשם יוכלו שולחיו להילחם ולהכניע את אותה מדינה.

הקב"ה אומר למשה "שְׁלַח לְךָ אַנְשִׁים וַיִּתְּרוּ" אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, תדריך אותם

להיות כתיירים הרואים את הטוב שבארץ, ולספר לבני ישראל כמה טובה הארץ ובכך לעודדם להיכנס בשמחה. שהרי אצלי, בורא העולם, אין הבדל בין אם יש בארץ נקודות תורפה שמשם היא תהיה נוחה להיכבש, לבין אם תושביה מתגוררים בערים בצורות המוקפות חומות ענק.

אך השליחים הלכו לארץ ישראל לא על דעת לתור, אלא על דעת לרגל ולחפש חסרונות. ומה היה סופם? מתו במיתה משונה וגם על כל ישראל נגזר לנדוד במדבר ארבעים שנה (במדבר יד, לד-לז).¹

ומכאן מוסר השכל גדול לאדם בחיי היום יום.

בכל בית יש מעלות ויש חסרונות. כל אדם הנכנס לביתו דומה לאדם העובר ממדינה למדינה. ממדינת העבודה למדינת הבית, או ממדינת הלימודים למדינת הבית. טרם כניסתו, ישאל נא את עצמו: "כבכל מקום, גם בביתי יש יתרונות ויש חסרונות. על דעת מה אני נכנס לבית, על דעת להיות תייר או להיות מרגל?!"

הנה המצב בביתו: הכיור עמוס כלים לא רחוצים, על הכיריים ארוחה מבושלת מוכנה לבני הבית, בחדר השינה ערימת כביסה לא מקופלת, ובחדר הילדים יושבים בניו ובנותיו ומכינים שיעורים או משחקים, לאחר שכבר סיימו את ארוחת הצהריים.

יש אדם שמבטו נופל מיד על החסרונות. ויש שאפילו שש לגלות כיור עמוס כלים לא רחוצים או ערימת כביסה לא מקופלת, כי כך יש לו על מה להתלונן, וכיצד להוכיח לרעייתו עד כמה היא לא בסדר. ולעומתו יש אדם שאינו רואה זאת. הוא רק רואה את הטוב. הוא רואה את הארוחה המבושלת ואת הילדים שאכלו לשובע לאחר שחזרו מבית הספר וכבר הם מכינים שיעורים. וקל וחומר אם רעייתו גם יושבת אתם ומסייעת להם באווירה נעימה.

וזהו האמור במשנה במסכת אבות (ב, ט) בתשובת רבי אליעזר הגדול לרבו רבן יוחנן בן זכאי לאחר שהורה לתלמידיו: "צאו וראו, איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם?" והשיבו רבי אליעזר: "עין טובה". וכשהתבקשו: "צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם?" השיב רבי אליעזר: "עין רעה".

1. וביהושע (ב, א) נאמר: "וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּן נֹון מִן הַשְּׂטִים שְׁנַיִם אֲנָשִׁים מְרַגְלִים, מִשּׁוֹם שְׁבִיקָשָׁם לְדוּחַ עַל נְקוּדוֹת הַתּוֹרְפָה שֶׁל יִרְיָחוֹ.

מדוע אמר רבי אליעזר "עין טובה" ולא אמר "עין שרואה את הטוב שבזולת"? משום שכאשר העין עצמה טובה, כלומר, שהאדם עצמו הוא אדם טוב במהותו, הרי ממילא הוא רואה את הטוב שבזולת. מה שאין כן אדם שרואה תמיד את הרע שבזולת ובסביבה, הרי זה אדם בעל עין רעה. כלומר, הוא עצמו אישיות רעה ודרך עדשות משקפי עצמו עיניו מתבייתות על הרע שמסביב, ואפילו מעניקות פרשנות שלילית גם למה שטוב ונאה, משום צבען השחור.

רבותינו ז"ל לימדונו כי אדם הרואה את הטוב שסביבו, ועל הטוב הוא מדבר תמיד, מוכיח בכך כי הוא עצמו טוב, ולכן הוא מתחבר מיד לכל הטוב שבסביבה. ואילו מי שרואה רק את הרע שסביבו, ועל הרע הוא מתלונן תמיד, מוכיח כי זה מה שהוא מחפש ולזה הוא מתחבר. וכעין שאמרו בגמרא (קידושין ע"א): "כל הפוסל, פסול, ואינו מדבר בשבחה לעולם. ואמר שמואל: במומו פוסל". וכתב בספר ארחות צדיקים (שער לשון הרע): "כל הפוסל, פסול, ואינו מדבר בשבחו של עולם, ודרכו לפסול בני אדם במומו, במום שיש בו. כי הוא מונח כל היום בלבו, כיון שהוא מוציאו בפיו. כי כל אדם נבחן וניכר במעשיו. כיצד? אם תראה אדם שהוא רגיל לשבח נשים ולדבר מהן תמיד, דע לך שהוא אוהב נשים. ואם הוא משבח מאכלים טובים ויין ובוזה רגיל, דע לך שהוא זולל וסובא. וכן בכל דבר. וראיה מהפסוק: 'מָה אֶהְבֵּתִי תוֹרָתְךָ, כָּל הַיּוֹם הִיא שִׁחְתִּי' (תהלים קיט, צז). בשביל שאני אוהב את התורה, לעולם אני מדבר בה. כי על כל דבר שאדם אוהב בלבו הוא צריך לדבר תמיד. בעל הלשון מחפש מומי בני אדם, והוא דומה לזבובים שהם ינוחו לעולם על מקום הלכלוך. אם יש באדם שחין, מניחים את הגוף וישבו על השחין. וכך הוא בעל לשון הרע. מניח כל הטוב באדם, ומדבר מן הרע. ומעשה באדם אחד שהלך עם חכם בשדה, וראו נבלה אחת. אמר אותו האדם: 'כמה מסרחת נבלה זו!' אמר החכם: 'כמה לבנות שיניה!' החכם הוכיח לאותו אדם ואמר למה תאמר הגנאי שלה? תאמר השבח! כי לעולם יספר אדם בשבחו של עולם".

וכך היה נוהג ראש ישיבת פורת יוסף, הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל, לומר לתלמידיו: מצוי בכל בית יהודי שיש ויטרינת זכוכית נאה עם כלי כסף יקרים, ויש פח אשפה ובו פסולת ולכלוך. יש אדם הבוחר לעמוד ליד הויטרינה, להתבונן בכלי הכסף וליהנות מהיופי, ויש אדם הבוחר לעמוד ליד האשפה, להתבונן באשפה ולסבול מהריח ומהמראה הלא נעים. כך בכל אדם יש מעלות וחסרונות. יש הבוחר להתבונן במעלות האשה או הבעל, ולשמח בטוב אשר נפל בחלקו, ויש הבוחר לחשוב על החסרונות שבאדם שבחר לחלוק עמו את חייו, ולהרגיש צער וסבל. כמה חכם הראשון וכמה מסכן השני.

אגב נספר כי הרב עצמו, היה דוגמא אישית לנתינה ללא גבולות לרעייתו. כאשר חלתה והייתה על ערש דווי, הבינה מהתלחשויות הרופאים שמצבה חמור וכי קרובה היא לשערי מוות. כששאלה את בעלה הגדול על מצבה, חשש הרב שידיעה זו תזיק לה וחיזק את רוחה שכעת מנסים תרופה מסוימת ויש סיכוי גבוה שהתרופה תשפיע לטובה. למחרת, בא לבקרה עם שעון זהב חדש שרכש עבורה, ואורו פניה. היה זה סוג של הוכחה עבורה שעוד שנים רבות של חיים לפנייה. שהרי מי ישקיע ממון רב ברכישת שעון זהב למי שעומד להיפטר מן העולם בקרוב? לאחר שבועות אחדים נפטרה הרבנית, אבל הרב מצידו עשה הכל להסיר ממנה כל דאגה מיותרת.

◆ ענין של זווית ראייה

מעשה בר' אליעזר סילבר, שביקש בנעימות מיהודי ניצול שואה להצטרף למנין, היות והחמה שוקעת ועוד מעט יעבור זמן התפילה. אך הלה הזעיף פניו וסירב בתוקף. לשאלת הרב מדוע הוא מגיב כך, אמר לו אותו יהודי בזעם כי ראה בעיניו במחנה יהודי שהבריח ספר תהלים, והעז לקחת מפת לחמם של יהודי הגטאות כדי לאפשר להם לקרוא בו פרקי תהלים. מאז התמלא טינה כנגד רוע הלב של אדם זה ועמו כנגד כל הדת.

לשמע הדברים, הוארו עיני הרב והוא השיב ברוך ואהבה: "דווקא אני עומד מתפעל מגדולת היהודים הרבים שהיו מוכנים לתת מפת לחמם בדל, רק כדי לזכות לקרוא תהילים!"

נדהם האיש מזווית הראייה החדשה שנחשף אליה לראשונה זה עתה, ולאחר דקות נראו שניהם צועדים יחד להשלים את המנין.

הרי לנו דוגמא להבדל העצום בצורת ההסתכלות על אותו מעשה ממש, הבדל שבכחו לחולל שינוי של ממש בתחושת הלב של האדם, ולהעניק לזוכה לרכוש לעצמו את זווית הראייה של העין טובה, שמחת חיים תמידית לאורך כל ימי חייו.

◆ דְּבַר טוֹב - תהיה טוב

בחובות הלבבות (שער הבחינה, פרק ה) מלמד רבנו בחיי כי "הלשון הוא קולמוס

הלב". כלומר, כשם שקולמוס כתיבה חושף את מחשבות האדם, כך הלשון חושפת את מה שבלב האדם ומלמדת על אישיותו.

אמנם הדברים פועלים לשני הצדדים. הרהורי הלב משפיעים על הדיבור בפה, ודיבורי הפה משפיעים על הרהורי הלב. כלומר, אדם המחנך את עצמו ומרגיל את לשונו לדבר טוב על העולם, ומרחיק את עצמו מלדבר רע על שום בריה, הופך להיות אדם טוב במהותו, והרהורי לבו ומחשבותיו משתנות בהתאם. לפי החיצוניות משפיעה על הפנימיות.

ובכלל יש לדעת כי המחשבה אינה הפרשה טבעית ומכנית של המח, וממילא היא חסרת שליטה, וכפי שיש החיים בתחושה כזו גם אם לא אמרוהו במפורש. אלא האדם יכול לשלוט במחשבותיו ולכוון אותן לחשוב נכון. הצטברות רגשות שליליים מתוך מחשבות של רוע על העולם, מזהם ומרעיל את האדם מבפנים. ואילו נעימות פנימית, המושגת באמצעות מחשבות טובות ודיבורים טובים על הסביבה ועל העולם, על הרעייה ועל הבעל, מנקות ומטהרות את אישיות האדם, והוא נעשה אדם שמח וטוב לב, וגם בריא בגופו ובנפשו. נמצא שהמאפשר לעצמו להיות מורגל בהסתכלות רעה על הסובבים אותו, נכנס לגדר הרעלה עצמית. ואילו המחנך את עצמו לראות את הטוב שבאחרים ובפרט בבני המשפחה, זוכה בחיי אושר, ומזכה גם את משפחתו בחיים מאושרים.

◆ תרגיל לרכישת עין טובה

והרי עצה טובה לרכישת זווית ראייה של **עין טובה** כלפי סובביו, ובעיקר כלפי רעייתו:

- תחילה, יעלה על הכתב את רשימת המעלות הקיימות בזולתו, וישאיר רווח בין מעלה למעלה. בסיום כתיבת הרשימה יפרט מתחת לכל מעלה שכתב, מקרים, עדויות והוכחות שבהן ראה בזולתו את אותה מעלה. יש בתוספת זו יכולת נפלאה לחזק ולהעצים בתודעה את המעלה הרשומה. ומכאן הדרך קצרה אל האושר בזוגיות.
- בשלב הבא, יסמן מתוך מעלות אלו, את אותן שבהן זולתו טוב וחזק ממנו. מתוך כך יראה בבירור כי לא רק שיש מעלות טובות בזולתו שעד כה לא שם לב אליהן, אלא יש מעלות שבהן הוא עצמו צריך עדיין להתקדם בהן ביחס לרעהו.

- לאחר מכן יכתוב את הצד החיובי בחסרונות שיש בזולתו. כגון: אם האשה מרבה לדבר ומטריחה את בעלה בדבריה, הרי מאידך יש בתכונה זו תועלת רבה בחינוך הילדים, כאשר היא מרחיבה בדבריה וגורמת להם להבין היטב כיצד נכון לנהוג ולרצות להשתנות. אם היא בעלת רגש מוגזם, הרי יש בזה תועלת שהיא חמה למשפחה. אם היא מפריזה בניקיון, הרי יש בזה תועלת לבית נקי ומסודר, גם אם בקיצוניות, אבל הרי יש שהבית קיצוני לצד השני. וכן על זה הדרך.

◆ הזבוב והפרפר

יש לזכור תמיד כי ישנם שני מעופפים, אשר רב ההבדל ביניהם: זבוב ופרפר.

הזבוב מחפש פצעים ולכלוך ומתיישב עליהם, ואילו הפרפר מחפש פרחים ריחניים ושוכן עליהם.

זה טועם זוהמה, וזה טועם צוף מתוק.

אשרי הבוחר לראות את הטוב שברעייתו כתייר, וליהנות ממתיקות צוף הבית כפרפר, ואוי לו לבוחר להיות כמרגל המחפש את חסרונותיה, וכמו זבוב לבקש את פגמיה.

זה חי בטוב ובנעימים, וזה חי בסבל ומרורים.

פרק תשיעי אהבה מהי?

משמעותה האמיתית של המילה 'אהבה' | אהבה יציבה מול
אהבה זמנית | כיצד יוצרים אהבה אמיתית? | כיצד ההשקעה
בדברים שנראים קטנים יוכלו להפוך את רעייתך למאושרת...
| וְאַרְשֶׁתֶּיךָ לִי לְעוֹלָם? | נקודות שחשוב לזכור

ידועים דברי חכמי המוסר כי הנשאל באולם השמחות: "מה תרצה לאכול"? והוא משיב: "אני אוהב דגים", טועה הוא. שהרי את מי שאוהבים, לא הורגים ומטגנים ולבסוף אוכלים. יכול הוא לומר: "אני מעוניין לאכול דג". את עצמו הוא אוהב, ומשתמש בדגים למילוי רצונו. ביאורן האמיתי של המילים "אני אוהב דגים" הוא: אני מעוניין מאד להעניק לדגים את הטוב ביותר עבורם, לוודא שאיש לא יזיק להם, לגדל אותם, לטפח ולהשקיע בהם.

כך גם כל אהבה אמיתית לזולת, מושתתת היא על **הענקה ונתינה** לסיפוק כל צרכיו מתוך שאיפה עזה לראותו מאושר, ולא על שאיפה לקבל ממנו. כזו היא אהבת ההורים לילדיהם, וכך היא כל אהבה טהורה.

כלומר, הגדרת האהבה היא: רצון אמיתי וטהור שיהיה למי שאני אוהב נחת-רוח. מילוי רצון זה גורם לעונג רב לאוהב המעניק, הרבה יותר ממה שנהנה האהוב המקבל. וככל שירבה ויטרח האוהב לגרום נחת רוח לאהובו מתוך לב טהור, כך תלך ותגדל אהבתו כלפיו.

רבותינו ז"ל מלמדים: "אם חפץ אתה להדבק באהבת חברך, הוי נושא ונותן בטובתו" (מסכת דרך ארץ זוטא, פרק ב). כלומר, בניגוד לתפיסה המקובלת כי 'אני אוהב ולכן אני נותן', מלמדים חז"ל **שאהבה יציבה** מושגת דווקא על ידי הענקה ונתינה לזולת. כך שאם הנך חפץ להדבק באהבת חברך, עליך להעניק לו מתוך השקעה מחשבתית מעמיקה, כיצד תוכל להיטיב לו.

הביטוי "להדבק" באהבת חברך שנקטו חז"ל, פירושו: לאהוב את החבר אהבה עמוקה ומושרשת, יציבה וקבועה. אבל הרוצה להעניק לזולתו רק בעת שהוא חש אהבה כלפיו, אהבתו תהיה זמנית ותלויה בגורמי האהבה. וממילא, כשבטלה הסיבה - בטלה האהבה. לעומת זאת, אדם שמאמץ ילד וטורח למענו אך ורק מתוך רצון טהור להיטיב לו, נקשר אליו בעבותות אהבה. כך גם באדם המגדל שתיל רך עד שנעשה לעץ, או גור בעל-חיים עד היותו בוגר, הוא נעשה דבוק להם באהבה, **משום שהוא מרגיש שהם מעצמיותו**. וככל שהשקיע בהם יותר וטרח למענם, כך הוא מרגיש יותר את עצמיותו בהם ואוהבם כאהבת עצמו.¹

ואם כך הדברים אמורים כלפי הידבקות באהבה בין שנים זרים ונפרדים, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בחיבור של אהבה בין בעל ואשתו שעל פי האמת הינם במהותם **אדם אחד** המורכב משני חלקים.

נמצאנו למדים שבני זוג הרוצים לחיות את חייהם מתוך אהבה תמידית, צריכים לזכור בכל עת כי הדרך לכך היא אחת בלבד: על כל אחד מהם **להקדיש מחשבה רבה לזיהוי צרכי זולתו וליזום נתינה תמידית בכמות ובאיכות**. נתינה הדדית זו מעבירה חלק מעצמיות הנותן למקבל, ויוצרת ממילא אהבה עזה, משום שכל אדם אוהב את מי שחלק מעצמיותו נמצא בו.

אהבה זו הופכת את שניהם לאורגניזם אחד ולמקשה אחת. משום כך המילה 'אהבה' (13), בגימטריה 'אחד' (13). שכן **האהבה** יוצרת את האיחוד הפנימי-רוחני בין האיש לאשה, והופכת אותם להיות אדם **אחד**.²

1. ראה בהרחבה במכתב מאליהו חלק א' עמ' 35.

2. המבקש להעמיק בכך יגלה דבר נפלא. החמצן שבאוויר, נדלק ובווער במהירות. והמימן - נדלק עוד יותר מהר מהחמצן. והנה, למרבה הפלא, כשמצרפים את שני חומרי הבעירה הללו לתרכובת אחת, הם הופכים למים המכבים את האש! האדם מטבעו שייך ליסוד האש [בעוד הדומם שייך ליסוד העפר, הצומח ליסוד המים, והחי ליסוד הרוח כמבואר ב'עץ-חיים' שער קיצור אבי"ע,

◆ מהו נושא ונותן?

במשנה המובאת לעיל אודות החפץ להידבק באהבת חברו, משתמשים חז"ל במונח 'משא ומתן': "אם חפץ אתה להדבק באהבת חברך, **הוי נושא ונותן** בטובתו". מה ביאורן של מילים אלה?

במסחר, נושא ונותן כל צד, מעלה רעיונות ומורידם, דן ומתמקח עד השגת התוצאה הרצויה. כך בדיוק, מורים לנו רבותינו ז"ל, יש לפעול כדי להשיג אהבה יציבה וקבועה. שב עם עצמך ותדון, באלו דרכים עלי לנקוט ומה הן השיטות והמעשים שבידי לעשות, כדי להיטיב לחברי זה ולגרום לו עונג ונחת. העלה רעיונות והורידם, תדון עם עצמך ותתמקח, עד שתגיע לתוצאה הרצויה.

דף ק"ז ע"א]. ולכן המילה אש נמצאת גם באיש וגם באשה. ומכיון שהאש מטיבעה רק נוטלת ומכלה, הרי על פי הטבע כששני 'אש' אלה יהיו בבית אחד, נוצרת תבערה ביניהם ואש המחלוקת תאכלם בקביעות חלילה עד שיכלו. אולם כאשר שכניה שורה ביניהם, על ידי שחיים על פי הדרכת התורה ומעניקים זה לזה כפי הרצון האלקי, הרי מתפתחת ביניהם אהבה טהורה היוצרת משניהם אדם אחד. או אז אינם שני 'אש' אלא תרכובת אחת הנקראת 'אדם' (אשר מצד אחד מבטא את הרוגע והשלווה של האדמה, יסוד העפר, ומצד שני 'אֲדָמָה לְעֵלְיוֹן' כלשון הכתוב בישעיה (יד, יד), מונח המבטא את כח הבחירה שביד האדם, הדומה בכך לאלוקים, כח המאפשר לו להגיע בדפוסי התנהגותו ובמעלתו הרוחנית לגבהים עליונים, כאש העולה ומטפסת מעלה). השראת השכינה המאחדת ביניהם באה לידי ביטוי כאשר האות י' משם י"ה ניתנת בו ונוצר איש, והאות ה' ניתנת בה ונוצרת אשה. וכך, אותיות שם י"ה שאינם נפרדים במהותם, מחברים בין שניהם, והם הופכים לאדם אחד. ככתוב (בראשית ה, ב): 'וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם'. שניהם יחד נקראים אדם וכפי הייעוד והרצון האלקי שכך יחיו בטוב (כמבואר כל זה בפרק "הדרך לשלום בית על פי הקבלה").

משום כך המילה 'אדם' פותחת באות א' הרוחנית (על משמעותה של אות זו, ראה בהרחבה בספרי "הצופן"). **דס** מייצג את החומר הניתן מהאב והאם ('אב' + 'אם' בגימטריה 44. וכך גם 'דס' בגימטריה 44), והא' - הנשמה הרוחנית, באה לפני המילה 'דס', משום שהיא השולטת בחומר ומחיה אותו. כך גם המילה 'אהב' שהיא שרש המילה אהב. אהב א - הב. הב פירושו תן. הא' - הנשמה הרוחנית אמורה לשלוט בנטיה הקיימת בעולם הטבע היצרי - לקחת, ולפעול דווקא להיפך - להעניק. ובכך נעשה האדם דומה לאלוקים הנותן ללא שום רצון לקבל. אהבה זו הופכת את השניים הנפרדים, האיש והאישה, האש והאש הנוטלים ומכלים, לאדם אחד העשוי משני חלקים - מאיש ואשה ששם ה' מאחדם והופכם לנוגדי אש מאושרים. לכן 'אהבה' (13) בגימטריה 'אחד' (13). וביחד, שם הוי"ה (26).

באותה מידה, בעל החפץ לאהוב את רעייתו, אל לו להמתין שהאהבה תבוא מאליה, אלא עליו לשאת ולתת עם עצמו, לדון ולחשוב באמצעות העלאת רעיונות שונים לפי טבעה, כיצד יוכל לגרום לה נחת רוח.

בעל המרגיל עצמו בכך, יופתע לגלות עד כמה לאחר אימונים ספורים מחשבתו פועלת במהירות ומשתמשת בהזדמנויות הנקרות לפניו, כדי להשיג תוצאות נפלאות. והרווח כולו - של שניהם.

לדוגמא: בעת שעברו ליד מאפיה בהליכתו עם רעייתו, העיפה האישה מבט למגשי העוגות הנשקפים מחלון הראווה ואמרה לבעלה: "ראה את העוגיות האלה שבמגש השלישי! לא ידעתי שעדיין מייצרים עוגיות כאלה, כשהייתי ילדה מאוד אהבתי אותן!" בעל חכם שומר זאת בזיכרונו, ובאחד הימים כשחוזר מהעבודה לביתו, נוסע במיוחד לאותה מאפיה וקונה לה חצי ק"ג מאותן עוגיות. הוא נכנס לבית בחיוך רחב כשידו מושטת ואומר: "יש לי הפתעה עבורך. נסעתי במיוחד!" האישה פותחת את האריזה ומתרגשת בלבה: "אמרתי לו בסך הכל כמה מילים לשתף אותו במה שאהבתי, והוא שם לב וזכר! הוא אפילו נסע במיוחד עבורי וקנה לי!" מעשים מעין אלו הם אמנם דברים קטנים, אבל יוצרים את הדברים הגדולים - את התחושות הטובות. וכשרואה את רעייתו מחייכת ומאושרת ממאמציו, מתמלא לבו באהבת אמת, באהבה טהורה שמציפה אותו בעונג רב.

יש לזכור כי בעוד הגבר המקבל מתנה מתייחס בעיקר לשוויה ולתועלת המעשית שיפיק ממנה, לאשה חשוב יותר הלב האוהב הטמון בה, והמסר הרגשי המועבר דרכה. לעיתים מתנה יקרה ומתנה זולה יכולות להיות כמעט זהות בעיניה, אם הלב העומד מאחורי המתנה מעביר את המסר שאליו היא כוספת.

הנה למשל, איש המקבל מרעייתו מתנה ליום הולדתו בצירוף מכתב אישי ארוך הכתוב בחרוזים, מהרהר בדרך כלל לעצמו: "מעניין מה היא קנתה לי". לעומתו, אשה המקבלת מבעלה מתנה בצירוף מכתב דומה, מהרהרת בדרך כלל לעצמה: "מעניין מה הוא כתב לי במכתב הארוך ומה הוא קנה עבורי". שניהם קיבלו מתנה עם מכתב מושקע אך מה חשוב יותר לכל אחד מהם?

ואגב ילמד כל גבר מתוך כך כיצד להגיב למכתב שרעייתו הקדישה מחשבה לכתבתו, לבל תתאכזב מתגובתו הצוננת.

דוגמא נוספת. האיש, בשונה מהאשה, אינו מתרגש בדרך כלל ממסיבת הפתעה

ביום הולדתו. יש בעלים שמסיבת הפתעה אפילו מכעיסה אותם. הוא לא אוהב הפתעות. הוא חש צורך לשלוט במצב עד כדי שהוא רוצה לקבוע אם תהיה לו מסיבה או לא...

בעל כזה, אם לא ישא ויתן עם עצמו בטובת רעייתו ויבין כי מסיבת הפתעה ליום הולדתה תשמח אותה, לעולם לא יזום מעצמו מסיבה כזו למענה, לכבדה ולשמחה בכך.

להיות נושא ונותן בטובתה ביאורו: לחשוב כיצד ליזום עבורה מה שישמח אותה לפי טבעה. ואם מסיבת הפתעה ליום הולדתה תשמח אותה, הרי מעתה יש לחשוב כיצד לעשות זאת באופן הטוב ביותר. כגון, להזמין את כל קרוביה, לארגן את המקום כראוי, וגם: לשאת ולתת עם עצמו, ובעת הצורך גם עם אחרים, איזו מתנה תשמח אותה באותו מעמד מרגש.

בני זוג שאינם מודעים לעובדה שהנתינה היא שיוצרת את האהבה ומשמרת אותה גם לאחר עשרות שנות נישואין, אלא מנהלים את חיי הנישואין על פי התחושה הרווחת בעולם כי האהבה שבלבם לבעל או לאשה הזוג באה לידי ביטוי באמצעות קבלה מהאהוב, הרי הם חיים באכזבה תמידית. לאור זאת אין להתפלא על הכישלון בחיי הנישואין בקרב זוגות רבים כל-כך. שהרי אם מטרת האהבה היא לקבל, כשאינו מקבל, מתבטלת מיד האהבה. וכדברי חכמינו ז"ל במשנה (אבות ה, טז): "כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר בטלה אהבה". והתוצאה: אכזבה הגוררת אחריה אין ספור תלונות, ומכאן כדור השלג מתגלגל עד ההרס המחלט חלילה של חיי הנישואין. וצער תמידיים, כאב, טרדות אימות ודמעות רותחות ההופכות ללחם חוקם של ילדים, נשים וגברים יום יום.

וזאת יש לדעת, ישנם שני סוגי רגשות שנהוג כיום לכנותם בשם 'אהבה'. יש רגש יצרי המתעורר לפתע כלפי מאן דהו ומכונה בטעות בשם 'אהבה', בעוד שאינו אלא 'תאוה'. ויש רגשות טהורים של אהבה אמיתית, שכל כולה היא השאיפה שיהיה נחת רוח לאדם האהוב, אשר כה התפעלנו ממעלותיו. הראשון, הוא ניצוץ הכבה לפתע כלעומת שבא, עם סיום החומר המבעיר אותו. ואילו השני, הוא קשר רגשי נפלא המושגת על רצון עמוק לתת ולהעניק לאדם זה. זהו קשר האהבה הקבוע והמדבק בעוז בין הורה לבין ילדיו, בין גנן לצמחיו, בין אמן ליצירותיו, ובין שנים האוהבים זה את זה אהבת אמת.

וכאשר כל אחד מבני הזוג מודע להגדרה הנכונה של האהבה, הרי הוא בונה את אהבתו באמצעות נתינה קבועה, מבלי לערוך חישובים: 'מה נתתי וכמה אני מקבל'. כך מגיעים שניהם למצב של נתינה הדדית ללא גבולות, ולחיי נישואין מאושרים.

◆ **וְאִרְשָׁתֶיךָ לִי לְעוֹלָם?**

הכל יודעים כי תקופת האירוסין הינה תקופת ביניים עד מצב הקבע שבחיי הנישואין, ואם יציעו לחתן או לכלה להישאר במצב האירוסין לעולם, מיד יתקומם ויתנגד. מהו אם כן ביאור דברי הקב"ה לישראל (הושע ב, כא): "וְאִרְשָׁתֶיךָ לִי לְעוֹלָם"? ובפרט שמצב זה לא התקיים לעולם, אלא לבסוף התקיימה החופה במעמד הר סיני, כמובא במשנה (תענית כו ע"ב) בביאור הכתוב בשיר השירים (ג, יא) "צִאֲיָנָה וְרָאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמַלְךְ שְׁלֹמֹה בְּעֶטְרָה שְׁעֵטְרָה לֹא אָמוּ בְּיָוִם חֲתָנָתוֹ וּבְיָוִם שְׂמֻחַת לְבָוֹ": "ביום חתונתו - זו מתן תורה. וביום שמחת לבו - זה בנין בית המקדש".

אולם הביאור הוא, שהנה כנודע אצל רוב החתנים יש הבדל גדול בין גישת החתן ואופן התייחסותו לכלה בתקופת האירוסין, לבין גישתו ואופן התייחסותו אליה לאחר שהם כבר נשואים. בתקופת האירוסין משקיע הוא רבות בכלתו, ומתאמץ בכל כוחו לדבר עמה רכות, לרצותה במילים, לשמחה במתנות, ולהרעיף עליה מסרים של חיבה. אך לאחר החתונה, כאשר הקשר שביניהם כבר הוקבע, אינו חש צורך להשקיע בקשר שביניהם באותה מידה. לפיכך הכריז הקב"ה ואמר לישראל: "וְאִרְשָׁתֶיךָ לִי לְעוֹלָם!" הנני מתחייב להמשיך להעניק לך לעולם, גם כאשר נהייה נשואים, כהענקת חתן בתקופת האירוסין.

ומכאן מוסר השכל גדול לכל גבר נשוי, לזכור פסוק זה לאורך כל חיי הנישואין, ולתת ולהעניק לרעייתו, כאשר המדד לכמות ואיכות רמת ההשקעה הוא: מידת ההשקעה שהשקיע בתקופת האירוסין.

◆ **נקודות שחשוב לזכור**

- נותנים לאדם את מה שחסר לו. עליך לבחון מה חסר לרעייתך, ולא מה לדעתך היא אמורה לקבל.

- רק נתינה בחיוך ובסבר פנים יפות יכולה להיות נתינה מושלמת. לכן: גם אם רעייתך זעופת פנים היום בגלל יום קשה שעבר עליה, אל תמנע ממנה את החיוך האוהב המגיע לה. שהרי "אין אדם הזקוק לחיוך יותר מזה שאינו יכול לחייך!"
- זכור! במילה 'חיוך' נמצאת המילה 'חי'. החיוך מחייה את מקבלו, ומוכיח את חיותו של נתנו.
- אדם נוטל הוא אדם מסכן ועצוב. אדם נותן הוא אדם נכבד ושמח.
- לכל אדם יש כח נתינה. האמן בעצמך שיש לך מה לתת, והרבה!

פרק עשירי

עצות טובות בחיי הנישואין

התייחסות נכונה לריב | אתך תמיד | הטה אוזן | הודה על האמת
| מזלזלים ברך? בדוק את עצמך | שימוש במידע | הכניסה לזרים
| אסורה! | עיתים לתורה | הטוב שבזולת | הנמך ציפיות | סודו
של הזקן הסיני | והתעלמת... | התכנסות למערה | הירח והפיוס

◆ התייחסות נכונה לריב

כאשר מתפתח לראשונה ריב בין בני זוג, התחושה המיידית היא לחץ ובהלה, ולעיתים אפילו תדהמה והלם. אנחנו רבנו?? היתכן שהגעתי עם האדם הקרוב ביותר אלי לחילופי מהלומות מילוליים?

אולם לאמיתו של דבר יש להשתמש בכל ריב, בין ראשוני בין בהמשך הדרך, ככלי להעצמת שלום הבית. שהרי הוא אמצעי שנוצר זה עתה להכיר ולדעת מה חשוב מאד לכל צד עד כדי הנכונות לריב על הדבר, ולחשיבה חדשה ובונה כיצד נכון לנהוג מעתה כדי לא לעלות שוב על המוקש שגרם לריב הנוכחי.

הנה מכוניות נוסעות בכביש, כל נהג חולף ברכבו על פני זולתו מבלי לשוחח עמו ואף אינו מתייחס אליו כלל. מתי הם בכל זאת מדברים? כאשר רכב אחד התחכך ברכב השני ושרט אותו. שני הנהגים עוצרים בצד הדרך, מחליפים טלפונים, ומשוחחים.

מה הביא אותם לשוחח? ההתנגשות!

עצה טובה, בפרט בשנה הראשונה, בזמני מתח ואפילו ריב, יתבונן הבעל בינו לבין עצמו בהיותו בעבודה או בכל מקום אחר שמחוץ לבית, במה שקרה, ויאמר לעצמו: "הלא אין תועלת אמיתית בריב הזה. ואדרבה, עלי להתעורר במחשבה שאם דבר זה כל כך הציק לרעייתי, כנראה שלא ידעתי עד כמה הוא חשוב לה ונוגע בנפשה עד כדי נכונות לריב עבור כך. ואם זה המצב, עלי להתאמץ יותר בענין זה, להיזהר שלא לפגוע ברגשותיה, ולשמחה". ומיד יפנה אליה בטלפון ויאמר: "אני חושב שכדאי שנצא הערב למקום שקט, אולי בשפת הים או בפארק, ונשוחח לבדנו. נראה לי רצוי שנשאיר ברכב את הטלפונים..."

שיחת טלפון כזו, כבר מדליקה שביב של תקוה בלב האשה, שהרי גם היא אינה מעוניינת בריב וכאובה ממה שקרה. היא בודאי תיענה בחיוב, וכבר מצב רוחה משתנה והיא פונה לעיסוקיה בתחושה מרוממת.

כשהוא נכנס לביתו, יתכן שיחוש מעט מתח באוויר. אבל ההתארגנות ליציאה כבר תשפר את התחושה של שניהם.

והנה הם כבר יוצאים, יושבים ברוגע במקום נעים ושקט, ומשוחחים.

שיחה רגועה כזו, במקום שקט ובאווירה נעימה ומרגיעה, מתוך מתן תשומת לב מליאה לאשה, תוך כדי התנצלות עדינה לפי הענין שהתרחש והבטחה להשתדלות יתירה, יכולה להפוך את המשבר, לכלי להעצמת הקשר שבין בני הזוג.

ועוד פרט חשוב. לקראת סיום השיחה פנה אליה ואמור: "יש לי בקשה ממך. אמרי לי כיצד תעדיפי שאתנהג או אשיב במקרה דומה, כאשר יפריע לי משהו". תשובה הגלויה תחכים את הבעל רבות בהמשך החיים.

ובפרט בשנה הראשונה לנישואין. זוהי ההזדמנות לדבר על הניגוד, ללבן את מה שקרה, להפיק לקחים, ולגבש דרכי התמודדות נעימים ומועילים.

◆ אתך תמיד

בעל חכם, היוודע לתפקד כאדם שקשוב ומטפל יותר מכל אדם אחר בעולם

באינטרסים ובצרכים של רעייתו, יגלה רעייה שסומכת עליו כמעט בכל בעיניים עצומות. היא מפקידה את גורלה בידי, מוכנה לוותר על תכניותיה, למלא את רצונו ולשמחו בכל מה שטוב לו ובכל מה שרצוי בעיניו.

והנה מעשה שהיה. חודשים אחדים לאחר חתונתו, פנה אלינו בחור לייעוץ, ומיד הודיע כי די ברור לו שעליו להתגרש. "עד עתה", הוא אמר, "היא התנהגה בכבוד ובנתינה, אבל כעת היא גילתה את פרצופה האמיתי". הוא סיפר שתמיד הייתה מצייתת לכל דרישותיו ובקשותיו על אף שהיו מופרזות, כגון ביקור רצוף שבת לאחר שבת בבית הוריו, ועוד בקשות רבות דומות שאת כולן היתה מבצעת כרצונו ממש ללא ניד עפעף. וכעת היא לפתע מתעקשת על כל דבר, מסרבת לבקשותיו, ורק דורשת לעצמה מבלי להתחשב בצרכיו כלל!

השבתי לו: "דווקא כעת היא גילתה את פרצופה הלא אמיתי. פרצופה האמיתי הוא התחשבות מלאה בך ובצרכיך. אלא שבתחילה היא סמכה עליך שאתה מצידך תדאג לצרכיה, ועשתה הכל להשביע את רצונך. אבל כאשר גילתה שהתחנתה עם בעל שדואג רק לעצמו ואינו חושב עליה כלל, אמרה לעצמה אם אין אני מי לי? וכך עברה להנהגה שהיא היפך טבעה. לך כעת, גש לביתך, ובמקום מחשבות גירושין תקצין לצד השני לעשות הכל רק למענה, למשך פרק זמן אל תבקש כמעט דבר, שב ותדון עם עצמך כיצד לשמחה ולעשותה מאושרת. רק כך אולי תצליח לתקן את אשר קלקלת..."

◆ הטה אוזן לטענות זולתך

גם כאשר הנך בטוח לחלוטין שרעייתך טועה בטענותיה כלפיך, הקשב לה, ושמע את טענותיה. אולי יתברר לך לפתע שהצדק עמה?

◆ להודות בטעות ולהתנצל

גדולת האדם נמדדת בין השאר על פי נכונותו להודות בטעותו ולהתנצל. הגאווה הטבעית והחשש מיחס מזלזל מהסביבה, יוצרים קושי רב להודות ולומר: "נכון, טעיתי. אני מתנצל. אשתדל יותר להשים לב". אולם לאחר שמילים אלה

נאמרות כמה פעמים במקרים בהם טעינו במשהו, הרבה יותר קל לאומרן. הודאה על טעות, מפוגגת מתחים ויוצרת אווירה סלחנית ומפוייסת. אל לך לחשוש להפוך למזולזל, חלילה, בעיני רעייתך בעקבות זאת, שהרי כל אדם טועה לעיתים. ואדרבה, המודה על האמת מכובד ויקר הוא בעיני סביבתו, ו'מודים דרבנן' - היינו שבחייהו'.

◆ מזלזלים בך? בדוק את עצמך

אם פניותיך, בקשותיך, דרישותיך וצרכיך, מתקבלים בזלזול, ואין דבריך נשמעים, בדוק את מעשיך והנהגותיך כלפי זולתך. אולי מעשיך גרמו וגורמים לזלזול מתמשך זה?

◆ מה חשוב לצד השני?

חלפה תקופה מיום הנישואין? בודאי הינך כבר יודע מה הם הנושאים החשובים ביותר לרעייתך ומה הן הנקודות הרגישות אצלה. במקום לנסות לשנות אותה, נסה להתאים את עצמך אליהם. התחל בנושאים אשר חשוב לה מאד שיהיו כך, בעוד שלך פחות חשוב שיהיו אחרת, והתקדם לנושאים נוספים היוצרים מחלוקת. השלום שיבוא יוכיח שההשקעה הגדולה כדאית ביותר. ובפרט שבדרך-כלל רעייתך תבוא לקראתך גם היא, בנושאים החשובים לך מאד.

◆ שימוש במידע

לעולם אל תשתמש במידע שגילתה לך רעייתך כדי לנגח ולפגוע!

◆ כאן בונים - הכניסה לזרים אסורה!

אל תערב בשום אופן בני משפחה ואחרים - בפרט בשנים הראשונות לנישואין, בקשיי ובבעיות חיי הנישואין, ואל תאפשר להם לחדור לחיי הנישואין שלך. כבכל

אתר בניה, הכניסה מותרת ורצויה רק לאנשי מקצוע, תלמיד חכם מובהק, או יועץ נישואין תורני.

◆ קביעות עיתים לתורה

בעל המשתתף מידי יום בשיעור תורה, מקבל יידע, כלים וכוחות נפש להתמודד עם מצבים ומשברים רבים העלולים להתעורר בחיי הנישואין. זאת מלבד החיוב ההלכתי החל על כל יהודי לקבוע עיתים לתורה מידי יום, והחשיבות העצמית העליונה הטמונה בכך.

לימוד תורה בכל יום באופן קבוע, מלבד היותו מאיר את נשמת האדם ומטהר ומזכך אותו, וגם נעשה בכך שותף בקיום העולם (וכפי שהרחבנו בספר "מפתחות לחיים" פרק "האוצר הטמון ברגע"), יש בו גם ערך מוסף של ר'גיעה נפשית מכל לחצי היום, והוא אחד התורמים המרכזיים לשלום הבית. שכן לימוד התורה דומה ל"פּלס בנייה", בהיותו מיישר את העיוות העשוי להיווצר בנפש האדם במשך היום, מתוך ההתעסקות בענייני העולם החומרי על כל יצריו. דעתו של הלומד מקבלת השקפה נכונה והדרכה בהירה לעבודת המידות מתוך איזון נכון, והוא מגלה לפתע בעצמו כוחות שלא הכיר ויכולת להשתמש בכלים נפלאים להתמודדות עם מצבים שונים המתעוררים בחיי היום יום, עד ההגעה לשלום בית אמיתי ולאוסר בחיים.

◆ גם בזמני לחץ, התבונן בהערכה בטוב שבזולת

גם בזמנים בהם אתה חש פגוע, ואפילו אם תחושתיך היא כזו בקביעות, הנך מלא מרירות ותסכול וברור לך שהצדק אתך, הרהר בדעתך בנושאים החשובים באמת בבית, והכר טובה לרעייתך עליהם.

חז"ל (יבמות סג ע"א) מספרים על רבי חייא שסבל מאד מאשתו. ובכל זאת, בכל הזדמנות כאשר היה מוצא דבר שימצא חן בעיניה היה רוכש אותו עבודה, אורז אותו בצורה מכובדת, ומעניק לה במאור פנים. כששאלוהו על כך, השיב: "דיינו שמגדלות בנינו, ומצילות אותנו מן החטא". ובמילים אחרות: מה שחשוב לי באמת - מרעייתי בחיים, זוהי ההשקעה בטיפול ובגידול בני, ובהצלתי מהרהורי עבירה -

מן החטא. יותר מכך איני צריך ממנה מאומה. בכח הכרת הטוב כזו, על הטוב שהיא כן עושה, להביא לשלום-בית נפלא.

◆ הנמך ציפיות

המתבונן בעצה הקודמת יגלה עצה נוספת. הנמך ציפיות מבת הזוג בנושאים שקשה לה להשתנות, על אף חלומותיך ותקוותיך בעבר, והסתפק רק במה שחשוב באמת. כשאין ציפיות אין אכזבות. והרי צער הגירושין וכל הנלווה אליו בעתיד, או אפילו הסבל בחיי הנישואין כתוצאה מציפיות שאינן מתממשות, גדול שבעתיים מצער הנמכת הציפיות.

◆ רצונך להתחזק? התייעץ כיצד

מצוי בזמננו שאחד מבני זוג, שהיו בעת נישואיהם רחוקים מחיי תורה ומצוות, מתחיל בתהליך התחזקות ומקבל על עצמו שמירת מצוות ואפילו חומרות שונות, כגון גידול זקן ופאות, מבלי לשתף ומבלי להתחשב בשותפתו לחיים, עד שהצד השני קץ בחיי הנישואין.

יש לזכור שלא קל לבת הזוג לקבל שינויים מפליגים שאיננו שותף להן. לפיכך יש לשתף בעדינות את בת הזוג בתחושות ובתהליך ההתחזקות, ולהוכיח כי ההתחזקות תורמת גם לשיפור הקשר הבריא והכבוד ההדדי בין בני הזוג, ולא רק לשמירת המצוות שבין האדם לבוראו. גם הסבר נעים ומשתף אודות תרומת שמירת השבת וטהרת המשפחה לגיבוש ואחדות המשפחה, ולרעננות בנישואין, ישפר מאד את הכלת הדברים על ידי האשה.

בדרך כלל, כאשר מונעים מראש את תחושת העלבון והפגיעה הבאה מטבע הדברים בעקבות החלטה חד צדדית - בפרט כאשר מדובר בשינוי קיצוני, ומוכיחים בנועם כי ההתחזקות משפרת את חיי הנישואין, קל יותר לאשה לקבל את מה שעושה טוב לבעל, והסיכויים גוברים שגם היא תצטרף לתהליך ההתחזקות.

הניסיון מוכיח שאהבה כנה הקיימת בין בני זוג נשארת גם כאשר צד אחד מתחזק. ואם נגרמת מחלוקת כתוצאה מכך, הרי ברוב ככל המקרים זהו משום

שעוד קודם לכן חיו בני הזוג במתח ובסכסוך, וההתחזקות אינה אלא גורם שנוסף למצב הבעייתי הקיים בלאו הכי.

וכשאין ברירה, ואחרי הכל האשה מתנגדת בתוקף להתחזקות בעלה, יש להתיישב יחד לשיחה בוגרת, ולסכם על ויתור בכל מה שאינו חיוב מן הדין אלא חומרא, וכן לסמוך על הפוסקים המתירים כשיש על מי לסמוך בדבר שיש בו מחלוקת (בהתייעצות עם תלמיד חכם הבקי בהלכה). בעוד האשה תוותר מצידה על התנגדותה במה שחייבים על פי ההלכה מעיקר הדין. אמנם הנכון הוא להתייעץ עם גורם רבני מוסמך המבין בעולם הקירוב, ולקבל הנחיות המתאימות לגופו של כל מקרה.

ועצה נוספת על פי מעשה שהיה: הבעל שרצה מאוד לשמור שבת, אך ידע שאשתו תתנגד לכך, אמר לה בשבת כי איננו מרגיש טוב וקשה לו לנסוע כהרגלם (והתכוון שאין הוא מרגיש טוב לנסוע בשבת). ובאותה שבת, הוא עשה כל שבידו לשמחה בשיחות נפש ובמחמאות, והשקיע בילדיו במשחקים ובסיפורים, במקום לישון שעות רבות כמנהגו בשבתות. במוצאי שבת סיפר לאשתו כמה נהנה בשבת זו יותר מכל שבת אחרת, והיא מיד אמרה: "גם לי לא זכורה שבת כזו נפלאה, הלוואי שבכל שבת תתנהג כך!" תגובתו המיידית הייתה: "יהיה קשה בלי היציאות בשבת, אבל אם את מוכנה שנוותר עליהן, אני מוכן!" וכך נסגר הדבר לשביעות רצון שניהם.

יש לזכור שאווירה ביתית חמה, וגיבוש משפחתי נעים, חשובים לאשה וקרובים ללבה הרבה יותר מאשר לאיש. וכשהיא רואה שעל ידי שמירת שבת היא תזכה למלוא חופניים נחת, היא מוכנה להקריב רבות עבור כך. אך אם הבעל המתחזק מזעיף פניו כל השבת, מבלה את השבת בשינה בעוד היא אמורה להתמודד לבדה עם הטיפול בילדים, אל יתפלא הבעל שאין היא חפצה בשינוי המתרחש בבית.

◆ שמירת העיניים

בעל השומר את עיניו בקדושה, ונזהר מראיות שליליות ואסורות, מלבד הרווח הגדול שטמון בענין חשוב זה הן בחיי העולם הזה והן בחיי העולם הבא, הריהו מרוויח גם שהשלום ישרור בביתו.

שכן כאשר בעל מסתכל בנשים אחרות, מלבד היצר הרע המכשילו במחשבות אסורות, עלול הוא להרהר בלבו לעיתים קרובות כי הנה אשה אחרת זו טובה יותר מאשתו, אף על פי שאילו היה מחשב את מכלול המעלות והחסרונות, היה מגלה כי האמת היא הפוכה לחלוטין. וכבר אמר מי שאמר כי אמנם הדשא שבגינת השכנים, נראה תמיד ירוק יותר, אך זהו משום שבמבט אלכסוני מגינה זו, לא רואים את כל הקרחות שבגינת השכנים...

◆ סבלנות

מסופר על זקן סיני ממשפחה שהייתה ידועה בשלוות החיים שלה, ובעובדה ששלום בית נפלא שורר דרך קבע בקרב בני זוגות השושלת במשך דורות רבים.

כאשר שמע על כך קיסר סין, קרא לזקן וביקש שיגלה לו מהו סוד הצלחת שלום הבית המיוחד השורר בשושלת משפחתו, עד כדי שהתפרסם לשם ולתהילה בכל המחוזות.

לקח הזקן דף ארוך, התיישב בנחת, וכתב עליו בשלוה בשורות צפופות משני צדדיו במשך למעלה משעה, בעוד הקיסר ממתין בסבלנות, בהבינו כי מדובר בנוסחה ארוכה ומורכבת.

כשסיים הזקן למלא את הדף בכתב ידו והגישו לקיסר, גילה הקיסר לתדהמתו שכתובה בו אות סינית אחת שוב ושוב עד אין קץ...

כשהביע פליאתו, הסביר לו הזקן כי סוד ההצלחה בשלום בית היא הסבלנות. וכשם שיש לי סבלנות לכתוב את אותו סימן שוב ושוב לאורך כל הדף הארוך הזה משני צדדיו, כך יש לי סבלנות לרעייתי ולילדיי, וזהו סוד הצלחתי. ישמע חכם ויוסף לקח.

◆ החלטת משהו? שתף את רעייתך!

החיים רוויים באינספור התלבטויות, ברכישת ריהוט וכלים הנצרכים לבית, בבחירת מוסד חינוכי לילדים, ועוד. על הבעל לשתף את אשתו בלבטיו ולהגיע

איתה יחד למסקנה סופית. כאשר הבעל מחליט בלי לשתף את אשתו בהחלטה ולתת לה את הזכות להביע דעותיה, היא מרגישה דחוויה ומפתחת התנגדות להחלטה. היא אומרת בלבה: "הנה הוכחה שהוא לא מתייחס לדעותיי", "אני חסרת חשיבות בעיניו", "הוא חי לעצמו ואינו חש את נוכחותי..."

יסוד זה נלמד מהנהגת יעקב אבינו.

כאשר ראה יעקב כי פני לבן השתנו אליו לרעה, וקיבל הוראה מאת ה' לקום ולחזור למולדתו ולבית אביו, הוא יוצא עם את רחל ולאח לשדה, פונה אליהן ופותח בהקדמות ובדברי פיוס. ככתוב (בראשית לא ה-ג):

"רָאָה אֲנֹכִי אֶת פְּנֵי אַבְיֶיךָ כִּי אֵינְנִי אֵלֶי כְּתַמַּל שְׁלֹשׁ, וְאֱלֹהֵי אָבִי הֵיָה עִמָּדִי. וְאַתָּה יָדַעְתָּן כִּי בְּכָל כַּחַי עֲבַדְתִּי אֶת אַבְיֶיךָ. וְאַבְיֶיךָ הִתֵּל בִּי, וְהִחֲלַף אֶת מִשְׁכְּרֹתַי עֲשָׂרַת מֵנִים. וְלֹא נָתַנּוּ אֱלֹהִים לְהִרְעֵ עִמָּדִי. אִם כֹּה יֹאמֶר נְקֻדִים יְהִיֶה שְׁכָרְךָ, וְיִלְדוּ כָּל הַצֹּאן נְקֻדִים. וְאִם כֹּה יֹאמֶר עֲקֻדִים יְהִיֶה שְׁכָרְךָ, וְיִלְדוּ כָּל הַצֹּאן עֲקֻדִים. וַיֵּצֵל אֱלֹהִים אֶת מִקְנֵה אַבְיֶיךָ וַיִּתֵּן לִי... וַיֹּאמֶר אֵלַי מְלֶאךְ הָאֱלֹהִים בְּחִלּוֹם יַעֲקֹב, וַאֲמַר הֲנִי. וַיֹּאמֶר... כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל אֲשֶׁר לָבֵן עָשָׂה לָךְ. אֲנֹכִי הָאֵל בֵּית אֵל אֲשֶׁר מְשַׁחֵת שָׁם מִצְבֵּה אֲשֶׁר נִדְרַת לִי שָׁם נְדָר, עֲתָה קוּם צֵא מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל אָרֶץ מוֹלְדָתְךָ."

יעקב יכול היה לכאורה להסתפק במילים קצרות: ה' אמר לי לשוב אל ארץ מולדתי, לכן הננו יוצאים. אולם יעקב אינו מסתפק באמירה זו בלבד, אלא הוא מציג בפניהם את כל הרקע, ומסיים בהוראת ה'.

ואכן הן מיד משיבות (שם יד-טז): "העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו? הלוא נכריות נחשבנו לו כי מקרנו ויאכל גם אכול את כספנו. כי כל העשר אשר הציל אלהים מאבינו לנו הוא ולבנינו. ועתה, כל אשר אמר אלהים אליך, עשה!"

◆ והתעלמת...

בפרשת בריאת האדם, כאשר הקב"ה יצר את חוה מאדם הראשון, נאמר (בראשית ב, כא): "ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם ויישן ויקח אחת מצלעותיו ויסגר בשור תחתנה". ויש לשאול, מדוע הוצרך הקדוש ברוך-הוא להפיל תרדמה על אדם

הראשון, וכי לא די בכך שיעשה לאדם הראשון "הרדמה מקומית" והלא כל-יכול הוא? מפרש רש"י: "שלא יראה חתיכת הבשר שממנו נבראת, ותתבזה עליו".

ומכאן יסוד גדול: על אף השאיפה לקירבה מירבית, יש לבני הזוג להציב גבולות למידת הפתיחות שביניהם (זאת ללא קשר לגבולות ההלכתיים בימי האיסור ובימי ההיתר). שכן פתיחות יתירה עלולה לפגום בהערכה ובחיבה ההדדית. לפיכך:

א. כל עוד אפשרי, יש לבני הזוג להיזהר מלראות ולהראות פצעים ופגמים ושאר דברי גנאי.

ב. כאשר האחד רואה במשנהו חסרון כלשהו, יעשה כל שבידו להתעלם מכך ולהיות בבחינת 'נְיִשָּׁן'. להעלים עין ולא להתבונן בכך אפי' במחשבתו.

המגיד מדובנא הנודע בחריפותו ובמשליו, המשיל משל לאשה שהייתה פקחית מאד וטובת לב. אך דא עקא שהייתה מכוערת מאד. יעצו לה השדכנים שתינשא לעיוור, כך הוא לא יראה את חסרונה. וכך עשתה. והיה בעלה העיוור שמח בה וגאה בחוכמתה ובשלל מעלותיה עד שלא היה אדם מאושר ממנו. לימים, הגיע לעיירה רופא מומחה וטען שבידו תרופה שבכוחה לרפא עיוורים, מיד ניגש אליו אותו עיוור ושילם לו כסף רב עד שריפא אותו. חזר לביתו שמח וטוב לב, אך כאשר הגיע לביתו וראה את אשתו, חשכו עיניו, ומאז הפכו חייו לחיי מרורים.

לעיתים, טוב לא לראות ולהיות שמח, מלראות ולהתעצב...

◆ התכנסות למערה

תופעה גברית מצויה: הבעל מסתגר ליום יומיים ולעיתים אפילו לזמן רב יותר, מתכנס בתוך עצמו, מעוניין רק בשקט ובמנוחה נפשית, אינו רוצה לשוחח מלבד מילים הכרחיות ואינו חפץ בשום סוג של קשר. הדבר יכול להיות לנבוע מתסכול נפשי או מתוך אכזבה כל שהיא, או אפילו ללא כל סיבה.

הבעל הצעיר צריך לזכור, כי אמנם בהיותו רווק היה רשאי בזמנים כאלה ללכת למקום מסויים ולהתבודד עם עצמו לתקופת מה. אולם בחיי הנישואין הוא מחוייב לשותפות, ואם יפריז בהתנתקות בלתי מוסברת מרעייתו, היא תקבל את התחושה כי מרוחקת היא מלבו ואינו חפץ בה, והנה הוא כבר סולל לעצמו את הדרך לפירוק המשפחה.

לכן, אם אין ברירה וקשה לך, הסבר את תחושתך, הבהר שהמצב אינו קשור אליה, ובקש את רשותה. ואם יש צורך, פנה לייעוץ מקצועי תורני.

◆ פיוט

נאמר בתורה (בראשית א, טז): "וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים. אֶת הַמְּאֹר הַגְּדֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם, וְאֶת הַמְּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֶת הַכּוֹכָבִים".

ליישוב התמיהה מדוע הגדיר הכתוב תחילה את שני המאורות כגדולים, ואחר כך אמר שהאחד מאור גדול והשני מאור קטן, הביא רש"י את דברי חז"ל, וזו לשונו:

"המאורות הגדולים - שווים נבראו, ונתמעטה הלבנה על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד". "ואת הכוכבים - על ידי שמיעט את הלבנה, הרבה צבאיה להפיס דעתה".

מהנהגה זו של הקב"ה למדים אנו מוסר השכל גדול, עד כמה יש להשקיע בפיוס הזולת שנפגע, גם כאשר הפגיעה בו הייתה מסיבה מוצדקת.

שהנה הפגיעה בלבנה הייתה בודאי על פי הצדק האלוקי שכל משפטיו אמת. ובכל זאת, משמע שללא צערה של הלבנה לא היה צורך בבריאת הכוכבים לעולם, ונבראו רק כדי לפייסה. והשאינם הקב"ה לדורות עולם ברקיע השמים, לא רק כדי להמשיך לפייסה, שזה אפשר שכבר נרגעה מצערה, אלא כדי שנלמד אנו כמה צריך להשקיע כדי לפייס את הנעלב.¹

---

1. אף על פי שבגמרא ברכות (לב ע"ב) מובא בענין מספרם העצום של הכוכבים שאמר הקב"ה לישראל: "וכל זה לא בראתי אלא בשבילך", ומשמע שיש צורך בכוכבים לבני האדם (א. לחריטת גורלו של האדם בנפשו בעת לידתו, כמכשיר שבו אין ספור עיניות של קרינות ליזור, וכשמכניסים לתוכו חומר גלם מאירים עליו כולם יחד מזוויות שונות ומעצבים את צורתו. כך כל הכוכבים עליהם נאמר: "מוֹנְהָ מְסַפֵּר לְכּוֹכָבִים, לְכָל שְׁמוֹת יִקְרָא" (תהלים קמז, ד), לכל כוכב וכוכב שם וכוח שנתן לו הקב"ה להקרין לעולם. והם, חלקם קבועים וחלקם נעים וזזים, חלקם נשארם וחלקם כלים ואחרים נולדים במקומם, והכל לפי סדר מדוייק בחכמה עליונה, כדי להשפיע לכל אדם שנולד בעת לידתו זוויות הארה שונות לקבוע את גורלו ואת אופיו כפי שגזרה חכמתו יתברך על אותו אדם. ואגב נבין מכאן כי מיקום הכוכבים בשמים במראה הנראה לנו כאי סדר, באמת הוא בסדר עליון ונפלא מאד שניתן להמשילו במשל חיזור לסמל הנקרא

ואם לא די בכך, במסכת חולין (ס ע"א) אמרו עוד, שכאשר ראה הקב"ה שעל אף שהרבה צבאיה לא התיישבה דעתה, אמר: "הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח!". והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש: מה נשתנה שעיר של ראש חודש שנאמר בו לה' (במדבר כח, טו: וְשַׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת לַה')? - אמר הקב"ה: שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח".

הקב"ה מבקש שיביאו כפרה עליו על שציער את הירח! דברים אלה בודאי עומק רב יש בהם, אולם מוסר השכל גדול יש לנו ללמוד מהם לעצמינו, עד כמה חובה עלינו להשקיע בפיוס, גם באופן שהפגיעה נגרמה כתוצאה ממעשה נכון שהיה עלינו לעשות, וקל וחומר כאשר טעינו ולא צדקנו בעלבון שגרמנו לזולת, ועל אחת כמה וכמה כאשר מדובר ברעייה ובשלום בית.

"ברקוד", בו נראים כל הנקודות והקווים כחסרי סדר וחסרי משמעות, ובאמת כל פרט שם מחושב ביותר ובעל השלכה עצומה. ב. ועוד נבראו הכוכבים הרבים כדי שהאדם יכיר את גדולת ה'. שאילו היו רק עולם ושמש וירח, אמנם היה קיום סביר לעולם, אלא שהאדם, דווקא מתוך התפעלותו מגודל העולם והשמש והירח, היה מצמצם בדעתו את גדולת ה' האמיתית, באומרו ראה איזו בריאה גדולה ברא ה', ולא היה מעלה בדעתו כי לגדולתו אין חקר. ולכן ברא בריאה עצומה שאין שכל האדם יכול לתופסה ולהכילה, כדי שיבין שאת גדולת ה' אין ביד שכל האדם להכיל כלל). ואם כן, לכאורה, אף ללא פיוס הירח היה בורא את הכוכבים?

אולם ללא רצונו יתברך בפיוס הלבנה, היה הקב"ה עושה את כל זאת ללא הכוכבים, שהרי בידו יתברך אפשרויות רבות מספור בכל ענין. אך כדי לפייס את הלבנה בראם הקב"ה. ולאחר שבראם נתן להם תפקיד בבריאה, והם ששים ושמחים לעשות רצון קונם, גם האדם מרוויח להכיר את גדולת ה'.

פרק אחד עשר היה נאמן

הגדרת המילה אמונה | ביטוי הנאמנות | ודבק באשתו

לא הרבה שמים לב לעובדה, שאמונה בה' אינה רק לדעת שיש בורא לעולם - כפי שהמילה "אמונה" נתפסת אצל רבים, אלא אמונה פירושה היא לתת אמון בה' ולבטוח בו שיעשה את הטוב והנכון לאדם, לאחר שהאדם מצידו עשה את ההשתדלות המוטלת עליו.

על אותו משקל, מזווית שונה, להיות נאמן לאשה, אינו בא לידי ביטוי רק בנאמנות המקובלת מהיבט קדושת הנישואין, אלא גם להיות לצידה בכל עת בה היא נמצאת במצוקה, בדיוק כמו נאמנות בין חברים ובין מדינות. כשזה מותקף, החבר הנאמן מתייצב תמיד במקום ובזמן הנכון ועושה כמיטב יכולתו כדי למנוע את האיום מהחבר המותקף.

◆ להיות נאמן

נאמנות הבעל לרעייתו באה לידי ביטוי בזמנים בהם האשה חשה במצוקה הבאה מצד חמותה, ממקום עבודתה, ולמרבה ההפתעה - גם מבעלה.

על הבעל לעמוד לצד רעייתו בכל התמודדות, ולגלות הבנה לרגשותיה בכל

מצב נפשי.

ענין זה נכון גם בעניין הקשר שבין הבן הנושא אשה, לבין הוריו.

בתורה נאמר: "על כן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ, וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ, וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד" (בראשית ב, כד). גבר מצוי חי בתחושה ודאית כי הוא אכן דבק באשתו, ומה הקשר בין זה לבין היותו דבוק גם בהוריו או לפחות באמו.

אולם התורה מגלה שלדבקות באשה יש תנאי: אם "יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ", רק אז "וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד". אך כל זמן שהוא חי בתחושה כי הוריו ממשיכים להיות מרכזיים בניהול חייו, בעל כזה לעולם לא ידבק באשתו!

אין הכוונה כמובן לומר שאדם נשוי פטור מכיבוד הורים, אולם, עליו להבדיל בין כיבוד הורים שפירושו לתת להם את הכבוד המגיע להם, לבין ההיפרדות מהם למען "נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ" כלשון התורה (דברים כד,ה). ונכלל בזה ההגנה על רעייתו כאמור, וההתקשרות המוצקה עמה יותר מעם כל אדם אחר. דבר הבא לידי ביטוי בפעילות משותפת, בשיחה נעימה, במילים טובות ובמחמאות, באוזן קשבת, ובהרגשת הלב.

פרק שנים עשר

דרכי התמודדות עם תלונות מצויות בין בני זוג

אינך מקשיב | אינך מדבר איתי | אין לך זמן בשבילי | אינך מבטא רגשות | אתה קשור לאמך יותר מידי | אתה מעוניין בכבוד מיותר | אינך מכבדת | את סוגרת אותי | אכפת לך רק מהילדים | אינך מסדרת | את בזבזנית | את נרגנית | את רגישה מידי | אינך מסכימה איתי | קצא טוב או פור מפות?

עד כה עסקנו במה שכל צד נדרש להעניק לזולתו. בפרק זה נעסוק בשאלה כיצד כל צד אמור להתמודד עם מצב בו אינו מקבל את המגיע לו, משום שהצד השני מתנהל בניגוד להוראות הרמב"ם בדבר המחויבות של כל צד כלפי זולתו.

לפנינו תלונות מצויות גם מצד האשה וגם מצד הבעל. התועלת שבידיעת שני הצדדים היא, שהבעל ידע כיצד יוכל לעזור לרעייתו כאשר מתלוננת בפניו על המובא להלן, וכיצד יוכל לעזור לעצמו כאשר מקננות בלבו תלונות על רעייתו. אולם כמצויין במבוא לספר, על כל צד להתמקד רק במה שנוגע אליו, ולהתעלם מהדרישות המוטלות על הצד השני. בהתאם לכך, יובאו להלן דרכי חשיבה ופתרונות מעשיים לבעל, כיצד יתייחס באופן נכון ומועיל לתלונותיה של רעייתו על דפוסי התנהגותו.

◆ תְּשִׁמְעֵנָה אֲזַנִּי

ראשית, יש לזכור את דברי דוד המלך: "בְּקָמִים עָלַי מְרַעִים, תְּשִׁמְעֵנָה אֲזַנִּי" (תהילים צב, יב). כלומר, כאשר קמים עלי אנשים ששונאים ומרעים לי, בכל זאת אני מטה אזני ושומע את טענותיהם, להבין אולי יש צדק בטענותיהם ועלי לתקן משהו, ומדקדק אני יותר במעשיי.

קל וחומר כאשר לא מדובר במי שמבקש להרע, אלא באדם הקרוב ביותר, בודאי נכון, וגם משתלם מאוד, להטות אוזן ולנסות להבין מה מפריע לרעייתי. אולי הצדק עמה, וגם אם לא, אולי בידי לשנות אצלי דבר קטן שיגרום אצלה לשינוי גדול?

◆ תְּלוֹנוֹת מִצְוִיּוֹת מִצַּד הָאִשָּׁה

תְּלוֹנוֹת הָאִשָּׁה:

א. "אינך מקשיב".

ב. "אינך מדבר איתי מספיק".

תְּסוּבוֹת הַבַּעַל:

"דיברנו על כל מה שצריך. ובכלל, אינני מבין מה מפריע לך. הרי את משוחחח המון בטלפון עם משפחתך ועם חברותייך, אז לשם מה את צריכה אותי לשיחה?"

ומה נכון?

האיש רואה את הדיבור עם רעייתו **ככלי להעברת אינפורמציה**, ואילו האשה רואה את הדיבור עם בעלה **ככלי ליצירת קשר**.

אצל האשה, ביאור המילה "תקשורת", הוא כפשוטו ממש. מלשון התקשרות. אך הוא מדבר רק כדי שהיא תדע מה שלדעתו היא צריכה לדעת, כגון מצב כלכלי, קניות, חינוך הילדים ומצב בריאותם וכדומה. אמנם גם היא מדברת לצורך העברת אינפורמציה, אולם הדיבור משמש עבורה בעיקר כסוג של הוכחה לקשר שבניהם, וככלי ליצירת הקשר הזה.

על הבעל להבין, היא זקוקה לשיחות אתך לא בגלל שאין לה עם מי לדבר, אלא היא חשה צורך טבעי טהור לשוחח אתך דווקא!

זו הסיבה גם לעובדה שהיא נוהגת להמשיך ולומר את דבריה אפילו לאחר שהבעל כבר דיווח לה כי הוא הבין את המסר עוד מהמשפט הראשון, והיא מגיבה בעלבון: "תקשיב עד סוף דברי!"

אגב, מדובר כאן בסוג של חסד ששונה מכל החסדים האחרים שהבעל מבצע. כל חסד בעולם, אם הוא לא יבצע, רבים אחרים יכולים לבצע במקומו. אך למלא את הצורך של רעייתך בשיחה, אתה האדם היחיד בעולם שיכול לבצע. והדבר מחייב.

אז מה הפתרון?

א. אתה תיזום שיחה, עדיף עם כניסתך הביתה. ומה טוב מידי פעם להוסיף את המילים: "כל היום חיכיתי לרגע שאוכל לספר לך ש...".

העולה מפעולה פשוטה זו, הוא מסר חזק של קשר, שהרי חשתי צורך ובאתי לשוחח מיוזמתי. ובנוסף, היא ממעטת את הצורך של רעייתך בהוכחה לקשר, ומבטלת את הצורך שלה להאריך בשיחה יתירה כדי לקבל הוכחה זו.

ב. תתלונן אתה מידי פעם בפניה שאינכם משוחחים מספיק.

שהרי על פי האמת הטבעית שלה, אתם באמת אינכם משוחחים מספיק. וכשהיא שומעת ממך כי הנך מודע לכך, הרי היא כבר רגועה: "הוא קשור אלי ואוהב אותי ורוצה לשוחח איתי, אלא שישנם אילוצי עבודה וזמן שאינם מאפשרים לו למלא את מבוקשו". עצם ידיעה זו גורמת לה לשמחה ולרוגע נפשי.

תלונת האשה:

"אין לך זמן בשבילי."

תשובת הבעל:

"דווקא יש לנו הרבה זמן משותף".

ומה נכון?

כאשר יבחן את עצמו יגלה שכאשר הוא עמה בבית, שפת הגוף שלו משררת כי הוא קצר רוח משום שהוא ממהר לצאת, או שהוא דרוך בהמתנה לטלפון שיצלצל. הבעל סבור שעצם השהייה יחדיו מהווה זמן משותף. אך היא חשה כי הוא עצמו איננו כאן.

אז מה הפתרון?

זמן איכות. כלומר, גם כאשר הזמן דחוק ומחייב יציאה בעוד כעשר דקות, או המתנה לטלפון חשוב, על הבעל להיות נינוח ולשדר אווירה רגועה הכוללת בתוכה את המסר: "אין לי כעת שום עיסוק אחר מלבד לשהות במחיצתך, להאזין לך, ולעזור כמיטב יכולתי".

רק כדי שלא תופתע כשלפתע יזדרז לצאת, יקדים מראש מתוך הבעת התנצלות כי בעוד כך וכך זמן יהיה עליו לצאת, ומיד יוסיף: "אבל אני רוצה לנצל את הזמן שיש לנו להיות יחד לשוחח ולעזור במה שבידי לעשות".

תלונת האשה:

"אינך מבטא רגשות כלפיי".

תשובת הבעל:

"את מגזימה בדרישות שלך".

ומה נכון?

גברים שכליים וטכניים יותר, ולכן הבעת רגשות נתפסת בקרבם כעניין מיותר ואפילו כחולשה.

נשים רגשיות ורוחניות יותר, לכן הן חשות צורך להביע רגשות (לפחות כלפי הילדים), ובעיקר לשמוע הבעת רגשות כלפיהן.

אז מה הפתרון?

אל תדון אותה לפי טבעך, אלא לפי טבעה. תפנים בלבך, שהצורך הטבעי שלה בביטוי רגשות, נועד לטובת המשפחה. שהרי באמצעות צורך זה שבה, נבנים ילדיך וגדלים כשהם בעלי בטחון עצמי ובריאים בנפשם, בהיותה מעניקה להם חום ואהבה במינון גבוה כנדרש להם, משום התכונה הטבעית שקיבלה לחיות את עולם הרגשות.

לפיכך, תתחיל בהבעת מילות הערכה לאישיותה, לתכונותיה, להופעתה, לפעולותיה ולחכמתה. דברי הערכה באים מהשכל, ואותם הרבה יותר קל לגבר להביע.

בשלב הבא, התחל לומר מילות ומשפטי אהבה וקשר רגשי גם אינך מרגיש צורך לומר אותם, שהרי מצווה עליך למלא את הצורך של רעייתך.

תלונת האשה:

“אתה קשור לאמך יותר מידי”.

תשובת הבעל:

“זוהי אמא שלי!”

ומה נכון?

טעות תהיה, ובדרך כלל גם אי אפשר, לנתק בין הבן לבין אמו. ועל האשה לדעת שאין סתירה בין אהבת בן לאמו לבין אהבת בעל לאשתו. מדובר בשתי אהבות שונות לחלוטין, ויש מקום בלב בעלך לשתי האהבות. וליתר דיוק, יש שני לבבות לשתי האהבות. הבעיה היא שלא כל בעל יודע כיצד לגרום לאשה להבין זאת, ובדרך כלל כשמנסה לקדם תובנה זאת בלבה, הוא עושה את ההיפך.

אז מה הפתרון?

על הבעל לצמצם את היקף הניסיון של אשתו, באמצעות בחינת צורת הקשר שלו עם אמו, בדיבוריו ובפעולותיו. לדוגמא, אסור בשום אופן שבעת דיבורו עם

אמו בטלפון או בעת מפגש עמה, הוא שש וצוהל, בעוד שכאשר הוא משוחח עם רעייתו, הוא קר ומנוכר.

וכאמור לעיל, על הבעל לזכור את הנאמר בתורה: "עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבֶשֶׁר אֶחָד" (בראשית ב, כד). מעת החתונה אסור לבעל לחיות בתחושה שהוריו ממשיכים להיות מרכזיים בניהול חייו, בפרט כאשר הדבר בא על חשבון שלום הבית שלו. ואין בכך שום סתירה למצוות כיבוד הורים הממשיכה לחול עליו. ואם אינו יודע כיצד לאזן בין הדברים, יתייעץ עם תלמיד חכם ויקבל הדרכה לפי עניינו.

תלונת האשה:

"הוא מגזים בדרישת הכבוד שמבקש ממני לכבד אותו".

תשובת הבעל:

"היא מזלזלת בי ואומרת שמכבדת!"

ומה נכון?

כפי שהרחבנו בפרק העוסק בהבדלים שבין אישה לאשה, האיש אשר נברא עם תכונות אופי שנועדו לתפקידו בעולם החיצוני, זקוק מטבעו להרגיש בפועל כי רעייתו מחשיבה אותו ואת דעתו, במינון גבוה הרבה יותר מהצורך שהאישה חשה בענין זה. לכן, כאשר היא מתייחסת אליו לפי הצורך העצמי שלה, ומעניקה לו את מה שהיה מספק אותה, הוא חש שאינה מכבדת אותו.

אז מה הפתרון?

אמנם על האשה לזכור היטב כי מדובר בצורך נפשי אמיתי של בעלה, ועליה לעשות הכל כדי להעניק לו את הנדרש לו, אולם אל לו לבעל להיפגע כאשר אינו מקבל את הכבוד המגיע לו, בכמות ובאיכות הנדרשת, ואל יסיק מתוך כך כי רעייתו אינה מכבדת אותו בלבד. היא פשוט אינה חשה בצורך זה, ולכן גם אינה מפגימה כי הוא זקוק לכך.

ואדרבה, ישתמש בנסיון זה ככלי להעצמת אישיותו ומידותיו הטובות, ובעיקר

את מידות הענוה, הוויתור והסבלנות.

וכשישיג מידות נעלות אלה באמצעות אימון ממושך, יגלה כי קיבל משמים כלי מיוחד, מעין 'מכשיר כושר' לבניית עולמו הרוחני, ויודה עליו לבורא העולם.

◆ תלונות מצויות מצד הבעל

תלונת הבעל:

"אינך מכבדת אותי".

תשובת האישה:

"אינני מבינה מה הוא רוצה. הוא מקבל את הכבוד המגיע לו".

ומה נכון?

יתכן מאד שהיא רוחשת לך כבוד. אבל כאשה איננה חשה את רגשותיך ואת צרכיך האמיתיים כאיש, ולכן אינה יודעת כיצד להביא את מה שבלבה לידי ביטוי מעשי.

אז מה הפתרון?

א. אם לא למדה מעצמה בספרים או בשיעורים, בקש ממנה להגיע אתך לייעוץ נישואין רבני. ליועץ יהיה קל יותר מאשר לבעל להסביר לאשה כיצד לפעול מבחינה מעשית במתן כבוד לבעלה.

ב. בדוק את עצמך אם אינך מתנהג בצורה שמורידה את ערכך בעיניה. גבר שמכור למשחקי מחשב או למשחקי ספורט, צורח ומתלהב מכדור מלא אויר, או חוזר מאירוע לבית כשהוא שתוי, קם בבקר באיחור, חסר אחריות כספית או אחרת, אל יתפלא שאשתו אינה מכבדת אותו.

תתנהג במכובדות, ויכבדוך.

ג. כבד אותה ותקבל ממנה כבוד. וכפי שאומרת המשנה במסכת אבות (פרק ד משנה

א): "איזהו חכם? הלומד מכל אדם. איזהו גיבור? הכובש את יצרו. איזהו עשיר? השמח בחלקו. איזהו מכובד? המכבד את הבריות".

המשנה כאן מונה ארבעה דברים שבני אדם טועים בהגדרתם. רוב בני האדם נוטים לחשוב שהחכם הוא מי שכולם באים להתייעץ עמו וללמוד ממנו, והוא אינו צריך להתייעץ וללמוד מאחרים. לפיכך לימדה אותנו המשנה, שאינו כן, אלא החכם הוא דווקא מי שלומד מכל אדם, שהרי אין אדם מושלם. עוד חושבים בני האדם שהגיבור הוא מי שמצליח להתגבר על כולם והם נכנעים תחתיו, ולימדה המשנה, שהגיבור הוא דווקא מי שכובש את יצרו עצמו, להכניע את מידותיו ולוותר לזולתו. עוד חושבים שהעשיר הוא מי שצבר ממון רב. ומלמדת המשנה, שהעשיר אינו אלא מי שהוא שמח בחלקו, שהרי אם אינו שמח בחלקו ומקנא באחרים שיש להם יותר, אביון הוא. כי העושר אינו על פי הסך הכספי שיש לאדם, אלא לפי צורת התייחסותו לכספו. (ראה על כך בהרחבה בספר "האדם ועולמו" עמ' רסו והלאה). וכך גם נוטים לחשוב שהמכובד הוא האדם שהעולם כולו מכבד אותו גם אם הוא אינו מכבד שום אדם. לפיכך למדונו רבותינו ז"ל במשנה שהמכובד הוא דווקא האדם המכבד את הבריות. משום שכאשר האדם מכבד את הזולת - הזולת מכבד אותו מתוך הרגשה אמיתית וטהורה כי מגיע לו כבוד רב.

לפיכך, תתייחס אליה בכבוד, והיא תחזיר לך כבוד!

תלונת הבעל:

"את סוגרת אותי. אינך מאפשרת לי לבקר או לדבר בחופשיות עם חברי".

תשובת האישה:

"הוא שוכח שיש לו אשה וילדים / בית ומשפחה".

ומה נכון?

בדרך כלל, אם הגעתם למצב בו רעייתך מציקה לך בתחומים אלה, היא משדרת אותות מצוקה במה שנוגע לגישה חמה ואוהבת מצידך, או שבאמת חסרה לה עזרה בבית. זאת במידה ומדובר בחברים טובים. שהרי אם אינם טובים, יש לזכור

שאחד מתפקידי האשה הוא להיות כחומה (כמובא בגמרא יבמות סב ע"ב) המגינה עליך לטובתך. אמנם עליה לעשות זאת בגבול הטעם הטוב ובאופן שאינו מלחיץ ויוצר תחושת מחנק, אבל היא חומה.

אז מה הפתרון?

ראשית, בחן את עצמך: אולי הגזמת בחוסר שימת הלב לצרכי רעייתך והבית? אולי אתה שווה יותר מידי זמן בחברת חברים? בפרט אם מדובר בחברים שאינם תורמים לעלייתך הרוחנית ואולי אפילו מורידים אותך ממדרגתך.

בנוסף, האר פנים אליה לא פחות מלחבריך, לאמך, ולבני משפחתך, כמבואר להלן. אשה המגלה כי בעלה חמוץ פנים כלפיה ומאיר פנים כלפי אחרים, חשה דחוויה מפני אחרים, ועלולה לעשות הכל כדי להרחיקם מבעלה.

תלונת הבעל:

“אכפת לך רק מהילדים”.

תשובת האישה:

“הוא אמור לשמוח שאני משקיעה בילדיו. ובכלל, הוא מקבל כל מה שהוא צריך ורק אוהב להתלונן”.

ומה נכון?

אדם מתלונן, הוא אדם שחסר לו משהו. ואם הבעל מתלונן על חוסר תשומת לב מצד האשה כלפיו, הרי זה אומר שהדבר חסר לו. במילים “אכפת לך רק מהילדים” טמונה גם מחמאה, והוא כאומר: “את יודעת נפלא להעניק יחס חם ומכבד, וכפי שמוכח מהענקתך לילדים. אני שמח ומברך על כך, אבל תני גם לי...”

אז מה הפתרון?

הסתכל בחיובי שבעניין. קשר עמוק של האשה עם הילדים, הוא טוב מאד עבורך. כי משום טבעו ומחויבותו לעבודה של הגבר, הילדים בדרך כלל אינם מקבלים מאביהם חום ואהבה במידה שהם זקוקים לה. ואילו היא, רעייתך,

מסוגלת לשיר להם ולרקוד עמהם ולהמציא מילים ושמות חיבה מחממות לב, אותם אינך מסוגל ליצור.

עם זאת, אם נראה לך שהדבר בא על חשבונך, שב איתה לשיחה עניינית באווירה ידידותית, ספר לה על הקושי שהנך חווה מבלי להאשים, אלא רק להחמיא ולשבח על השקעתה בילדים. ותסכמו על זמן איכות שלכם.

תלונת הבעל:

”את לא מסדרת את הבית“.

תשובת האישה:

”אני עושה כמיטב יכולתי. יש עלי עול כבד והוא מצפה לשלימות במראה הבית“.

ומה נכון?

היא אכן פועלת ועושה רבות למען הבית והמשפחה, אך הם חלוקים בדעותיהם באשר לסדר העדיפויות. בעוד היא רואה את שטיפת הרצפות יום וטיפוח העציצים כעניין הכרחי ממש, הוא רואה את קיפול הכביסה ומראה כללי מסודר של הבית כעניין חשוב יותר.

אז מה הפתרון?

נסה להיזכר מתי החמאת לרעייתך כאשר היא כן ערכה סדר למופת. אולי אינך משבח ומעריך אותה כאשר היא טורחת ומסדרת? אישה החיה בהרגשה שלא מעריכים את טרחתה בנושא זה, עלולה לאבד את המוטיבציה לסדר...

ונקודה נוספת למחשבה: אולי הנך מחפש שלימות, וכאשר היא מסדרת לפי מיטב הבנתה, היא סופגת ממך ביקורת?...?

תלונת הבעל:

“את בזבזנית”.

תשובת האישה:

“אני קונה רק מה שאני מרגישה שצריך לקנות”.

ומה נכון?

בדרך כלל, האשה המופקדת מטבעה על טיפוח הבית ובני המשפחה, וממילא זקוקה גם לטיפוח עצמי יותר מהאיש, חשה צורך בפריטים שלדעת הבעל מיותרים לחלוטין, והיא רוכשת אותם. לפיכך כל עוד מדובר ברכישות סבירות שהמצב הכלכלי מאפשר אותן, אין בכך כל חסרון.

אולם אם היא רוכשת מוצרים המיותרים באמת, רק כקניה לשם קניה, בדרך כלל הסיבה לבזבוזי ממון היא: מחסור במחמאות מצד הבעל. המחמאות מעניקות תחושת חשיבות ומספקות אנרגיה לנפש האישה. וכשקיים חוסר במחמאות, מנסה האשה למלא חסר זה באמצעות רכישות מופרזות המעניקות לה את התחושה כי היא בעלת ערך ששווה להשקיע בו.

אז מה הפתרון?

נסה להעניק לה דברי שבח על מעלותיה ולרומם את דימויה העצמי. גם הקדשת זמן לשיחות נפש בהם היא תוציא את כל שבלבה, יכולה להרגיע את בעירתה הפנימית. ובכל מקרה, יש להימנע מהטחת ביקורת ועלבונות חסרות תועלת אודות בזבזנותה לדעת הבעל, אלא לשבת לשיחה בוגרת, ולגבש יחד נוהל קניות נכון. בעת הצורך, יש לשבת עם צד שלישי.

תלונת הבעל:

“את קנאית מידי”.

תשובת האישה:

“אני אשה נורמלית שבסך הכל רוצה לוודא שבעלי איתי”.

ומה נכון?

ברוב המקרים, אשה משדרת קנאה רק כאשר בעלה מספק לה סיבה לכך.

אז מה הפתרון?

בדוק את עצמך אם הנך מתייחס לרעייתך באותה חמימות שהנך מתייחס לאמך, לחברייך, ובפרט לאשה זרה (גיסות, לקוחות, שכנות, וכדומה).

אשה השומעת את בעלה מדבר ברגש ובאהבה עם אמו או עם חבריו, וקריר בשיחתו עמה, עלולה מאד לעשות הכל כדי לנתק את קשריו עם הדמות שתופסת את מקומה.

גם שמירת העיניים מצד הבעל, ושיחה על פי גדרי ההלכה עם נשים זרות, מצמצמות מאד את תחושת הקנאה מצד האשה.

תלונת הבעל:

”את נרגנית (מרבה בתלונות).“

תשובת האישה:

”עם בעל כמוהו איך אפשר שלא להתלונן. הוא אינו יודע לתמוך ולעזור ולתת מילה טובה. בהכל הוא לא בסדר!“

ומה נכון?

אדם מתלונן, הוא אדם שחסר לו משהו. ואם רעייתך מתלוננת הרבה, כנראה שחסר לה הרבה.

אז מה הפתרון?

ראשית בדוק את עצמך אם אמנם אתה נושא עמה בעול הבית כראוי: בעזרה, במתן שעות מנוחה, באוזן קשבת, במילה טובה, בחיוך מעריך, ובסיפוק צרכיה החומריים והנפשיים.

אם יש מה לתקן, תקן מיד. ואם אין, תן דעתך לעובדה שבשונה מהאיש החי את חייו הפרטיים מבלי לחוש באותן השעות את חסרון אשתו בסביבה, האשה זקוקה לתחושת שותפות עם בעלה בכל עת. משום כך, כאשר האישה מרגישה שהבעל שקוע בענייניו ואינו זוכר שהיא קיימת, היא מסיקה בלבה כי אינו חש את השותפות עמה במידה מספקת, ומתוך כך היא עלולה להרבות בתלונות רק כדי לגרום לבעלה להסביר את עצמו, ולהוכיח בכך את הקשר העמוק שלו איתה.

השקעה בחיזוק תחושת השותפות בלב האשה, באמצעות יוזמה מצד הבעל לשוחח או לצאת להליכה או לארוחה משותפת, וכל מתן תשומת לב מיוחד לצרכי האשה מתוך יוזמה עצמית שלו, תביא לפתרון הבעיה.

תלונת הבעל:

“היא רגישה ופגיעה מידי”.

תשובת האישה:

“אני רגישה?? אין לו לב! הוא חוזר ופוגע ומעליב אותי יום יום!”

ומה נכון?

א. לא פעם, מה שאצל בעל מוגדר “צוחק איתה”, אצל האשה מוגדר “צוחק עליה”.

ב. הגבר עשוי עם שריון המסייע לו לשמוע דברי ביקורת והם מחליקים מעליו. האשה העדינה והרגישה מטבעה לטובת ילדי המשפחה, חסרת שריון זה, ולכן חיצו הביקורת חודרים ללבה והיא נפגעת ממילים שגברים אינם נפגעים מהם.

הוא דן אותה לפי אישיות עצמו, וסבור שהיא רגישה יותר מנשים אחרות. משום כך הוא חש מאוכזב ממנה.

אז מה הפתרון?

על הבעל להבין שאשתו רגישה רק יחסית לגברים, והוא כגבר מפרש את תגובותיה הנעלבות כרגישות מופרזת, בעוד שבאמת היא אשה נורמלית לחלוטין. לפיכך, עליו מוטלת החובה לשנות את סגנון דיבורו, ולשוחח עמה בסגנון דיבור

ובטון רך המתאימים לטבעה.

ואם היא חשה נפגעת מבני משפחתו, יגלה הבנה ויעניק לה חיזוקים ותמיכה, כמפורט בפרק "כלה וחמותה והבן שביניהן".

תלונת הבעל:

"כמעט בכל נושא אשתי אינה מסכימה איתי. היא חייבת להתווכח!"

תשובת האישה:

"משום מה הוא בטוח שאני צריכה להיות חותמת גומי לכל החלטה שלו. גם לי יש דעה, ומשום מה מצוי שאינני מסכימה אתו לחלוטין..."

ומה נכון?

ביאור הכתוב "אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ" (בראשית ב, יח): אעשה לו עזר באמצעות היותה כנגדו. היא תהיה בעלת ראייה מזווית שונה, וכך הם יאזנו זה את זה עד שיגיעו להחלטה נכונה.

אז מה הפתרון?

כשהבעל רואה שקיימים מתחים בינו לבין רעייתו בגלל חילוקי דעות, יאמר לעצמו: "הלא טוב מאד עבורי שאינה רואה כל דבר כמוני. אני כגבר רואה תמונה כוללת ולא תמיד מבחין בפרטים, ואילו היא כאשה, להיפך. טוב שנשלים זה את זה, ואל לי להיפגע".

וההסבר פשוט. לכל אחת משתי גישות אלו, יש מעלה ויש חסרון. אצל האיש המעלה היא שיותר קל לו לקבל החלטה, בעוד האשה שמבחינה בכל הפרטים הקטנים מתקשה לקבל החלטה. ואילו אצל האשה המעלה היא שבאמצעות שימת הלב לפרטים הקטנים, ההחלטה שתתקבל לבסוף תהיה נכונה ונבונה יותר. הנה למשל, כאשר הם דנים אם לרכוש את הדירה שנראית מתאימה לצרכיהם ולתקציבם, הוא כבר רוצה להחליט לקנות את הדירה, ואילו היא בולמת אותו ומעלה שאלות. הוא אמנם כועס על שמפריעה לו לקנות את הדירה שמחירה כה זול וזו ממש הזדמנות, אבל לבסוף כשיחתום את ההסכם יראה כמה תובנות

וסעיפים לטובתם הוכנסו להסכם בזכות הבלמים שהציבה לו בתהליך הרכישה.

משל למה הדבר דומה, לזוג עיניים. לכל אדם, פה אחד כדי לאכול, אף אחד כדי לנשום ולהריח, ומעליהם זוג עיניים כדי לראות. מדוע לא עין אחת? והתשובה ידועה: כל עין ממוקמת במקום אחר, מצב זה גורם לכל עין לראות בתמונה הכללית פרטים אשר העין היחידה אינה מבחינה בהם. צירוף שתי התמונות במח, יוצרת תמונת ראייה בתלת מימד.

יש לזכור תמיד יסוד זה, כאשר הבעל חש כעס על רעייתו, משום שאינה רואה את הדברים כמוהו. אמנם שניהם רואים את אותה תמונה, אבל דווקא ההבדלים שבראייה, הם שנותנים את התמונה המושלמת בתלת מימד. כך הסיכוי גדול יותר שהחלטה שתתקבל תהיה נכונה.

ובנוסף, חלק מגדולת ובגרות האדם בא לידי ביטוי כחינוך העצמי לקבל את העובדה שלא כולם מסכימים לדעתו. וזהו עומק מאמר חז"ל: "כשם שאין פרצופיהם שווים כך אין דעתם שווה" (תנחומא, פנחס, פרשה י). כלומר, כשם שאין בעל כועס על אשתו ואשה על בעלה משום שאפה ואוזנה או אפו ואוזנו שונים משלו או משלה, כך אין לכעוס על דעתה או דעתו השונה. מגוון הדעות מעניק תמונה מושלמת ומאוזנת יותר.

ידועים דברי דורש כתרי אותיות, רבי עקיבא, במסכת סוטה (יז ע"א): "איש ואשה, זכו - שכינה ביניהן. לא זכו - אש אוכלתן". ופירש רש"י: "שכינה ביניהם - שהרי חילק את שמו ושיכנו ביניהן יו"ד באיש וה"א באשה. לא זכו אש אוכלתן - שהקב"ה מסלק שמו מביניהן (את האות יו"ד מהאיש ואת האות ה"א מהאשה) ונמצאו אש ואש".

נפלא הדבר שדווקא האותיות הזהות והמקבילות שבאיש ובאשה, הנן אותיות א' ש'. וביחד: 'אש'. ואילו האותיות שאינן זהות, ה' ה', הן אלו שיוצרות את שם ה' השוכן ביניהם.

לפי שרצון ה' שדווקא השוני והניגוד הוא זה שיגרום להשארת השכינה בבית, כאשר כל אחד סבלן כלפי השוני שבזולתו, מקבל את הניגוד באהבה, ומתקן את עצמו על פי צרכי זולתו. בעוד שזהות מחלטת: אש ואש, יוצרת תבערה גדולה.

ובפרט שחלק נכבד ממטרת הנישואין הוא בניית האישיות באמצעות תיקון

המידות. ואיזה מכשיר כושר חזק יותר לבניית נפש האדם יותר מחילוקי דעות בינו לבין רעייתו?

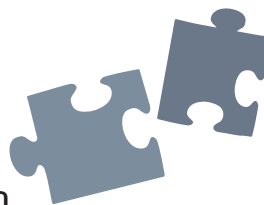
◆ **מָצָא טוֹב או מַר מְמוֹת?**

ולסיום, החכם באדם אומר: "מָצָא אֵשֶׁה מָצָא טוֹב" (משלי יח, כב). ומאידך, הוא עצמו מעיד: "וּמוֹצָא אֲנִי מַר מְמוֹת אֶת הָאֵשֶׁה" (קהלת ז, כו). הכיצד?

אולם שני הבדלים בולטים בניסוח הדברים שבשני הפסוקים. בפסוק הראשון, הדברים נאמרים בפשטות, ללא מילה או אות מיותרת. ואילו בפסוק השני מופיעה המילה 'אֲנִי' הנראית כמיותרת, וכן האות ה' שבמילה 'הָאֵשֶׁה' הנראית כמיותרת.

אולם רמז בזה שלמה בחכמתו, שכל עוד שני בני הזוג מתנהגים בענווה ומתוך הבנה הדדית של ההבדלים שביניהם, וכל צד הולך לקראת זולתו לפי הצרכים האמיתיים שהקב"ה הטביע בו, גם כאשר הדבר דורש ויתור והקרבה מצידו, הרי "מצא אשה - מצא טוב". טוב לו בחיים וממילא גם לה. אבל כאשר הוא בא עם הבלטת האגו האישי שלו ומכריז: מוצא "אני", אני כאן והכל חייבים בכבודי! ואף היא באה לעומתו וטוענת: היודע אתה מי אני? אני "האשה", בה' הידיעה ואתה חייב לכבדני כראוי למעלתי! הרי אז, חיהם נעשים מרים ממוות...

נמצא שהמוותר על מה שנראה לו שיעשה לו טוב, הוא הזוכה לטוב האמיתי!

פרק שלשה עשר

התברר שאיננו מתאימים - מה עושים?

להתאים במקום לשנות | החיובי שבשונה | לכסות באהבה |
מנמיכים ציפיות | רואים את העיקר

◆ כשמגלים שאיננו מתאימים...

ראשית הערה חשובה: בני זוג המחליטים להיפרד משום שאמרו להם שאין התאמה בין שמות הבעל והאשה, וכפי ששמענו על מקרים כאלה, טועים טעות חמורה. דעתם של גדולי התורה שאין לנהל חיים על סמך שמות. אך מה נכון לעשות כאשר הבעל והאשה מגלים שאין ביניהם שום התאמה במה שחשבו לפני החתונה כי הם דווקא ישלימו זה את זה, אך הנה מתברר כי הם שונים בקיצוניות? האם אין מנוס ואין ברירה אלא להתגרש?

התשובה הנכונה היא שכעת יש לעבוד על שיוף עצמי, עד כמה שידינו מגעת, לשם התאמה. שהרי אם משמיים נעלם פרט זה מעינינו לפני החתונה, אות היא כי מדובר בניסיון שנועד לבנות ולחשל אותנו, ולתקן את עצמינו.

עבודה גדולה זו, מתבצעת על ידי נתינה והקרבה משתלמת: אני מסיר משהו ממני, מרצונותי ומתוכניותי בעבר, כדי להיות מתאים לרעייתי. בכך, החיסרון שבזולת הופך ליתרון המעצים את אישיות העובד.

כדי להשיג תוצאה נפלאה זו יש לפעול באמצעות חמישה דרכים:

א. להתאים את עצמי במקום לשנות את האחר

סיפר החוזה מלובלין: "...כשהלכתי פעם בעובי היער נזדמן לי לראות אדם המקים לעצמו בקתה מגזעי עצים שחטב. בחלק מהגזעים היתה בליטה, שריד מענף שהוסר, וסבור הייתי כי הוא בודאי יקצץ אותה כדי להעמידה בשווה ליד הגזע החלק הסמוך לו. אך הנה ראיתי כי במקום ליישר ולהחליק, הוא דווקא נקב חור בגזע הסמוך, וכך השתמש בבליטה המיותרת לחיבור העצים בחוזה".

אדם זה השכיל להפוך את החיסרון ליתרון. כך הוא הקים בקתת עץ חזקה וחסונה הרבה יותר (!) מאילו היה בונה אותה מגזעים חלקים העומדים זה לצד זה.

לאהוב - פירושו להתאים את עצמנו לזולת, לא על ידי קיצוץ בליטתו, אלא על ידי קדיחה בעצמנו, ברצונותינו, כדי להכיל את הזולת ולשבץ אותו בתוכנו. כך נוצר קשר נפשי וחיבור אמיתי וחזק בין שניים, הרבה יותר מאשר אילו היה רק עומד לצידו.

ביאור קדיחת חור בעצמינו, להיות מוכנים לקבל את השני על אף שאינו מתנהל על פי הקו שהיינו מעוניינים בו, ואינו מתאים מצד אישיותו לסגנון שלנו. ובמילים אחרות: לערוך שינוי למען הזולת בהרגלים, ברצונות ובתוכניות שלנו.

יש לזכור שעצם העובדה שבחרנו באשה זו כבת הזוג לחיים, מוכיחה כי קיים בינינו הרבה מן המשותף. אלא שכעת מבטינו מתמקד במה שלא קיימת התאמה. אך על זה ניתן בדרך כלל לוותר באמצעות שינוי ציפיות אצלינו.

אדם הצועד בדרך זו, מרוויח בנוסף לשלום הבית שהאהבה ביניהם מתחזקת, כיסודו של הרב דסלר (המוזכר לעיל, פרק "היה נותן") שנתנה מולידה אהבה, כאומן האוהב את יצירתו משום שהשקעתו גורמת לו לחוש כי הנה משהו ממנו עבר ליצירה זו.

אמנם נטייתו הטבעית של האדם היא להעדיף לשנות את האחר, אבל זוהי דרך קשה ומייגעת, ובדרך כלל גם איננה מצליחה. הוא משקיע מאמצים רבים רק כדי לגלות לבסוף שעדיין לא הגיע לרוגע הנפשי ולשמחת החיים שהוא כה מבקש. ישנה דרך קלה ופשוטה יותר - לשנות את עצמו!

מעשה בזקן שבימי הקמת המדינה התייעץ עם כל מכריו, מה יצהיר באשר לגילו, אצל מנפיקי תעודות הזהות. שהרי אם יצהיר על גיל מופלג יותר, ירוויח מוקדם את כספי הפנסיה והביטוח הלאומי, ואם יצהיר על גיל מוקדם יותר מגילו ירוויח דברים אחרים. ולא מצא עצה טובה אצל איש מהם.

לבסוף פנה לרב השכונה שאמר לו: "ומה דעתך לומר את האמת?"

"על כך לא חשבתי" - השיב לו הזקן...

ישנם פתרונות חלקים ומוצלחים שאותם עלינו לאמץ, ולא להסתבך במחשבות על פתרונות שאינם ישימים ואין בהם תועלת בפועל.

ב. לראות את החיובי שבשונה

כמבואר בפרקים הקודמים, דווקא השוני שבין בני הזוג גורם לקבלת החלטות נכונות יותר, ויוצר את היופי והשלימות במשפחה.

הנה בעל כועס וזועם על שכנו וכבר הוא מכריז בקול רם: "אני עכשיו עולה לצעוק עליו / להכות אותו על העוול שעשה לי". אשתו מגיבה: "נכון, הצדק עמך, אבל למה צעקות ומכות?? אתה תבייש את כולנו, מה יאמרו השכנים?" והוא מגיב בזעם: "תמיד את חושבת על מה יגידו. זה לא מעניין אותי!" והוא לא שם לב שהיא בעצם איזנה אותו שלא יעשה טעויות. הוא ניגש לחלון, מביט בעוברים ושבים ברחוב, ולבסוף מתנהג אחרת מכפי שתכנן.

שהרי באופן כללי, האב-טיפוס הגברי מציב מטרה, וחותר להגיע אליה מבלי להביט לצדדים. אולם האב-טיפוס הנשי יותר הרמוני, ובוחר את ההשלכות השונות. אלא שהיא לבדה, בדבר שיש בו צדדי ספק עלולה לנקוט בשב ואל תעשה ולא לפעול. ואילו הוא לבדו, עלול לפעול ללא שיקול דעת מספיק. אולם שניהם יחד מוצאים פתרון ומגיעים למצב הבריא. הרי לנו שדווקא הדבר שנראה כחסרון, אינו אלא יתרון.

גם כאשר כפי שקורה לעיתים שהאשה תקיפה והבעל רך. הוא אומנם חש לא פעם חוסר נוחות מתקיפותה כלפיו, אך יהרהר לעצמו בתועלת שהוא מפיק מהעובדה שבאמצעות אופייה הוא מרוויח מה שלבדו לא היה מסוגל לעשות, כגון להכניס את הילדים למסגרת התנהגותית ברורה, שיש בה כללים וסדר יום בריא,

או לעמוד על המגיע למשפחה מול הרשויות או ספקי ריהוט ומוצרים שונים. בכוחה של התבוננות כזו לסייע לו לקבל את הצד החזק שברעייתו כדבר מועיל לצד הקשיים שחווה, להשלים עם המצב, ולבסוף לחיות את חייו בשמחה ורק לחייך וליהנות מהמצב בינו לבין עצמו.

ג. לכסות באהבה את החיסרון

מעשה במלך חשוב ורם, שהיה חכם ונבון ומנהיג את מדינתו בעוז ובאהבה, אלא שהיו כמה מומים בגופו. רגלו האחת היתה עקומה, בגבו גיבנת מכוערת, ועינו האחת בולטת מאד. והנה, לקראת חגיגות החמישים להכתרתו, הזמין מנהל החגיגות צייר שיצייר את דיוקן המלך. כאשר הוסר הלוט מעל התמונה, כעס המלך: "וכי כך מציירים מלך נכבד?" ומיד ציוה להעניש את הצייר. לאחר מספר חודשים נערכה חגיגה נוספת ושוב הוזמן צייר לצייר את המלך. כאשר הוסר הלוט מעל הציור נראה המלך במלא יופיו והדרו, רגליו ישרות, גבו זקוף, ועיניו נאות. נעלב המלך: "זהו אדם הדומה לי, אבל זה לא אני". ומיד ציוה להעניש את הצייר. לחגיגת סוף שנת החמישים חיפשו אנשי המלך צייר נוסף, אך כולם פחדו לצייר את המלך, מלבד צייר זקן וחכם שחי בכפר נידח.

כאשר הוסר הלוט, ראו כולם את המלך מצוייר כשהוא רוכב על סוס אביר, רגלו הימנית הבריאה נראית מצד אחד והסוס מסתיר את רגלו השבורה. הוא נראה מצידו הקדמי, כך שגבו לא נראה. לעיניו הוא מצמיד משקפת, וכך לא נראתה עינו המכוערת. נהנה המלך ונהנה כולם, והצייר קיבל את שכרו הרב.

הגדולה במערכת הנישואין היא לכסות לנגד עינינו את החסרונות שבזולת, מבלי שיבלטו ואפילו לא ייראו, באמצעות הסתכלות בטוב שבאשה ובעשייה החיובית שעושה, על אף מגבלותיה וחסרונותיה. הנה המלך אוחז משקפת, הנה הוא רוכב על סוס, והגיבנת? בכלל לא נראית היא נמצאת שם מאחור. איזה מלך נאה נמצא כאן. וכך גם בנישואין. רעייתי לא מספיק מכבדת אותי? הרי היא טורחת קשות בטיפול הילדים ועייפה מאוד! איך היא תהיה פנויה עבורי? ועל מעין זה נאמר: "עַל כָּל פְּשָׁעִים - תִּכְסֶה אֶהְבֶּה" (משלי י, יב).

ד. להנמיך ציפיות

עצה טובה למניעת ריבים, כעסים ואכזבות: להנמיך את הציפיות!

לאחר נסיון רב פעמי לדבר עם הצד השני בדרכי נועם, על פי הכללים המפורטים בפרק "ביקורת בנישואין", אך התברר שהדיבורים אינם משפיעים כלל והצד השני אינו משתנה, הצעד הנכון ביותר הוא: להנמיך ציפיות. למשל, מפריע מאוד לבעל שאשתו אינה מגהצת את חולצותיו, הוא מעיר על כך בעדינות אך היא אומרת: "אני לא אוהבת לגהץ". והדבר חוזר על עצמו. במקום להגיע לקרע, ולסבול כל החיים, ישב עם עצמו ויאמר: "מהיום, מוחלט אצלי שאשתי אינה מגהצת את חולצותי. אני לוקח את זה עלי". וכשאינן ציפיות, ממילא גם אין אכזבות. וכך החיים הופכים להיות רגועים, שלווים ושמחים.

מלבד זאת, לאחר שכבר שוחחו על הענין, והאשה שמה לב שלא רק שהוא שותק וכבר אינו מדבר על כך, הוא גם לקח את מלאכת הגיהוץ על עצמו מבלי לבקר אותה יותר, קיים סיכוי רב שהיא תשתדל מכאן ולהבא להפתיע ולטפל או לפחות להשתתף בגיהוץ. אבל גם אם היא לא תשתנה, שווה לבעל להנמיך את הציפיות, לטרוח בגיהוץ, ולקבל בתמורה חיים רגועים וטובים.

עצה טובה זו למדנו מרבי חייא:

"רבי חייא הוה קא מצערא ליה דביתהו, כי הוה משכח מידי, צייר ליה בסודריה ומייתי ניהלה. אמר ליה רב: והא קא מצערא ליה למר! אמר ליה: דיינו שמגדלות בנינו, ומצילות אותנו מן החטא" (יבמות סג ע"א). תרגום: רבי חייא, אשתו היתה מצערתו. ובכל זאת, כאשר היה מוצא משהו שיוכל לרכוש עבורה, היה רוכשו ואורזו יפה (כלומר מגיש לה מתוך לב אוהב) ומביא לה. אמר לו רב: והרי היא מצערת את כבודו! וענה לו רבי חייא: "דיינו שמגדלות את בנינו, ומצילות אותנו מן החטא".

ובמילים אחרות, אומר רבי חייא: צמצמתי את הציפיות לשני דברים. ומאחר ואני מקבל ממנה את שניהם, הרי עבורי היא אשה שעושה את כל מה שאני מצפה ממנה! ואם כך, אני באמת שמח בה וקונה לה מתנות. לכן אני אפילו אורז אותן יפה, כדי להגיש לה בשמחה - מכל הלב. שהרי הנני מרוצה ממנה ושמח בה.

כשאינן ציפיות - אין אכזבות.

ה. לראות את העיקר

על כל אחד מבני הזוג להרגיל את עצמו לראות את העיקר בחיי הנישואין

ולהתעלם מהטפל. יש להביא בחשבון מראש ולזכור תמיד שחיים משותפים בבית אחד, יוצרים בהכרח התנהלות שאינה תמיד תואמת את רצון הזולת, ומידי פעם אמורות לעלות הפתעות חדשות, שבהן כל צד עלול לחוש צער, אכזבה, ואפילו עלבון. אך כאשר מתמקדים בעיקר, הטפל נעשה זניח.

הנה כאשר הכריז בועז כי הוא נושא את רות לאשה, בירכו אותו כל הנוכחים בברכה מיוחדת, ככתוב: "וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּשַׁעַר וְהַזְקֵנִים, עֲדִים. יִתֵּן ה' אֶת הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֶל בֵּיתָךְ כְּרַחֵל וְכִלְאָה, אֲשֶׁר בָּנוּ שְׂתֵיָהֶם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל" (רות ד, יא). כל הקורא את הפסוק תמה מיד מדוע כתוב אֲשֶׁר בָּנוּ שְׂתֵיָהֶם, הלא היה צריך לומר אשר בנו שתייהן?

וביאר מרן ראש הישיבה הרב שלום כהן שליט"א, שלפי שהיו רחל ולא צרות זו לזו, שהרי היו שתייהן נשותיו של בעל אחד, ובכל זאת השכילו לוותר זו לזו וראו תמיד לנגד עיניהן את היעד הרוחני שבבית כיעד העיקרי, להקים משפחה לתפארת שכל ילדיה עובדי ה' וצועדים בדרך אמת, ועשו עצמן כאילו הן שני זכרים שאין להם קנאה ותחרות, ואדרבה עזרו אחת לשניה, כמבואר במדרש שרחל מסרה ללאה את הסימנים שקיבלה מיעקב, לפיכך התברך בועז שיזכה לאשה נפלאה ומיוחדת כזו, שתראה תמיד את העיקר שבבית ותתעלם מהטפל, ועל ידי כך ישכון תמיד השלום בביתם. משום כך התברך בועז דווקא באשה כשתי אמהות אלה, מתוך ארבע האמהות.

ובדומה לכך, כאשר שני בני הזוג מתבוננים בעיקר, שהיא המטרה הרוחנית - הקמת בית נאמן בישראל, בית שיש בו עליה משותפת בעבודת ה' והקמת משפחה לתפארת, הרי אז מתעלמים הם מכל השאר הטפל, מדוע אמר או אמרה כך, ולמה האוכל לא היה מוכן בזמן, ושאר טענות הטפלות לייעוד הגדול של המשפחה, וזוכים שהשלום ישכון בביתם לעד.

ולעיתים, ישנה תועלת רבה לחיים דווקא מהקשיים, אלא שלא כל אדם שם לב לרווח שהרוויח.

שאלו את החכם והפילוסוף הנודע, סוקרטס: "להתחתן, טוב או רע?"

השיב: "טוב מאד". אמרו לו "והלא אתה סובל מאד מאשתך הרעה?" ענה להם: "בכל מקרה חתונה זה טוב מאוד. אם קיבלת אשה טובה, אשריך. אם אשה רעה, תצא פילוסוף כמוני. שהרי רק בזכותה העמקתי חקר להבין את טבע בני האדם

והעולם, והחכמת. אז בכל מקרה הרווחת”.

גם על הסופר הרוסי הנודע לב טולסטוי אומרים שהעיד על עצמו, שאילולי סבל רבות מאשתו, לא היה רואה את החיים בעומק כה רב ומקבל תובנות נפלאות בכל תחומי החיים.

פרק ארבעה עשר הכח להתמודד

הכל נכון, אך מהיכן אקח את הכח להתמודד? | עד כמה יש להקריב למען השלום | היא זו אני ואני זו היא | תפקידו העיקרי של צלם חתונות

לא פעם נשמעת הטענה, בפרט מבני זוג ותיקים: "אני יודע/ת שהכל נכון וצריך לוותר ולהקריב למען השלום. אך מהיכן אקח את הכח להתמודד?"

ואכן, ככל שהבעיה ותיקה ומושרשת יותר והקושי להתמודד עמה גדול יותר, כך נדרש יותר חיזוק נפשי שיתן את הכח לעמוד בנסיונות שוב ושוב עד להשגת השלום והשלווה הנכספים.

אולם מלבד הכח הרב שיש לשאוב מעצם המחשבה על הרווח הגדול הצפוי לאחר העמידה בנסיון, כאשר השלום יוביל לשלווה לאושר ולשמחה, יש להתבונן בחשיבות השלום אצל הקדוש ברוך-הוא, בהקרבה שהקריב כביכול מכבודו למען ישרור השלום בין בעל לאשתו, ובשכר הרב השמור למביא שלום.

◆ חשיבות השלום אצל הקדוש ברוך-הוא

על התורה נאמר: **"דְרִכָּיָה דְרִכֵּי נַעַם, וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם"** (משלי ג, יז). כלומר,

נתיבות ושבילים רבים יש במערכת הנפלאה של מצוות התורה, אולם כולם, כל נתיבותיה ללא יוצא מן הכלל, הם עצמם שלום ומובילים אל שלום.

ואמרו חז"ל: **"לא מצא הקדוש ברוך-הוא כלי מחזיק ברכה, אלא השלום"** (עוקצין ג, יב). ברכה - שפע וריבוי של טוב בכל התחומים, היא השאיפה הגדולה שכל בני האדם שואפים להגיע אליה. והנה מעיד בורא העולם כי אין כלי שיכול להכיל בתוכו את הברכה הנכספת - אלא השלום. באין כלי, אין ברכה. הרי שהעמיד הקדוש ברוך-הוא את השלום בבסיס כל מצוות תורתו הקדושה והוא הכלי לכל הברכה והטוב. ומכאן יבין כל אדם עד כמה חשוב ויקר ביותר הוא השלום בבית ובכל קשרי אנוש, ועד כמה כדאי ושווה להקריב עבורו.

◆ עד כמה יש להקריב למען השלום

נאמר בתלמוד (חולין קמא ע"א):

"גדול שלום שבין איש לאשתו, שהרי אמרה תורה שמו של הקדוש ברוך-הוא שנכתב בקדושה ימחה על המים".

כלומר, בעל החושד באשתו, חייהם אינם חיים בין אם באמת חטאה ובין אם לאו. כדי לפתור מצב בלתי נסבל זה, מצוה התורה על הכהן לכתוב על גבי קלף את פרשת סוטה שבתורה, למחות את הכתוב במים ולהשקות בהם בחצר בית-המקדש את האשה החשודה. והיה אם חטאה - תיענש מיד בדרך ניסית. ואם לא חטאה - תפוצה על בושטה בכך שאם היתה עקרה תיפקד בילדים, ואם לא היתה עקרה ישתפרו ילדיה הנולדים מעתה מכמה וכמה בחינות. לאחר מעמד זה, אין ספק שהבעל יחדל להציק לרעייתו משום חשדו הבלתי נכון. אדרבה, הוא יתנצל, וישוב השלום לשכון בביתם.

והרי לנו, שאף על פי שאפשר היה לקדוש ברוך-הוא לצוות להשקותה מים שמעורב בהם צמח מסוים וכדומה, מבלי למחות בהם פרשה מהתורה ששמו הקדוש כתוב בה, והתוצאה תתרחש באופן דומה לחלוטין, בכל זאת ציוה הקדוש ברוך-הוא למחות את שמו במים, כדי ללמדנו מוסר לדורות עולם עד כמה יש להקריב למען השלום.

לפיכך, בכל עת בו עומד אחד מבני הזוג בפני ניסיון של ויתור והבלגה, ואפילו בניסיון הקשה ביותר, ישאל מיד את עצמו: האם ויתור זה גדול יותר ממחיית שמו הגדול אשר ציוה ה' יתברך למחותו במים למען השלום בין הבעל לבין אשתו?? יתבונן בדבר ויקבל כח אדיר להקריב הרבה מעבר לכל דמיון, למען השלום בביתו.

◆ השכר הרב השמור למביא שלום

המשנה בתחילת מסכת פאה אומרת: "אלו דברים שאדם אוכל פרותיהם בעולם-הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא. כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והבאת שלום בין אדם לחבירו. ותלמוד תורה כנגד כולם" (פאה א, א). כלומר, אע"פ ששכר מצוות בהאי עלמא ליכא (חולין קמב ע"א), זה בענין שכר המצוה עצמה. אבל יש מעשים שאוכל פרותיהם בעולם הזה.

בכל המצוות אין שכר בעולם הזה, משום שלפי גודל השכר העצום על כל מצווה, אם יבקש לקבל אפילו חלק משכר המצוה באמצעות דירת פאר ועושר ממוני בעולם הזה, יהיה דומה לאדם המבקש לקנות סוכריה קטנה בצ'ק גדול על סך מיליון דולר.

אולם, המקיים את המצוות שהמשנה מונה, אשר אחת מהן היא 'הבאת שלום בין אדם לחבירו', מקבל את פירות המצוה, מעין ריבית, בעולם הזה, באמצעות רווחה כלכלית נפלאה, בריאות איתנה, וכדומה.

ואם כך באשר להבאת שלום בין שניים אחרים, על אחת כמה וכמה כאשר האדם מקריב מעצמו למען השלום עם רעייתו, שבוודאי שכרו עצום ורב עד לאין תכלית.

פעמים שהאדם חש יאוש וחוסר מוטיבציה להשקיע בשלום הבית, אבל כשיזכור שהתגברות על יצר המחלוקת והשקעה בפיוס רעייתו עד השגת שלום עמה, יעניקו לו רווח נפלא לחיים טובים, בפרנסה, בבריאות, ובשאר עניינים חשובים בעולם הזה, כריבית על הקרן השמורה לו לעולם הבא, יגש מיד בעוז ובחווה למלאכה ויעשה כל שביכולתו למען שלום ביתו מתוך הקרבה והשקעה מירבית.

◆ היא זו אני ואני זו היא

היבט נוסף, שיכול לתת לאדם את המוטיבציה ואת הכוחות להתאמץ ולהתמודד גם כשההתמודדות מאוד קשה לו, זהו המבואר בספר הזוהר (לך לך, דף צא ע"ב) שהאדם ואשתו הם שני חצאי נשמה, אשר בשעת הנישואין מתחברים והופכים להיות נשמה אחת. המתבונן בעובדה שרעייתו היא בעצם 'אני', שהרי היא השלימה אותי והפכה אותי לאדם שלם, חש מיד ממילא כי אין שום סיבה ואין סיכוי שאני אפגע בעצמי. אבל כל זמן שהוא רואה את האישה כגורם זר שנמצא בבית, ונשאתי אותה לאישה רק כדי שהיא תתפקד במה שהיא צריכה לתפקד, ותתן לי את מה שאני רוצה, הרי אדם זה שואל את עצמו תמיד מה וכמה אני מקבל מהצד השני. אולם, ברגע שהוא מפנים את העובדה כי אנחנו שני חצאי נשמות שהפכו לנשמה אחת ע"י החופה והקידושין, מבין הוא היטב את אשר המשילו חז"ל לאדם שלקח פטיש כדי להכות במסמר, אך במקום להכות במסמר הוא הכה בטעות באגודל, האם יד שמאל תחטוף את הפטיש מיד ימין ותכה אותה חזרה? הרי כל בר דעת מבין, זו היד שלי וזו היד שלי, אז נכון שהיד הזאת טעתה והכתה את היד השנייה, אבל בשום אופן היא לא תכה את היד השנייה. כך הם הדברים גם כלפי אשתו, כשהאדם מתבונן ויודע שהיא זו אני ואני זו היא, ממילא אין שום סיבה לצער אותה גם כאשר אין הצדק עמה במעשיה. אלא ידבר איתה בדרכי נועם ומתוך אהבה וזהירות בכבודה, באופן שהדברים יתקבלו על ליבה כמבואר בפרק "ביקורת בנישואין".

◆ תפקידו העיקרי של הצלם

ולסיום, סיפור נאה ובו עצה טובה.

כשהיה הרב אברהם פאם, ראש ישיבת "תורה ודעת" שבארה"ב, יושב עם בני זוג שהשלום אינו שורר בביתם, היה מבקשם להוציא את אלבום התמונות מהחתונה. בני הזוג התמהים היו ממלאים את בקשתו, והוא היה עובר עמהם על התמונות ואומר בפנים מאירות: "ראו איזה חיוך של אושר על פניכם! ראו כמה אמא היתה מאושרת ביום נישואיכם! והנה סבא רוקד בחופתכם כשכל כולו שמח! אתם התחתנתם כי מצאתם התאמה ואהבה ביניכם. חבל לפרק הכל. בואו נתאמץ בקבלת הדרכה נכונה, ותצליחו!"

סיפור זה שמעתי בניו יורק מתלמיד חכם, תלמידו של הרב פאם. והוא סיים את הסיפור באמרו: "פעם השתתפתי בחתונה והתבקשתי לשמש כאחד משני העדים בקידושין. והנה בעת נתינת הטבעת התקרב הצלם לבני הזוג כשהוא מסתיר אותם מעיני העדים, ומיד ננזף על ידי העד השני: "זוז הצידה! העיקר בקידושין הם העדים ואתה מפריע!!" מיד אמרתי לו: "בא נזוז אנחנו הצידה וניתן לו לצלם מהזווית הכי טובה. בזמננו, הוא חשוב לא פחות מאיתנו! יתכן שבזכותו הם לא יתגרשו! אנחנו נביט במתן הטבעת כהלכה, אבל מהצד".

פרק חמשה עשר להתגרש או להישאר נשוי?

מבט נכון | הוצאות ותוצאות אישיות | כשיש ילדים | אז מה עושים?

אף שחז"ל רואים בחומרה את הגירושין המתבצעים ללא הכרח אמיתי (עיין בתלמוד גיטין צ ע"ב שאפילו מזבח מוריד עליו דמעות. ועיין גם סנהדרין כב ע"א), למרבה הצער הפכה אפשרות זו בשנים האחרונות למהירה וקלה בעיני זוגות רבים הנתקלים בקשיים בחיי הנישואין, מבלי לתת את הדעת לעובדה **כי אילו היו משקיעים כעת רק מחצית מהעמל, מההוצאות, מהטרחות ומהאכזבות** שיהיו מנת חלקם לאורך השנים שלאחר הגירושין, **היו זוכים לשלום בית אמיתי כל חייהם**, וחוסכים מעצמם ומילדיהם את כל הכאב והצער ועוגמת הנפש והטרחה וההוצאות הרבות עבור עורכי דין ומשפטים והסדרי ראייה. זאת באמצעות וויתור, אוזן קשבת, התחשבות, ושיפור הגישה הכללית כלפי בת הזוג.

אמנם אין הכוונה כאן להכליל, ולעיתים אין מנוס מגירושין, אך החלטה משמעותית כזו חייבת להיות לאחר שיקול עמוק וקבלת ייעוץ מתלמיד חכם מובהק המומחה ובעל ניסיון בייעוץ נישואין.

◆ תוצאות הגירושין

מחקרים רבים מוכיחים כי המתגרשים חווים בדרך כלל משברים שונים בתחומים משמעותיים בחייהם האישיים.

ביניהם:

- משבר זהות עצמית.
- ירידה כלכלית.
- ירידה בהערכה העצמית.
- שינויים קיצוניים באיכות החיים.
- פגיעה בתקשורת הבריאה עם הילדים.

מההיבט הנפשי, כך התברר, גרושים וגרושות חווים רגעי אושר ושמחת חיים בכמות מועטה באופן משמעותי מהזוגות הנישואים. עוד ניתן לזהות בהם סימפטומים רבים יותר של מצוקה נפשית ההולכת ומתעצמת עם הזמן.

גם מבחינה בריאותית, זוגות גרושים חווים בעיות בריאותיות רבות יותר, והם בסיכון גבוה יותר לתמותה מהזוגות הנישואים.¹

◆ דיכאון

במחקר שנערך על 200 אלף גברים גרושים התברר, כי גבר גרוש, גם אם עמד בשנית מתחת החופה, עלול מאוד לסבול מדיכאון ברמות שונות, ואחוז גבוה מהם נזקקים לצורך תרופות נוגדי דיכאון.

לדעת החוקרים, הקושי בנישואים שניים אצל הגברים, נעוץ בתקינות הקשר בינו לבין ילדי האשה מנישואיה הקודמים, ובהסתגלות לניהול מערכת יחסים

1. Amato P.R. (2000). The consequences of divorce for adults and children.

Journal of Marriage and the Family, 62(4), 1269- 1288

תקינה עם הורי ומשפחת האשה השנייה. זאת מלבד תחושת הכישלון האישי הרודפת אותו - בפרט כאשר ילדיו חיים עם גרושתו, ומלבד שבנישואין שניים חסרה הגמישות הטבעית הקיימת בזוגיות הראשונה ובגיל צעיר, להתאים את עצמם זה לזו וזו לזה.

מסקנה: על אף שנדמה שהקשר עם אשה אחרת בנישואין שניים יהיה מוצלח טוב יותר, מתברר ברוב המקרים, כי ההשקעה והמאמץ בנישואין הראשונים כדאיים לפי כל קנה מידה, וכמעט בכל מחיר, בהיותם מובילים לבסוף לחיים טובים ומאושרים יותר.

◆ סבלם של ילדים להורים גרושים

מלבד זאת, מחקרים רבים מצביעים על הנזק הנפשי העצום לטווח הקצר והארוך, הנגרם לילדים שהוריהם מתגרשים.

לדברי הפסיכולוגית ד"ר עפרה אילון, ילד שהוריו מתגרשים, עובר תהליך של אובדן וצער, תהליך הדומה לתהליך של "אבל" על אובדן סופי, והיא מציינת כי ברוב המקרים הילד עובר את השלבים הבאים:

הכחשה - הילד מנסה להכחיש בתוככי נפשו את המציאות הקיימת אותה הוא חווה, לעיתים הכחשתו מתבטאת בכך שהוא מתנהג כאילו איננו מושפע מהגירושין.

אשמה - ילדים נוטים להאשים את עצמם, שבעקבות התנהגותם "הרעה" הוריהם מתגרשים.

כעס - הגירושין מאיימים על הילד באובדן האהבה. הוא חש כי ננטש, נעזב והוזנח על ידי הוריו. לכן רבים מהם מפתחים כעסים ועוינות כלפי הוריהם.

יאוש - בשלב שהילד כבר עיבד בנפשו את מציאות הגירושין, לפחות באופן חלקי, מתפתחים בליבו רגשות של התאבלות ודיכאון. שלב זה יכול להתבטא בהפרעות גופניות, בבכי ללא סיבה נראית לעין, איבוד עניין בלימודים ובחברים, ונטייה להתבודד.

תגובות אלו נצפו אצל רוב הילדים, ללא הבדלי גיל, שלב התפתחות, אישיות, יחסים עם ההורים, והתנסויות קודמות.²

בנוסף, ממחקרים מקיפים שנערכו עולה כי ילדים להורים גרושים סובלים **מדחייה חברתית**, יותר מאשר ילדי זוגות נשואים.

הם נוטים גם לסבול **מקשיים לימודיים, התנהגויות שליליות, דימוי עצמי שלילי, וקשיים בקשר עם הוריהם**.

נצפו גם **התפרצויות זעם בקלות, נטייה למצבי רוח דיכאוניים וגילוי תוקפנות**.

כמו-כן, הם מרבים להימצא ברחוב על מנת להתרחק מהבית, במיוחד בגיל ההתבגרות, בכדי לא להיות מעורבים בנעשה בבית מתוך תחושה של חוסר אונים.

במחקרו של ולרשטיין³ נמצא כי 41 אחוז מהילדים להורים גרושים הגיעו לגיל ההתבגרות כדאגנים; תת-משיגים; בעלי הערכה עצמית נמוכה ביחס לכישורם האמיתי; ולעיתים גם כצעירים זועמים.

גם ילדים שהוערכו על ידי החוקרים כמסתגלים באופן סביר בתקופה שלאחר הגירושין, נמצאו שבורים נפשית בגיל הבגרות כאשר הוצרכו להתמודד עם המציאות בעת בחירת בן או בת זוג. החוקרים קוראים למצב הזה "אפקט ההרדמה", כלומר, ילדים אלו הרדימו את תחושתם בשעת גירושי הוריהם, ובבגרותם הגיעו למשבר.

הנה תיאורה של ש. סמילנסקי במחקרה על ילדים להורים גרושים:

"הילדים שנחשפו למציאות של חוסר יציבות וחוסר ודאות, הגיבו בפחדים, מהם מציאותיים ומהם חסרי שחר, יותר מ-75 אחוז מן הילדים הביעו פחד שמא לא יסופקו צרכיהם, מחציתם פחדו שאביהם ינטוש אותם, ושליש חששו שמא גם אימם תעזבם, קשיים בשינה וסיוטי לילה... יותר ממחצית הילדים היו מדוכאים בצורה גלויה, ויותר משליש גילו מגוון תסמונות דיכאוניים קשים כגון: קשיי שינה,

2. עפרה אילון (1983), "איזון עדין", ספריית פועלים, עמ' 162.

3. ג. ולרסטין. ג. קלי (1984), "אחרי הגירושין". הוצאת זמורה ביתן.

חוסר מנוחה, קשיים בריכוז, תחושת ריקנות, אכילת יתר, והרבו להשמיע אנחות עמוקות ותלונות על מיחושים גופניים מסוגים שונים⁴.

כיצד אם כן נוכל, באופן מעשי, לשקם מחדש מערכת נישואין שבורה?
על כך, בפרק הבא.

---

4. ש. סימילנסקי (1990), "פסיכולוגיה וחינוך של ילדים להורים גירושין", הוצאת מסדה, עמ' 13.

פרק ששה עשר שיקום מערכת הנישואין

האמינו שאפשר! | המחאה על סך חצי מיליון דולר | העץ,
העלים והשורשים | הדרכה מעשית לשיקום

◆ כן, אנחנו יכולים!

מצוי לראות בני זוג החיים יחד שנים רבות מאז חתונתם באווירה מתוחה ובהאשמות הדדיות קבועות, עד שהם כבר מיואשים לחלוטין מלהגיע לשלום בית. מצבם החמור גורם להם שגם כאשר הם שומעים עצות טובות והדרכה נכונה, תחושתם היא כי "כל זה טוב למי שעדיין לא בנה את ביתו. אצלנו הכל כבר הרוס ואין דרך לתקן".

אולם האמת היא, שבאמצעות השקעה מתמדת מתוך שמחה, אמונה ובטחון כי ניתן לתקן, ביד בני הזוג להצליח לתקן ולהגיע לשלום בית קבוע.

על הבעל והאשה לזכור כי הם החליטו להגיע לחופה ולחיים משותפים משום שראו התאמה ביניהם בתחומים רבים, ורק חוסר הדרכה הביא אותם למצבם הנוכחי. ואם כן, מה שנדרש הוא רק **רצון אמיתי** לקבל הדרכה, ולהשקיע בה על פי הנדרש לחיי נישואין מוצלחים ומאושרים.

שכן כלל גדול הוא בנפש האדם: אדם שפועל מתוך רצון אמיתי ובטחון פנימי

מלא כי בידו להצליח, כל מערכותיו הנפשיות פועלות בעוצמה רבה ומכפילות עשרת מונים את התוצאה הטובה, והוא אכן מצליח בסייעתא דשמיא. משום שחוק טבע הטביע הקב"ה: בטחון מוליד שמחה, ושמחה מולידה בטחון. לפי שניהם מרכיבים מרכזיים בעבודת ה'. וכאשר שניהם קיימים, שורה הברכה בעשיית האדם והוא מצליח.

מעשה בבנקאי אמריקאי עשיר שעמד לפני פשיטת רגל והנושים אפפוהו מכל צד עד שהגיע לייאוש מוחלט. בייאושו יצא לגן הציבורי הסמוך למשרדו, והתיישב מהורהר על אחד הספסלים. והנה ניגש אליו אדם זקן לבוש חליפה מרושלת, ואמר לו בחיוך רחב וחביב: "אני רואה שאתה מודאג. ספר לי מה הבעיה שלך". העיף בו הבנקאי מבט עייף, והשיב לו בקצרה: "שקעתי בחובות ואינני יודע איך לצאת מזה. אני מיואש לחלוטין". להפתעתו, השיב לו הזקן החביב: "שמי ג'ון רוקפלר. אתן לך צ'ק הלוואה לשנה. בא נסכם שניפגש כאן בעוד שנה בדיוק בשעה זו ותחזיר לי את ההלוואה". הבנקאי לא האמין למשמע אזניו. ג'ון רוקפלר היה מעשירי עולם באותה תקופה. והנה הזקן מוציא פנקס צ'קים, רושם בזריזות המחאה על סך חצי מיליון דולר, חותם את שמו, תוחב את הצ'ק לידו ומתרחק בצעדים מהירים. הבנקאי התעודד, צעד לביתו והחליט לשמור את הצ'ק בכספת עד לרגע אמת בו יצטרך להשתמש בו. בינתיים התיישב במרץ לסדר את רשימת הנושים, פתח בסדרת שיחות לפריסת חובות, וכך החל לצאת מהחובות בשלבים, עד שהנה חזר למעמדו הרם מבלי להשתמש כלל בצ'ק.

לאחר שנה, ביקש להודות למיטיבו וחזר לגינה הציבורית, הוא התיישב על הספסל סקרן לדעת אם אמנם ג'ון רוקפלר יגיע. לאחר דקות המתנה והנה הוא מופיע. הבנקאי קם ממקומו וניגש אליו כדי להודות לו בחום. הוא פתח בדברים והנה מגיעה אחות בית החולים הסמוך ומושכת את הזקן: "אני מקוה שהוא לא הציק לך. החולה הזה נוהג לצאת מבית החולים ולהציג את עצמו ואפילו לחתום בשמו של ג'ון רוקפלר"...

הרי לנו שהבטחון הדמיוני שנכנס אליו אותו בנקאי, שהיה סבור כי הנה חצי מיליון דולר עומדים לשירותו, כבר הביאו לשמחה ולבטחון כי יצא מחובותיו, ושניהם יחד, הבטחון והשמחה, הצליחו לסלול עבורו את הדרך לצאת מצרה לרווחה.

לפיכך, על בני הזוג להאמין כי בידם לתקן ועוד נכוננו להם חיים מאושרים יחד.

ובלבד שיתבוננו מתוך מנוחת הנפש בהדרכה המבוארת להלן. שיטה פשוטה זו, אותה פיתחנו בסייעתא דשמיא לפני שנים, הוכיחה את עצמה בקרב זוגות רבים, ואין סיבה שלא תצליח גם בביתכם.

◆ הדרכה מעשית לשיקום מערכות נישואין

השלב הראשון בדרך לתיקון שלום הבית הוא "איתור שורשים". כלומר, כשם שבכל עץ ישנם עלים רבים אך כולם צומחים משורשו של עץ אחד, כך בכל מקרה של מצבי מתח ומחלוקת רבים, אך דומים, ישנו שורש אחד שיש לאתרו ולגלותו.

לכן, תחילה יש לבקש מכל צד שישב עם עצמו, ויגיש עד שלש דרישות שורשיות, אשר לדעתו לכל אחת מהן יש עלים רבים, ואם אלה יתוקנו על ידי זולתו, יהיה מאושר, ויוכל להתמודד עם כל השאר. שהרי בודאי ישנם הרגלים ודפוסי ההתנהגות של הצד השני שאמנם אינם מוצאים חן בעיניו, אך אינם קריטיים עבורו, והוא יכול להשלים איתם.

בשלב הבא, יש לשבת יחד, ולסכם בשיחה רצינית לבדם או בשיתוף יועץ רבני, שבשלושת אלה, הצד השני הולך לקראת זולתו, משקיע את כל כולו בשינוי הנדרש ומוותר גם אם לדעתו הצדק עמו. או שמגיעים יחדיו לפשרה מוסכמת.

כלומר, תחילה יכין כל צד רשימת דפוסי התנהגות מצייקים של הצד השני (היא: "הוא חסר סבלנות כשאני מדברת אתו". "הוא שקוע בענייניו ואינו עוזר לי לטפל בילדים". "הוא לועג לי ליד זרים". הוא: "היא מרימה עלי את קולה". "היא מזניחה את סידור הבית ומשוחחת עם חברותיה". "היא משתפת את אמה בכל מה שקורה בינו", וכן ירשמו את הנושאים הגורמים ויכוחים חוזרים (כמו: כמה ומתי להתארח בבית ההורים בשבתות ובחגים).

לאחר הכנת הרשימה, יש להתבונן ולבחון מה הם הדברים השורשיים החשובים לי באמת, ועל מה ניתן להתפשר. וגם: במה אין סיכוי שהצד השני ישתנה.

על פי המסקנות שיתקבלו, יש להחליט להשלים עם חלק מהדברים, ולהתיישב לשיחה משותפת על החלקים הקריטיים, עד ההשלמה ההדדית. עדיף שישבה זו תתנהל באמצעות גורם שלישי מחוץ למשפחה, כגון יועץ נישואין רבני, אבל בהחלט אפשר גם בין בני הזוג לבדם, במידה והם מסוגלים לשבת יחדיו לשיחה בוגרת.

בנושאי ויכוח קבועים, ניתן להגיע למסקנות למשך השנה הקרובה בלבד. למשל, לרשום בלוח השנה את סדר הביקורים המוסכם בבתי ההורים. ולהעלות שוב את הנושא לאחר שנה לקביעת המדיניות בשנה הבאה.

השלב הבא הוא השלב המעשי. כל צד יתאמץ להשקיע מעצמו באותם שלשה נושאים שמציקים לזולת, ללא קשר לשאלה האם הזולת צודק בדרישותיו או לא. כי כמו בכביש, "אל תהיה צודק, תהיה חכם".

לפיכך, לאחר גילוי הנקודות השורשיות המפריעות לצד השני, יש להשקיע בהן גם אם הבעל בטוח שהצדק עמו והאישה דורשת יותר מידי, ובכלל היא מגזימה בצירור המצב כאילו שהוא גרוע כל כך. וכך גם להיפך. על הבעל לומר לעצמו: "אמנם נכון שאני סבור אחרת, אבל אם מתוך מכלול המצבים בחיים, בחרה רעייתי דווקא בנקודות הללו כמשפיעות ביותר עליה, הרי זה אומר שהמצב באמת מציק לה דווקא בהן. אעשה השתדלות להשתפר בתחומים אלו, למען שלום הבית שלי". וכך גם תאמר האישה לעצמה ביחס לאותן נקודות מרכזיות שציין בעלה, ותתנהל בהתאם.

כאשר כל צד מוכן ללכת לקראת רעהו, להתגמש ולהשתפר בנקודות החשובות לזולת - מובטח להם כי השלום ישכון במעונם.

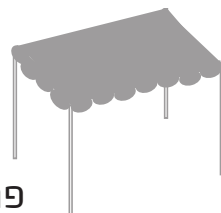

ולסיום, בתקופת ביצוע האמור עד כאן לשיקום מערכת הנישואין, יש ליזום יוזמות נוספות שישדרגו את הקשר לבין בני הזוג לקומה גבוהה יותר. הנה צרור עצות:

- **רעננות** - יוזמה לרעננות, באמצעות רעיונות הבאים ביוזמת הבעל עוד לפני שהיא מבקשת: הוא מציע לה לצאת להליכה משותפת או כל יציאה אחרת יחד, או אפילו מציע לה לשבת יחד כשהם לבדם לשיחה עם קפה ועוגה. אין לגברים מושג עד כמה יוזמות כאלה תורמות לרגיעה בנפש האשה, האומרת לעצמה: "הוא מעוניין ושמח בקשר איתי. אני אכן יקרה לו וקרובה ללבו".
- **השקעה** - להפתיע לטובה. מסיבת הפתעה לרגל קידום בעבודה או יום הולדת.
- **עזרה** - ליזום עזרה מבלי להתבקש.

- **מילים -** מחמיאות שאינן שגרתיות: "תמיד ידעתי שאת טובת לב, אבל האמת היא שאת נפלאה אף יותר ממה שחשבתי בתקופת ההיכרות ביננו". "הבישול שלך... אילו היית פותחת מסעדה, היינו עשירים!"
- **מבט נכון -** דרכו של היצר הרע למקד את הראיה במעט שחסר, ולהעלים מהתמונה את שפע הטוב שיש. לכן, בעת רגיעה יש להתבונן: מדוע לפני החתונה בחרתי בה ולא באחרות שפגשתי? משום שבה מצאתי שבעים או שמונים אחוז ממה שחיפשתי, בעוד שבאחרות היו רק שלושים או ארבעים אחוז. גם אם לאחר החתונה התברר לי שיש בה רק שישים אחוז מהמעלות שרציתי, לא אסכים בשום אופן שכל שפע הטוב שבה יהפוך אצלי למובן מאליו ויעלם מעיני, והמעט שחסר יתפוס את כל המסך.
- עלי לזכור שאם אעזוב אותה ואתחתן עם אחרת, אמנם יתכן שאת מעט המעלות שאין בה אמצא באחרת, אבל הרי רוב הסיכויים שלא יהיו לה את כל המעלות ושפע הטוב שיש כעת ברעייתי, והורגלתי להם עד שאינני מרגיש בהם.
- **ביקורת -** עם ההחלטה לשפר את האוירה בבית, אין למתוח ביקורת כלל במשך השבועיים הקרובים. לאחר מכן יהיה ניתן לומר דברי ביקורת על פי הכללים שנשנו בפרק "ביקורת בנישואין". וכדברי הרמב"ם, שבכדי לתקן מידה מסויימת, יש להקצין לתקופה ההפך מהרגילות, ורק אח"כ לחזור לאמצע המאוזן.

פרק שבעה עשר

לימוד יסודות בשלום בית ממעמד ומנוסח החופה והקידושין

ביאור המילה 'מקודשת' | "כדת משה וישראל" מדוע מוזכר
כאן משה? | טבעת עגולה מתחת חופה מרובעת | שמח תשמח
רעים אהובים

א. נוסח קידושי אשה: "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל".
מה ביאור המילה 'מקודשת', ומדוע מזכירים כאן את משה רבנו, האם לא די היה
לומר כדת ישראל?

'קדוש' ביאורו: מופרש מהכלל. לפיכך, היום השביעי המובדל מכל הימים
במהותו הרוחנית ובמסוגלות הברכה שבו, נקרא בשם יום שבת 'קודש'. כך גם
נאמר לעם ישראל המובדל מכל העמים בהיותו עם סגולה: "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכַת
כְּהֹנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שמות יט, ו).

ואף כאן: "הרי את מקודשת לי", ביאורו, הרי את מובדלת לי משאר הנשים.
והזכרו משה רבנו וישראל בנוסח הקידושין, לרמז לבעל, כי החל מעתה, לאחר
שאשה זו מבדילה עצמה מכל הנשים עבורך, הנך מחוייב לנהוג עמה כדת, כלומר
כחוק, משה וישראל. כפי שנהג משה עם ישראל, שלא ראה בתפקידו סוג של
שררה על אחרים, אלא שעבוד לאחרים. וכיצד הדבר בא לידי ביטוי? בכל פעם

שיצא קצף מאת ה' על ישראל, מיד עמד בפרץ ומסר נפשו עליהם לסייעם ולהצילם, עד כדי שאמר (שמות לב, לב): "וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם. וְאִם אֵין, מִחֲנִי נָא מִסְפְּרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ!"

באותה מידה בדיוק על הבעל לראות את תפקידו החל מרגע זה של הקידושין, בו קושרת אשה זו את גורלה בגורלו, ומייחדת עצמה להיות רעייתו. הנך מתחייב מעתה, שבכל פעם שהיא תחוה קושי או התמודדות, מיד תנהג כמשה ותתמסר עבורה, לסייעה ולהצילה מכל פגע ונזק, ומכל מציק ומפריע.

ובנוסף, משה וישראל, כידוע, נדדו במדבר ארבעים שנה. במשך כל השנים הללו היו ביניהם ריבים וטענות, דין ודברים, חיכוכים, ושעות קשות ביותר, ובכל זאת לא נפרדו ונשארו תמיד יחד...

זהו מוסר השכל שבני הזוג מתבקשים לזכור בשעת הקידושין. גם אם יהיו בינינו חיכוכים כטבע העולם בין בני זוג, לעולם לא ניפרד. אלא נלמד ונשקיע בשיפור הקשר שבינינו, ונצליח.

ב. מנהג ישראל לקדש בטבעת עגולה מתחת חופה מרובעת. ויש המקדשים בטבעת עגולה מבפנים ומרובעת מבחוץ.

ונרמז בזה, שהנה אנשים רבים עומדים מתחת החופה, ההורים והעדים ומסדר הקידושין ועוד אנשים ונשים אחרים, ועם כולם יש לעשות חסד בעת שנצרכים לכך. אולם לחסד כלפי העולם החיצוני יש גבולות, כפי שלקווים של הריבוע יש גבולות. אבל בנתינת הבעל לרעייתו, אין גבולות.

לפיכך עונד על אצבעה טבעת עגולה שאין לה התחלה ואין לה סוף. ועל כל בעל לשאול את עצמו מידי פעם במרוצת ימי חייו, האם אמנם עומד הנני ביעד זה שקיבלתי על עצמי בליל החופה, כאשר בחרה בי אשה זו שאהיה בעלה, ובכך כרכה ותלתה את גורלה בי, בגישתי ובאופן התייחסותי אליה, ככתוב: "וְאֵל אִישׁוֹ תִּשְׁוֹקְתֶךָ" (בראשית ג, טז). האם הנני עושה כל שביכולתי לבל תתאכזב מבחירתה?

ג. שמח תשמח רעים אהובים כשמחך יצריך בגן עדן מקדם. אנו מבקשים מהקב"ה שישמח זוג זה, כפי ששימח את אדם הראשון בגן עדן מקדם, כאשר חיתן אותו עם חוה. כלומר, אדם הראשון הוא החתן השמח ביותר בהיסטוריה האנושית, עד כדי שמאחלים לכל חתן לשמוח כמוהו.

ומדוע היה הוא השמח ביותר? לפי שלא היתה קיימת בעולם אשה נוספת, שיוכל לעסוק בהשוואות אליה. לפיכך היה מלא אושר על שקיבל את הטוב ביותר הקיים בעולם עבורו.

כך כל חתן וכל אדם נשוי צריך לשנן לעצמו, כי הוא קיבל את הכלה הטובה ביותר עבורו, לפי שגם אם ישנם קשיים והתמודדויות בחיי הנישואין עמה, הרי אלו נועדו לבנותו ולתקנו לפי שורש נשמתו, ולכן התחתן דווקא עמה. באמצעות חשיבה נכונה זו לא יקנא בשום אשה אחרת, ויהיה שמח בחלקו ומאושר תמיד.

פרק שמונה עשר

הדרך לשלום בית על פי תורת הקבלה

מעמד האשה על פי הקבלה | כבוד האשה - שער הפרנסה |
עולם העשיה | עיקר הבית | חסדים וגבורות | קדושת הנישואין
על פי הקבלה | האש, האיש והאשה אהבה ונתינה

◆ מעמד האשה על פי הקבלה

על פי תורת הקבלה, האשה היא בסוד הספירה העשירית - ספירת מלכות, שהיא בבחינת השכינה הקדושה, שהיא סוד אות ה' האחרונה שבשם הוי"ה, שהיא כנגד עולם העשיה בארבע עולמות אבי"ע.

כל אלה מקבלים את אורם ואת השפע הבא אליהם ממי שמעליהם. כך ספירת מלכות שהיא הספירה האחרונה המקבלת את אורה מהספירות שמעליה, וכך גם עולם העשיה [שכנגד האות ה' האחרונה], המקבל את השפע מהעולמות שמעליו [שהם כנגד שאר האותיות שבשם הוי"ה].

ואף על פי שכל ספירה ועולם מהעליונים יותר אף הם מקבלים את אורם מהספירות ומהעולמות שמעליהם, אולם הם מקבלים ומעבירים הלאה. מה שאין כן ספירת מלכות ועולם העשיה, שהם אחרונים. נמצא שהם בבחינת מקבלים.

אמנם בארבע עולמות אבי"ע, כל עולם בפני עצמו מורכב מארבע עולמות

ומעשר ספירות, והוא כנולד מספירת מלכות ומעולם העשיה שבסוף העולם שמעליו. למשל, עולם הבריאה יוצא מעולם העשיה ומספירת מלכות של עולם האצילות שמעליו. וכך כל עולם ועולם. נמצא שעשיה ומלכות הם בבחינת האדמה המקבלת מים מהשמים ומצמיחה ויולדת. ואכן, השמים בבחינת משפיע והאדמה בבחינת מקבל. השמים בבחינת זכר והאדמה בבחינת נקבה.

וזהו סוד "לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה" שנהוג לאומר לפני התפילה ולפני קיום מצוה. שעל ידי שיוריד קודשא בריך הוא (הנרמז באותיות הראשונות של שם הוי"ה. ראה דברי רשב"י בפתחת אליהו) את השפע לבחינת השכינה הקדושה, תיווצר שלימות השפע הטוב על ידי צירוף אותיות שם הוי"ה.

ולכן האשה היא בבחינת השכינה הקדושה. וכדברי האמורא רב יוסף כאשר היה שומע את קול פסיעות אמו המתקרבת היה אומר: "איקום מקמי שכינה דאתיא" [אקום לפני השכינה שבאה] (קידושין לא ע"ב).

◆ כבוד האשה - שער הפרנסה

בתלמוד (בבא מציעא נט ע"א) אמרו חז"ל: "לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו. שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם, אלא בשביל אשתו. שנאמר (בראשית יב, טז): 'וְלֹא־בָרְכָם הֵיטִיב בְּעֵבוּרָהּ'. והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו [וזהו שאמר רבא לבני מחוזא עירו: 'כבדו נשותיכם וכך תתעשרו']. " וכן מבואר בזוהר הקדוש (בראשית מט ע"ב) שהמכבד את אשתו, זוכה לשפע כלכלי רב, ולשמירה.

והביאור בזה על פי הסוד, לפי ששורש האשה בספירת מלכות כאמור, שהיא מקור השפע והברכה, והיא בבחינת השכינה הקדושה. וכאשר האדם מכבד את אשתו שלא לפגוע בה במילים או בהתנהגות, ומתבטא כלפיה במילים של שבח ומחמאות, ומאזין בקשב ובכבוד לדבריה, ודואג לה לבגדים ולתכשיטים מכובדים כראוי לה, הרי הוא מכבד באותה שעה את שורשה הרוחני שבספירת מלכות, ולכן זוכה לברכה בממונו שאף היא מקורה בספירת מלכות הפוריה. (ומכיון שהאות נ' היא שורשה של ספירת מלכות, הרי אף היא - במקביל לאות ה' - בעלת כוח פוריות ופרנסה. ואכן, נו"ן מלשון נין וצאצא, ומלשון 'נוני' הם הדגים שפרים ורבים בהמוניהם, בשפה הארמית).

וזהו סוד, שרבים טועים בגלל אי ידיעתו, ומתעכבים ולא נושאים אשה מסיבות כלכליות, ומגיעים לגיל מאוחר ונכשלים בכמה דברים, וגם מבחינה כלכלית אינם מצליחים להתבסס. ואינם יודעים שאדרבה, ישא האדם אשה, ויכבדה כראוי, ושפע הפרנסה יגיע אליו. וכן יש גברים נושאים רבים המבקשים ישועה למצבם הכלכלי הקשה, ואינם יודעים שיתכן מאד שהדבר נובע מחוסר כבוד לרעייתם.

◆ עולם העשיה

כח גדול נמצא בעולם העשיה, שלאחר שמקבל את חיותו מהעולמות שמעליו, כל פעולה שעושים בו בני האדם חוזר ומשפיע על העולמות העליונים לטובה או חלילה להיפך, ושוב חוזר השפע לעולם בהתאם למעשי בני האדם.

לכן, הנקבה ששורשה בספירת מלכות, מקבלת מהזכר בבחינת האדמה המקבלת זרע ומצמיחה, ובה בלבד נמצאת היכולת ליצור ולבנות אדם שלם.

וזה סוד האות י' שבאיש (המצטרפת למילה 'אש' שהיא המקבילה של המין האנושי בארבע היסודות, אש, רוח, מים, עפר, שהם כנגד מדבר, חי, צומח, דומם), אשר היא האות הרוחנית שבבחינת שמים, וסוד האות ה' שבאשה (המצטרפת למילה 'אש' וכנ"ל), שהיא בבחינת הארץ, עולם העשיה. השמים משפיעים מים לאדמה ומאפשרים לה להצמיח. ומשום כך גם האשה מטבעה בעלת מומחיות יותר מהאיש, וגם חשה משיכה יותר ממנו, לעסוק בענייני הבית ובטיפול בילדים.¹

ואכן, האות ה' היא אות הפרייון וכח ההולדה וההוצאה מהכח אל הפועל. וכמו שאמר הקב"ה לאברהם (בראשית יז, טו): "שְׂרִי אֲשֶׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׂמֵהּ שְׂרִי כִי שְׂרָה שְׂמָהּ. וּבִרְכֹתֵי אֶתְּךָ וְגַם נִתְּתִי מִמֶּנָּה לְךָ בֵּן" (ראה על כך בהרחבה בספרי "הצופן", פרק האות ה').

לכן האיש מצווה יום יום לקבוע עיתים לתורה וללומדה על כל תחומיה וענפיה (י' הרוחנית), בעוד האשה חייבת רק בלימוד הנדרש לה בהלכה ובמוסר, כדי לדעת כיצד לנהוג ולעשות (ה' העשיה). אבל אינה חייבת לעסוק בתורה יום יום, ואינה חייבת להיות בקיאה בחלקי התורה שאינם הלכה למעשה.

---

1. וראה עוד בהרחבה בספר "שערי אמונה", פרק ב.

◆ חסדים וגבורות

הזכר בבחינת חסד (קו ימין), והנקבה בבחינת גבורה (קו שמאל).² והדבר לכאורה תמוה, שהאיש התקיף והעז מטבעו יותר מהאשה, הוא זה ששורשו בחסד, ואילו האשה הרכה והעדינה שורשה דווקא בגבורה.³

אולם כידוע, מידת הגבורה עוצרת את החסדים שלא ירדו בשפע רב. עצירה זו חשובה וחיובית, משום שבלעדיה הנהגת החסד היתה מקלקלת את העולם.

כך גם בהנהגת הבית על ידי האיש והאישה. הנה למשל אב, אשר עם כניסתו לביתו, מקבל בנו את פניו ומבקש: "אבא, תרשה לי ללכת לביתו של חבר פלוני?", "תרשה לי ליטול ממתק מהארון?" והאב, ששורשו בחסד, נוטה להשיב מיד: "כן!" אבל אז האם מזדעקת: "מה כן? אתה יודע באיזה חבר מדובר? הרי הוא מלמד אותו דברים שליליים!" או "אבל הוא קודם לכן כבר אכל כמה ממתקים כאלה, והריבוי יזיק לו!" האם היא מידת הגבורה שעוצרת את החסד, לטובת הילד.

כמו כן, מצוי בעולם הגברים שהבעל שוהה בחברת חבריו או מסייע להם בענייניהם ו"שוכח" את ביתו וילדיו. והנה הטלפון מצלצל וקולה של אשתו נשמע: "היכן אתה? כבר מאוחר! חזור הביתה". היא החומה העוצרת את החסד העלול לזרום מבלי לעצור, משיקולי אי נעימות או רצון לסייע. וזה סוד מאמר חז"ל בתלמוד (יבמות סב ע"ב): "כל אדם שאין לו אשה - שרוי בלא חומה". מלבד הפשט העוסק בשמירת הגבר מפיתויים חיצוניים העלולים להכשילו בעברות חמורות, יש בחומת האשה גם מעצור בפני חסד מופרז.

עקרון החומה המקיפה, ועקרון הקבלה שבאשה נרמזו בשם 'נקבה', מלשון נקב אשר הוא עגול, בעוד שה'זכר' כחץ מזדקר. הבדל זה שורשו למעלה בגובהה

2. השתלשלות ההבדלים מהרוחני לגשמי באה לידי ביטוי במח האנושי. במחקרים חדשים התברר כי האונה השמאלית של המח מפותחת יותר אצל האשה והימנית אצל האיש.

3. בנוסף, איש הוא בחינת פרצוף ז"א, ואשה בבחינת נוק'. הוא ששה צדדים והיא מלכות השביעית. מלכות מוציאה מהכוח אל הפועל. לכן אשה יולדת, ומדברת יותר. האיש מתכנס לתוך תחושותיו והאשה מביעה את תחושותיה. הוא מפנים והיא מחצינה. הוא רואה בראיית חפצא (את הצורך הענייני), והיא רואה בראיית גברא (את הצורך האנושי). הוא צריך לפעול בששה מסלולים, והיא במסלול אחד: דיבור נכון.

מרומים בסוד האותיות והעולמות הרוחניים, וסופו למטה בצורות המיקרוסקופיות של הביצית והזרע, ובטבעי האיש והאשה.

אך על מידת הגבורה העוצרת, להיות במידה סבירה ללא הפרזה. שהרי לחץ מופרז עלול לגרום לקריסת מערכות, למרדנות, לסבל ולשיתוק מוחלט. לכן דוקא האשה העדינה מטבעה, היא הראויה להיות במידת הגבורה, ואילו האיש התקיף מטבעו, במידת החסד. כעין שאמרו חז"ל (סוטה, דף מז ע"א) שלעולם "תהא שמאל דוחה וימין מקרבת". כאמור, צד שמאל הוא צד הגבורה, אולם הוא הצד החלש. ואילו צד ימין הוא צד החסד והוא הצד החזק. אילו היה שורש האיש בצד הגבורה ושורש האשה בצד החסד, היתה מידת הדין והגבורה פועלת בעוצמה שלא היה ניתן לעמוד בה.⁴

◆ עיקר הבית

הנה לשון ספר הזוהר (בראשית, דף נ ע"א):

"תא חזי [בא וראה], בזמנא דבר נש הוא בביתיה, עיקרא דביתא דביתהו [בזמן שהאדם בביתו, עיקר הבית היא אשתו]. בגין דשכינתא לא אתעדי מן ביתא בגין דביתהו [משום שהשכינה הקדושה שורה בבית ואינה מסתלקת משם, בזכות אשתו. פירוש, לפי שהאשה שורשה במלכות, הרי היא סיבת הקדושה והשפע שבבית וזהו ביאור עקרת הבית - עקרו של הבית].

לאור זאת יובן, שלפי ששורש הנקבה בספירת מלכות שהיא סוד השכינה הקדושה הנקראת 'עקרת הבית', לכן האשה מוטרדת יותר מהנוגע למשפחה וחשה מטבעה את ענייני פנימיות הבית והיא עיקרו של הבית, יותר מהאיש החש וחי יותר את ענייני העבודה, ומוטרד יותר מענייני הפרנסה.

ועוד אומר הזוהר (בראשית, דף מט ע"ב) מה שיש ללמוד מהפסוק "לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה" (בראשית ב, כג): "דא היא דלא ישתכח כוותיה [זו היא שלא ימצא כמותה]. דא היא

---

4. חתן וכלה בגימטריה חסד ואמת. הזכר מימין, בסוד קו ספירות החסד. הנקבה משמאל, בסוד קו ספירות האמת (גבורה, היא מידת דין על פי האמת).
כך הם בחתונה, חסדים וגבורות. וצריכים שניהם להתאחד בבחינת שני המשולשים ההופכיים שבמגן דוד, ולהיות תפארת. על הנרמז במגן דוד, ראה בהרחבה בספר "הצופן", סוף פרק האות ז'.
וראה עוד בפרק "מבנה הספירות והשתלשלות העולמות" עמ' 334.

יקרא דביתא [זו היא כבוד ביתי]. כולהון נשין גבה, כקופא בפני בני נשא. אבל לזאת יקרא אשה [כל הנשים בפניה, כקוף בפני אדם. אבל לזאת יקרא אשה]. שלימו דכולא לזאת ולא לאחרא [השלימה שבכולן זאת ולא אחרת]. כולא הוא מלי רחימותא [כל אלה דברי אהבה וחיבה. פירוש, שעליו לחוש כלפיה] כמה דאת אמר [כמו שנאמר]: 'רבות בנות עשו קיל, ואת עלית על כלנה' (משלי לא, כט).

מילים אלה: "לזאת יקרא אשה", שנאמרו על ידי אדם הראשון, מלמדים כיצד על כל אדם להתייחס לרעייתו. על הבעל להפנים, כי אמנם ישנן נשים נוספות בעולם שיש להן מעלות שונות, אולם לאחר שבחר בזו והחליט לשאת אותה לאשה, עליו להתייחס אליה כאל האחת והיחידה אשר כל השאר בפניה פחותות וחסרות.

ועוד מגלה שם הזוהר, שעל האדם הנשוי ישנה שמירה מיוחדת בעת סכנת דרכים וכדומה, בזכות אשתו. וכאשר שומר הוא את מצות נידה עם כל ההלכות וההרחקות הראויות, זוכה באותם ימי האיסור לקבל שלמות טהורה מזוית אחרת, על ידי השראה רוחנית קדושה ומיוחדת המשלימה לו את חסרונו.

◆ קדושת הנישואין על פי הקבלה

כידוע בתורת הסוד, כל פעולה שפועל האדם בעולם הזה, משפיעה מיד לחיוב או לשלילה בעולמות העליונים, באמצעות נשמתו הרוחנית הגבוהה אשר כל חמשת רבדיה: נפש, רוח, נשמה, חיה, ויחידה, חצובים מעולמות רוחניים אלה, ומחוברים אליהם גם בהיותו בעולם הזה:

הנפש - חצובה מעולם העשייה

הרוח - מעולם היצירה

הנשמה - מעולם הבריאה

החיה - מעולם האצילות

היחידה - מעולם א"ק.

נמצא הוא מהלך כאן ושורשי נשמתו למעלה, כאילן הפוך ששורשיו למעלה וענפיו למטה, אלא ששורשים אלה, בדומה לשורשי האילן, אינם נראים. משום

כך, כל פעולה חיובית או שלילית של האדם בעולם הזה, פועלת על ידי שורשי נשמתו למעלה בעולמות העליונים הרוחניים - לחיוב ולבנייה, או לשלילה ולהרס ח"ו. ולאחר שפעלה השפעה זו **למעלה** בהתאם למעשה האדם שפעל, יורדת היא ומשפיעה לאותו אדם כאן למטה בעולם הזה, על פי אותם מעשים (ולא רק לאותו אדם, אלא גם לעם כולו, ולעולם כולו). לענין זה הדבר דומה לחבל העולה מעל קורה ומשתלשל מצדו השני כלפי מטה: הנעת החבל בצד האחד למטה יוצרת תחילה תנועה למעלה, ומיד אחר-כך גם תנועה למטה, בצדו השני של החבל (עיין "דרך ה'", לרמח"ל, חלק א, פרק ה). וזה סודם של פסוקים רבים בתורה (ויקרא כו, ג; דברים יא, יג. ועוד) המקשרים בין מעשינו הטובים לבין השפע הטוב היורד לעולם בצורת פרנסה, שלום, בריאות, ילודה, וכדומה, או להיפך חלילה.

לפיכך, קשר בין זוגי הנעשה בקדושה, מושך הארות רוחניות הדדיות נשגבות בעולמות העליונים, ומוריד שפע טוב לעולם הזה. שהרי אפילו פעולות פשוטות בין בני הזוג, כגון יחס מכבד של אדם כלפי אשתו, מוריד לבני הזוג שפע כלכלי. כמבואר בזהר הקדוש (תיקוני זוהר, דף ל ע"ב) ובתלמוד (בבא מציעא, דף נט ע"א) שהמכבד את רעייתו זוכה לעשירות: "שאיין הברכה שורה בביתו של אדם אלא בשביל [בזכות] אשתו". וזאת לפי ששורש האשה בספירת המלכות, המורידה שפע, כאמור לעיל. ואם עניין פשוט לכאורה, של הענקת כבוד לרעה, מפעיל מערכות רוחניות בעולמות העליונים, המורידות שפע רב לעולם הזה, על אחת כמה וכמה שפעולת הזיווג בקדושה המהווה חיבור נשמתי, פועלת בשורשי נשמותיהם בעולמות העליונים, ומשפיעה שפע רב מעולם לעולם עד העולם הזה, לכלל ולפרט. לעומת זאת, קשר מסוג זה הנעשה באיסור, כגון איסור נידה או ללא חופה וקידושין, גורם נזק וקלקול עצום בעולמות העליונים, שניתן להמשילו לקצר חשמלי אדיר, מפוצץ והרסני, הנוצר ממגע בלתי מבוקר. או אז תוצאות המעשה חוזרות לאותו אדם במהלך ימי חייו, והוא משלם בתחום בו פגע, מלבד הפגיעה והנזק בכל העולמות.⁵ אמנם מחסדי ה' הגדולים הוא, שנתן לנו אפשרות לתקן באמצעות תשובה אמיתית.⁶

5. וראה דברי הגר"ח מוולוז'ין בספרו "נפש החיים" (שער א, פרקים כ-כא) בביאור עומק סיבת תיקון הספירות והעולמות וחלקי הנשמה של החוטא, דווקא על ידי שבנוסף לחרטתו על שחטא, וקבלתו על עצמו קבלה גמורה לעתיד שלא יחטא, צריך גם שיתוודה בפיו לפני בוראו על מעשיו הרעים, ויטהר עצמו "מראשו ועד רגליו" על ידי שילמד תורה.

6. מתוך "הצופן", פרק "מבנה הספירות והשתלשלות העולמות על פי הסוד".

◆ האש, האיש והאשה

כאמור, בעוד שאותיות המילה 'אש' מופיעות במקביל ב'איש' וב'אשה', האות 'י' מופיעה רק באיש ואילו האות ה' רק באשה. שכן על-פי הסוד, ארבע מרכיבי הבריאה: 'דומם, צומח, חי, מְדַבֵּר', מכוונים כנגד ארבע יסודות הבריאה: 'עפר, מים, רוח, אש'. וכמו שכתב מהרח"ו ("עץ חיים", שער קיצור אבי"ע, דף קיז ע"א), שכל פרט בבריאה מכיל את ארבע היסודות.⁷ אלא שהדומם עיקרו עפר, והצומח עיקרו מים, והחי עיקרו רוח, ואילו עיקרו של המדבר, אש. נמצא שהאדם שייך בעיקרו ליסוד האש. ומכיוון שבהיות האיש והאשה יחדיו, עלולים הם בקלות להתלהט ולריב מתוך טבע האש שבהם, לפיכך המילה אש מופיעה הן באיש והן באשה. אלא שלאיש נוספה האות 'י', ולאשה האות ה'.

ועתה נתבונן בדבר נפלא הטמון בסוד הענין. בעולם הטבע, החמצן והמימן מתלקחים ונדלקים במהירות, והמימן מתלקח אף יותר מהר מהחמצן. והנה למרבה הפלא, כאשר מצרפים את החמצן והמימן יחד, ויוצרים מהם תרכובת אחת, הם הופכים למים! חומר אשר הוא היפוכו של האש, ואפילו מכבה את האש.

אף כאן בענייננו. האיש והאשה, אשר כל אחד מהם בעל רצון עצמי ויכולת

---

7. שורשם של ארבע היסודות, וכן של כל פרט בבריאה המורכב אף הוא מארבע היסודות, הוא בארבע אותיות שם הוי"ה. בהקשר זה ראוי לציין את אשר גילו חוקרי הגנטיקה המולקולרית בזמנינו, כי הקוד הגנטי בנוי מארבע סוגי נוקלאוטידים המזוהים על-פי הבסיס החנקני שלהם אשר החוקרים סימנו אותם בארבע אותיות מהא"ב האנגלי: A (אדנין), G (גואנין), C (ציטוזין), ו-U (אורציל). ואינם יודעים כי לאמיתו של דבר ארבע האותיות הנכונות הן ארבע אותיות שם הוי"ה, אשר אינן בגדר אותיות שנועדו רק לסמן כל רכיב כדי שנוכל לזהותו, אלא הן המהות המרכיבה **ממש** כל פרט בבריאה. המעמיק חקר בספר יצירה יגלה דמיון מעורר השתאות בין צירופי הקוד הגנטי שהתגלה לאחרונה לבין צירופי האותיות (המתגלגלות בר"א שערים) וכלשון ספר היצירה (פרק ב, ה): "א' עם כולן, וכולן עם א', בי"ת עם כולן, וכולן עם בי"ת, וחוזרת חלילה. נמצא כל היצור וכל הדיבור יוצא בשם אחד". נתונים נוספים בקוד הגנטי מוסברים לאור העובדה שהאות ה' מופיעה פעמיים בשם הוי"ה; וכן פריטים שונים הטמונים בצופן זה, והתגלו לעת עתה - הינם במספרים זהים או קרובים למספרי שמות הקודש הטמונים באותיות שם הוי"ה במילוי (כידוע בתורת הקבלה), וכן למספרם של אותיות הא"ב - הלא הם כל אותיות צופן הקיום. בעדינות נוסף, שמתוך הבדלים מסויימים הקיימים בין דעת חוקרי הקוד הגנטי לבין הידוע לעם ישראל בסוד האותיות עולה, כי נכון להיום - לא כל מסקנות החוקרים מדוייקות.

בחירה, ביסודם הם שני 'חומרי בעירה'. וכאשר 'אש' ו'אש' נפגשים התוצאה היא תבערה גדולה. אולם כאשר הם מתאחדים בקדושה כרצון בוראם, הופכים הם לתרכובת אחת המכבה את האש שבהם, וכמו מים, אף הם נעשים טהורים ורעננים. או אז שניהם יחד נקראים בשם אחד: 'אדם'. ככתוב (בראשית ה, ב): "וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם".

וכיצד יתאחדו בקדושה? כידוע, שלימותם של האיש ואשה הנקראים יחד '**אדם**', הוא כאשר האיש המחוייב בלימוד תורה ונתבע על ביטולה, מקדיש כל רגע הפנוי מצרכי הפרנסה ושאר צרכים, ללימוד התורה, הנרמזת באות 'י'. ואילו האשה אשר קיבלה את הכישורים המיוחדים ואת היכולת להרות וללדת, ולגדל את דור העתיד בסבלנות ובנועם שיח, עוסקת בבניית העולם הרמוז באות ה'. ושניהם יחד נוהגים על-פי הדרכת בוראם בכל עניני הבית והקשר שביניהם.

וזהו שאמרו חז"ל בתלמוד (נדה, דף מה ע"ב): "איש ואשה שזכו, שכינה ביניהם. לא זכו, אש אוכלתם". האות 'י' שבאיש והאות ה' שבאשה, מרכיבות יחד את המילה '**יה**'. שהיא משמותיו של הקב"ה. אם זכו לנהוג כראוי ולהשתית את ביתם על אדני תורת הבורא, הרי שכינה ביניהם: 'י' באיש ו-ה' באשה. לא זכו, הסתלקה שכינה מביניהם ונשארו **אש ואש**. אש אוכלתם.

בעניין זה יש לציין עוד, שבפסוק "לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לְקָחָהּ זֹאת" (בראשית ב, כג), האותיות שבסופי ארבע התיבות "**יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ**", יוצרות את המילה אש, כאשר בין שתי אותיות א' ש' מופיעות אותיות ה' י'.

וביתר עומק, כל הבריאה מורכבת מהפכים שהם בבחינת מעניק המשפיע שפע, ומקבל השפע (ראה על כך בספר "הצופן", פרק אות ב'). ואחת הסיבות לכך היא, שאילו המקבל לא היה חסר דבר, לא היתה אפשרות של עונג והנאה בעולם. שהרי אין הנאה אלא במילוי החסר. מילוי זה יוצר תחושת שלימות שהיא העונג בעולם, משום שהאדם שואף בעומק נשמתו לשלימות, כדי להתדמות - עד כמה שבידו, לבוראו השלם בכל שלימות.

מקור כל השפע הוא כמובן המשפיע הגדול, ה' יתברך. השפע הרוחני היורד ממנו יתברך לעולם וכלול מעשר ספירות, הוא בבחינת קרני השמש היוצאות ממנה ומכילות צבעים שונים ומרכיבים שונים המאחדים באוויר העולם למטרה אחת - להאיר לעולם. וזוהי בחינת השכינה הקדושה, אשר הארתה לעולם יוצאת כתוצאה מקבלת השפע מקודשא בריך-הוא. וזהו ביאור תפילת "לשם יחוד קודשא בריך-

הוא ושכינתיה". שעל ידי יחוד זה, יורד דרך השכינה הקדושה שפע טוב לעולם.

אף כאן, האות י' מופיעה בשם "איש" בסוד המשפיע הוא הזכר בבחינת קודשא בריך הוא, והאות ה' מופיעה בשם "אשה" בסוד המקבל היא הנקבה בבחינת השכינה הקדושה. ובהתאחדם בקדושה מורידים שפע רב לביתם ולעולם כולו.⁸

◆ אהבה ונתינה

לסיום פרק זה, ראוי לציין כאן יסוד נכבד בדרך לאהבת ה'.

רבים נוהגים לומר שאהבה ביאורה נתינה. אך יש לדייק בדברים. אהבה היא הצורך לראות את האדם האהוב שמח ומאושר, גם אם אצטרך לתת לו את כל מה שיש לי כדי שיהיה מאושר! ואכן, כך בדיוק חש מי שאוהב באמת.

דוגמא מוחשית לכך ניתן לראות באהבת הורים לילד הנולד להם, אהבה עמוקה זו באה לידי ביטוי ברצון להעניק לו עד כלות הנפש ולהיטיב לו, ובלבד שיהיה שמח ומאושר.

ואת זאת יש לדעת, אדם מדוכא ומדוכדך שאינו אוהב את עצמו, לא יוכל לאהוב אחרים כראוי, ומי שלא חווה אהבת הזולת, לעולם לא יוכל להגיע לאהבת ה'.

נמצא שמסלול בניית האהבה שבלב כך הוא: בתחילת חייו, האדם אוהב את עצמו ומרוכז רק בעצמו, ומכאן מגיע הוא לאהבת הוריו. מאהבה טבעית זו מטפס הוא לאהבת הזולת שהפסגה בה זוהי אהבת אשתו ואהבת ילדיו, ומשחווה והבין אהבת הלב מהי, לתת הכל לזולת למען השביע את רצונו ולשמחו, יכול הוא להעפיל לאהבת ה' - לעשות תמיד רק נחת רוח לפניו. ולכן מיד לאחר "וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ", נאמר: "בְּכָל לִבְבְּךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ" (דברים ו, ה). זוהי אהבה אמיתית - לתת הכל למענו.

8. מתוך "הצופן", פרק "האות י'", (עמ' 169).

פרק תשעה עשר

יחסי כלה וחמותה והבן שביניהן

מדוע מצוי שאינן מסתדרות? | כיצד ינהגו שתיהן זו כלפי זו, וכיצד ינהג הבעל - המוצא עצמו לעיתים בין הפטיש לבין הסדן, כלפי שתיהן

אחד הנושאים הנכבדים שיש לתת עליהם את הדעת בחיי הנישואין, ובפרט בשנים הראשונות לנישואין, הוא הקשר הראוי והנכון בין כלה לבין חמותה. כיצד ינהגו שתיהן זו כלפי זו, וכיצד ינהג הבעל - המוצא עצמו לעיתים בין הפטיש לבין הסדן, כלפי שתיהן.

יצויין, כי אף על פי שענין זה נתפס לפני החתונה בעיני רוב הזוגות כשולי, יש לייחס לו חשיבות רבה. שכן חיי הנישואין של זוגות רבים נהרסו לחלוטין עד כדי פירוק הקן המשפחתי, רק משום שלא ידעו לזהות ולהגדיר את שרש הבעיה, וממילא לא ידעו כיצד לפעול נכון.

◆ מדוע מצוי שאינן מסתדרות?

תחילה יש להכיר ולהבין את השרש הפסיכולוגי הגורם לצמיחת המחלוקת הנוראה המתרחשת לעיתים בין כלות לבין חמותיהן. אם כי ישנן נשים רבות

שהשכילו לרקום מערכת נפלאה של קשרים בריאים ומעוררי התפעלות כשתי אחיות / כשתי חברות / כאם ובתה.

בכחה של ידיעה חשובה זו להוביל לדרכי התנהגות נכונה, אשר יצמיחו שלום ואפילו אהבת אמת בין שני הצדדים.

אם מגדלת את בנה, כדרכו של עולם. מאכילה ומשקה, מחתלת ורוחצת, מכבסת ומגהצת, מלמדת ומדריכה, מטפלת בקביעות במסירות ובטורח. והנה, הבן היקר והאהוב גדל, והאם שואפת מתפללת ומייחלת שימצא בת זוג טובה הראויה לו. סוף סוף נמצאה זו הנראית ראויה ומתאימה לו והנישואין התקיימו ברוב שמחה.

יש לזכור שהחל מיום זה נדחקת ואפילו נמחקת האם מתפקידה. **והאשה האחרת**, הצעירה והבלתי מנוסה, אמורה **למלא את מקומה (!)**. או אז, באופן טבעי ביותר, עלולה לשאול האם-החמות את עצמה במילים ברורות או אפילו בחשיבה תת-הכרתית: "האם זו הצעירה וחסרת הנסיון, תצליח לטפל בבני אהובי כראוי, כמוני?" והיצר דוחק בה לחקור, לבדוק ולהתערב - מתוך כוונה טובה. והיא שוכחת עד כמה סבלה היא מחמותה כאשר היתה היא עצמה כלה צעירה.

כאן מתחיל ובזה נעוץ ההבדל הגדול בין אָם חכמה, לאחרת שאינה כזו. החכמה משיבה לעצמה: "בני כבר אינו ילד. הוא בוגר שהקים בית והוא יתמודד עם מצבו החדש. אָם לדעתו רעייתו צריכה לתקן משהו בדרכיה, יעשה זאת הוא. לי אסור להתערב". (והחכמה עוד יותר מוסיפה: "רק אם הוא ינהג כלפי רעייתו שלא כראוי, אתערב ואעיר לו על כך"). בכחה של גישה חכמה ובריאה כזו, להציל ממש את חיי הנישואין של הזוג הצעיר. משום כך גם בעת פיתוי חזק להתערב, על האם להתבונן בהסבר הפסיכולוגי שהובא לעיל, להתגבר על המשיכה החזקה "לעזור" לבן, לשתוק ולהתעלם לחלוטין מבקורת על כלתה.

לעומת זאת, אָם שאינה חכמה אומרת: "אני חייבת לעקוב אחרי הנהגות והתנהגות כלתי ולהדריך את בני. הרי הוא צעיר והיא צעירה, ומחובתי לעזור להם". וכשרואה מעשה או הנהגה שלדעתה אינם בסדר, ובפרט מחדל חמור, היא דואגת "להסביר" או לכל הפחות לרמוז לבנה כי רעייתו הצעירה התנהגה שלא כראוי. והחתן הצעיר שיודע בוודאות גמורה, שאמו אוהבת אותו באמת, מעיר לרעייתו הערות בנושאים שבדרך-כלל לא היו מפריעים לו ללא דברי אמו. הערות אלה פוגעות קשות בכלה הטרייה. וכשהיא קולטת מי היא העומדת מאחריהן, הרי

היא זועמת על הגורם המסכסך ולעיתים אף מגיעה מיד למסקנה החמורה: "בעלי אוהב את אמו יותר ממני". מסקנה קצרה וחדה זו, יכולה להיות הרסנית ממש לחיי הנישואין עד כדי גירושין טעוני מרירות ותסכול.

בעיה קשה לא פחות נוצרת כאשר בביקור בבית משפחת הבעל, מוצאת האשה את עצמה מותקפת על ידי אימו או בני משפחתו. בעל חכם נחלץ מיד להגן על רעייתו במילים ברורות (מתוך שמירה על הלכות כבוד אב ואם!), אפילו בנושאים בהם הוא מסכים עם הביקורת המוטחת באשתו. את אשר עליה לתקן, ישאיר לשיחות פרטיות בינו לבינה בזמן המתאים. וכך המסר הנקלט אצל האשה הוא מסר חשוב ונפלא: "בעלי תמיד לצידי אפילו נגד משפחתו". מסר זה נותן לה כח אדיר להתמודד עם כל נושא שבעלה יעלה בפניה בזמנים אחרים בשיחה פרטית, והיא תשתדל בכל כחה ויכולתה לרצותו.

בעל שאינו נוהג כך, אל יתפלא כאשר יגלה שרעייתו אינה מסוגלת לבקר בבית הוריו, ומפתחת סלידה מכל משפחתו. בעל הנזכר באיחור, משלם מחיר כבד. ועוד נשוב אל הבעל בהמשך הדברים.

טעות נפוצה אחרת אצל הורי זוג צעיר, היא ריבוי ביקורים אצל בנם/בתם עד שכלתם או חתנם קצים בהם, ולא פעם הם אפילו מגיעים לריב של ממש ביניהם, מיד לאחר עזיבת ההורים את הבית בפנים מחייכות וקורנות מאושר...

על ההורים תמיד לזכור כי הזוג הצעיר עוסק בבניית הקשר שביניהם. וממש כמו באתר בניה, על בית הזוג הצעיר תלוי כביכול שלט המזהיר: "סכנה כאן בונים. הכניסה (כמעט...) אסורה"¹. ומשום כך עליהם למעט בביקורים, ולהימנע לחלוטין מביקורת על חתנם או כלתם. וגם אם מתקשים להתאפק משום שרואים חסרונות ומחדלים של ממש, יחזקו את עצמם בהתבוננות כי לבתם או לבנם יש קשרים אישיים עם בן/בת הזוג בתחומים בהם אין להורים שייכות. וקשרים אלה נותנים להם כח סבל והתמודדות, כח שאינו נמצא בהורים.

---

1. האמור כאן מתייחס לביקורים. אבל כאשר מדובר במריבה שפרצה בין בני הזוג, שיתוף ההורים במריבה אסור בתכלית! לעניין זה הכניסה לזרים אסורה לחלוטין - כמובא לעיל בפרק העצות לבני הזוג, שהתערבות בחילוקי דעות וכעסים הדדיים מותרת רק לאנשי מקצוע. בני המשפחה נשארים בדרך כלל כעוסים ומקפידים על חתנם/כלתם גם לאחר שבני הזוג השלימו ביניהם, והם עשויים לעורר שוב את הריב מבלי לחוש בנזק הגדול הנגרם בכך.

גם על בני הזוג לזכור נקודה יסודית זו, ולא להתפתות בקלות לביקורות ולטענות הורים וקרובים, או לעצתם הבלתי מחושבת, ברוב המקרים, להתגרש. בגירושין סובלים בדרך-כלל הרבה יותר.

ומאידיך, על הכלה לזכור תמיד כי עם נישואיה היא תופסת את מקומה של אשה אחרת, ותיקה וחשובה, הלא היא אֵם בעלה. משום כך מוטל עליה לגלות תמיד הבנה לדיבוריה ומעשיה של אשה יקרה זו שטיפחה וגידלה את הבעל עד היותו איש. אסור לה להיעלב מהתעניינות בנוסח "מה בישלת היום?" כלות רבות מתייחסות לשאלות מסוג זה כהתערבות בוטה בענייני הבית וכנסיון לעקוב אחרי תיפקודה כאשה נשואה. הן שומעות בדרך-כלל בשאלות מסוג זה את השאלה: "האם את דואגת לבני כראוי?" אלא ששאלה זו נעטפה באריזת שאלה אחרת, עדינה יותר. והדבר מקומם אותן עד כדי תגובות חריפות ואפילו סכסוך עם בן הזוג / עם אמו / עם בן הזוג ואמו. יש לזכור שאף על פי שיתכן שהפרשנות נכונה, ולזה בעצם התכוונה החמות, על הכלה לגלות הבנה לדאגת אֵם לבנה ולא להיעלב. אלא אדרבה, לשתף פעולה בחיוך אוהב ושמח, מתחשב ומבין. שהרי "להבין - זה לסלוח". אמנם כאמור, על החמות להימנע לחלוטין מחטטנות מיותרת זו.

◆ הצלע השלישית

הצלע השלישית במשולש, הוא מי שמוצא עצמו לא פעם בין הפטיש לבין הסדן, הלא הוא הבעל. בעל המוצא עצמו בסערת קרב גלוי או סמוי בין רעייתו לבין אמו, נוטה ברוב המקרים או לפחות להסביר את מניעיה, או לשתוק. אך כאשר הבעל מנסה לפייס ולהרגיע את רעייתו באמצעות הסברת אמירות האם ופעולותיה, אינו מבין מדוע הוא משיגים בכך את ההיפך הגמור: כעס, מרירות ותסכול, אשר הולכים וגוברים יותר אצל רעייתו, ככל שפעולות ההסברה שלו נעשים רחבים ומנומקים יותר.

והסיבה פשוטה. אחד המבחנים והמדדים העיקריים בהם האשה בוחנת ומודדת את מדת אהבת בעלה אותה ועד כמה הוא קשור אליה - בפרט בשנה הראשונה לנישואין, זוהי מדת הנכונות שלו להקריב את קשריו ואהבתו למשפחתו, למענה. וככל שהוא מנסה להסביר את עמדתם במחלוקות שהתרחשו בינם לבינה, כך

היא מבינה ובטוחה כי הוא מצדיק אותם נגד עמדתה - ואפילו במקרים בהם האמת היא שאינו מתכוון לכך, אלא כל מטרתו היא באמת אך ורק להשכין שלום באמצעות הבנת מניעי הצד השני.

על הבעל לזכור שבאותה תורה בה נאמר: "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ" (שמות כ, יב), נאמר גם: "עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבֶשֶׁר אֶחָד" (בראשית ב, כד). מצד אחד הוא חייב בהלכות כיבוד אב ואם. עליו לכבדם כהלכה ואסור לו להתריס כנגד אמו או אביו ואפילו לא להעיר להם - גם במקרים שאינם צודקים, אלא על פי כללי ההלכה לאחר שילמדם היטב. ומאידך, עליו לגלות הבנה תמידית למצוקתה ולקשייה של רעייתו ביחסיה עם משפחתו, להתמיד במאמציו לעמוד להגנתה, ולא להפריז בביקורים בבית משפחתו כאשר הדבר מציק לאשתו. אמנם מותר לכל בעל לבדוק אם רעייתו מעוניינת בהסבריו למען השלום ומקבלת אותם. אך אם הוא מגלה כי היא שייכת לרוב הנשים ששיחה כזו רק מקשה עליהן, פוגעת בקשר עמו, עליו לחדול מכך מיד ולעבור לעמדת גילויי הבנה למצוקתה.

מלבד גילויי ההבנה בשיחותיו עם רעייתו, על הבעל לפנות למשפחתו (בעדיניות - בפרט כאשר מדובר בהורים), ולדאוג בחכמה להשגת מצב בו תופעת הפגיעות ברעייתו תפסק. הדבר יכול להיעשות באמצעות הבהרה כי התנהגותם עם רעייתו פוגעות בה וממילא בו ובשלום-הבית שלו, או בכל דרך אחרת עדינה וברורה, שתוביל להשגת התוצאה החשובה - שלום ושקט.

אשה שחיה בתחושת אמת כי בעלה תמיד לצידה ומגן עליה אפילו נגד משפחתו, מתמסרת כל כולה לבעלה ואוהבתו כנפשה. או-אז כל חסרון שיש בה, יוכל לשוחח עליו עמה בדרכי נועם והיא תעשה כל מאמץ מתוך שמחה, להשתנות למענו.

זאת ועוד, עצה טובה היא לבעל, שכאשר שומע דברי ביקורת מהוריו על רעייתו, יסתיר זאת ממנה, לטובתה. ועל זה נאמר: "הוֹלֵךְ רְכִיל - מְגַלֵּה סוּד. וְנֶאֱמַן רוּחַ - מְכַסֶּה דָבָר" (משלי יא, ג). בענין זה יהיה נאמן רוח מכסה דבר.

פרק עשרים יצאה מהשגרה

אחד המזיקים הגדולים לקשר הבריא והמאושר שבין בני הזוג, הוא הריחוק הבא מתוך הרגל הדדי משעמם, ושגרת חיים משותפים. דבר אשר תוצאותיו ההרסניות יכולות להגיע להחלפת רגשות טהורים של אהבה, ברגשות של דחיה ומיאוס.

משום כך, כאשר עוסקים בסלילת הדרך אל השלום והאושר בחיי הנישואין, אי אפשר להתעלם ממפתח נפלא אשר הוענק לנו מאת הבורא יתברך, אשר באמצעותו ניתן להשיג רענון והתחדשות תמידיים בחיי הנישואין עד כדי הרגשת געגועי וחביבות יום הכניסה לחופה.

טבעו של כל אדם, הוא לשאוף להגיע למילוי תחושות עונג והנאה. דבר הנובע מהתכלית האלקית בבריאה, לענג וליהנות את ברואיו. וכלשונו של הרמח"ל בתחילת ספרו מסילת ישרים: "כי האדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו. שזהו התענוג האמיתי, והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא".

שאיפה טבעית זו, גורמת לאדם המצוי לרצות ליהנות מכל עניני העולם **בכמות** רבה ללא גבול. אך אינו מודע לעובדה שבדרך זו הוא בעצם מוביל את עצמו אל ההפך הגמור מהדבר אותו הוא מבקש להשיג. המציאות היא, שכאשר האדם שב ליהנות מאותה הנאה שוב ושוב ברצף בכמות מרובה, הנאתו הולכת ופוחתת מפעם לפעם עד שנעלמת. ומעתה, אינה נשארת בדרגת האפס, אלא מפלוס היא הופכת למינוס ומיתרון לחיסרון. תחילה הוא מתחיל לחוש דחיה כלשהי ממנה, והדחיה משתנה אחר-כך למיאוס, ומכאן קצרה הדרך אל הגועל המוחלט ממה

שהיה נעים ונפלא עד לאחרונה.¹

כך הוא המצב אצל הנער זולל הפיצה לאחר שהתקבל לעבודה בפיצריה, וכן אצל האוכל חפיסות רבות של שוקולד משובח בזה אחר זה, וכזה הוא המצב בחיי הנישואין.

דווקא התרבות המערבית שמחנכת לנהנתנות ללא גבולות, היא היא זו שמחסלת את עוצמת ההנאה אצל המתנהגים על פיה. וכאשר ישנו איבוד אפשרות ליהנות הנאת אמת, ממילא אובדת גם שמחת החיים.

”אמר רבי מאיר (בעל הנס): מפני מה אמרה התורה נדה לשבעה?

מפני שרגיל בה וקץ בה. אמרה תורה תהא אסורה שבעת ימים כדי שתהא חביבה על בעלה כבשעת כניסתה לחופה” (נדה ל ע”ב).

בני זוג השומרים כראוי בימי האיסור² על הלכות טהרת המשפחה, חיים יחד באותם הימים ללא שום מגע ביניהם, ואפילו ללא הושטת חפץ ישירות מיד ליד עד הטבילה במקוה. מבחינה **פיזית**, אין שום קשר ביניהם. אולם הם מרוממים ומחזקים אז את הקשר ה**נפשי** שביניהם ומעלים אותו לגבהים רוחניים. שהרי מוכיחים הם בכך, הוא לה והיא לו, כי קשורים הם יחד גם ללא תאוות בשרים.

---

1. מנגנון מתוחכם ומשובח זה שבטבע הבריאה, נועד לתכלית נפלאה: רצון ה', האב האוהב את בניו, שהאדם יתענג בעיקר בטרקלין - עולם האמת הנצחי, אבל גם בפרוזדור, הלא הוא העולם הזה. אך מאחר שהעולם הזה נועד להעמיד את האדם בניסיונות כדי לזכות באמצעות העמידה בהם בחיי העולם הבא, נברא העולם הזה באופן שהוא מפתה את האדם החי בו להמשך אחר התאוות ולהתרחק מבוראו, כדי ליהנות. אך העושה כן על אף הוראות הבורא הדורשות עמידה בגבולות ברורים בכל הנאה, מגלה לפתע כי ההתעלמות מהוראות אלה מביאה אותו למצב שהוא חדל מליהנות ואפילו סובל כתוצאה מאותה תאוה שכה רדף אחריה, דוקא באותו תחום שכל כך רצה ליהנות ממנו. נמצא שהמציית להוראות תורת ה' נהנה בעולם הזה ובעולם הבא, והמתעלם מאבד את העונג שבשני העולמות.

2. ימי האיסור כוללים את ימי הוסת (ולפחות ארבעה או חמישה ימים. תלוי במנהג העדה) שבסופן נעשית בדיקת הפסק טהרה סמוך לשקיעת השמש, ועוד שבעה ימים נקיים בהם מתבצעות בדיקות עצמיות לוודא כי אכן מדובר בימים נקיים. וחוזרים להיתרם לאחר הטבילה במקוה בליל יום השמיני. חשוב מאד שכל אשה תיצור קשר עם רבנית שתדריך אותה בהלכות ענין חשוב ונכבד זה.

באותם הימים הם משוחחים בשמחה ובאווירה נפלאה מתוך כבוד הדדי מיוחד, והקשר הרגשי שביניהם מתרומם ופורץ גבולות. או אז, היציאה משגרת המגע שעד כה גורמת שכלל שחולפים הימים, מתפתחים ומתעצמים בכל אחד מהם געגועי אמת לזולתו, וציפיה פנימית ליום הטבילה. ובהגיע יום הטבילה שניהם נרגשים מהסוד הידוע רק להם, כי הנה הגיע יום הביטוי המעשי לקשר הנפשי המיוחד שביניהם. וכך, לאחר החזרה בטהרה הביתה מהטבילה בעלת ההשלכות הרוחניות הנשגבות במים החיים של המקוה, טבילה שהתבצעה לאחר נקיון יסודי המסלק מן הגוף כל דבר החוצץ, מגיעה שעת הפסגה המביאה לידי ביטוי את הגעגועים ההדדיים ואת הקשר הנפשי הנפלא, וממלאת את בני הזוג בסיפוק טהור, באושר ובשמחה. בני זוג כזה, אינם חיים חיי נישואין של שגרה משעממת ושוחקת, הם חוזרים וחווים את חוויית הריגוש הראשוני, **בכל חודש מחדש!**

בני זוג יקרים אלה אינם צריכים לפזול החוצה כדי להשיג יציאה מהשגרה באמצעים פסולים, כאותם אומללים אשר מתוך תסכול של רעבון יצרי תמידי ותחושת ריקנות פנימית, הורסים את בתיהם בידיהם, ועוברים לחיים רוויי כאב ודמעות. אלא אדרבה, הם הפועלים על פי הוראות הבורא אשר בראם, ככל אדם חכם המשתמש בכל מוצר על פי 'הוראות יצרן'. וכך מפיקים הם את מירב ההנאה והתועלת גם בעולם-הזה, מלבד השכר הרב השמור להם לחיי העולם-הבא.

פרק עשרים ואחד

מי גן - עדן

דם מילה ודם נדה - והקשר שביניהם | חטא עץ הדעת |
הטבילה במי גן עדן

שני דמים ישנם, באיש ובאשה, ושניהם נובעים מחטא אדם וחווה: דם מילה,
ודם נדה.

◆ דם מילה

כאשר נברא אדם הראשון, היה ללא ערלה. לפי שצורתו המקורית והשלימה של האיש הוא ללא ערלה. ורק לאחר שנכשל בחטא האכילה מעץ הדעת, אשר על ידו הכניס את היצר הרע אל תוך עצמו,¹ נוצרה הערלה, כמבואר בגמרא (סנהדרין לח ע"ב). ועל די חיתוך הערלה, מתקנים אנו את צורת האדם ומחזירים את הרך הנולד לצורתו של אדם הראשון טרם החטא.

---

1. "וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע" (בראשית ב, ט), ביאורו: עץ חיבור הטוב והרע באדם עצמו. לפי שקודם שנכשל האדם הראשון בחטא היה בו רק טוב, ולפיכך לא העלה בדעתו אפשרות של חטא, ונדרש גורם חיצוני דהיינו הנחש לפתותו. אך לאחר שאכל מעץ הדעת התחבר גם לרע, והחלו מחשבות יצריות לעלות בתוכו. ומה שנקט בפסוק גם 'טוב', לפי שעל ידי החיבור שהתחבר מעתה לרע, התחברו בתוכו הטוב והרע, והוא יצטרך מעתה לבחור ביניהם, בעוד שעד כה עשה טוב באופן טבעי.

נמצא דם המילה מכפר על חטא אדם הראשון. ומדוע דווקא דם? לפי שחטא זה של אדם הראשון הביא מיתה לעולם, כאשר מאז חייב כל אדם לחזור לעפרו, כדי להיבנות מחדש ולקום שוב בתחיית המתים כשהוא נקי מזוהמת החטא. וכאשר יוצא דם המילה, הרי זו בחינת מיתה, ככתוב בתורה "כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ" וגו' (דברים יב, כג), וכנודע בהלכות שבת שהוצאת דם אסורה בשבת משום נטילת נשמה. ולפיכך דם המילה מקדם את האדם ואת העולם לתיקונם השלם מהחטא הקדמון.

◆ דם נדה

כאשר חוה גרמה לאדם הראשון לאכול מעץ הדעת והביאה מיתה לעולם, נגזר עליה בעצב תלדי בנים. עצב זה אינו רק צער הלידה, אלא גם צער ההריון ותהליך העיבור, שדם נדה הוא חלק ממנו.

לפיכך, דם הנדה אינו אלא כאשר מתרחש איבוד פוטנציאל של חיים, בעת שהביצית לא נקלטה להיות עובר, ורפידת הרחם שנועדה להזין את העובר מתנתקת ויוצאת החוצה.²

אמנם בצאת דם הנדה, אסורים בני הזוג במגע עד הטבילה במקוה, המטהרת מטומאת הנידה. שכשם שהנוגע במת שורה עליו רוח טומאה, אף כאן רפידה זו הנתלשת ויוצאת ואינה ממלאת את יעודה להזין עובר חי, הרי היא בבחינת מיתה. (והטעם שרק בדם זה כרוכה טומאה, ולא בדם המילה, משום שדם היוצא בידי אדם מתוך בחירה לתיקון החטא, אין בו טומאה, ואדרבה, הוא היוצר את הטהרה בעולם. וכמו שכתוב (יחזקאל טז, ו) "וְאָמַר לְךָ בְּדַמִּיךָ חַיִּי", ואמרו חז"ל (מדרש רבה, שמות, יז): בדם פסח ודם מילה שהם מצוות הנעשות בידי אדם. מה שאין כן דם נידה הבא בידי שמים לתיקון חטא חוה שהכשילה את אדם הראשון בחטא עץ הדעת).

וכיצד נטהרים מטומאת נדה?

על ידי חזרה למי גן עדן.

---

2. תהליך זה שבאשה הוא בסוד הלבנה, המתמעטת ונעלמת ושוב מתחדשת. ולפיכך קיים קשר טבעי בין הלבנה לאשה, והתחדשות הלבנה משפיעה על רחם האשה כנודע בהלכות טהרת המשפחה ובתורת הסוד.

שהנה בטומאת מת, אין נטהרים ממנו אלא על ידי לקיחת פרה אדומה שהיא בבחינת גבורה ודין,³ ושריפתה הוא ביטול הדין. ערבוב אפר הפרה במי מעיין הוא ערבוב שרידי הדין בחסד. ועל ידי הזאת מי טהרה אלו על האדם הטמא בטומאת מת, מסתלקת הטומאה ממנו.

ובנדה, מים חיים בשיעור ארבעים סאה שלא נשאבו מהאדמה, אין בהם מהזוהמה הרוחנית שפשטה בעולם לאחר החטא הקדמון. ולפיכך הרי הם כגן עדן ממש טרם החטא. וכאשר האשה טובלת בהם את כל גופה ללא חציצה כלל, מכניסה היא את עצמה לחסדים גמורים, המושכים עליה שפע חסד ורחמים מעולמות רוחניים עליונים, וכאילו יצאה מהעולם לטבול במי גן עדן העליון, והנה שבה לביתה טהורה וזכה מטומאת הנידה - טומאת חטא עץ הדעת (ראה עוד על כך בספר "הצופן" פרק האות מ', עמ' 197, מאמר "טבילה במי גן-עדן").

---

3. הפרה היא בחינת דין, בניגוד לכבשה שהיא בחינת רחמים. אדום הוא בחינת דין, בניגוד ללבן שהוא בחינת רחמים.

פרק עשרים ושניים

מדברי חכמי ישראל בנושא שלום הבית

“אמר ר’ ישמעאל: גדול הוא השלום, שמצינו שויתר הקב“ה על שמו שנכתב בקדושה שימחה על המים, כדי להטיל שלום בין איש לאשתו.”

(מסכת דרך ארץ זוטא פרק יא)

“אמר חזקיה גדול הוא השלום. שכל מצוה שבתורה כתוב בהן “כי” [אם, כאשר]. “כִּי תִרְאֶה”, “כִּי תִפְגַּע”, “כִּי יִקְרָא”, “כִּי תִבְנֶה”. כשבאה המצוה לידך, אתה זקוק לעשות. אבל השלום מה כתיב בו? “בִּקְשׁ שְׁלוֹם וְרַדְּפֵהוּ” (תהילים לד, טו), בקשהו ממקומך, ורדפהו במקום אחר [רדוף אחריו למקום אחר כדי להשיג].”

(מסכת דרך ארץ זוטא פרק יא)

“רבן שמעון בן גמליאל אומר כל המשים שלום בתוך ביתו, מעלה עליו הכתוב כאילו משים שלום בישראל על כל אחד ואחד. וכל המטיל קנאה ותחרות בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו מטיל קנאה ותחרות בישראל. לפי שכל אחד ואחד מלך בתוך ביתו.”

(אבות דרבי נתן כח, ג)

”דרש רבי עקיבא; איש ואשה שזכו שכינה ביניהם, [שהרי חילק את שמו ושיכנו ביניהם, י' באיש וה' באשה] לא זכו אש אוכלתן [כשמסלק שמו מביניהם, נמצאו אש ואש]“.

(סוטה יז ע"א)

”דבי רבי ישמעאל תנא: גדול השלום שאף הקדוש ברוך הוא שינה בו [שינה מן האמת למענו]. דמעיקרא [שמתחילה] כתיב (בראשית יח, יב): וַאֲדֹנָי יִקְרָן [שרה אמרה על בעלה], ולבסוף [כשדיבר הקב"ה עם אברהם] כתיב: וַאֲנִי יִקְרָנָתִי [אמר לו שכן אמרה על עצמה, ושינה הדבר מפני השלום]“.

(יבמות סה ע"ב)

”האזהב את אשתו כגופו, והמכבדה יותר מגופו, עליו הכתוב אומר (איוב ח, כד): וַיִּדְעֶתָ כִּי שְׁלוֹם אֶהְיֶה“.

(יבמות סה ע"ב)

”כל הרודף שלום אין תפילתו חוזרת ריקם“.

(יבמות סה ע"ב)

”המעמיק בזה יהא מוכן לסבול הרבה ובלבד לבקש שלום ביתו, ואל יחזיק במחלוקת אפילו עם בני ביתו חסרי מדע ועבדי לה הכעסות [אפילו עם אותם מבני ביתו שהם חסרי הבנה ומכעיסים אותו]. ישלח דברו בנועם שיח, ויתן חינו לכבוד קונו“.

(אורות אלים, פט)

”וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵיךָ שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֵהָלִי (בראשית יח, ט).
להודיע ששרה אמנו צנועה היתה. [והרי] יודעים היו מלאכי השרת
ששרה אמנו באוהל הייתה? אלא כדי לחבבה על בעלה. למדתך תורה
דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו על ידי בעלה.”

(בבא מציעא פז ע"א)

”יהא אדם עניו בביתו.”

(תנא דבי אליהו רבא, פרק יג)

”שנו חכמים יהא אדם עלוב לכל אדם [מקבל עלבון ואינו מחזיר], ולאנשי
ביתו מכל אדם.”

(תנא דבי אליהו זוטא פרק ד)

”ולמדנו לפחות על המושג של עשיית פעולות בגבול המותר, לחבב
אשה על בעלה. וכן התירו לכלה שתרחץ פניה שלושים יום לאחר
נישואיה אפילו ביום הכיפורים, שלא תתגנה על בעלה. וכן אשה נדה
מתקשטת מטעם זה.”

(בית יחזקאל, עמ' לא)

”צריך להראות תוספות חיבה ואהבה עם זוגתו, ואין צריך לומר
שלא ירגיל שום קטטה מערב שבת וכו'. והוא סימן להתפשטות אור
וקדושת שכינה.”

(בית חדש, סימן רפ)

”ואם אית לון שלמא בכל שית יומין דחולא, יעבדון תוספת בשבתא בפיוסא דא לדא, ברחימו סגי וכו’ בתוספת מילין דפיוסא. [ואם יש ביניהם שלום בכל ששת ימי החול, יעשו תוספת בשבת, בפיוס זה לזה באהבה רבה וכו’, ובתוספת מילים ובפיוס].“

(תיקוני הזוהר דף סד ע”ב)

”בית שיש בו מחלוקת, סופו ליחרב. בית הכנסת [שיש בו מחלוקת], סופו להיות בית עבודה זרה.“

(מסכת דרך ארץ פרק ט)

”והגדר למנוע דברי ריבות מביתו, הוא שלא לדקדק כל כך בהוצאות הבית על כל פרוטה ופרוטה.“

(פלא יועץ, ערך אהבה)

”והצעד הראשון למנוע המריבה, היא להסביר לה בנועם שיח מה מצבו הכספי ומה הגבול לכל שיוכל לתת לה, אף שהיה ברצונו להרבות לה כהנה וכהנה וכו’. אבל הצעד השני לתקון המעוות הוא שיתבונן האדם בעצמו הלא כל ברכתו באה בגללה. וכמו שחז”ל לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא משום אשתו (בבא מציעא נט ע”א). אם כן איך יוכל לקמץ עמה אחרי שהיא שגרמה לו אותו מעט שיש לו. ואל ידקדק עמה על כל פרוטה פן ידקדקו אתו גם כן בשמים.“

(בית יחזקאל, עמ’ לז)

”ולא ימדוד את אשתו בשום אופן לפי קרובותיו שמכירן, שכל אשה וטבעה.“

(שלום באהליך עמ’ לב)

”אלו דברים שהאשה משתוקקת עלייהו [להם], ומאי ניהו [ומה הם]? תכשיטין“. כלומר על הבעל להעמיד עצמו במקום רעייתו לפי תכונות וצרכי נפשה של אשה. ולא להסתפק בדאגה למזון ולבגדים וכדומה כפי שדואג לעצמו.

(כתובות סה ע”ב)

”עוד עצה להשכנת האהבה בבית לבל ירחיק הבעל נדוד עידן ועידנין [זמן רב] ואפילו אם מוכרח לכך“.

(פלא יועץ, ערך אהבה)

”אמר רב הונא האי תיגרא דמיא לצינורא דבידקא דמיא, כיון דרווח רווח [הריב דומה לתעלת מים שהחלה להתרחב, שאם אין מתקנים וסותמים מיד את ההתרחבות, היא מתרחבת מזרימת המים עד שמתקלקלת ללא תקנה]“.

(סנהדרין ז ע”א)

”אמר רב יהודה לעולם יהא אדם זהיר בתבואה [שיהא מזון] בתוך ביתו, שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה, שנאמר (תהילים קמז, יד): ”הַשֶּׁם גְּבוּלָךְ שְׁלוֹם, חֵלֶב חַטִּים יִשְׁבִּיעֶךָ [אימתי גבולך שלום, כשחלב חטים ישביעך]“.

(בבא מציעא נט ע”א)

”לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו, שהרי פלגש בגבעה הטיל עליה בעלה אימה יתירה, והפילה כמה רבבות מישראל“ (כמסופר בספר שופטים).

(גיטין ו ע”ב)

הדרך לנהוג עם האשה: "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת".

(סוטה מז ע"א)

"בני, אל תשבח אשתך בפני חברך, פן יבוא לשנוא את אשתו או לחשוק באשתך. ואל תשבח עצמך במדות טובות שיש בך [כשאשת חבריו נוכחת] שמא תבוא אשתו למאוס בבעלה ולחשוק בך".

(שבט מוסר, פרק טז)

"לא יגורו אחים יחדיו בבית אחת [משום שעלולות נשותיהן להסתכסך], ולא כלה וחמותה".

(פלא יועץ, ערך מחלוקת)

"היה ר' מאיר אומר כל המשיא בתו לעם הארץ, כאילו כופתה ומניחה לפני ארי, מה ארי דורס ואוכל ואין לו בושת פנים, אף עם הארץ מכה ובוכל ואין לו בושת פנים". ובתוספות פירש רבינו תם שעם הארץ אינו ממתין עד שתתפייס.

(פסחים מט ע"ב)

"יום הטבילה הוא יום הכנה לקדושה, יש ענין להרבות שלום ביום זה ולהתרחק מן המחלוקת, חשוב מאוד להגיע להתפייסות מחלטת, ולא להותיר כל קפידה או רגשות בלתי נעימים. קשה היא הכניעה וההתנצלות. אך כדאית היא למען שלום הבית שבעבורו זוכים להשראת השכינה".

(נתיבות טוהר, עמ' 76)

”בעלות המנחה בערב שבת קודש הנה הוא עת מסוכן למחלוקת בין איש לאשתו. הסטרא אחרא טורחת הרבה לחרחר ריב והאיש הירא יכוף יצרו שלא יעורר שום מחלוקת והקפדה, ואדרבא יבקש שלום. ודע כי הנה כל אדם העושה קטטה ומריבה עם אשתו או בניו או משרתיו, ודאי נראה לו שהדין עמו וראוי לריב על המכשלה שיצאה מתחת ידם בעיני הבית. אך באמת מי שיש לו מח בקדקדו יבין שאם יִצָא מכשול זה מתחת ידם, איננו נעשה מאתם ואין זה מעשה ידיהם, אלא הוא מעשה שטן לחרחר ריב ומדון בעת ההיא. ואם השטן עומד כנגד האשה או המשרת ומכשילם בעיני הבית לעשות דבר שאינן מתוקן לבעל הבית, מה כוחם לדחות מעשה שטן, וכי יש אדם שיכול להלחם עם השטן ולנצחו? מי זה יאמר יכלתיו ונצחתיו? לכן כל איש מבין כשיראה איזה מכשול וחסרון בעיני הבית לא ישים אשמה על אשתו ומשרתיו לריב אתם, אלא יתבונן עבורם בלבבו התנצלות הזאת שכתבנו, כי אמת היא. ואז ישתוק ולא יריב ולא יתכעס, וטוב לו בעולם הזה ובעולם הבא.”

(בן איש חי פרשת וירא בשם החיד"א)

”רבי אומר לעולם אל ירבה אדם רעים בתוך ביתו [לא ירבה בהזמנת חברים לביתו] וכו', אל ימנה אדם אפוטרופוס [מנהל משק בית] בתוך ביתו. שאלמלא לא מינה פוטיפר את יוסף אפוטרופוס בתוך ביתו, לא בא לאותו דבר.”

(ברכות סג ע"א)

”וכל מי ששרוי בלא אשה, שרוי בלא טובה, בלא שמחה, בלא ברכה, בלא דירה, בלא תורה, בלא חומה, בלא שלום. ואמר ר' אליעזר כל מי שאין לו אשה אינו אדם, וכיון שנשא אשה עוונותיו מתפקקים.”

(טור תחילת אבן העזר על פי הגמ' יבמות סב ע"ב)

”ראשית חכמה היא ההכרה שאיש ואשה שותפים בנשמה אחת, למרות שהם בעולם הזה בשני גופים. כי דבקות הזווג, היא קשירת נפשם העליונה. שהרי כן נבראו תחלה גוף אחד דו פרצופים, ולא היה להם כי אם רוח אחת, וגם אחר היפרדם לשני גופים כך הוא ורוח אלוקים עליון שופע על שניהם כאחד, והיא דבקות אהבתם אמתית. ועל כן אם תבוא בגידה ביניהם, תוכרת הנפש הבוגדת ממקור חוצבה“.

(חתם סופר סוף גיטין)

”והנה ראה יתברך לברוא את האשה מצלע האדם, ולא בראה בפני עצמה כנקבות שאר בעלי-החיים. לפי שנקבות בעלי-החיים אינן מתחברות לזכרים ולא נשמעות אליהם אלא לענין המשגל בלבד. משום היותן נפרדות ביסודן מהזכרים, ודבר אין להן עמהם. אמנם נקבת האדם הוצרכה להיות עזר בכל ענייניו לזכר, ובעבור זה הוצרך להיותה חלק מגופו. כי החלק יתחבר לחלקו, ותאהב אותו ותגן בעדו. ולכן לקח ה' אחת מצלעותיו של אדם ומזה עשה בנין האשה“.

(אברבנאל, בראשית ב, א)

”ואמר לא טוב היות האדם לבדו כלומר כמו הבהמה, שאין הבהמה מיוחדת לזכר אחד [משום שהזכר והנקבה בבהמה נבראו כל אחד לבדו גוף בפני עצמו. אלא באדם תיברא הנקבה חלק מגוף הזכר]. ועל כן ראוי האדם לאהוב את אשתו כגופו, ולרחם עליה ולשמרה כאשר ישמור אדם אחד מאבריו. וכן היא חייבת לטרוח עבורו ולאהוב אותו כנפשה, כי ממנו נלקחה“.

(הקדמת הראב"ד לבעלי הנפש)

”איתתא גוצא, גחין ולחיש לה. [אשתך נמוכה, גחון ולחש לה]“.

(בבא מציעא נט ע"א)

“עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד”
(בראשית ב, כד), ומשנשאת האשה לבעלה ונעשה בן זוגה, התברר כי
הוא מזלה וצריך להיות ביניהם אהבה ואחוה.”

(חוקי הנשים לר' יוסף חיים מבבל, עמ' 24)

“אשה אחת, היה להוריה ריב עם בעלה. אמר לה אביה; בתי, שמעיני,
רצוני שתתגרשי מבעלך. התסכימי עמי? השיבתו; אבי, ה' השיאני,
ואתה תגרשני? הרי שנינו היינו נשואים עוד לפני שאמי הולידתני! וגם
אם תוכל להפריד הגוף הגשמי, לא תוכל להפריד הגוף הרוחני. אבי
אנא עוזבני. בעלי הוא בשרי ודמי ולא אחליפנו בשום אדם. הוא בעלי
ואישי, זולתו לא יערב לי. ולא אחליפנו בכל בני משפחתי. מששמע
אביה אמר; ישר כוחך בתי ישר כוחך בתי, נצחת אותי בדבריך”.

(חוקי הנשים לר' יוסף חיים מבבל עמ' 24)

“וכן האיש חייב בכבוד חמיו וחמותו, וטעמא משום דאיש ואשתו
כחד גופא חשיבא [והטעם משום שהאיש ואשתו כגוף אחד נחשבים]. ואב ואם
של זה, כאב ואם של זה”.

(ספר חרדים, פד)

“וכן ציוו חכמים שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו, ואוהבה
כגופו, ואם יש לו ממון מרבה בטובתה כפי ממונו. ולא יטיל עליה
אימה יתירה, ויהיה דבורו עמה בנחת ולא יהיה עצב ולא רגזן”.

(רמב"ם, הלכות אישות טו, יט)

“היה עדיף לאדם לבקש אשה רעה, שהרי מי שיש לו אשה רעה אינו
רואה פני גהינם. וזה אם האדם היה יכול לעמוד בנסיון”.

(פלא יועץ, ערך אהבה)

"יש אנשים אשר ישמרו עצמן מעשות כל רע לכל אדם, ויאהבו ויכבדו אותם. אבל ישנאו את נשותיהם ויבזו אותן, באמרם אין בזה עון כי אני בעל האשה ואשתי כגופי. וגדול עוונם. כי למה יגרעו הנשים מהיות בכלל 'לא תשנא את אחיך בלבבך' (ויקרא יט, ז)? ועונשם יותר חמור כי היא עצם מעצמיו, ונאמר (משלי יא, ז): 'ועַכְרְ שְׂאֵרוֹ אֶכְזָרִי'. ואסור להונות את אשתו ולצערה בדבורים וכו', ואין צריך לומר שאסור להרחיק עצמו מעליה בדרך רחוקה, והיא מר לה כאשה עזובה ועזובת רוח וכו', ולפעמים יגרום כי תשטה אשתו".

(ספר הברית, עמ' קעד)

"ויש תועלת בריחוק מן האשה קצת זמן [אלו ימי איסור הנדה], כדי שתתחבב על בעלה יותר בזמן, ולא יקוצו זה מזה לרוב התמדת קרבתן, ויתנו עיניהם באחרים, וכמו שיעשו רוב האומות שאינם מבני אומתינו".

(ספר החינוך, מצוה קסו)

"מימי לא קראתי לאשתי, אשתי, אלא ביתי". ופירש רש"י: "שהיא עיקרו של בית".

(שבת כה ע"ב)

"אמר רב: און בן פלת אשתו הצילתו, [שלא יבלע באדמה עם קורח ועדתו]. אמרה לו: בעלי, מה יצא לך מזה, הרי בין אם משה יהיה הרב ובין אם קורח יהיה הרב, אתה תשאר התלמיד. אמר לה ומה אעשה, והרי הייתי בעצתם ונשבעתי להם שאלך אתם, אמרה לו אשתו יודעת אני שכל העדה קדושים וכו', השאר בבית ואני אצילך, השקתה אותו יין לרויה והשכיבה אותו בפנים, והתישבה ליד הדלת וסתר שערותיה, וכל מי שבא לקרוא לו, ראה אותה וחזר מיד על עקבותיו, בינתיים נבלעו הם באדמה והוא ניצל".

“אשתו של קורח אמרה לו ראה מה עשה משה, הוא מלך, את אחיו עשה כהן גדול, את בני אחיו עשה סגני כהונה, אם מביאים תרומה אומר שצריכים לתת לכהן, ואם מביאים מעשר בשבילכם, אומר שאתם צריכים להפריש מזה מעשר לכהן, ועוד שגוזז לכם את כל השערות כמו שוטים, וכצואה אתם חשובים בעיניו, עין רעה נתן בשערותיכם כדי שלא יהיה בכם צורה כמותו. אמר לה קורח והלא גם הוא גלח את כל שערותיו, אמרה לו עושה הוא זאת כדי להפיס דעתכם, שאומר תמות נפשי עם פלשתים וכו’, ועוד שאמר לשום תכלת בציצית, אם התכלת כל כך חשוב קח בגדים שכולם תכלת, וכסה בהם כל בני ישיבתך וכו’.”

“זה מה שכתוב (משלי יד, א): ‘חֲכָמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה’ - זו אשתו של און בן פלת, ‘וְאֹמֶלֶת בְּיַדֶּיהָ תִּהְרָסֶנּוּ’ - זו אשתו של קורח.”

(סנהדרין קט ע"ב)

“דא היא דלא ישתכח כוותיה, דא היא יקרא דביתא, כולהון נשין גביה כקופא בפני בני נשא. [צריך לחוש כלפי אשתו כי זו היא שלא ימצא כמותה, וזו היא יקר הבית, וכל הנשים לגביה כקוף בפני בני אדם].”

(זוהר הקדוש ח"א דף מט)

“בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (סי' פא) כתב שחובה יתרה לאדם לכבד את אשתו מאשר אדם אחר, כי עליה נצטוינו בכל ענין ולא אצל אדם אחר. ודברים דומים כתב המהר"ל בנתיבות עולם, “לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו, שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה” וכו’, פירוש באשתו במיוחד. כי אשתו מפני שהבעל מושל עליה דמעתה מצויה ביותר, כי אונאת אדם אחר אינו מתקבל בכל כך התפעלות. אבל האשה שהיא תחת בעלה, ועם זה היא חשובה בעצמה, היא נתפעלת ביותר, לכן דמעתה מצויה.”

(בית יחזקאל, עמ' לב)

“לעולם יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו, וילבש ויתכסה במה שיש לו, ויכבד לאשתו ובניו יותר ממה שיש לו. שהן תלויין בו, והוא תלוי במי שאמר והיה העולם”.

(חולין פד ע"ב)

“ר’ חייא הוה מצערא ליה דביתהו. כי הוה משכח מידי, צייר ליה בסודריה ומיייתי ניהלה. אמר ליה רב: והא קא מצערא ליה למר? אמר ליה דיינו שמגדלות את בנינו, ומצילות אותנו מן החטא. נר’ חייא היתה מצערת אותו אשתו. ואף על פי כן כשהיה ר’ חייא מוצא משהו יפה היה עוטפו ומביאו לה, אמר לו רב והרי היא מצערת את כבודו? אמר לו די לנו שהן מגדלות בנינו, ומצילות אותנו מן החטא”.

(יבמות סג ע"א)

“כי לא המדרש הוא העיקר כי אם המעשה, ועל ידי אשה יכול האדם לקיים כל המצוות חיי העולם הזה והעולם הבא וכו’, כי בזכות שנשא אשה וכו’ מלבד שמציל עצמו מן החטא”.

(ספר ליקוטים למהרח"ו, פרשת עקב)

“במה אשה עוזרתו לאדם. מביא חטין (מן השוק), חטין כוסס? פשתן, פשתן לובש? לא נמצאת מאירה את עיניו, ומעמידתו על רגליו?”

(יבמות סג ע"א)

“רע בעיני ה’ הגירושין, כי ה’ העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדת בה, והיא חברתך ואשת בריתך וכו’. ואמרו חז”ל דיינו שמצילות אותנו מן החטא ומגדלות את בנינו, ולכן אל יצא איש ממקומו, ואל יעשה דבר קטן או גדול בלתי רשותה”.

(ספר הברית, עמ’ קעד)

”ומסופר על הר’ שמחה זיסל מקלם, שכל פעם שנכנס לביתו אחרי ערבית של שבת, היה נעמד ליד הדלת להתבונן בהתפעלות בסידורי השולחן ונוי המצעים, כדי לא להיות כפוי טובה לאשתו שטרחה בשבילו“.

(מאורות הגדולים, דף צה)

”אסור לצער את אשתו בדברים, ומכל שכן שאסור להרים יד עליה. והאר“י ז”ל כתב שמי שמרים יד על אשתו, אפילו היה ראוי שתשרה עליו רוח הקודש, אינה שורה עליו עד שיעשה תשובה“.

(כף החיים פלאגי, סי’ א אות יא)

”והמכה את אשתו מקובלני שיש יותר להחמיר בו מבמכה את חברו. דבחבירו אינו חייב בכבודו, ובאשתו חייב בכבודה. וחלילה לשום בן ברית מעשות זאת, והעושה כן יש להחרימו ולנדותו ולהלקותו ולעונשו בכל מיני רידוי, ואף לקוץ ידו אם רגיל בכך“.

(שו”ת מהר”ם מרוטנברג, חלק ד’, סימן פא)

”אמר ר’ מאיר מפני מה אמרה התורה נדה לשבעה? מפני שרגיל בה, וקץ בה [מרוב הרגל תהיה מאוסה עליו]. אמרה תורה תהא אסורה שבעת ימים, כדי שתהא חביבה על בעלה כבשעת כניסתה לחופה“.

(נדה ל ע”ב)

”צריך שיהיו נחשבים כאילו היא הוא, והוא היא“.

(שבט מוסר, פרק כד)

אדם שמתה אשתו ונשא אשה אחרת, אסור להכנס לביתו לאחר
נישואיו לשניה ולנחמו על מות אשתו. ופירש רש"י: משום חלישות
דעת של האשה האחרונה.

(מועד קטן כא ע"א)

"כי מצינו בזוהר דזווג האדם עם אשתו בליל טבילתה, הוא כמו זווג
ליל שבת, שיש בו זווג עליון. והדבר יפלא איך יהיה החול כמו
שבת? אך הטעם וכו' אם שמרו איש ואשתו ימי הנדה כראוי, ונתרחקו
ונבדלו זה מזה כראוי כפי ההלכות האמורים בנדה, אז על ידי זה גם
הקליפה תתרחק ותבדל מן סטרא דקדושה הרחקה והבדלה גמורה
מדה כנגד מדה וכו', ועל כן בזכות זה אז כאשר תטהר האשה בטבילה
כראוי, ותדבק בבעלה, שהוא דיבוק טהור בטהור, אז הקב"ה בחסדו
מאיר להם בשרשם הארה גדולה של חיבור זווג עליון של הספירות,
בדרגה של שבת קודש בשרשם דוקא וכו', על כן כמה וכמה צריכה
האשה להשמר ולהיזהר בכל הלכות נדה אחת לאחת וכו', שעל ידיהן
תקבל ההארה הגדולה".

(בן איש חי, פרשת שמיני)

הטעם שנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא, כתב הרב שמשון
רפאל הירש: "אין הטעם משום פחיתותה של האשה, אלא אדרבה
מצד מעלתה וחשיבותה. אין האשה זקוקה למצוות מדרבנות בצורת
מצות עשה שהזמן גרמא, על מנת לקושרה אל בורא עולם. בנשים
קיימת התלהבות קודש בעבודת ה'. וכתוצאה מזה הן קשורות תדיר
אל הקב"ה".

(נתיבות טוהר, עמ' 61)

"שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו עם חשיכה וכו'. ובעי
לממרינהו בניחותא [וצריך לאומרם בנחת]".

(שבת לד ע"א)

”תרומת ימי ההרחקה, הרמת כבודה של האשה. בתקופת ההרחקה, האשה דומה לנרות חנוכה שעליהם נאמר ”קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד כדי להודות” דהיינו, ימי ההרחקה מהווים גורם להרמת ערכה של האשה וכבודה בעיני בעלה.”

(נתיבות טוהר, עמ' 129)

”מה שאמר ר' יצחק (מדרש קהלת רבה פרק ז) על אדם שנכשל בעבירה והוא חייב מיתה לשמים, והקדוש ברוך הוא חס עליו במה מתכפר לו? על ידי שמת שורו, או נאבדת תרנגולתו, או נשברת צלוחיתו, או נכשל באצבעו ויצא ממנו טפת דם, מקצת הנפש ככל הנפש. ודאי פשוט שזהו דוקא כשאינו כועס על אשתו ובניו ומשרתיו שגרמו לאותו נזק, משום שיודע שהם שלוחי דרחמנא [שלוחים של הקב"ה] לעשות לו אותו נזק על ידם. ומקבל היסורים באהבה. נרצה לו לכפר עליו. אבל אם הוא כועס ובא לידי קטטה בתוך ביתו, לא די שאינו מכפר, אלא שהוא מוסיף על חטאתו פשע ח"ו. ולפי דברי רבותינו ז"ל אשר הם אמת וצדק בלי שום ספק, יותר יש לשמח כשמפסיד מכשמרויח. ובריוח אין כפרה, ואם יהיה לעולם מרויח, ולא יארע לו הפסדים, נמצא אוכל עולמו בחייו.”

(אורות אליים, קצד)

”אלא צריך לדעת שתועלת נפלאה זו, מה שהאדם זוכה להשלים עצמו על ידי אשתו, הוא בדוקא על ידי אשה זו שזימן לו השם יתברך, ונשא אותה. וכמו שאמרו חז"ל מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים, מה' אשה לאיש. ואי אפשר בשום אופן שיזכה לגודל תועלת זו אם היה נושא אחרת. וטעם הדבר יעויין בהקדמת הראב"ד לספרו בעלי נפש שמאריך לבאר כי האיש ואשתו אינם שני נפרדים שנתיישבו ביחד (כמו אצל בעלי החיים), אלא הם בעצמותם אחד ממש שנחלק לשנים. שהרי כך ברא הקב"ה את אדם הראשון אחד לבד, ואחר כך מגופו עצמו ברא את חוה שתהיה לו לעזר.”

(שלום באהליך, עמ' ד)

כתב ר' חיים ויטל: "וכמעט שאין שום מקום ואפשרות אחרת, שיוכל האדם כל כך לתקן מדותיו ולהשלים עצמו, (אלא) על ידי ביתו והתנהגותו שם. ולכל אחד ואחד מזמן השם יתברך את האשה הראויה והמתאימה לו, להשלים את עצמו".

(תחילת שערי קדושה)

"ובלי ספק כי מי שיתלמד להיות עלוב מבני ביתו, ולא עולב, הוא יהיה ענו לכל ויקנה בלבו מדת הענוה. כי אם בביתו שהם תחת ידו הוא עלוב ולא עולב, כל שכן מהשאר..."

(ראשית חכמה, שער הענוה פ"ג)

"ולכן גם כשרואה האדם שיש לו נסיונות גדולים בביתו בענין שלום בית, לא יירא ולא יתבהל. אדרבה לפי גודל הנסיונות, יבין וידע איזה תועליות ומעלות עצומות שמורות לו דוקא על ידי שיעמוד בנסיונות אלה, ויתקן את מדותיו".

(שלום באהליך, עמ' ו)

"אין דבר יותר משמח לב ומעודד האשה, כמו איזה מילה טובה והערכה על מעשיה, מבעלה. שבזה מרגישה האשה שהיא מוצאת חן בעיני בעלה. ובאמת תועלת גדולה תהיה בזה גם לבעל עצמו, לא רק מצד זה שמרגיל עצמו להטיב לשני, אלא גם שבזה שמראה לאשה שהוא מעריך את מעשיה וכדומה, גם היא יתרבה חשקה יותר ויותר לעשות רצון בעלה, ולשמחו בכל עניני הבית, ועל ידי זה יגדל האהבה והשלום ביניהם".

(שלום באהליך, עמ' יג)

”וכן ישתדל לא להעיר הערות בעניני הבית, שהם משרישות גובה
הלב חס וחלילה“.

(שלום באהליך, עמ' יד)

”ואמר לי אחד מגדולי תלמידיו המובהקים של מרן הגאון ר' אלעזר
מנחם מן שך זצ”ל, שהדריך חתנים צעירים החפצים בהצלחת שלום
ביתם, על ידי דרך אחת והיא; לוותר, לוותר, ולוותר. [וזה ההיפך מאותם
צעירים קלי דעת, שחושבים שדוקא על ידי שלא יוותר, בזה יכניע את בני ביתו.
אדרבה. שלום ביתם הולך ודועך, הולך ונחרב רחמנא ליצלן. ודוקא על ידי ויתור, אז
מיד לבה מתרכך פי כמה ללכת לקראתו ולמלאות בקשתו ורצונו של בעלה].

(שלום באהליך, עמ' יח)

”ואפילו אם כבר חטא וציער את אשתו, יכול לתקן הדבר על ידי
שימהר להכניע את גאותו, ובלב נכנע ואמיתי יפייס אותה ויבקש
את סליחתה, אפילו אם יצטרך לכך כמה פעמים ביום. ואדרבה צריך
שידע, כי בכל פעם ופעם מצפה האשה ומשתוקקת שיתפייס עמה,
ויבקש את סליחתה, והיא גם חפצה בכל לב לסלוח לו ולהתפייס
עמו, ואין לתאר ולשער כמה שלום בית ושמחת לב, שפועלת ועושה
בקשת המחילה מהאשה, והוא חסד אמיתי שכמעט שאין למעלה
ממנו“.

(שלום באהליך, עמ' כ)

”ולא ימדוד את אשתו בשום אופן לפי קרובותיו שמכירן, שכל אשה
וטבעה“.

(שלום באהליך עמ' לב)

”הוי מתלמידיו של אהרון אוהב שלום ורודף שלום“. ובפירוש רש”י שם: ”אמר אחד לאשתו קונם שאין את נהנית ממני, עד שתרוקי בעינו של כהן גדול. כשהיה אהרון שומע, היה הולך אצל אותה אשה, והיה אומר: פלונית חשתי בעיני, ורוק שלך רפואה יש בו, תרוקי לי בעין, והיתה רוקקת“.

(אבות א, יב)

”כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב (שמות יט, ג), פירש רש”י, ’אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה’. וגילה לנו בזה השם יתברך בתורתו, כי הלשון הרכה היא צורת הדיבור לאשה, שעל ידי זה תקבל את הדברים“.

(שלום באהליך, עמ’ יד)

”כך אמרה תורה ’על כן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבֶשֶׁר אֶחָד’ (בראשית ב, כד), לאחדות אורגנית. האשה הראשונה נלקחה מצלעו של האיש הראשון, וזוהי הדוגמא לדורות עולם כי היסוד לבית הישראלי היא אותה ממלכה נפלאה ששמה משפחה. ועקרת הבית היא לב המשפחה. היא נותנת לו מחומו, היא מקרינה בו מטוב לבה מאור נפשה, היא מאצילה עליו רוח וחוץ וחסד, מכל אשר חננה ה’ בבינה יתירה. היא רוקמת את החוטים העדינים של קשרי המשפחה של המשפחתיות, כחזון ומציאות, ורב כחה לצקת את דפוס הבית בדמותה וצלמה. ולכן כל יושר סגולותיה קוי אופיה ותפארתה, קודש הם לבנין הגדול, לנהדר בכל הבנינים, לבנין עדי עד“.

(טהרת המשפחה, עמ’ 332)

חלק שני

טרומ נישואין

פרק ראשון מטרת הנישואין

מציבים יעד נכון | שני החצאים שיוצרים אחד שלם | גדולת יום
הנישואין | זיווג שני - מהו? | שלימות הנשמה ועיצוב האישיות
| להיות נותן

אחד מסודות ההצלחה בכל תחומי העשייה בחיים, הוא כאשר מגדירים יעד נכון, ומציבים אותו כמטרה שאליה יש לחתור עד השגתה. אולם כאשר מציבים יעד שגוי, וכל הפעולות מתמקדות ביעד זה, הרי בודאי שהענין נועד מראש לכישלון.

כאשר שואלים זוגות יום לפני נישואיהם: "מדוע אתם מתחתנים?" התשובות יהיו מגוונות. יהיו שיאמרו "כדי להקים משפחה", אחרים ישיבו כי "הגיע הזמן להתמסד", ויש שיסבירו עד כמה קשה להם להיות לבד ו"הגיע הזמן שיהיה לי טוב בחיים", ותשובות נוספות. ואינם יודעים כי תשובות אלה לבדן, על אף הצדק שבהן, אינן מספיקות במה שנוגע לשלום הבית בעתיד.

אדם שסבור כי מטרת חיי הנישואין היא התמסדות עם ילדים ומשפחה, עלול לחוש שעמום בקשר הזוגי כאשר הילדים נולדים והנה הוא כבר השיג את מבוקשו. ואילו הסבור כי המטרה בנישואין היא להשיג עבור עצמו מי שיתן ויעניק לו, יתאכזב מיד כאשר יגלה כי המציאות אינה בדיוק כזו. אולם היודע את עומק

מטרת הנישואין, יציב יעד זה לפניו כל ימי חייו, ואליו הוא יחתור תמיד. לאדם זה מובטחים חיי נישואין מוצלחים.

ביהדות, פסגת תכלית האדם בחייו, אשר יש להציבה כיעד המרכזי בחיים, היא להיות אדם שלם באמצעות היותו מתוקן במעשיו, והופך מנוטל לנוטן.

ואת זאת, אי אפשר להשיג בשלימות, ללא חיי נישואין.

ונבאר את הדברים.

◆ להיות אחד - שלם

בורא העולם הוא היחיד שהוא אחד מוחלט. אולם האדם מורכב משני חלקים, זכר ונקבה. ככתוב בתורה: "זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם, וַיְבָרֶךְ אֹתָם, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם" (בראשית ה, ב). כלומר, שניהם יחד נקראים בשם אדם. אבל זכר לבד ונקבה לבד טרם הנישואין, אינם אלא שני חצאים נפרדים. רק בשעת החופה והקידושין מתאחדים שני חלקי הנשמות ושני החצאים נעשים אחד שלם.

ענין זה מבואר בהרחבה בספר הזוהר הקדוש, שכל נשמה טרם ירידתה לעולם מורכבת משני חלקים - זכר ונקבה. כאשר מגיע זמנה לרדת היא מתפצלת לשני חלקים, שכל אחד מהם נכנס לגוף אחר בזמנים שונים. החצי הזכרי נכנס לגוף עובר זכר, ואילו החצי הנקבי נכנס לגוף עובר נקבה. נמצא שכל זמן שהאדם אינו נשוי, יש בקרבו חצי נשמה, וממילא הנו חצי אדם, ועל ידי הנישואין חוזרת הנשמה ומתחברת עם חציה השני וחוזרת לשלימותה להיות נשמה אחת שלימה, ובכך נעשה האדם שלם. דבר המהווה פסגת תכלית האדם בחייו, כאשר נעשה דומה במשהו לבורא העולם.

הנה לפנינו תקציר דברי הזוהר (פרשת לך לך, דף צא ע"ב. מתורגם): "בשעה שמוציא הקדוש ברוך הוא נשמות לעולם, כל אותן רוחות ונשמות כולן כלולות מזכר ונקבה שמחוברות יחדיו. ובשעה שנמסרות הנשמות בידי השליח הממונה על ההריון, נפרדים שני חלקי הנשמה, הזכר והנקבה. ואפשר שיקדים חלק זה לרדת לעולם לפני חלקו השני. וכשמגיע זמן זיווגם, הקדוש ברוך הוא היודע איזה זכר ונקבה שייכים במקורם זה לזה, מחבר אותם כבתחילה ונישאים ומכריז עליהם. וכאשר

מתחברים, נעשים גוף אחד ונשמה אחת, ימין ושמאל כראוי.

ואם תאמר, הלא למדנו שאין מזווגים לאדם אלא לפי מעשיו והנהגותיו ולא לפי קביעה מראש? כך הוא בוודאי [שמזווגין לו על פי מעשיו את חלקו המקורי]. שאם זוכה ומעשיו כשרים, זוכה לאותו חצי שלו [המקורי] להתחבר עמו כפי שהיה". עד כאן דברי הזוהר.

לפיכך יום הנישואין, עבור בני הזוג, מקביל ליום הכיפורים. כל אחד מבני הזוג אשר שב באותו היום ממעשיו הרעים בעברו, זוכה להיטהר מהם בדומה לטהרת יום הכיפורים. זהו אדם שנולד מחדש, מהחופה הוא הופך להיות אדם שלם מכל היבט שהוא. ולכן ישנן עדות שנוהגות שהחתן והכלה צמים ביום חופתם. יום של צום, יום של חשבון נפש, תפילה והכנה לעתיד רוחני גבוה יותר. שהרי זהו יום גדול ונשגב, יום שהאני הפרטי החצוי, הופך לאדם שלם.

תובנה זו מרוממת את בני הזוג להכרת הטוב הדדית, שהרי כל צד תרם את חלקו להשלמת רעהו. והיא מעניקה רוגע בחיי הנישואין מהיבט הציפיה לקבל עוד ועוד. שהרי מעצם היותנו נשואים זה לזו, כבר קיבלנו את פסגת חיינו: להיות אדם שלם.

ועל פי יסוד זה יבוארו דברי הגמרא (סוטה ב ע"א): "אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו, שנאמר: 'כִּי לֹא יִנּוּחַ שִׁבְט הָרָשָׁע עַל גֹּרֶל הַצְּדִיקִים' (תהלים קכה, ג). אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, וקשין לזווגן כקריעת ים סוף, שנאמר (תהלים סח, ז): 'אֲלֹהִים מוֹשִׁיבֵי יְחִידִים בַּיְתָהּ מוֹצִיא אֲסִירִים בְּכּוֹשֶׁרוֹת'. איני [האמנם]? והא אמר רב יהודה אמר רב, ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת: 'בת פלוני לפלוני', 'בית פלוני לפלוני', 'שדה פלוני לפלוני'? לא קשיא, הא בזיווג ראשון, הא בזיווג שני".

על פי דברי הזוהר הקדוש האלו, אין כוונת הגמרא באומרה "הא בזיווג ראשון הא בזיווג שני" לנישואין ראשונים ולנישואין שניים, אלא זיווג ראשון ביאורו להינשא לחצי הנשמה המקורי, ואילו זיווג שני זהו חצי הנשמה החלופית שניתנה לו, ואינה זו המקורית משורש נשמתו.

ומכאן שרווק או רווקה אשר זיווגם מתעכב הרבה, יסיקו מתוך גילוי נפלא זה

של הזוהר הקדוש בדרכי ההנהגה העליונה, כי עליהם לפשפש במעשיהם ולתקנם. משום שיתכן שהעיכוב נובע מהמתנה לתיקון מעשיו, עד שיהיה ראוי להינשא לחציו המקורי - והכל לטובה. (וכמבואר בהרחבה להלן בפרק "גורמי עיכוב במציאת זיווג").

נמצא שהתכלית הגבוהה הראשונה בנישואין היא: להיות אדם שלם - בעל נשמה שלימה.

◆ להיות מושלם

ובמקביל, עם הכניסה לחיי הנישואין, האדם מעפיל לא רק להיות שלם בנשמתו, אלא גם בידו מעתה נמצאים הכלים הטובים ביותר להיות מושלם באישיותו. וזאת באמצעות רכישת דפוסי התנהגות ושיחה נכונים, הבונים ומעצבים אותו להיות אדם מתוקן במידות ובמעשים טובים.

וכיצד יידע אם מידותיו כבר מתוקנות?

באמצעות מידת היותו איש שלום, המוחל על עלבונו ומוותר משלו ועל רצונותיו למען השלום. שהרי שלום אינו שייך אלא רק בין כוחות מנוגדים.

מעלה נפלאה זו בשלימותה אינה ניתנת להשגה טרם היות האדם נשוי. משום שלוויתור למען הזולת יכולת סיבות רבות שאינן בהכרח באות ממקור טהור, ואין בהן בכדי לבנות את אישיותו של האדם. שהרי אפשר שמראה לחברו שמחל וסלח לו, ואינו כועס עליו, אך באמת הוא מוותר רק משום שאינו רוצה להיראות כשחצן בעל גאווה שאינו מוכן לסלוח, או כדי שיעריכו אותו על ויתורו. אולם המוחל על עלבונו כלפי אשתו, ומוותר לה למען השלום, הרי אדם זה נבנה באמת. שכן לאחר הנישואין האדם בדרך כלל אינו חושש לגלות כלפי אשתו את עצמו האמיתי.

וגם מבחינה זו, האדם ההולך ונעשה יותר ויותר מושלם, נעשה דומה יותר ויותר לקדוש ברוך הוא המושלם בכל. וכמו שכתב הרמח"ל בהקדמתו למסילת ישרים על הכתוב (דברים י, יב-ג): "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מֵעַמָּךְ, כִּי אִם לִירָאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, לְלַקֵּת בְּכָל דַּרְכָּיו וּלְאַהֲבָהוּ אֹתוֹ וּלְעַבְדוֹ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ. לְשֹׁמֵר אֶת מִצְוֹת ה' וְאֶת חֻקֵּי יוֹ: "כאן כלל כל חלקי שלמות העבודה הנרצית לשמו יתברך, והם: היראה, ההליכה בדרכיו, האהבה, שלמות

הלב, ושמירת כל המצות וכו'. **ההליכה בדרכיו - כולל כל ענין יושר המדות ותקונם.** והוא מה שביארו זכרונם לברכה: מה הוא רחום אף אתה רחום וכו' (שבת קלג ע"ב). וכלל כל זה, שינהג האדם כל מידותיו וכל מיני פעולותיו על פי היושר והמוסר".

וזהו עומק ביאור מאמר חז"ל בתלמוד (יבמות סב ע"ב): "כל אדם שאין לו אשה - שרוי בלא שמחה, בלא ברכה, בלא טובה. במערבא [בארץ ישראל] אמרי: [שרוי] בלא תורה, בלא חומה. רבא בר עולא אמר: **בלא שלום**".

רבא בר עולא הוסיף את השלום, לא משום שכל עוד אין האדם נשוי הוא מוגדר כאיש מלחמה. אלא משום שאדם החי באי בודד, אינו חי בשלום, אלא בבדידות. המונח 'שלום' נכון רק כאשר יש עם מי להיאבק, ובכל זאת שני הצדדים חיים בשלום. 'שלום' מלשון דבר שלם הנוצר מחיבור שני חלקים.

ויתור למען כל אדם בעולם, יכול להיות רווי באינטרסים, ואינו הופך את המוותר לאיש של שלום בהגדרתו הגבוהה. אולם איש המוותר לרעייתו בחיי היום יום, ואשה המוותרת לבעלה בחיי היום יום, מוגדרים אנשי שלום, אנשי שלימות. לפי שאילולי היותם אנשי שלום באמת, לא היו עומדים בניסיונות המזדמנים לפתחיהם בכל יום, על אף האינטרס האישי של כל צד. ההתמודדות והעמידה בניסיונות יום יום, מרוממים אותם למדרגה נעלית זאת, להיות מוגדרים איש שלום ואשת שלום.

נמצא שעל ידי הנישואין מתרומם האדם להיות יותר ויותר דומה לאלוקים המושלם בכל.

◆ להיות נותן

מטרה נוספת בנישואין, להפוך ממקבל לנותן, ובכך לתקן את עצמו ולהגיע לשלימות האנושית. תכלית מטרה זו, אף היא להיות דומה לאלוקים, אשר הוא נותן לכל, ללא שום רצון לקבל מאומה מהאדם.

לענין זה, הנישואין מרוממים את האדם לפסגת שלימות הנתונה בתהליך בניית אישיותו. שהרי בהיותו תינוק וילד רך ובכל שנות חייו הראשונות מאז לידתו, הוא רק קיבל מהוריו ומאחרים מבלי שיטרח לתת מעצמו דבר. כאשר גדל מעט

החל ללמוד כי יש לתת ולהעניק לאחרים. אולם הנתינה לזולת עד הנישואין, אינה מושלמת, מאחר ונגיעות אישיות רבות יכולות להתלוות לנתינה. כמו הרצון למצוא חן בעיני אחרים, לקבל בעתיד בתמורה לנתינה העכשווית, שיקולי כבוד וקבלת הערכה, ועוד.

אולם כאשר האדם נשוי, ההרגל עם רעייתו בחייהם המשותפים גורם להשיל מעליו את מסיכת החשבונות הצדדיים הללו, והוא מגיע לנקודת אמת שבה הוא מתייחס אליה ולהתנהל עמה על פי מי שהוא באמת. ואם הוא מחנך את עצמו לספק את צרכי רעייתו הנפשיים והחומריים, וכל רצונו כלפיה הוא רק להעניק לה שפע טוב בהיותו חפץ תמיד באושרה ובטובתה, מבלי להיכנס לתנאים וחשבונות של "מה אני מקבל בתמורה", אלא כל רצונו רק לתת ולתת. הרי אדם זה מעפיל בתיקון אישיותו להיות מעניק ונותן בדומה לבוראו, ולא מקבל ונוטל.

נמצא שעל ידי הנישואין הופך האדם ממציאות של מקבל, וכפי שהיה מאז לידתו ועד שיצא מבית הוריו, וכעת נעשה נותן ומעניק לרעייתו, ובהמשך גם לילדיו. תהליך זה הכרחי בבנייתו הרוחנית של האדם בדרך אל השלמות האנושית. (וראה על כך עוד בפרק "אהבה מהי?").

בני זוג הניגשים לנישואין ממבט מרומם זה, המצטרף לשאר המטרות הידועות, אך הופך להיות המרכזי שבכולן, יזכו לחיי נישואין מאושרים. שהרי כל הגורמים לוויכוחים ולמריבות בין בני זוג, אינם עבור בני זוג יקרים אלה, אלא רק כלים הדומים למכשירי כושר שנועדו לבנות ולעצב את מדרגתם הרוחנית ולהעלותם למקום גבוה יותר אליו הם שואפים להגיע בחיי הנישואין: **להיות שלמים ומתוקנים ורק נותנים.** ומה להם לריב על כך?

אשרי הזוכר את זאת תמיד בכל עת, לפני ולאחר הנישואין.

פרק שני עם מי מתחתנים?

שיטת ההיכרות הנכונה | היכרות שכלית מול היכרות יצרית |
אהבה אמיתית - מהי? | אהבה קיימת מול אהבה מתפוגגת

טעות גדולה טועים המכירים בפגישה מקרית, ומבטם יוצר את הקשר הראשוני ביניהם. הם אמנם טוענים כי חשים רגשות אהבה בלבם, אך אינם מודעים למלכודת הטמונה בכך.

כאשר כל צד מצהיר ואומר: "הריני אוהב/ת", אינו משקר. הוא אכן חש רגשות אהבה. אך השאלה היא את מי הוא אוהב באותה שעה, את עצמו או את זולתו.

הורים האוהבים את ילדיהם, חשים רגשות אהבה הגורמים להם לעשות הכל כדי לשמח את ילדיהם. זוהי אהבה טהורה.

אהבה בין בני זוג שבאה בעקבות מבט, ללא בירור מעמיק קודם לכן אודות אישיותו של אדם זה, עלולה מאד להיות אהבה עצמית, שמטרתה להשתמש בשני לסיפוק צרכיו האישיים, מבלי לאהוב באמת את האדם הזה. לפיכך, לאהבה זו אין קיום, והיא מתפוגגת ומתפוררת מיד כאשר חש ה"אוהב" כי איננו מפיק תועלת מאדם זה. וכדברי חז"ל (אבות ה, טז): "בטל דבר בטלה אהבה".

אהבת אמת מושגת אך ורק לאחר היכרות אמיתית עם אישיותו של האדם,

והלב מתמלא בהערכה ואהבה שכל עניינה הוא התשוקה להעניק ולשמח אדם זה. אלא שקשה מאד להגיע לאהבה טהורה כזו, כאשר הרגש הראשוני העמוק נוצר כתוצאה מהתרשמות חיצונית בלבד. שהרי הלב כבר נגוע מהמראה החיצוני המרשים שחרץ בלב רגשות אהבה עצמית. שהרי התחושה האומרת: "עם האדם הזה יהיה לי טוב", משמעותה אחת: יש לי כעת במי להשתמש לתועלת.

לעומת זאת, כאשר מתקיימים בירורים מעמיקים אצל מכרי או קרובי המוצע/ת טרם המפגש הראשוני, בירור אשר מתבצע מטבע הדברים ללא תאוות יצריות אלא מתוך בדיקה עניינית של האופי, התכונות והמידות הטובות, (וכמובן שגם המראה החיצוני נלקח בחשבון בעת הבירורים, אולם הוא רק חלק מתוך מערכת השיקולים, כאשר הדבר תלוי כמובן ברמת ציפיות המשוך) וכפי שיפורט בפרק הבא. ורק אז מתקיים מפגש היכרות ומשוחחים ללא שום מגע ואפילו לא לחיצת יד, הרי הרושם החיובי החיצוני נבנה על יסודות איתנים של הערכה אמיתית, ורק מעצימים את הקשר הבריא והטוב.

יש לזכור שמלבד האיסור ההלכתי החמור שיש במגע כלשהו בין בני הזוג טרם הנישואין, יש למגע - קל ככל שיהיה, כח פסיכולוגי הגורם לקרבה דמיונית עצומה ללא שום אחיזה במציאות. לעומת זאת, שיחה עניינית באוירה נעימה, כאשר כל צד בוחן במהלכה את סגנון דיבורו, אורחות חייו, רמת היראת שמים שלו, אופיו ומראהו החיצוני של הזולת, מתעניין בכל פרט החשוב לו ובוחן אם אמנם קיימת התאמה, ואם אדם זה מועמד לקשר רציני על כל המשתמע מכך (עולמו הרוחני והשקפתו, מידותיו והנהגותיו, נעימות בשיחה, מועמד לקשר רגשי, התאמה להיות אב/אם לילדים, וכו'), היכרות זו המושתתת על התבוננות שכלית שקולה ולא על התעוררות יצרית פזיזה, היא הערובה הטובה ביותר לחיי משפחה איכותיים וברי קיימא.

בנוסף, אי שמירת נגיעה גורמת ללב מיובל ומצולק מקשרים שהתפרקו, מרגשות אכזבה, ומכאבי פרידות, בעוד שמירת נגיעה מביאה את בני הזוג לנישואין כשלבם טהור ורענן, וממילא מתחברים הלבבות ונדבקים יחדיו לתועלת אמיתית ורבת שנים לאורך כל ימי חייהם. זאת מלבד העובדה הכאובה והמזיקה, שאי שמירת נגיעה גורם מטבע הדברים לנישואין בגיל מאוחר על כל המשתמע, ומחייב ברוב המקרים להתפשר על נישואין עם מי שהלב אינו שלם עמו.

פרק שלישי התאמה בזוגיות

מה צריך לבדוק? | האם אנחנו מתאימים? | מתאים מול זהה |
בשר וחלב או יין ומים

ראשית, אדם שמחליט להינשא רק על פי בדיקת התאמת שמות, לוקח על עצמו אחריות גדולה. גדולי התורה מורים להתרחק מאד מהחלטות בעניין נכבד וגורלי זה על סמך שמות. ההחלטה להינשא או להיפרד צריכה להתבסס על נתונים מעשיים המלמדים אם אמנם אנו עתידים להיכנס לחיים משותפים של אושר ובנייה רוחנית משותפת, או לחיי סבל ומרורים.

כדי להחליט על נישואין, יש לברר ארבעה נתונים מרכזיים בבן או בבת הזוג. שניים מהם בעיקר לפני הפגישה הראשונה, ושניים מהם במהלך הפגישות.

ואלו הם:

א. **מידות טובות.** כלומר שהמוצעת/ת טוב לב, סבלן, שומר על כבוד הזולת, אינו מתלהט בקלות, וגם כשכועס כעסו קטן ומתפייס במהירות. אינו גאוותן ולא רודף כבוד. ושאר מידות טובות.

את אלה, יש להדגיש, יש לבדוק עוד לפני הפגישה הראשונה באמצעות בירור מעמיק אודות דפוסי התנהגותו עם סביבתו, כגון עם הוריו, עם אחיו

ואחיותיו, ושאר אנשי העולם, ולא על פי התנהגותו במהלך הפגישות. שהרי בפגישות עצמן, מי יציג את חסרונותיו ויחשוף את אישיותו האמתית?

ב. יראת שמים. דרגות שונות יש ביראת שמים. אך הבסיס ההכרחי שאין להתפשר על פחות ממנו הוא: קביעות עיתים לתורה מידי יום ושמירת העיניים - אצל האיש, וידיעת ההלכות הנוגעות לבית ולמשפחה, דברי מוסר והנהגה, וכן הקפדה על צניעות בבגדים ובהתנהגות - אצל האשה. ובכלל ענין זה הוא לוודא כי השאיפות הרוחניות לצורת התנהלות הבית וחינוך הילדים, תהיינה תואמות. ובין באיש ובין באשה - יש לבדוק ולבחון היטב אם קיימת זהירות שלא להוציא מהפה דיבור אסור ושלא להכניס אל הפה דבר שרמת כשרותו אינה ברורה.

ללא יראת שמים ברמה בסיסית זו, מצויות נפילות נוראיות - בפרט בעת משבר בבית. וגם ההשפעה על חינוך הילדים משמעותיות ביותר.

ג. נעימות בשיחה. כלומר שכאשר משוחחים חשים בנח. השיחה אינה רדודה עד כדי הרצון לסיימה במהירות, וגם לא גבוהה ברמה שלא מובן כלל מה רצון אדם זה שלפני להביע. אלא קיימת נעימות והבנה הדדית בשיחה.

ד. מראה חיצוני נח. אין צורך ביופי קיצוני, ולעיתים הדבר עלול גם להזיק. אך המראה צריך להיות ברמה שבני הזוג ירגישו נעימות ונוחות איש במראה אשתו ולהיפך. שהרי לתחושת דחייה חלילה, תהיינה השלכות רבות. וכבר אמרו רבותינו ז"ל בתלמוד (קידושין מא ע"א): "אסור לאדם יקדש את האשה עד שיראנה, שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו, ורחמנא אמר (ויקרא יט, יח): "וְאֵהָבֶתָּ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ".

יצוין כי המראה החיצוני אמור להיות נעים ונח לבן/לבת הזוג בלבד, ואין להתחשב בדעת האחרים בזה. שהרי לעיתים קיימת באדם מעלה מיוחדת החשובה ביותר לבן/לבת הזוג, עד שהיא מחפה ואפילו משנה לחלוטין את מראהו החיצוני שאינו נאה לאחרים. ומה גם שמראה חיצוני הוא עניין של טעם אישי ולכל אדם טעם אחר. לפיכך אין להתחשב בחוות דעת שלילית של אחרים במה שנוגע למראה חיצוני (וזאת בניגוד גמור לתכונות אופי, בהם בדרך כלל יש להתחשב בחוות דעת ובאזהרת האחרים - ובפרט באזהרות האם. לאמהות ישנה טביעות עין מיוחדת שבדרך כלל מתבררת כנכונה בתחום

זה). ועוד נקודה: אצל רוב בני האדם, גם מראה חיצוני מרשים ביותר, מאבד בדרך כלל את זוהרו לאחר החתונה. וההתפעלות מהיופי מפנה את מקומה להתנהלות האופי, שהוא בעצם העיקר בחיי הנישואין. ובעיה נוספת: מראה חיצוני מרשים ביותר עלול להזמין נסיונות מיותרים מבית ומחוץ.

◆ האם אנחנו מתאימים?

שאלה מצויה: אנו מזהים הבדלים בינינו, כיצד נדע אם אנחנו מתאימים?

כדי להשיב על שאלה זו, יש להבין מהי התאמה בזוגיות.

טעות היא לחשוב שהתאמה בין בני זוג, ביאורה שעליהם להיות זהים לחלוטין באופי וברצונות, כשם שתאומים זהים במראה. ישנו הבדל משמעותי בין להיות 'זהים' לבין להיות 'מתאימים'.

להיות מתאימים, ביאורו, שבני הזוג יוצרים השלמה הדדית, דווקא באמצעות ההבדלים שביניהם, כשני חלקי פאזל. איש ואשה צריכים להיות מתאימים ולא להיות זהים. וזהו סוד הכתוב "אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ" (בראשית ב, יח). היא 'עזר' דווקא בגלל שהיא 'כנגדו', שונה ממנו ולכן משלימה אותו.

אולם כאשר הפערים קיצוניים, עדיף להיפרד לפני החתונה, מלהיכנס לחיים רווי מתח. ונבאר את הדברים.

◆ בשר וחלב או יין ומים

על פי תורת הסוד, שורשו הרוחני של החלב הלבן, הוא מידת החסד, ואילו שורשו הרוחני של הבשר האדום הוא גבורה. ולכן מלבד איסור אכילתם אסור אפילו לבשלם יחדיו. חיבור חומרי זה יוצר כמין קצר חשמלי בממד הרוחני של הבריאה ומזיק.

ולעומת זאת, בעת הקידוש טוב למזוג כמה טיפות מים ביין, כדי למתק את הגבורות (יין) בחסדים (מים). באלה, לא רק שאין נזק בחיבור שניהם, אלא אדרבה,

נוצר איזון בריא ומועיל כתוצאה מערבובם יחד.

ובמה שונים היין והמים מהבשר וחלב?

משום שהיין בא מעולם הצומח והמים באים מעולם הדומם, ולפיכך ממזגים ומשלימים הם זה את זה דווקא משום היותם הופכיים. אולם הבשר והחלב הבאים מעולם החי, הם בבחינת גבורה קיצונית מול חסד קיצוני, בזה חיבור בין שני כחות מנוגדים לחלוטין, מזיק ויוצר מעין "פיצוץ" הרסני. תחילה בממד הרוחני, ואחר כך התוצאות באות לידי ביטוי גם בממד הגשמי.

כך גם באיש ואשה. כאשר הם מזהים הבדלי אופי ביניהם, עליהם לשאול את עצמם: האם הניגוד בינינו הוא בבחינת בשר וחלב, כלומר מנוגד לחלוטין בקיצוניות? הרי במקרה כזה הבדלי הדעות יגרמו למתחים ולמריבות דרך קבע ועדיף להיפרד כבר עתה. או שמא הניגוד בינינו הוא בבחינת בשר וחלב המאזנים ומשלימים זה את זה, ואם כן אדרבה, זהו הטוב ביותר עבורנו להתחתן עם מי שקצת שונה.

פרק רביעי

גורמי עיכוב במציאת זיווג*

שפת גוף המשדרת: עצבות / חוסר מנוחה / שתלטנות | נרגנות
| חיפוש בקומה הלא נכונה | חוסר עדינות ורוך | אי שמירת
נגיעה | משקעים וצלקות בלב | בררנות מופרזת | פער רוחני
גדול | חוסר תפילה מעומק הלב | חיזוק לבבות כאובים מתוך
צפייה לזיווגם | קריעת ים סוף

בדורנו, מספר הממתינים במשך שנים רבות וארוכות לזיווגם, גדול מאד ביחס למספרם של אלו בדורות הקודמים. יותר ויותר רווקים ורווקות מבוגרים חשים מעוכבים ואינם מבינים מדוע זיווגם קשה כל כך. וככל שחולף הזמן, מתעוררות ומתחזקות ומכרסמות בהם השאלות: האם הדבר תלוי בי או שמא בגזרת שמים? האם יתכן שהחמצתי את זיווגי עקב טעות? ובכל מקרה, מה עלי לעשות; האם להיאחז בסגולות? בשינוי השם? או אולי רק להמתין ולקוות לטוב?

על פי המבואר בתורת ישראל, היכולת נתונה ביד האדם לזרז את זיווגו. אולם לא בדרך של התמקדות בסגולות מהסוג המצוי היום - אשר ברובם הינם ללא כל מקור בדברי חז"ל, אלא בדרכים נכונות שבידן לשנות את המצב לטובה, הן באופני השתדלות טבעיים והן במסלולים הרוחניים.

---

* מתוך ספרנו "מפתחות לחיים", בתוספת נופך.

ובאשר לסיבת העיכוב, ברוב המקרים (אך לא תמיד, כמבואר להלן) העיכוב נגרם על ידי האדם עצמו, לאחר שמחוסר ידיעה בחר בדרכים שאינן טובות לו ואינן נכונות עבורו. וכאשר יפעל לתקן את הנדרש, תיפתח הדרך בפניו. יצויין שבמקרים בהם האדם אינו מודע לעיכוב שגורם הוא עצמו לעצמו, עלול הוא להתלונן על האלוקים ש"מעכב" לו את זיווגו. על כגון זה אמר החכם באדם (משלי יט, ג): "אָוֹלֶת אָדָם תִּסְלַף דְרָכּוֹ וְעַל ה' יִזְעַף לְבוֹ".

בשורות שלפנינו נציין את גורמי העיכוב העיקריים, נסביר את סיבותיהם ונעמוד על פתרונותיהם, הן הרוחניים והן הטבעיים.

גורם אפשרי א':

שפת גוף המשדרת: עצבות / חוסר מנוחה / שתלטנות.

כידוע, כאשר קיימת סתירה בין המילים הנאמרות בעת שיחה לבין המסר שבתנועות גופו של המדבר, המסר הנקלט אצל כל אדם נבון, הוא שפת הגוף של המדבר ולא דיבורי פיו. למשל, אדם הנכנס בהפתעה למשרדו של חברו ושומע מחברו את המילים: "אני שמח לראותך, שב בבקשה", הוא ירגיש בנח. אולם אם בעת אמירת מילים יפות אלו, אצבעותיו של המארח תהיינה מתופפות בעצבנות על השולחן, המבקר הנבון יבין כי אינו רצוי כעת, על אף המסר השונה לחלוטין שבמילים הנאמרות. שכן הגוף משדר את האמת הפנימית בעוד מילים נאמרות לעיתים מתוך אילוץ של אי נעימות.

וכך גם בפגישת היכרות לשם נישואין. אם אדם נינוח ושמח בדרך כלל, משדר חוסר מנוחה או אפילו עצבות בעת הפגישה - מתוך מבוכה שחש באותה שעה, עלול הוא להטעות בכך את זולתו המתרשם לשלילה. לכן, על אף המבוכה הנלווית לעיתים לפגישה, יש לפקח על שפת הגוף שתהיה נכונה. ואם הוא באמת אדם עצוב בחיי היום יום, או חסר מנוחה, או כעסן, או טיפוס שתלטן, עליו לראות בעיכוב השידוך הזדמנות נאותה וכוח מדרבן הממריץ להזדרז ולהשקיע בתיקון מידותיו כמורחב בספרי המוסר, בשיעורי תורה ובפרקים המוקדשים לכך בספר "מפתחות לחיים" פרק "עיצוב האישיות ותיקון המידות".

גורם אפשרי ב':

נרגנות (ריבוי תלונות על כל הסביבה)

האדם המצוי, אוהב לחיות בחברת אנשים שלווים ואופטימיים הרואים את החיים באור נעים ומשרים סביבם אורה שלווה ושמחה. לכן, הרגיל להתלונן בתדירות גבוהה על כל קושי אישי ולרטון על כל מחדל של אחרים, יוצר אורה עכורה סביבו ומרחיק ממנו חברים. ובודאי שיתקשה מאד במציאת שידוך האמור לחיות איתו בבית אחד שנים רבות. על אדם כזה לעבוד על קניית מידת הביטחון ומידת השמחה בנפשו (נושאים אלה נידונו בהרחבה בספר "מפתחות לחיים").

גורם אפשרי ג':

חיפוש בקומה הלא נכונה

אדם השואף בפנימיותו לחיים רוחניים גבוהים, אך הוא חי בסביבה חומרנית ובפרט אם גם חיצוניתו משדרת רדידות רוחנית, מתקשה מאד במציאת זיווג. והסיבה פשוטה: הוא [או היא] מסתכל סביבו ואומר לעצמו: "כולן כה רדודות מבחינה רוחנית. עדיף לי להישאר רווק מלהתחתן עם אחת כזו". והוא צודק. הוא לעולם לא יוכל לחיות באושר עם מי שאינה בדרגתו הרוחנית. אולם אינו מרגיש כי הוא נמצא במלכוד עצמי. הוא מחפש את בת זוגו במקום שמטבע הדברים כמעט ואין סיכוי שהיא תימצא בו. אולם מאידך, בנות הנמצאות במקום גבוה יותר מבחינה רוחנית, אינן מוכנות, ובצדק, להתחתן עם מי שנמצא במקום הפחות מהן. ומאחר ולפי המציאות הקיימת היום רוב הצעירים והצעירות נמצאים או בקומה הרוחנית הרדודה או בקומה הרוחנית הגבוהה, בעוד שבקומת האמצע אין מבחר איכותי גדול, מי שבקומת האמצע נשאר שנים רבות מבלי להינשא.

הפתרון: לעלות קומה. יממש את שאיפתו הרוחנית הפנימית באמצעות ביצוע מעשי של כל הנכון לעשות על פי תורת הבורא. ובכך, מלבד התועלת העניינית שיש בהליכה בדרך האמת, ימצא את עצמו עומד בקומה גבוהה שבו נמצא מבחר גדול של מועמדות לנישואין הראויות לו והוא ראוי להן. שם יוכל במהרה למצוא את האחת המיועדת לו והמתאימה לו ביותר לחיי נישואין טובים ומאושרים.

גורם אפשרי ד':**חוסר עדינות ורוך**

בעיה זו מצויה בעיקר בגברים וכן בנשים בגילאים שמעל שלשים. גיל בו הגמישות והרעננות הצעירה הולכת ונמוגה בדרך כלל ואישיות האדם די מעוצבת. והיא מצויה גם בקרב צעירות נבונות במיוחד, בעלות אופי ניהולי הנתפס כשתלטני.

גם גבר המשדר תקיפות יתירה ושתלטנות, עלול כמוכן למצוא את עצמו נדחה מכל מי שמחפשת בעל עדין ומתחשב. אולם בעוד שכאשר מדובר בגבר, בנות רבות עלולות לפרש בטעות את אופיו הבעייתי כאופייני לגברים ולהינשא לו, באשה המצב קשה יותר. משום שבדרך כלל גבר מצפה מרעייתו שתהיה בעלת אופי עדין, רך ונשי, בהשוואה אליו, וחושש לשאת אשה שדפוסית התנהגותה אינם די עדינים לטעמו.

הפתרון: ללמוד היטב את הבדלי האופי שבין גברים לנשים ולעמוד על הצרכים הנפשיים האמיתיים של הצד השני, כמבואר בפרקים הקודמים, מתוך נכונות מליאה ליישם. ואם יודע הוא בעצמו כי אכן הוא טיפוס שקשה לו לקבל מהאחרים ונוטה לשתלטנות, יש לעבוד על כבוד הזולת ועל מידת הענוה כהגדרתה הנכונה. על עבודה פנימית זו להיעשות ביסודיות ובנחישות, עד הפנמת הדברים ויישומם והתפוגגות חששות הצד השני.

גורם אפשרי ה':**אי שמירת נגיעה**

כידוע, על פי תורת ישראל, על כל יהודי לשמור על קדושתו ולא לנגוע בן בבת ובת בבן, טרם נישאו כהלכה. לא רבים מודעים לרווח הגדול הנוסף, הנלווה לשאר המעלות שבהנהגה נפלאה זו. בני זוג השומרים על עצמם כהלכה ונוהרים שלא לנגוע זה בזו טרם הנישואין, בוחנים בפגישותיהם את התאמת אישיותם זה לזה ללא מגע משחד. וכך, מבלי לאבד זמן יקר, הם מגיעים למסקנה חיובית או שלילית לאחר פגישות בהן מתנהלת ביניהם שיחה זורמת ונעימה, כנה ועניינית. אם שניהם חשים כי עתידים הם לחיות יחדיו באושר, אינם ממתנינים זמן רב אלא קובעים תאריך לחתונה. ואם אינם חשים בהתאמה, פונה כל צד לדרכו לחיפוש

אחר המתאים. כך אינם מבזבזים זמן יקר ומגיעים במהרה לחתונה.

אולם הבוחרים לאמץ לעצמם את תרבות הגויים בעניין נכבד זה, לא רק שפוגעים ופוגמים במעמד הרם כמי ששייכים ל"מְמַלְכֶת פְּהַיִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שמות יט, ו) - לעם הנוהג בהנהגות אצילות ומלכותיות של חיי קדושה, הם גם מזיקים לעצמם. השנים חולפות והם עדיין רק מתכננים להינשא. אך הנה אחד הצדדים טוען לאחר שלש או ארבע שנים יקרות [שבמהלכם השוחד שבמגע גורם במקרים רבים שלא יכירו באמת זה את פנימיותו של זה]: "לא נראה לי שאנו מתאימים" ... עתה צריך להתחיל הכל מחדש. ושוב חולפות השנים. עד הגיל שבו מאבדים את הרעננות והגמישות הצעירה והקושי למצוא אדם מתאים נעשה סבוך שבעתיים.

הפיתרון: יקבל על עצמו לשמור נגיעה כהלכה. יש בזה גם סייעתא דשמיא גדולה ממעל וגם זירוז טבעי לנישואין.

גורם אפשרי ו':

משקעים וצלקות בלב

בדור כאוב זה, בו רוב צעירי ישראל מתחנכים על פי תרבות הגויים, רבים מגיעים לגיל הנישואין עם משקעי זיכרונות במחשבה וצלקות רגשיות בלב, כתוצאה מכמה קשרים קודמים שהתפרקו.

יש לזכור שהבורא ברא לב טהור לאיש ולב טהור לאשה, מתוך מטרה שיוס יבוא והלבבות יתקשרו בעת הנישואין וידבקו זה בזה לעד, לאורך חיים מאושרים ורעננים יחדיו. אולם, אדם אשר בצעירותו נקשר רגשית ונפרד שוב ושוב, יצר בלבו - מבלי שירגיש בכך - יבלות וצלקות, המקשות עליו לחוש קשר בריא וטבעי כראוי וכנדרש לנישואין. ובפרט אם לקשר הרגשי היה גם ביטוי מעשי. ואם בנוסף לכך היו הפרידות קשות וכואבות ופוגעות - כמצוי בדרך כלל, הרי אז עלול הוא לאבד את האמון בכל מערכת הזוגיות. ולעיתים, אפילו קשר עמוק אחד בלבד, שהתפרק בתקופת הרווקות, הופך את האדם לנכה רגשית, או לכל הפחות לדומה לגרוש שחוה גירושין כואבים.

הפתרון: אמנם לא בקלות ניתן לרפא לב פצוע, וקשה עוד יותר ללטש ולחדש לחלוטין לב מיובל ומצולק. אולם אפשר לתקן הרבה. בכוחם של שיעורי תורה

מידי יום ושינוי אורחות החיים, צעד אחר צעד, עד ההליכה המעשית בדרך התורה, לטהר את הלב ולחדש אותו, ברמה כזו שכל העבר הקשה ייזכר כחלומות ישנים וכמשקעים מגלגולים קודמים. שהרי הוא כעת כנולד מחדש.

ובהזדמנות זו יש לעורר ולהתריע כנגד החינוך המתירני בישראל בדור זה, הפוגע קשות במצב הרוחני הכללי של עם ישראל ובפרט בצעירי ישראל הניזוקים לא רק בחיי הנצח, אלא גם בעולם הזה. הן טרום נישואיהם - כמבואר, והן לאחר נישואיהם כאשר עוברים הם משברים קשים מנשוא, מבלי לחוש שחלק גדול מהם נוצר כתוצאה מזיכרונות שאינם בריאים וממשקעים מזיקים.

גורם אפשרי ז':

ברנות מופרזת

ישנם המדמים בנפשם ששייגו את כלילת המעלות השלמה בכל שלימות. הם מציירים בדמיונם תבנית מוגדרת של מי שאמורה להיות לצידם לאורך כל החיים וכל זמן שאינם מוצאים את מבוקשם אינם מתחננים. ואין הם יודעים כי בכל בחירה לנישואין אין מנוס מלהתפשר על משהו. אמנם יש תחומים שאסור להתפשר עליהם, אך יש כאלה שבהחלט ניתן וצריך להתפשר ולעיתים אף לוותר עליהם לחלוטין. כאמור לעיל בפרק "התאמה בזוגיות", התחומים עליהם אסור להתפשר הינם ארבעה: א. מידות טובות. ב. יראת שמים. ג. נעימות בשיחה. ד. מראה חיצוני נח.

גורם אפשרי ח':

פער רוחני גדול

ספר הזוהר הקדוש, העוסק בגילוי סודות התורה והבריאה, חושף את סוד משמעות הקשר שבין האיש לאשה ומגלה את סיבת העיכוב המרכזית במציאת הזיווג. וכשידועה הסיבה, סלולה הדרך לסלק את הגורם לעיכוב ולמצוא את הזיווג הראוי. הנה תקציר דברי ספר הזוהר (פרשת לך לך, דף צא ע"ב, מתורגם):

"בשעה שמוציא הקדוש ברוך הוא נשמות לעולם, כל אותן רוחות ונשמות כולן

כלולות מזכר ונקבה שמחוברות יחדיו. ובשעה שנמסרות הנשמות בידי השליח הממונה על ההריון, נפרדים שני חלקי הנשמה, הזכר והנקבה. ואפשר שיקדים חלק זה לרדת לעולם לפני חלקו השני. וכשמגיע זמן זיווגם, הקדוש ברוך הוא היודע איזה זכר ונקבה שייכים במקורם זה לזה, מחבר אותם כבתחילה ונישאים ומכריז עליהם. וכאשר מתחברים, נעשים גוף אחד ונשמה אחת, ימין ושמאל כראוי [ומכאן חשיבות קדושת הנישואין בחופה וקידושין כדת משה וישראל. לפי שהנישואין הינם חיבור מחדש בשורשי הנשמות. רק לאחר הקידושין בפני עדים וחופה וברכותיה כהלכה, נעשה החיבור הרוחני-נשמתי כראוי, אשר הקשר האישי הבא אחריו הינו ביטוי מעשי לחיבור הרוחני]. ואם תאמר הלא למדנו שאין מזווגים לאדם אלא לפי מעשיו והנהגותיו ולא לפי קביעה מראש? כך הוא בודאי. שאם זוכה ומעשיו כשרים, זוכה לאותו חצי שלו להתחבר עמו כפי שהיה". עד כאן תקציר דברי הזוהר.

בדברים אלה מגלה הזוהר כי באמצעות יכולת הבחירה שניתנה ביד האדם, עלול החצי האחד להפסיד את החצי האחר, הטבעי והמקורי שלו. שכן אם חצי אחד בחר לעלות ולהתרומם מבחינה רוחנית; לומד תורה, מתקן את מידותיו ומקיים מצוות, בעוד החצי האחר בחר לרדת מטה ולהתקלקל מבחינה רוחנית, אין שום אפשרות לחבר אותם יחדיו. במצב זה, פועלת כמוכח בתחילה הנהגת 'ארך אפים' [שעניינה: המתנה לאורך זמן קצוב, כדי לתת לאדם מרווח זמן לתקן את מחדליו, בטרם יפסיד או ייענש]. והיה, אם הצד שירד מטה מתקן את עצמו ומתעלה, זוכים שני החצאים המקוריים לשוב זה לזה ומתאחדים. אולם אם חולף הזמן הקצוב והחצי הירוד נשאר למטה, זוכה החצי הגבוה ברוחניותו בחצי גבוה אחר - על אף שאינו חציו המקורי [דבר שעדיף לו עשרת מונים מלקבל את חציו הירוד]. ואילו החצי הירוד ברוחניותו מקבל חצי אחר, רדוד וירוד כמותו. או אז נזקו כפול. הוא נושא את מי שאינו שייך לשורשו וגם ירוד מצד עצמו.

הסבר זה שופך אור על העובדה שלעיתים בחור/ה נפלא, ירא שמים ובעל מידות טובות מתעכב בזיווגו. וכולם תמהים: הכיצד יתכן שאדם כה מיוחד אינו 'נחטף' במהירות? אולם יתכן מאד שמדובר באדם שחציו השני ירוד והוא המעכב אותו עד זמן מסויים שנקבע מראש, או עד שיבחר גם הוא להתרומם. אמנם חשוב לדעת שדרגתו הרוחנית הגבוהה של החצי האחד ותפילותיו על חציו השני, מסייעות לחצי הירוד להתרומם בקלות יתירה - שהרי הם נשמה אחת.

בסיכום: יתכן שסיבת העיכוב היא הפער הרוחני הרב שבין שני חצאי הנשמה המקורית. לפיכך על המעוכב לבדוק את עצמו אולי איננו גבוה מספיק ברמתו

התורנית ולכן מעכב הוא גם את עצמו וגם את חציו השני. ואם אכן זו הסיבה, הפתרון הוא: עליה רוחנית של הצד הירוד ותפילה של הצד הגבוה על המיועד לו, שיקבל סיעתא דשמיא ויתעורר להתחזק בתורה ובמצוות.

גורם אפשרי ט':

חוסר תפילה מעומק הלב

לתפילה מעומק הלב ישנו כח אדיר לשפר ואפילו לשנות את המצב לטובה, בכל תחומי החיים [ראה להלן את דברי הגמרא כי ה'זעקה' נמנית בין ארבעת הדברים שבידם לקרוע את גזר דינו של האדם]. אולם בתלמוד (ברכות ח ע"א) מבואר כי אחד הנושאים עליהם יש להתפלל תמיד, הוא לזכות בזיווג טוב והגון. ולכך כוונת הפסוק (תהלים לב, ו): "עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חֹסֵד אֱלֹהֶיךָ לְעַתְּ מִצָּא". וכדברי רבי חנינא: "לְעַתְּ מִצָּא - זו אשה".

ובפרט שהתפילה מחברת בין האדם לבין בוראו ומשמשת כצינור להוריד שפע רוחני וגשמי לאדם מאת הבורא. ולימדונו חכמי הקבלה שלעיתים כאשר האדם אינו מתפלל כראוי וממילא אינו מחובר כראוי לאלהים, באים עליו קשיים ועיכובים ואפילו ייסורים, רק כדי לגרום לו להתפלל ולהתחבר - לטובתו - למקור השפע העליון.

בהקשר זה מן הראוי לציין את אשר מגלה ספר הזוהר הקדוש (פרשת לך לך, דף צא ע"ב), שחצי אחד של נשמה אשר חזר בגלגול לעולם לבדו מבלי שחציו השני יחזור אף הוא בגלגול, נמצא כעת בעולם ללא זיווג טבעי. אבל באמצעות תפילה מעומק הלב, יוכל אותו אדם להשיג זיווג טוב ויקבל את מי שגבוה בדרגתו הרוחנית, אשר חציו השני ירוד והפסיד אותו [ראה לעיל גורם אפשרי ח'. ועיין עוד ב"מפתחות לחיים" פרק "ניגודים מקצרים מול הרמוניה זוגית" על האפשרות להפסיד את בת הזוג עקב אי שמירה על קדושת הברית, ותיקונו על ידי תשובה, כמבואר בספר הזוהר המובא שם].

ידועה הסתירה בדברי החכם באדם, בין הכרזותיו אודות האשה. מחד אמר: "מִצָּא אִשָּׁה מִצָּא טוֹב" (משלי יח, כב). ומאידך אמר: "וּמוֹצָא אֲנִי מֵרַמְמוֹת אֶת הָאִשָּׁה" (קהלת ז, כו).

אולם שני הבדלי הניסוח עיקריים ישנם בין שני הפסוקים. באחד כתוב 'אני', ובשני כתוב בפשטות: 'מצא'. באחד כתוב 'אשה' ללא ה' הידיעה, ובשני כתוב 'האשה'.

איש הניגש למלאכת חיפוש רעייתו מתוך בטחון בעצמו, כי חכם ונאה הוא ובודאי יידע למצוא את הטובה ביותר עבורו, וללא ספק ימצא את 'האשה' המיוחדת בנשים, ומתוך כך אין הוא חש צורך להתפלל על זיווגו, וניגש לשידוכו בתחושת 'אני', מגלה כי "ומוצא 'אני' מר ממונת את האשה".

אבל הניגש בענוה, ומתפלל לה' יתברך שימציא לו את בת זוגו הטובה לו כדברי רבי חנינא: "לְעֵת מְצָא - זו אשה", אזי זוכה הוא ל"מְצָא אִשָּׁה מְצָא טוֹב". (ביאור נוסף ראה בפרק "דרכי התמודדות עם תלונות מצויות בין בני זוג").

גורם אפשרי י':

בעיה גופנית או נפשית

אדם עם מום בגוף; בעיה בריאותית מרתיעה; בעיה נפשית המעלה חששות אצל רוב בני האדם - גם אם היא סבירה; או אפילו אם הוא רק בעל מראה חיצוני הגורם לדחיה אצל רוב בני האדם, כל אלה עלולים, כידוע, לגרום לרתיעה ולסירוב לנישואין. ואף על פי שבמקרים רבים הדחייה אינה מוצדקת כלל, אי אפשר להתעלם מהמציאות הבלתי נעימה הגם שהיא אינה צודקת. ולפיכך אין להמתין לנס.

הפתרון: במידה ומתברר כי זהו גורם העיכוב לאחר ניסיונות רבים שלא צלחו, יש להתפשר על בת זוג עם בעיה קלה, הזוהה במשקלה פחות או יותר לבעיה הקיימת, אך עם יכולת תפקוד סביר בבית (לעיתים מזומנות, כאשר המגבלה של כל צד שונה לחלוטין מזולתו, הבית מתנהל באופן מעולה - וכפי שניסיונם של רבים מוכיח. מאחר וכל צד משלים את החיסרון שבזולתו). כאמור, במצבים אלה אין טעם להתבצר ולהמתין לבת זוג בריאה ומושלמת בכל ענייניה אלא יש להכיר בקושי הקיים [שבודאי הוא שלעצמו נועד לטובת האדם כפי ידיעת החכמה העליונה] ולהתכפר.

אם לאחר בחינה ובדיקה בעיון מתברר שמבין כל הסיבות שנמנו לעיל, אין

אפילו אחת הנכונה אצל מעוכב הזיווג, יש לחשוש שמדובר בדין קשה מלמעלה [אשר נגזר כגורל שנועד לתיקונו המיוחד של אדם זה, או משום חשבון מגלגול קודם, או חטא חמור בגלגול זה] ולהשתמש בארבעת הדברים שבידם לקרוע את גזר דינו של האדם. כמובא בתלמוד (ראש השנה טז ע"ב): "ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם. אלו הן: **צדקה, צעקה** [תפילה מעומק הלב], **שינוי השם** [לאחר קבלת עצה נכונה מתלמיד חכם אמיתי וירא שמים], **ושינוי מעשה** [לטובה על פי מצוות הבורא בתורתו]".

ובכל מצב, יהיה אשר יהיה, יש לחזק את שמחת החיים התמידית באמצעות התבוננות במקרים הרבים של מעוכבי זיווג אשר היו נראים כחסרי כל סיכוי, עד שלפתע נפתח מזלם וזכו להקים בתים נפלאים בישראל. אלא שבתחילה קשה זיווגו של אדם, וכל עיכוב, לטובה הוא, שהרי "כל דעביד רחמנא - לטב עביד" (ברכות ס ע"ב).

ולחזק לבבות כאובים מתוך ציפייה והמתנה לזיווגם, מן הראוי להתבונן במאמר חז"ל בגמרא (סוטה דף ב ע"א): "וקשין לזווגן כקריעת ים סוף".

וכי יש קושי חלילה לפני המקום ברוך הוא לעשות כרצונו? ועוד, מדוע נמשל הזיווג דווקא לקריעת ים סוף?

וביארנו בזה, שהנה כאשר ישראל עמדו על שפת ים סוף ונפל לבם בקרבם בראותם את צבא מצרים דוהר ומתקרב אליהם עם מרכבותיהם וחייליהם, זעקו לה' שיושיעם. ומה התפללו? הללו אומרים: רבונו של עולם עצור אותם! הללו מתפללים: תן בלבם שישובו למצרים! אלה מבקשים: עזור לנו להימלט דרך המדבר במהירות עם משפחותינו! ואלה מתחננים: אנא הפל עליהם מכה נוספת שתשתק אותם! אבל איש לא העלה בדעתו להימלט דרך הים. והנה לפתע משה מרים את מטהו והים נבקע תוך כדי שהמים נעשים להם חומה מימינם ומשמאלם, והם נכנסים לשביל המופלא, שאיש לא חשב עליו, ונמלטים דרכו.

בעת זעקתם איש לא ידע שדרך הצלתם כבר נקבע, ושהישועה תבוא דווקא מהים וכי היא תהיה כל כך קלה ומהירה, אלא שהיה חסר את דבקוּתם בה, ועל ידי התשובה והתפילה במדרגה גבוהה - נושעו, כדברי חז"ל (מכילתא דרבי ישמעאל, בשלח, פרשה ב) על הפסוק בשיר השירים (ב, יד) "יוֹנְתִי בַּחֲגֵי הַסְּלֵעַ בְּסֶתֶר הַמְּדֻרְגָה, הַרְאִינִי אֶת מְרְאִיךָ הַשְּׂמִיעֵנִי אֶת קוֹלְךָ, כִּי קוֹלְךָ עֲרֵב וּמְרְאִיךָ נְאוּה": "למה היו ישראל

דומים באותה שעה? ליונה שברחה מפני הנץ ונכנסה לנקיק הסלע, והיה נחש נושף בה. אם תכנס לפנים, הרי הנחש. ואם תצא לחוץ, הרי הנץ. כך היו ישראל דומים באותה שעה. הים סוגר ושונא רודף. מיד נתנו עיניהם בתפילה. עליהם מפורש בקבלה "יוֹנְתִי בְּחִגְוֵי הַסֶּלַע בְּסִתְרֵי הַמְּדַרְגָּה וגו' כִּי קוֹלָךְ עָרַב וּמְרֵאִיךָ נֶאֱמָה". 'כִּי קוֹלָךְ עָרַב' - בתפילה, 'וּמְרֵאִיךָ נֶאֱמָה' - בתלמוד תורה. דבר אחר, 'כִּי קוֹלָךְ עָרַב' - בתפילה, 'וּמְרֵאִיךָ נֶאֱמָה' - במעשה הטוב.

כך כאשר ממתין האדם לזיווגו, יידע כי זיווגו כבר נקבע ויגיע אליו מכיוון שהוא כלל לא חושב עליו. הוא יעשה את שלו על ידי תפילה ותחנונים, והקדוש ברוך-הוא ישלחהו אליו מיד בבא העת, מכיוונים שונים. או אז, הכל ירוץ ויסתדר במהירות.

ובזה ביארו באופן נפלא את דברי דוד המלך עליו השלום על מעשיו בעת מצוקה: (תהלים נה, יז-יח) "אֲנִי אֶל אֱלֹהִים אֶקְרָא, וְה' יוֹשִׁיעֵנִי. עָרַב וּבָקַר וְצִהָרִים אֲשִׁיחָה וְאֶהְמָה, וַיִּשְׁמַע קוֹלִי".

פתח בשם 'אלקים' ועבר לשם 'הוי"ה'. לפי שכידוע שם 'אלקים' ביאורו בעל כל הכוחות כולם (ולכן נאמר בלשון רבים, לפי ש'אל' ביאורו 'כח'. ולשון רבים מתייחס לכל הכוחות, לפי שהוא יתברך בעל כל הכוחות). והוא שם השליטה בכל מערכות הטבע. ולכן 'אלהים' בגימטריה 'הטבע'. לפי שהוא שהטביע את חוקי הבריאה, וכל כוחות הטבע נתונים בידו.

ולכן אמר דוד המלך "אֲנִי אֶל אֱלֹהִים אֶקְרָא", אל מי שהוא בעל כל כוחות הטבע שיושיעני באחד מדרכי הטבע הנראים לי סבירים והגיוניים, כישראל בתפילתם על ים סוף. אבל הנני מגלה כי "וְה' יוֹשִׁיעֵנִי!" הוא יתברך מושיעני בדרך מעל הטבע על ידי שם הוי"ה, שם שביאורו "היה הוה ויהיה", שאינו מוגבל במגבלות הזמן שבעולם הטבע. שהרי תשועתו באה מכיוונים שהיו אצלי בגדר בלתי אפשריים ולא עלו כלל במחשבתי.

ועל פי זה יש לבאר את מאמר חז"ל בדבר הקושי בזיווגו של אדם. שאין הכוונה בזה לומר שלפניו יתברך קיים חס ושלום קושי כזה, אלא קשה לאדם עצמו, המצפה ומייחל לזיווגו, כאותו קושי שהיה לישראל בעת קריעת ים סוף. משום שעל פי ההיגיון לא ראו שום דרך מילוט. ואפילו כאשר התפללו וביקשו להינצל,

ידעו שכל דרך העולה בדעתם איננה הגיונית ובעצם אפסה כל תקווה, אלא שהם מתפללים כי מלבד זה אין להם מה לעשות. אולם היודע את הסוד שקשה הזיווג לאדם כמו לישראל בקריעת ים סוף, יודע כי גם ישועתו תהיה כישועת ישראל בקריעת ים סוף.

ואכן, בדברי אליעזר עבד אברהם כשהגיע אל בית לבן לקחת את רבקה ככלה ליצחק, נאמר: "וְאָבָא הַיּוֹם אֶל הָעַיִן" (בראשית כד, מב). המילה 'היום' מיותרת לכאורה. ומבארת הגמרא (סנהדרין צה"א), שבא לרמז כי באותו היום יצא אליעזר עבד אברהם מבית אברהם ובאותו היום הגיע לחרן. לפי שקפצה לו הדרך.

ומדוע הוצרך הקדוש ברוך-הוא לחולל נס זה? הלא הדרך לחרן אורכת ארבע עשרה ימים, ויכול היה אליעזר ללכת כדרך העולם ולהגיע לחרן מאוחר יותר?

אלא, לפי שכבר הגיע זמן שידוכם של יצחק ורבקה, ואי אפשר שיתעכב זיווג של אדם בהגיע הזמן אפילו יום אחד. בדברים אלה לימדה התורה סוד גדול: בשעה שמגיע הזמן שבו ימצא האדם את זיווגו, יעשה הדבר מיד. ואפילו אם יהיה צורך לשנות את הטבע ולחולל נס עבור קיום השידוך בזמנו, ישנה הקב"ה סדרי בראשית ובלבד שלא לעכב.

פרק חמישי

פּשר מעמד החופה*

משמעות החופה והקידושין | מה פּשר נתינת הטבעת? | ביאור
שבע הברכות

טרם הנישואין, מן הראוי שבני הזוג ילמדו ויידעו לפני שמגיעים לאולם השמחות, מהי המשמעות של יום חשוב זה בחייהם, מהו סדר החופה והקידושין, ומה ביאור הברכות שמברכים במעמד הגדול.

◆ מעלת יום הנישואין

מבחינה מסויימת, יום הנישואין גדול מיום הלידה. ביום הלידה נולד רק חצי אדם, כמו שהזוהר הקדוש אומר (לך לך, דף צא ע"ב) שכל זמן שהאדם לא נשוי הוא רק חצי נשמה, ורק כאשר הוא מתחתן הוא חוזר להיות נשמה שלמה. שכן לפני שהנשמה יורדת לעולם היא מורכבת משני חצאים, חצי זכרי וחצי נקבי. וכשירדת לעולם היא מתפצלת, החצי הזכרי נכנס בעובר זכר, והחצי הנקבי בנקבה. כל חצי בזמן שנקבע לו. וביום הנישואין, בשעה שהחתן מקדש את הכלה בטבעת ואומר לה: "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל", במעמד החופה ושבע

---

* נערך מתוך הרצאת המחבר באתר "הדברות".

הברכות, חוזרת הנשמה להיות שלמה ושניהם הופכים להיות זוג אחד שלם.

משום כך, רק מעתה הם מותרים לחיות יחד ולגור יחד. שהרי לפני כן יש איסור יחוד: בני זוג שעדיין לא נשואים, גם אם החליטו להתחתן, אסורים להתייחד בחדר כשהם לבדם. אבל לאחר שבשעת החופה, שני חלקי הנשמה הפכו להיות נשמה אחת שלמה, מותרים שניהם לחיות ולגור יחד. ומאחר שהיא טהורה לאחר שטבלה במקווה כהלכה, הרי הקשר האישי שביניהם מעתה, ולאורך כל ימי חייהם בהיותם מקפידים על מצוות טהרת המשפחה כהלכה, הוא קשר קדוש ונשגב, שיש בו השפעות רוחניות גבוהות. ולא רק בשפע ההדדי שבינם לבין עצמם, אלא גם בכל העולמות הרוחניים העליונים, וכפי שהזוהר הקדוש וחכמי תורת הקבלה מרחיבים בעניין זה.

לכן, הגישה ליום הנישואין צריכה להיות גישה מאד רצינית, ולנצל את שעות היום לתפילות רבות על העתיד ולתשובה אמיתית.

עבור בני הזוג, יום הנישואין הוא כמו יום הכיפורים. בחתונות רבות נוהגים לגשת לחתן ולכלה ולבקש מהם ברכות. העומד מן הצד אינו מבין, וכי החתן והכלה האלה נהיו גדולי הדור שפונים אליהם לברכות? אבל התשובה היא שכן. בלילה הזה הם מתנקים מכל עוונותיהם. כשבני זוג מתחתנים והופכים להיות נשמה אחת שלמה, וכששבים בתשובה מתכפרים להם עוונותיהם כמו ביום הכיפורים. שכן גם יום הכיפורים עצמו לא מכפר בלי תשובה. רק יש עברות שתשובה לבד מכפרת אותן, ויש עברות יותר חמורות שצריכים גם את יום הכיפורים שינקו ויטהרו את האדם לחלוטין, אצל בני זוג יום הנישואין הוא כמו יום הכיפורים.

ומשום כך, יש נוהגים שהחתן והכלה צמים באותו היום. וגם מי שאינם נוהגים כך, לכל הפחות ינצלו את היום הזה ליום של תפילה, קריאת תהלים, ועשיית חשבון נפש עם עצמם מהן התוכניות הרוחניות שלהם לעתיד.

מתוך כך גם מובן מאליו, שהחתונה עצמה צריכה להיות בקדושה ובטהרה, שלא יכנסו חלילה לחיים ברגל שבורה ועקומה, עם שק עוונות, כאשר יש ריקודי תערוכת ומגע אסור. כשבני זוג מזמינים אנשים לבוא להשתתף בשמחתם, חס ושלום הם מכשילים אותם בכל הדברים האלה, הרי הם שותפים לכל אותם חטאים חמורים. החתונה צריכה להיות כהלכה בקדושה. במקרה של זוג בעלי תשובה ויש לחץ גדול מבני המשפחה שרוצים דווקא חתונה בריקודים מעורבים

וללא מחיצה, יעמדו בני הזוג על שלהם ויסבירו עד כמה יהיו עצובים בחתונתם, אם לא תהיה בה קדושה. ולכל הפחות יקפידו שבשום אופן לא יהיו ריקודים מעורבים, גם אם מתפשרים על ישיבה ליד השולחנות ללא הפרדה. ובכל מקרה של ספק, יעשו שאלת רב.

◆ מעמד החופה והקידושין

במעמד החופה והקידושין, מברכים פעמיים "בורא פרי הגפן", משום שמעמד חשוב זה מחולק לשני חלקים. החלק ראשון הוא סידור הקידושין בו האיש מקדש את האשה. והחלק השני הוא הנישואין הכולל את החופה ושבע הברכות.

בתקופת המשנה והתלמוד היה נהוג שאת הקידושין עושים ביום אחד, כדי שמעטת תהיה זו מיוחדת לזה ואין קידושין תופסים בה על ידי אדם אחר, ואילו את החופה היו עושים ביום אחר לאחר זמן רב. הקידושין האלו בלשון המשנה נקראים 'אירוסין'. כלומר, שנותן לה את הטבעת בנוכחות שני עדים כשרים (יראי שמים ושומרי מצוות, שאינם קרובי משפחה ביניהם וגם לא קרובי חתן או הכלה) ואומר לה: "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל". אולם, עדיין היא לא אשתו ממש ואסור לו לנגוע בה, שהרי עדיין לא הייתה החופה והשבע ברכות שצריכים לעשות לאחר מכן. (והיום משתמשים במילה 'אירוסין' למסיבה שנועדה יותר לבטא את הקשר, אבל בזמנם במסיבת האירוסין הוא היה מקדש אותה בטבעת).

בתקופה מאוחרת יותר, ביטלו חכמים את חלוקת שני המעמדות לזמנים נפרדים, ואיחדו את הקידושין והחופה לערב אחד. זאת משום שלאחר שהאיש קידש את האישה עדיין אסור לו לחיות איתה, לפי שעדיין לא התקיימו הנישואין עצמם בחופה ושבע ברכות כנדרש על פי ההלכה, והיו חלילה עלולים להיות כישלונות בין האירוסין לבין החופה, ואם נפרדים בני הזוג מסיבה כל שהיא, צריך לגרשה בגט. לכן איחדו חכמי הדורות הבאים את שני המעמדות, את הקידושין ואת החופה, למעמד אחד.

החלק הראשון - האירוסין

◆ ברכת האירוסין

בתחילה, מברכים על היין "בורא פרי הגפן", מכיוון שהיין משמח אנשים ויש לו חשיבות, ואחר כך מברכים את ברכת האירוסין. ומאחר שהחתן הוא שהיה צריך לברך ברכה זו לפני שמקדש את כלתו, עליו להקשיב ולצאת ידי חובה בברכות אלו.

וכך הוא נוסח הברכה: **"בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הָעֲרִיּוֹת וְאַסָּר לָנוּ אֶת הָאֲרוּסוֹת, וְהִתִּיר לָנוּ אֶת הַנְּשׂוּאוֹת לָנוּ עַל יְדֵי חֲפָה בְּקִדּוּשֵׁינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי חֲפָה בְּקִדּוּשֵׁינוּ"**. (אומרים "חופה וקידושין" כמו עם וא"ו).

ונבאר: **"אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו"** - כל המצוות שהקדוש ברוך-הוא נתן לנו הן מקדשות את עם ישראל. **"וְצִוָּנוּ עַל הָעֲרִיּוֹת"** - ציווה אותנו על איסור של גילוי עריות. עריות הוא מלשון 'ערוות'. שהן כל האסורות עליו: אמו, אחותו, בתו, אשת איש, ולדעת הרמב"ם גם נדה בדין "ייהרג ואל יעבור".

"וְאַסָּר לָנוּ אֶת הָאֲרוּסוֹת" - כלומר, אף על פי שהיא כבר מקודשת לו, מאורסת לו, ואף על פי שנתן לה טבעת ואמר לה: "הרי את מקודשת לי" - עדיין היא אסורה עליו. אבל **"וְהִתִּיר לָנוּ אֶת הַנְּשׂוּאוֹת לָנוּ עַל יְדֵי חֲפָה בְּקִדּוּשֵׁינוּ"**. כלומר, על ידי שהוא נושא אותה לאשה על ידי החופה, ביחד עם הקידושין שעשה קודם לכן, נעשית מותרת לו. ומסיימים את הברכה: **"בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי חֲפָה בְּקִדּוּשֵׁינוּ"**.

בסיום הברכה, טועם המברך מהיין ונתן לחתן לטעום, ואחר כך אם הכלה לוקחת את כוס היין ונותנת לה שתטעם. אבל לא יתן לה החתן עצמו, לפי שהיא עדיין אינה נשואה לו.

◆ נתינת הטבעת

לאחר מכן, החתן לוקח טבעת שהיא קניינו (ויקח טבעת ללא אבני חן, כדי שלא יהיה

חשש שהיא סבורה שמדובר בטבעת בעלת ערך רב יותר מכפי שהיא באמת, ועלולה להתקדש רק על דעת שהטבעת יקרה יותר. ולפיכך נהגו שמסדר הקידושין אוחוז את הטבעת בידו, ומראה לעדים ושואל אותם באופן שהכלה תשמע: "שווה פרוטה?" והם משיבים: "שווה!". כדי שתדע הכלה שעל דעת כך את מתקדשת, ולא יתעורר אחר כך ספק בקידושין, והכלה מושיטה את האצבע הסמוכה לאגודל שביד ימין, והוא אומר לה: **"הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל"**. וכשנותן לה את הטבעת, היא נעשית מקודשת לו.

מצד הדין, אינו חייב לקדש דווקא בטבעת, הוא יכול לתת לה גם שטר של כסף, או איזה חפץ כלשהו. ואפילו אם החפץ שווה רק פרוטה, יכול לקדשה בזה.

◆ פירוש המילה "מקודשת"

בגמרא (קידושין ה"ב) ישנם כמה סוגי נוסחאות שבו אדם יכול לקדש אשה, אבל בחרו את הנוסח הזה שהוא מלשון 'קדושה'.

מה פירוש המילה 'קדושה'?

הנה עם שלם, שכולם נמצאים במצב ממוצע, כולם טובים ונפלאים, ובא אחד מהם ומתרומם במדרגתו הרוחנית על ידי קבלות של פרישות על עצמו, הוא נקרא אדם 'קדוש'. כלומר, 'נבדל' מהציבור. ומאידך על אשה או איש ירודים נאמר בתורה: "לֹא תִהְיֶה קְדוֹשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִהְיֶה קְדוֹשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (דברים כג, יח). כלומר, מי שפורש מהציבור כלפי מטה, נקרא 'קדש' או 'קדשה'.

נמצא שהפורש מהממוצע כלפי מעלה, נקרא 'קדוש'. ואילו כלפי מטה, נקרא 'קדש' או 'קדשה'.

על השבת נאמר: "וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ" (בראשית ב, ג). הקב"ה קידש את היום השביעי, בכך שהבדילו מכל הימים. יש את ששת ימי המעשה, ויש את היום השביעי הנבדל מהם כלפי מעלה, והוא מרומם מהם. כך גם אומר הקב"ה לעם ישראל: "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (ויקרא יט, א). כלומר, תקדשו ותרוממו את עצמכם במעשיכם, "כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי" - נבדל ומרומם.

כך גם כשהאיש מקדש את האשה, עד עכשיו היא הייתה אשה פנויה מתוך נשים רבות, ומעתה נבדלת מהן להיות מיוחדת לו.

החלק השני - מעמד החופה

◆ הטלית

בשלב הבא החתן מברך על טלית חדשה ברכת "שהחיינו", ומכוון לפטור את כל הדברים החדשים שיש לו (ביגוד, בית, וגם על הכלה).

ויש בדבר זה מנהגים שונים: מנהגנו שהחתן מתעטף בטלית לשניות אחדות, כדי שהברכה תחול על לבישת הטלית, ואז מיד פורסים את הטלית מעליו ומעל הכלה ואומרים את הפסוק (בראשית כז, כח): "וַיִּתֶּן לָהּ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ". לברכו באותה שעה בברכת יצחק אבינו את יעקב אבינו. ויש שאינם נוהגים לפרוס את הטלית. ומנהג רבים מיוצאי תימן שמניחים את הטלית על החתן והכלה ביחד.

◆ קריאת הכתובה

לאחר פריסת הטלית מלמעלה, קוראים את הכתובה. הכתובה היא שטר התחייבות של הבעל כלפי האשה לזון ולפרנס, לספק לה ביגוד ומגורים ואת כל צרכיה כדרך העולם במה שצריך הבעל לתת לאשתו ולחיות עמה. עושים אתו קנין והוא חותם על הכתובה, והעדים חותמים גם הם. ומנהג רוב עדות הספרדים שמקריא הכתובה משביע את החתן בשבועה חמורה לקיים את התחייבותו. וכן אנו נוהגים.

◆ שבע ברכות הנאמרות תחת החופה

מיד לאחר קריאת הכתובה עוברים לשבע ברכות.

הברכה הראשונה - בורא פרי הגפן

ראשית, פותחים בברכת "בורא פרי הגפן" על היין, ואף על פי שכבר ברכו ברכת הגפן בתחילת הערב, מברכים שוב, וכפי שביארנו שהקידושין והחופה הם שני מעמדות נפרדים ועל כל מעמד יש לברך "הגפן" בפני עצמו.

ומאחר שעתה נעשים החתן והכלה אדם אחת שלם, כאדם וחוה בעת בריאתם, והקב"ה בירכם באותו מעמד, אף אנו מזכירים בברכות הבאות את ענין בריאת העולם והאדם על ידי הקדוש ברוך-הוא, ומברכים את בני הזוג.

הברכה השנייה - שהכל ברא לכבודו

תחילה פותחים בברכה לקב"ה שברא את כל העולם, וכך אומרים: **"ברוך אתה ה', אלקינו מלך העולם, שהכל ברא לכבודו"**. בפסוק נאמר (ישעיהו מג, ז): **"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו"**. כלומר, שכל מטרתו של הקדוש ברוך-הוא בבריאת העולם היא כדי ליישם את רצונו - להיטיב לבני אדם בתמורה לעבודתם הרוחנית. וזהו כבודו של ה' יתברך כשרצונו מתקיים בעולם. לכן מברכים **"שהכל [כל הבריאה] ברא לכבודו"**.

הברכה השלישית - יוצר האדם

אחר כך מברכים: **"ברוך אתה ה', אלקינו מלך העולם, יוצר האדם"**. על שם הפסוק (בראשית ב, ז): **"וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה, ויפח באפי נשמת חיים"**. "בריאה", ביאורה "יש מאין". כמו: **"בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ"** (שם א, א). אבל ביצירה, החומר כבר קיים, רק שכעת ניתנת בו צורה. כך גם ביצירת אדם הראשון, לקח הקב"ה חומר שהוא קיים [עפר מן אדמה], יצר ממנו צורת אדם, ונפח באפו נשמת חיים.

הברכה הרביעית - אשר יצר את האדם בצלמו

אחר כך מברכים: **"ברוך אתה ה', אלקינו מלך העולם, אשר יצר את האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו, והתקין לו ממנו בנין עדי עד. ברוך אתה ה', יוצר האדם"**.

ונפרט: **"אשר יצר את האדם בצלמו"**. בתורה נאמר: **"ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתו"** (בראשית א, כז). מה פירוש **בצלמו**, הרי הקדוש ברוך הוא אינו גוף ואין לו דמות הגוף? אלא, 'בצלמו' פירושו 'בדמותו' - דומה לו. וכפי שיכולים להיות שני אנשים שבחיצוניותם הם נראים מאוד שונים אחד מהשני, ובכל זאת אחד מהם אומר: אני מאוד דומה לו. אמנם לא דומה בגוף, אבל אני דומה לו בכך ששנינו אוהבים ויודעים לנגן על כלי מסוים שהוא מאוד נדיר. כלומר,

גם כשקיים דמיון בדבר שאינו חיצוני, הרי זה כבר מוגדר במילה "דומה". כך גם האדם אשר נברא בצלם אלוקים, דומה לבוראו בכך שהוא היחיד בכל הבריאה כולה שיכול לבנות ולהרוס, ויש לו את כוח הבחירה לבחור אילו מעשים לעשות. לא כבעלי-חיים שאין להם כוח בחירה, והם יותר מתוכנתים ופועלים לפי דפוסים קבועים מראש שהקדוש ברוך-הוא הטביע בהם. ואת זאת אנחנו מזכירים בברכה "אשר יצר את האדם בצלמו" - שהקב"ה נתן עוצמה כזו לאדם.

"בְּצֶלֶם דְמוּת תְּבַנֶּיתוּ" - כאן אנו עוברים למבנה גוף של האדם, ואומרים, שהאדם נבנה בדמות של התבנית שיצר הקב"ה. וכאמור, אין הכוונה לומר התבנית שבה נראה הקב"ה, אלא פירושו הוא כמו שאדם אומר: "זה השולחן שלו", ובמילים אחרות: "זה שולחנו". כך גם כאן, 'תבניתו' הוא מלשון שייכות, התבנית שהקב"ה יצר.

ובאמת, כשרואים את גוף האדם, כמה הוא מורכב, כמה הכל מתוכנן, כמה כל דבר נמצא במקום ובמיקום הנכון, הדבר מביא להתפעלות עצומה. למשל, העיניים ממוקמות בגובה הראש של האדם ולא בכף הרגל. המבנה המורכב של העיניים, העפעפיים שעולים ומנקים כדי שהמצלמה הזו תצלם בקביעות תמונות נקיות וברורות. השיניים החותכות ממוקמות מקדימה והטוחנות מאחור. האף הבולט, ולא רק שני חורים לנשימה, כדי שהאדם יריח את מה שהוא אוכל לפני שהוא מכניס לפיו, וכך לא יאכל בטעות אוכל מקולקל. אפרכסת האוזן בנויה בצורה שהיא יוצרת צל על קולות שבאים מאחורי האדם, כדי שיוכל לזהות מהיכן הקולות מגיעים, אם מלפניו או מאחוריו. ועל כל זאת אנחנו מודים להקב"ה ומשבחים אותו: "בצלם דמות תבניתו" - שברא את האדם בתבנית הנפלאה הזו שהוא יצר.

ועל פי הסוד, "צלם דמות תבניתו" - מרמז על מבנה עשר ספירות עליונות. כל העולמות העליונים בנויים על פי עשר ספירות, והאדם כולו גם כן נברא על פי המבנה של עשר ספירות. (ראה על כך בהרחבה בספרנו "הצופן", בפרק העוסק ביסודות תורת הקבלה). וביאור "דמות תבניתו": דמות התבנית שהוא יצר.

"וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בְנִין עֲדֵי-עַד" - לאחר שברא הקב"ה את האדם, התקין לו ממנו בניין עדי עד. כלומר, לקח ממנו, מגופו של האדם, חלק [צלע], ומזה בנה לו בניין עדי עד. זוהי האשה. כמו שכתוב בתורה (בראשית ב, כב): "וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת

הַצֵּלַע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה - בנה את החלק שלקח מהאדם הראשון, ויצר ממנו אשה.

ומה פירוש המילים "עדי עד"? לפי פשט הדברים, 'בניין עדי עד' פירושו שעל ידי האשה יהיה לאדם קיום והמשך. שכן אדם שהוא לא נשוי, כשימות - השושלת שלו מסתיימת. אבל על ידי שהוא נשוי, הרי זה כמו שהוא חי עדי עד, כי ילדיו שיוצאים ממנו ממשיכים להתקיים הלאה, ומביאים עוד צאצאים לעולם, וכך יש לו המשך עדי עד, לדורות עולם.

אולם יש כאן גם רמז לבני הזוג העומדים מתחת החופה. בדרך כלל, לפני החתונה משקיעים בני הזוג רבות אחד בשני, אבל לאחר החתונה, אינם טורחים הרבה לחזור ולשמח ולתת הרגשה טובה לצד השני. ישנם בתי מלון יוקרתיים, שאף על פי שהמקום בנוי, תמיד מייפים אותו ומשפצים ומשדרגים אותו. בכל עת מסתובבים שם אנשי תחזוקה שבודקים ומתקנים את הצריך תיקון, מחדשים מידי פעם את הריצוף, את הריהוט, ויוצרים אווירה נעימה קבועה. ויש בתי מלון זולים - פעם אחת בונים את המלון, וזהו. מה שנשבר - נשבר, מה שנהרס - נהרס, ומה שהתקלקל - התקלקל. כך גם כאשר בני זוג מתחתנים, עליהם לקבל על עצמם שה'בניין' שאנו בונים עכשיו יהיה 'עדי עד'. שלא נשקיע אחד בשני רק לפני החתונה ואחר-כך נשכח, אלא נמשיך לבנות ולהשקיע הוא בה והיא בו - 'עדי עד'.

ומסיימים את הברכה: **"בְּרוּךְ אַתָּה ה', יוֹצֵר הָאָדָם"**. ואף על פי שכבר בברכה הקודמת ברכנו "יוצר האדם", מברכים כאן שוב, משום שהברכה הקודמת התמקדה באדם בתחילת בריאתו, בשעה שאדם וחוה היו גוף אחד כמו תאומי סיאם, ככתוב: **"אָחֹזר וְקָדָם צִרְתָּנִי"** (תהילים קלט, ה). ואילו כאן הברכה הרביעית עוסקת בלקיחת הצלע ובניית האשה.

הברכה החמישית - שוש תשיש

"שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתַגֵּל עֵקְרָה בְּקִבוּץ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ בְּמַהְרָה בְּשִׂמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה".

"שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ" - אנחנו מבקשים מהקב"ה: "אתה, ריבונו של עולם, 'שוש תשיש' - תגרום לה, ל'עֵקְרָה', שהיא תשוש, שהיא תגיל ותשמח. זוהי ירושלים

שבניה עזבוה והיא עומדת בעיצבונה בודדה וגלמודה (ואף על פי שהיום ירושלים בנויה ובניה חוזרים אליה, כל זמן שעם ישראל עדיין בגלות ומשיח לא בא, אין עצמאות אמיתית לעם ישראל המשועבדים עדיין לאומות, וסובלים מאנטישמיות ומצרות, ומלכות ה' עדיין לא התגלתה בכל העולם). ואיך תגרום לה שהיא תשוש? **”בְּקִבוּץ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ בְּמַהְרָה בְּשִׂמְחָה”** - על ידי שיקבצו בניה בתוכה בשמחה, מצב שיהיה בזמן הגאולה.

זוהי ברכה על ירושלים כפי שהתחייבנו בזמן החורבן שבכל שמחה שיש, נעלה את ירושלים על ראש שמחתנו. ומסיימים את הברכה: **”בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה”**.

הברכה השישית - שמח תשמח

כעת עוברים לברך את בני הזוג.

”שִׂמְחַת תְּשַׂמַּח רַעִים אֲהוּבִים כְּשִׂמְחַךְ יְצִירְךָ בְּגֹן עֵדֶן מִקְדָּם. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְשַׂמַּח חֲתָן וְכֻלָּה”.

מבקשים אנו מהקב"ה: אתה, ריבונו של עולם **”שִׂמְחַת תְּשַׂמַּח רַעִים אֲהוּבִים”** - תשמח את בני הזוג האלה **”כְּשִׂמְחַךְ יְצִירְךָ”** - כמו ששמחת את יציר כפיך שבראת שהוא אדם הראשון. **”בְּגֹן עֵדֶן מִקְדָּם”** - בתורה כתוב: **”וַיֹּטֵעַ ה' אֱלֹהִים גֶּן בְּעֵדֶן מִקְדָּם, וַיִּשֶׂם שָׁם אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר”** (בראשית ב, ח). 'עדן' זהו שם של מקום. 'קדם' הוא צד מזרח, כמו **”וּפְרֻצְתָּ יָמָה וְקָדְמָה”** (בראשית כח, יד). כלומר, הקב"ה נטע גן בצדו המזרחי, הוא הצד בו זורחת השמש, של מקום הנקרא 'עדן'. ועל כך אנו אומרים: **”כשמתך יצירך”** - כמו ששמחת את אדם הראשון שבראת כאשר היה בגן עדן מקדם, כך גם תברך ותשמח את בני הזוג האלה על ידי שתיתן להם ילדים, שפע פרנסה-טובה, בריאות, הצלחה וחיים טובים בכל מה שנותן שמחה לאדם.

זאת ועוד. כשאדם הראשון כשהיה בגן עדן מקדם, לפני שחטא בעץ הדעת, לא היה חסר לו דבר, ואפילו לעבוד הוא לא היה צריך. רק אחר כך, כשחטא, נגזרה עליו הגזירה **”בְּזִיעַת אֶפְיֶךָ תֹאכַל לֶחֶם”** (בראשית ג, ט). אבל לפני החטא הכל היה נפלא, וגם חוה הייתה אמורה ללדת ילדים בלי שום צער. לפיכך אנו מבקשים מהקב"ה שישמח את הזוג הזה כשמחת אדם וחוה לפני החטא, כאשר היו בגן עדן מקדם. ומסיימים את הברכה: **”בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְשַׂמַּח חֲתָן וְכֻלָּה”**.

הברכה השביעית - אשר ברא

”בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּרָא שָׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה, חֲתָן וְכֻלָּה, גִּילָה, רְנָה, דִּיצָה וְחֻדוּדָה, אֶהְבָּה וְאַחֲוָה, שְׁלוֹם וְרַעוּת, מְהֵרָה ה' אֱלֹקֵינוּ יִשְׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם, קוֹל שָׁשׁוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה, קוֹל חֲתָן וְקוֹל כָּלָה, קוֹל מְצַהֲלוֹת חֲתָנִים מְחַפְתָּם, וְנֹעָרִים מִמְשִׁתָּה נְגִינָתָם. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְשַׂמַּח חֲתָן עִם הַכֻּלָּה.”

הברכה הקודמת הסתיימה ב"משמח חתן וכלה", ועסקה בשפע שהקב"ה ייתן להם וישמחם באמצעותו, ואילו בברכה זו מברכים אותם: "משמח חתן עם הכלה". כלומר, שהקשר שביניהם יהיה קשר בריא וטוב.

וכך מתחילים לומר בברכה: **"אֲשֶׁר בָּרָא שָׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה, חֲתָן וְכֻלָּה"** - ישנו הבדל בין 'ששון' לבין 'שמחה'. למשל, אדם שזכה בפיס. בשעה שמבשרים אותו על כך, הבשורה הזאת מאד משמחת אותו, אבל הכסף עדיין לא נמצא אצלו, והרי הוא כעת אדם שמח. כאשר הוא הולך ומקבל את הכסף ויש לו אותו ביד, כעת יש לו גם 'ששון'. הוא שש ברמה גבוהה, כאדם שמבקש לנוע ולרוץ לרוב שמחתו, ולא רק שמח בלבו.

כך גם אצל החתן והכלה, עד עכשיו רק הכירו אחד את השני, אבל היו אסורים לחיות ביחד, והייתה להם 'שמחה' על שברוך השם מצאו את בן זוגם. אבל עכשיו כשהגיעו לחתונה, יש להם גם את ה'ששון', שזוהי עליית מדרגה בשמחה.

"גִּילָה, רְנָה" - יש הבדל בין 'גילה' לבין 'רינה'. 'גילה', זוהי שמחה פנימית מתרוממת כגל, ולכן נקראת גילה ולא רק שמחה עומדת. אולם 'רינה' היא כאשר האדם 'מרנן' בפה, מתחיל לשיר. מרוב שטוב לו בפנים הלב, והשמחה גאתה ועלתה כגל עד לשונו, הוא כבר לא יכול יותר לשומרה בתוכו והנה השירה כבר פורצת מתוך פיו.

"דִּיצָה" - זה סוג אחר של שמחה, והיא עלייה בדרגת השמחה. 'דיצה' היא מלשון 'דץ'. בלשון התלמוד, כשאדם תוקע דבר מה באדמה, הוא דץ אותו באדמה (עי' שבת דף נ ע"ב; חולין דף צג ע"ב). כלומר, דבר שהוא תקוע וקבוע, נקרא דיצה. יש שמחה זמנית, האדם שמח, אבל אחר כך השמחה הזאת מתפוגגת. למשל, אדם שזכה ברכב בהגרלה, בהתחלה יש לו שמחה, אבל אח"כ הוא מתרגל לרכב הזה, וכאשר הוא רואה אותו אינו מרגיש שום שמחה בלבו. אבל יש שמחה שהיא קבועה ותקועה בלבו, תמיד הוא חש שמחה מחדש והיא לא נפרדת ממנו. את

זה אנחנו מאחלים לבני הזוג, שהשמחה הגואה ורגשות האהבה שהם חשים כעת, תהיינה בגדר 'דיצה', קבועות בלבם.

"וְחִדּוּהָ" - כאשר השמחה באה לידי ביטוי חיצוני, במבט העיניים ובשפת הגוף, לאו דווקא בשירה, אבל רואים על האדם שהוא מלא שמחה חדה וברורה, זוהי 'חדוה'.

"אֶהְבֶּהָ וְאֶחְוָהָ, שְׁלוֹם וְרַעוּת" - יש הבדל בין 'אהבה' לבין 'אחוהה'. 'אהבה' - היא כאשר האדם קשוב לצורכי רעייתו ועושה הכל לספק את צרכיה ולעשותה מאושרת. ואילו 'אחוהה', היא גם סוג של אהבה, אבל זוהי אהבה טבעית, כמו אח ואחות. אח אוהב את אחותו, האחות אוהבת את אחיה, אבל זו אהבה טבעית שהיא נמצאת באופן קבוע בלבו של האדם.

ובברכה זו אנחנו מאחלים להם שיהיה לבני הזוג האלו, גם 'אהבה' הבאה בעקבות השקעה טובה, וגם שיגיעו למצב של 'אחוהה' שהיא אהבה טבעית.

דבר נוסף נרמז כאן. בחיים שבין בני הזוג ישנם זמנים שהם צריכים לחיות כבעל ואישה המותרים במגע ביניהם (אהבה), ויש ימים שהם כמו אח ואחות, האסורים הם זה בזה (אחוהה). השילוב הזה נותן את שלום הבית האמיתי.

בני זוג ששומרים טהרת המשפחה, יש להם ימי איסור, וכשחוזרת מהמקווה וחביבה על בעלה כשעת כניסתה לחופה, ואז יש להם את השמחה, הריגושים, וההתקשרות מחדש שבאים לאחר ימי הפרידה. וכך, שמתחילים בימי אהבה, ועוברים לימי האחוה, וכך במחזוריות קבועה, זוכים לשלום ורעות.

גם בשיר השירים (ה, ב) כתוב: **"פִּתְחֵי לִי אֲחֹתִי רְעִיטִי יִנְתֵּי תַמְתִּי"**. "אחותי רעייתי" - הן שתי בחינות. יש זמנים שאת כמו אחותי - כשאסורים במגע, ויש זמנים שאת רעייתי, אלה ימי ההיתר. וכשיש כראוי את שתי הבחינות האלו, אז מגיעים למצב של "יונתי תמתי". היונים מאד נאמנים לבני זוגם. כך בני זוג ששומרים טהרת המשפחה, גם נאמנותם נשמרת ביתר קלות. אך אם הם חלילה אינם שומרים כהלכה, מרוב הרגל זה בזו עלולים להגיע למיאוס הדדי, ומכאן קצרה הדרך להגיע חס ושלום לכישלונות. אבל כשיש ריחוק אז יש געגועים והקשר מתחדש. הנאמנות של בחינת "יונתי" היא באה רק לאחר שמתקיים "אחותי רעייתי". ואחר כך מגיעים ל"תמתי" - מלשון תם ונשלם, שזה שלמות של קשר שיש ביניהם.

”מְהֵרָה ה' אֱלֹקֵינוּ יִשְׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם, קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמֹחָה, קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה”. אמנם בזמננו נערכות ב”ה חתונות בירושלים בכל יום. אולם המילים האלו לקוחות מנבואת ירמיהו הנביא שהוא אומר: **”כֹּה אָמַר ה' עוֹד יִשְׁמַע בְּמָקוֹם הַזֶּה וְכו', בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם הַנְּשֻׁמּוֹת [מלשון 'שממה'] וְכו', קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמֹחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה”** (ירמיהו לג, י-יא). ירושלים הייתה שוממת הרבה שנים, ובאמת לא היו בה חתונות. כשהרמב”ן הגיע לירושלים, סיפר שמצא בירושלים צבעי ושלוש בניו. אלה כל היהודים שהיו בירושלים. השאר כולם היו גויים. לא הייתה כלה בירושלים, לא היה אפשרות לחתונות כלל. והנביא ירמיהו מכריז בשם ה' שעוד יום יבוא שיישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה. לכן קבעו את הפסוקים האלה בתוך הברכה, והוסיפו: **”מְהֵרָה ה' אֱלֹקֵינוּ”**, כלומר, מתפללים ומבקשים אנו מהקב”ה שבמהרה יתקיימו פסוקים אלו [היום אנו עדים להתגשמותן של נבואות רבות שנאמרו על אחרית הימים, כגון זו על חתונות בירושלים. אבל עדיין מצפים לשלמות של ההתגשמות כשכל עם ישראל יהיה בארץ ישראל תחת שלטונו של מלך המשיח].

ומתפללים שישמעו בירושלים **”קוֹל מְצַהֲלוֹת חֲתָנִים מְחַפְּתִים”** - שהחתן בחופה יש לו צהלה מיוחדת.

וכן שישמעו בקרוב גם: **”וְנִעְרִים מִמְּשִׁתָּה נְגִינָתָם”** - יש שביארו את הכוונה לזמרים צעירים שקולם ערב במיוחד, כמו שמביאים לפעמים לחתונה את 'נער הפלא', או את 'ילד הפלא', שישירו וישמחו את החתן והכלה.

ומסיימים בברכה: **”בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְשִׁיחַ הַחֲתָן עִם הַכְּלָה”** - שהקב”ה משמח את שניהם יחד, על ידי שיהיה אהבה ושלוש ביניהם, והם שמחים הוא בה והיא בו.

לאחר שמסיימים את שבע הברכות, טועם החתן מהיין והוא עצמו נותן לכלה שתטעם גם היא. לפי שכעת שהיא אשתו, נותן לה הוא מהיין.

◆ שְׁבִירַת הַכּוֹס

כדי לזכור את חורבן ירושלים, לוקחים כוס ושוברים אותה בסיום מעמד החופה והקידושין.

יש החושבים שרק בשבירת הכוס היא נעשית אשתו, ומיד צועקים: "מזל טוב!"

זה בסדר ואפילו טוב שצועקים רק לאחר שבירת הכוס שבסיום מעמד החופה והקידושין, כדי שלא יפריעו במעמד עצמו. אבל מצד האמת, לא בשבירת הכוס היא נעשית אשתו, אלא לפני כן, בשעה שהסתיימו שבע הברכות הם כבר נשואים. רק זכר לחורבן ירושלים, לוקחים כוס, ושוברים אותה, וכפי שהתחייבנו לירושלים עם צאתנו לגלות שלא נשכחנה לעולם, ונעלה אותה תמיד על ראש שמחתינו.

בדרך כלל, עוטפים את הכוס עם נייר כסף להגן על רגל החתן מרסיסי הכוס לאחר שבירתה, והחתן אומר את הפסוק בו הכריזו ישראל בעת צאתם לגלות על נאמנותם לירושלים, ונשבעו לה כי יעלו אותה על ראש שמחתם (תהלים קלז, ה):

”אִם אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי. תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לְחֻכֵי אִם לֹא אֶזְכְּרֶנּוּ, אִם לֹא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמִחָתִי.”

ושובר את הכוס ברגלו.

יש לעורר אודות אולמות שלוקחים כוס שיש לה רגל, ושוברים רגלה, כדי שלא יהיה קשה לחתן לנפץ את הכוס, ואת מה שנשאר - עוטפים בנייר כסף ונותנים לו לשבור. יש לבטל מנהג זה ולתת לחתן לשבור כוס שלימה שהיא עשויה מראש ללא רגל. שהרי כוס זו שהסירו את רגלה, כבר שבורה היא ואינה ראויה לשימוש, וכל העניין של ביטוי חורבן ירושלים, הוא דווקא כשלוקחים כוס שלמה ושוברים אותה. לכן, או שמראש ידברו עם בעל האולם שיכין כוס שלימה, או שיביאו כוס שלימה מהבית.

ויהי רצון שנזכה במהרה לראות בבנין ציון וירושלים, וישמע בה קול מצהלות חתנים מחופתם, ונערים ממשטה נגינתם, במהרה בימינו אמן.

נספחים

נספח א

מעמד האשה ביהדות

האשה בהלכה ובעולם | הפליה מול הגנה | נאמנות | תפקידי שררה | חכמה, בינה ודעת

אחת הדרישות הפופולריות בזמננו, אשר נועדה להוכיח את הקידמה והיחס הנאור בעידן המודרני כלפי האשה, אך בפועל מזלזלת מבלי משים באשה, זו הדרישה להשוות את האשה לאיש - כאילו שהאשה **כאשה** אינה מושלמת כל זמן שלא תיחשב כגבר.

יודגש כי כאמור לעיל אין הכוונה כאן למאמץ הצודק והמבורך למנוע ניצול נשים לרעה ופגיעה בהן. אלא לנסיון - בעיקר מצד פסיכולוגים ואנשי תקשורת רבים להצביע על האשה כעל גבר לכל דבר, בגוף פיזי שונה.

שאיפה זו נובעת מהאווירה הכללית של התרבות המערבית המעריצה עזות ותקיפות יתירה, ורואה את הגברתן והכוחני כדוגמא לחיקוי. ומכיוון שהאשה אינה כזו, הרי כדי לרומם את מעמדה ולייקרה מבקשים להחשיבה כגבר.

והאמת היא שעוד משעת לידתם שונים הזכר והנקבה זה מזה. כל הורה וגוננת בעלי נסיון יכולים להעיד בוודאות גמורה כי פעוט ופעוטה שיוכנסו לחדר משחקים, ברוב המקרים יגשו בטבעיות: הילד - לכדור ולאופניים, והילדה - לבובה ולעגלה. וזאת בניגוד גמור לדעתה של הפסיכולוגיה המודרנית

בעיקר עד שנות השישים של המאה הקודמת, כי התנהגות זו של הילדים הינה תוצאה של חינוך והרגל שהרגילו המבוגרים את הבנים לשחק במשחקים אלה ואת הבנות למשחקים אחרים. אך בשרשם - ללא התערבות חיצונית, הבן והבת זהים בשאיפתם לאותם משחקים בילדותם ולאותן פעילויות בבגרותם. גישה טועה זו הובילה רבים לראות את האשה כאיש לכל דבר ומתוך כך לתת לה תפקידים שבדרך-כלל בוצעו על ידי גברים. גישה "מודרנית" זו באה לידי יישום מעשי במקומות רבים גם בחברה הישראלית כגון: בעבודות אדמה מתישות בקיבוצים, באימונים ובתפקידים קשים בצבא ועוד. ומתוך כך גם נשים לא מעטות החלו להביט על עצמן במבט מוטעה זה, והתאמצו לחיות ולפעול נגד אופיין ונגד כישרונותיהן. מעניין לציין שבארגוני הספורט למשל, תמיד הבינו שיש הבדל בין נשים לגברים. אולם בעולם המדעי רק לאחרונה ממש, לאחר שהוכח כי גישה זו אינה טבעית ואינה נכונה, החלו פסיכולוגים רבים להבין כי האמת היא שמח האשה ואופיה פועלים אחרת משל הגבר, וכפי שטוענת היהדות זה אלפי שנים.

ובאשר לעמדה התורנית בנושא חשוב זה, רבים סבורים בטעות מתוך בורות, כאילו היהדות מתייחסת לאשה בזלזול. לאמיתו של דבר, מלבד ההלכה שעל הבעל לכבד את אשתו יותר מגופו כמבואר לעיל, נזכיר את ההלכה הפשוטה והידועה כי האשה נעשית בת מצוה שנה לפני שהאיש נעשה בר מצוה. ובתלמוד (נדה מה ע"ב) התבאר הטעם: **לפי "שנתן הקדוש ברוך-הוא בינה באשה יותר מבאיש"**. והסביר שם רבנו אשר (הרא"ש) בתוספותיו: **"פירוש הקדים בה בינה יותר מבאיש"**. כלומר לפי היהדות הבת נעשית נבונה שנה לפני הבן ומשום כך נחשבת מאז כמי ששיקול דעתה כשל בוגרת. דבר שיש לו השלכות הלכתיות ברורות, כגון בהלכות נדרים. הרי לנו שכבר בנושא יסודי ועקרוני כל-כך, הגיל בו נחשב האדם כבוגר בעל תבונה ואחריות, עמדת התורה היא כי לא רק שהאשה אינה פחותה מהאיש, היא אף נעלית ממנו. (ראה על כך בהרחבה בספר "המהפך 4", פרק "גיל הבשלות השכלית", עמ' 110).

זאת ועוד. על פי ההלכה, איש תובע ואשה תובעת שבאו לבית-הדין. זה תובע את ראובן, וזו תובעת את שמעון, מקדימים לדון את דין האשה התובעת ואחר-כך דנים את דינו של האיש התובע. משום שלרוב עדינות האשה בושטה מרובה להיות נוכחת בבית-דין (אף על פי שהיא התובעת והיוזמת את הדין. ראה מסכת יבמות דף ק ע"א, וברמב"ם סנהדרין פרק כא ה"ו). וכמו-כן, איש ואשה עניים שבאו לבקש ממון או מזון או בגד, מקדימים את האשה ונותנים לה לפני שנותנים לאיש (משנה מסכת הוריות פרק ג, ז; רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ח, טו; שלחן-ערוך יו"ד סימן רנא, ח). וכן איש

ואשה שבויים, יש לפדות קודם את האשה (משנה ורמב"ם שם. ובשלחן-ערוך יו"ד סימן רנב, ח).

ברור שבדת המפלה לרעה את האשה, אין מקום לחוקים כאלה. יש לדעת שכשם שמקור המחשבה המוטעית שדת ומדע אויבים זה לזה הוא מהנצרות שאף העלתה על המוקד אנשי מדע ידועים, כך המחשבה שהדת מזלזלת באשה ומתייחסת אליה כאל יצור פגום מקורה בנצרות. בדת הנוצרית היחס לאשה כאל גורם מזיק, מפתה, מסית ומדיח, עד כדי ספק אם יש ליצור זה נשמה... בכנס של ראשי הכנסיה בשנת 583 לספירה נידונה שאלה "כבדת משקל" זו, ללא הכרעה, ורק בכנס נוסף שהתקיים שנתיים לאחר מכן בשנת 585 הוכרע על חודו של קול, לאחר סערה ציבורית, כי אכן גם לאשה יש נשמה. לא רבים יודעים כי גישה זו הרואה את האישה כגורם מפתה ומזיק היא העומדת בבסיס האיסור של כמרים קתולים לשאת אשה. לעומת זאת ביהדות להבדיל, אדרבה, שלימות האדם מושגת באמצעות הנישואין. גבר שאינו נשוי אינו נקרא אדם אלא חצי אדם. נישואיו עם אשה משלימים את שניהם, ויחד הם נקראים 'אדם'.

אוירה כלל עולמית זו, שהדת מפלה את האשה לרעה, גרמה לרבים לשייך גישה זו גם ליהדות. ובפרט שהלומד בשטחיות חוקים מסויימים ביהדות עלול לסבור בטעות כי הנה אכן יש בידיו "הוכחות" לכך... כגון: אשה אינה מעידה (שבועות ל ע"א; שולחן-ערוך חו"מ סימן לד, יד). ואינה מתמנית לתפקיד של שררה (ספרי פרשת שופטים. רמב"ם הלכות מלכים פרק א, ה). היא פטורה מחיוב לימוד תורה ופטורה ממצוות עשה שתלויות בזמן כגון: קריאת שמע, סוכה וכדו' (ברכות כ ע"א; רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק ד, א; שלחן ערוך או"ח סימן ע, א). ומה גם שיש מאמרי חז"ל הנראים למביט בהם בשטחיות כאילו יש בהם נימת זלזול באשה. כגון: 'נשים דעתן קלה' (שבת לג ע"ב), 'עשרה קבין של דיבור ירדו לעולם, תשעה נטלו נשים' (קידושין מט ע"ב) ועוד. אולם הלומד אותם כראוי במלוא היקפיהם ועומקם על פי עקרון התכנון האלקי של מבנה הגבר והאשה כמבואר לעיל, ויודע כי התורה ניתנה מאת ה'יצרן' - בורא האדם, מגלה כי דינים ומאמרים אלה אינם עוסקים כלל במתן ציונים והעדפת הגבר או האשה. אלקים לא ברא שום יצור פגום, אלא מושלם בגופו ובנפשו על פי יעדו. וכך גם שני חלקי האדם, הזכר והנקבה, כל חלק בפני עצמו עשוי באופן מושלם לחלוטין לפי יעדו ותפקידו. וממילא כל האמור בדברי חז"ל על גבר או על אשה אינו לשם ציון מעלה או חסרון, אלא הגדרת עובדה קיימת של כלי אשר ניתן לכל אחד מהם לשם מילוי המטלה שעליו בשלימות. אי הימצאותו של כלי

מסויים אצל אחד מהם אינו פגם וחסרון, בדיוק כשם שאין פגם וחסרון במנתח שאין לו פטיש ובבנאי שאין לו סכין ניתוחים. ואדרבה, המנסה ליזום תחרות בצירוף בין המוסיקאי המפורסם בטהובן לבין הצייר המפורסם שאגאל, עושה בכך עוול למוסיקאי. ואילו בתחרות ביניהם במוסיקה, ייעשה עוול לצייר. זה כישרוני ומומחה בתחומו וזה כישרוני ומומחה בתחומו. כך בדיוק מגדירה התורה את הגבר ואת האשה **על פי שלימותם**. והמתבונן בעיון הראוי במבנה התורני השלם של הגבר והאשה, עומד מתפעל ומעריץ נוכח האמת התורנית הבהירה ועומק חכמתה בהכרת פנימיות נפש האיש ונפש האשה תוך מתן ההגדרות וההוראות הנכונות והמועילות ביותר לכל אחד מהם, וממילא לשניהם יחדיו.

ועתה ניגש לביאור דברי חז"ל.

הבוחן את המשותף לכל החוקים התורניים המבדילים בין האשה לבין האיש, יגלה כי יסודם נעוץ ברצון העליון לשמר את עדינותה של האשה, להגן על זכויותיה בהתאם לצרכיה הנפשיים, וממילא לאפשר לה בכך להביא לידי ביטוי מקסימלי את יכולתה לפי טבעה, ולא בניגוד לטבעה. ונפרט.

גבר היודע עדות **חייב** להעיד בבית-הדין, גם אם הדבר אינו נח לו. וכמו שנאמר בתורה (ויקרא ה, א): "אִם לֹא יֵגִיד - וְנָשָׂא עֹנֹו". דרישה חדה וברורה זו באה דווקא כלפי הגבר מכיוון שהכלים הנפשיים העזים שקיבל מאפשרים לו לסייע לזולת הזקוק לעדותו מבלי שהוא עצמו ייפגע בתכונות נפשו. אולם האשה אשר קיבלה בנפשה כלים עדינים, כל דרישה כזו להופיע ולהעיד בבית המשפט עם כל המתחים הכרוכים בכך - הן מעצם המעמד המלחיץ והמביך בפני השופטים וכל הנוכחים בבית-הדין, והן מהתוצאות הנלוות לעדות כגון מתחים עם בעל-הדין המפסיד מהעדות, עלולה מאד להזיק לעדינות נפשה בכלל, ולתפקידה כרעיה וכאם בפרט. ואין המדובר כאן בנזק זמני לתקופת העדות בלבד, אלא השפעה ארוכת טווח על אופייה וטבעה הכללי בניגוד למצבה המקורי הטוב לה. שהרי האדם מושפע מאד מפעולותיו ומהחוויות שחווה.

כלומר, האישה אינה מעידה בבית-הדין לא משום שהתורה אינה מאמינה לדבריה, אלא מהרצון להגן עליה ולשמר את עדינות הנפש אשר קיבלה לשם מילוי תפקידה העיקרי. הסבור כי הסיבה לפסילת האשה לעדות נובע מחוסר אמון שרוחשת היהדות לאשה, יכול להוכח בטעותו מנאמנותה המחלטת של האשה להעיד בנושאים הנוגעים לאיסורים חמורים כגון: טהרת המשפחה, כשרות

המאכלים וכדו'. והרי אם על עדות להוצאת פרוטה מאדם בבית-הדין אינה נאמנת, כיצד תהיה נאמנת בנושאים חמורים הרבה יותר ואפילו בנושאים שיש בהם איסור כרת? לאור האמור, הדבר מובן היטב. האשה אמינה בדבריה לא פחות מהגבר. משום כך מעידה ונאמנת היא בנושאים אלה על אף חומרתם. אולם היא תעיד רק בנושאים העוסקים במותר ובאסור, עדויות הנמסרות במסגרות עדינות כגון בבית או בעבודה, ואינן כרוכות בחשש פגיעה בכבודה ובעדינות נפשה, כעדות מתוחה בנושאים ממוניים בבית-הדין.¹

מאותה סיבה ממש אין האשה מתמנה לתפקידי שררה ציבוריים. שהרי תפקיד כזה מחייב התנהגות תקיפה העומדת בסתירה מחלטת לטבע הכלים שקיבלה. ונסיון להתנהג בניגוד לטבע זה, גם אם יצליח במישור הציבורי, יזיק לאישיותה כאשה.

משום כך גם אינה מצטרפת למנין עשרה לצורך תפילה. כאשר נתבונן בחשיבות התפילה במנין נגלה שאף על פי שיש לא מעט אנשים שיעדיפו תפילה ביחיד לשם הריכוז במילים והקשר האישי עם האלקים, מוטל על הגברים להתפלל במנין משום כבודו של מלך ככתוב "בְּרֹב עַם הַדֶּרֶת מְלֶךְ" (משלי יד, כח. ויעוין מסכת ברכות נג ע"א). דבר המביא גם להשראת השכינה במקום, וממילא התפילה מתקבלת יותר. מפגן ציבורי מחייב, חשוב ככל שיהיה ותהא מטרתו נעלית ככל שתהיה, עדיין אינו מצדיק פגיעה בנועם עדינות האשה אשר "כָּל כְּבוֹדָה בַּת מְלֶךְ פְּנִימָה" (תהילים מה, יד). ובוודאי לא כאשר מדובר בצירוף שיש בו חוסר קדושה בתערובת עם גברים.

ומכיוון שלשם ההגנה על זכויותיה ואופייה המיוחד פטרה אותה התורה מכל הנ"ל, גם אם תבוא אי-מי ותאמר שהיא מעדיפה להצטרף למנין / להתמנות לתפקיד שררה / להעיד בבית-הדין וכדו', היא לא תוכל לעשות זאת. בדיוק כשם שחוקי ההגנה על אישים חשובים מחייב אותם להישמע לשומרי ראשם גם כאשר הדבר נוגד את רצונם האישי.

גם הפטור של הנשים מכל מצוות עשה שהזמן גרמה [מצוות עשה אשר הזמן גורם לה שתבוא. כלומר, שקיומה מוגבל לזמן מסויים. כגון: מצוות ציצית ותפילין, ישיבה בסוכה, ספירת העומר וכדו'] ככתוב במשנה במסכת קידושין (פרק א, משנה ז), נובע בעומק מאותו

1. וזאת מלבד החשש שעדינותה תנוצל על ידי גורמים שליליים להפעלת לחץ מזיק, או שעדינותה עלולה לגרום לה לרחם על מי שאסור לרחם עליו.

שרש. שהרי המצוות נועדו לעצב ולבנות את עולמו הרוחני הפנימי של האדם. הגבר שקיבל כלים **נפשיים תקיפים** משום תפקידו המיוחד לו, זקוק ליותר מצוות אשר יַעֲדְנוּ את עולמו הרוחני הפנימי, יבנו ויעצבו אותו כראוי. האשה העדינה מטבעה משום תפקידה המיוחד לה, יכולה להגיע לשלימות הרוחנית הראויה גם ללא קיום מצוות עשה אלה, אלא רק באמצעות: א. ההימנעות מאיסורי לא תעשה. ב. קיום מצוות עשה שאינן תלויות בזמן, כגון ברכת-המזון. ג. קיום מצוות עשה שאומנם תלויות בזמן, אך הן מצורפות למצוות לא תעשה, כגון מצוות קידוש בשבת.²

אמנם על פי הפשט פטורה האשה מכל מצוות עשה שהזמן גרמן כדי להקל מעליה ולאפשר לה לתפקד בצרכי ביתה וילדיה מבלי שיהיה עליה להפסיק את פעילותה השוטפת במשך היום, מתוך חשש פן יעבור זמן המצווה ("אבודרהם", סדר תפילות של חול עמ' כה ומא בהוצ' אושא ו"כלבו" דף עג).

גם מחיוב מצוות פריה ורביה פטורה האישה, כדי שלא תרגיש מחויבות במקרים מסויימים ליזום יוזמות המנוגדות לטבעה העדין. שהרי יוזמה כזו, גם אם היא נעשית לשם קיום מצוה, עלול מאד להקנות לה תכונות מחוספסות המנוגדות לכלים הרגישים אשר היא זקוקה להם לשם מילוי תפקידה המיוחד לה באופן הטוב ביותר.³

---

2. ראה מהר"ל דרוש על התורה ד"ה שוב אמר, ובפירושו הרש"ר הירש על ויקרא כג, מג. יצוין כי משום הבדלים אלה שבין האיש לבין האשה, "השרוי בלא אשה שרוי בלא חומה" (יבמות סב ע"ב). שכן 'חסד' עניינו נתינה שלא על פי הדין, נתינה ללא גבולות. ואילו הגבורה היא קו הדין העומד כנגד מגמת החסד ומגביל את הנתינה (אמנם יש חסד בגבורה וגבורה בחסד). גבר מטבעו עלול להתמסר לחבריו לעזרה ללא גבולות. הוא עלול גם להכשל בעבירות חמורות כתוצאה מנתינה באופן שלילי ("חסד הוא - ונכרתו". ויקרא כ, יז), שכן חסד ללא גבורה חסר הוא את ההגנה והמעצור. האשה היא הגבורה. היא החומה המגינה, העוצרת את מרוצת החסד ודורשת: עד כאן! ובפרט שעצם היות האיש נשוי, מוגן ושמור הוא מיצרים שלילים.

3. דברים אלה נרמזים בדרשת חז"ל על הפסוק "פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבֹשֶׁהָ" (בראשית א, כח). "האיש דרכו לכבוש ואין האשה דרכה לכבוש" (יבמות סה ע"ב) כלומר: סוף הפסוק מגלה כלפי מי מופנה הציווי שבתחילתו. ומדוע הצטוונו בנוסח זה? לומר: שניכם פרו ורבו. אך המצווה, החיוב לדאוג לכך, מוטל על הזכר, על מי שדרכו לכבוש את הארץ. ומכיון שאופיו מותאם לתפקידו לכבוש את הארץ, אין פגיעה בנפשו כאשר מוטלת עליו מצוה זו הדורשת יוזמה מסויימת.

וכמו-כן האשה אינה חייבת בלימוד תורה בכל שעה פנויה כמו האיש החייב ללמוד את כל חלקי התורה ושרשי ההלכות, אלא חייבת רק בלימוד ההלכה למעשה כדי שלא תכשל בעבירות. כלומר לימוד התורה של האשה אינו **מטרה** - לימוד לשם לימוד, אלא **כלי** לקיום המצוות כראוי. שכן מלבד הצורך המיוחד של הגבר בריבוי פעילות רוחנית לשם הגעתו לשלימות הראויה - מה שלא נדרש כל כך לאשה כמבואר לעיל, בלימוד התורה יש עניין נכבד נוסף. בכל נושא חדש שמתעורר בכל דור, ובכל מקרה חדש שמתרחש, כדי לפסוק את ההלכה יש צורך בידיעה רחבה ועמוקה של שרשי ההלכה, סיבותיה, כלליה ופרטיה ועל פי ידיעה זו יש לדון להיכן לדמות ומה לחלק עד הכרעת הדין הלכה למעשה.

תכלית זו של לימוד-התורה הרי היא בהחלט פעולה ציבורית. וממילא מוטלת גם היא כקודמותיה הציבוריות, על האיש. בעוד האשה - שרת הפנים של הבית, פטורה ממנה ופנויה לעסוק בתפקידיה החשובים כשלעצמם מתוך שימוש בכוחותיה ואופייה המיוחד באיכות המקסימלית לתועלתה ולתועלת כולם.

בהתבוננות נכונה על פי יסוד זה, יובנו גם ביטויי והגדרות חז"ל במקומות שונים ביחס לאשה. כגון: "נשים דעתן קלה" (שבת לג ע"ב). משפט קצר זה הנתפס אצל הבלתי מבינים את שפת חז"ל, כמזלזל במנת המְשִׁכֵּל של האשה, מקבל משמעות חדשה אמיתית ונפלאה כאשר מתבוננים בכל מילה על-פי הגדרתה הנכונה בשפת חז"ל.

שכלו של כל אדם פועל בשלשה מסלולים משולבים, הנקראים בלשון חז"ל בשמות: 'חכמה', 'בינה', ו'דעת'. '**חכמה**' היא קיבוץ נתונים וזכירתם (-אינפורמציה), ומעניקה לבעליה את התואר 'חכם'. '**בינה**' היא התבוננות נכונה בפרטים הקטנים, **בלבנים** מהם בנוי הבנין. וכן: צירוף וחיבור נתונים זה לזה, **בנייתם**, והוצאת רעיון חדש. זהו האדם הנבון. יש 'חכם' הבקי בנתונים רבים, שאינו 'נבון'. אינו יודע להשתמש כראוי בנתונים שבידו. ואילו ה'**דעת**' היא המסקנה המתקבלת באופן ברור עד כדי חיבור האדם עם מסקנתו [מלשון "וְהָאָדָם יָדַע אֶת תְּהוֹת אֲשֶׁתוֹ". בראשית ד, א] **האיש** חזק ב'**חכמה**', **והאשה** ב'**בינה**'. "נתן הקדוש ברוך-הוא בינה באשה יותר מבאיש" (נדה מה ע"ב).⁴

4. וראה בתחילת פרק זה ביאור נוסף של הרא"ש. יש לציין שגם על פי מחקרים חדשים

גם כישרונה המיוחד של האשה בדיבור וכלשון חז"ל 'תשעה נטלו נשים', דבר שאגב, הוכח כיום על ידי מחקרים וסטטיסטיקות,⁵ נעוץ בתפקידה המיוחד של האשה כשירת הפנים של הקן המשפחתי. שהרי עיקר הקשר של הילדים במשך רוב שעות שהותם בבית הוא עם האם. ומכיון שלצורך חינוך ילדים נדרש הרבה דיבור המסביר, מאיר, משכנע, מעיר, מעודד ומשבח, קיבלה האשה כלי מיוחד זה. ואכן, בעל המודע לתכונה בסיסית חשובה זו שהוטבעה ברעייתו לטובת ביתו,

---

העוסקים במח האנושי, מקור ה'חכמה' באונה הימנית של המח, ו'הבינה' באונה השמאלית. אצל הגברים האונה הימנית דומיננטית ופעילה יותר, ואילו אצל הנשים האונה השמאלית היא הפעילה. וזכו אנשי המדע בזמננו לגלות את אשר לימדונו חכמי הקבלה לפני דורות רבים כי שרשו של הזכר בעולמות העליונים הוא בימין - בקו החסד, ושרש הנקבה בשמאל - בקו הגבורה. ראה על כך בהרחבה לעיל פרק "הבדלים פסיכולוגיים בין גברים לנשים".

ואכן, בינה באשה. משום יכולתה המיוחדת של האשה להתבונן בפרטים הקטנים, בעוד האיש רואה יותר את התמונה הכללית, נהגו חכמי ישראל להיועץ בנשותיהם גם בנושאים בהם ההחלטה היתה נראית ברורה. שכן יתכן מאד שהיא תפנה את תשומת לבו לפרטים קטנים אך משמעותיים, אשר הבעל לא הבחין בהם. וכמו שמסופר בתלמוד (ברכות כז ע"ב), שכאשר ביקשו חכמי ישראל להעביר את רבן גמליאל מנשיאותו, החליטו למנות במקומו לתפקיד הרם את רבי אלעזר בן עזריה משום כמה מעלות שהצטרפו בו. אולם כאשר בישרו לרבי אלעזר על החלטתם ושאלוהו אם יאות לקבל את משרת הנשיא, השיב להם: "אזיל ואמליך באינשי ביתי [אלך ואתייעץ עם אנשי ביתי]. איזיל ואימליך בדביתהו [הלך והתייעץ עם אשתו]". וראה שם שלבסוף לא קיבל את עצתה. מדוע אם כן שאל אותה מלכתחילה? כדי לוודא שאין פרט מסוים שהוא כאיש לא הבחין בו והיא כאשה מסוגלת לראותו. רק לאחר ששמע את החששות שהעלתה בפניו וראה כי חשש אחד אינו מוצדק והשני הסתדר מאליו, ניאות לקבל את התפקיד.

ועוד אמרו חז"ל (ברכות דף י ע"ב): "האשה מכרת באורחים יותר מהאיש". כלומר, יש לה טביעות עין לזהות נכונה את טיבו של המתארח לפי פרטים קטנים שמבחינה בו ובהתנהגותו, יותר מהבעל הנוטה לתת אמון בכל אורח. לפיכך, המבקש לפתוח עסק בשותפות עם זולתו, אך לאחר שדנו על כך בביתו או סעדו יחדיו, הוזהר על ידי אשתו כי אדם זה אינו אדם ישר, ישקול שוב מחדש ויבדוק היטב אם לקדם את השותפות או לבטלה...

5. הרוב המכריע של המתקשים בדיבור ומגמגמים הינם גברים. גם בגיל הרך בנות מקדימות לדבר לפני הבנים. נשים מאריכות בדיבורן הן במספר המילים בכל משפט והן בריבוי המשפטים ואהבת עצם הדיבור. לדעת החוקרים גם כאן סיבת הדבר נעוצה בדומיננטיות האונה השמאלית של מח האשה, הצד בו נמצא כח הדיבור במח האדם. וראה על כך בהרחבה לעיל בפרק "הבדלים פסיכולוגיים בין גברים לנשים".

לא רק שאינו קץ בריבוי דיבורה, אלא אדרבה, הוא מטה באהבה ובסקרנות אוזן קשבת לדבריה.

המתבונן ביסוד הגדול האמור כאן עם השלכותיו הבאות לידי ביטוי בחוקי התורה הנוגעים לנשים ובביטויי והגדרות חז"ל אודותיהן, יוכל להבין לאחר התבוננות נכונה גם את שאר ההלכות ומאמרי חז"ל שלא הוזכרו כאן. שכן כאמור בתחילת הדברים, התורה תורת אמת היא ומגדירה בהגדרות הנכונות והמדוייקות כל חלק משני חלקי האדם השלם, החלק הזכרי והחלק הנקבי, מבלי לעסוק בחסרונות או בהענקת ציונים.

לאור זאת מובנת העובדה, שהחלק הזכרי אשר קיבל לפי טבעו העז את החובה **לבנות בעצמו** את מדרגתו הרוחנית באמצעות לימוד תורה בכל זמן פנוי, ובאמצעות קיום כל המצוות, מברך את בוראו בברכת שלא עשני אשה, על שאינו כחציו השני העדין מטבעו שאינו חייב בכל זה. ואילו החצי השני הנקבי מברך את בוראו על שעשאו כפי שהוא ופטרו **מחובת** הלימוד **ומחובת** קיום חלק מהמצוות, משום הרצון האלוקי כי חצי זה, יוצר רוחני יותר מטבע ברייתו, יקדים להתבגר, יהיה עדין בנפשו וגמיש באופיו, וכך יהיה פטור מטרחת העבודה הרוחנית המוטלת על חציו האחר. זאת כדי שיתפנה לעבודתו הגדולה ביצירת בני הדור הבא ובטיפול בהם כראוי מתוך ישוב הדעת. שהרי החיוב בלימוד תורה בכל עת בעומק, והחיוב בקיום כל המצוות כגבר, עלול מאד להקשות על מילוי תפקיד נשגב זה כראוי.

אמנם כאמור, כדי שלא תפסיד האשה את הגעתה לשלמות הרוחנית, היא קיבלה מראש כלים רוחניים שאינם זקוקים למערכת המצוות של הגבר כדי להגיע לשלמות הראויה וכמבואר לעיל. אלא שהגבר מודה על שיצירת מדרגתו ניתנה בידו.

זוהי סיבת ההבדל הניסוחי שבין הברכות. האשה מברכת בלשון חיוב (ברוך שעשני...) ואילו האיש בלשון שלילה (שלא עשני...).

משל לשני מלכים שהוכתרו למלוכה ביום אחד, איש איש במדינתו. האחד נולד כנסיך בבית מלוכה, והאחר עמל רבות כדי להגיע למלוכה. בנאום ההכתרה אמר הראשון: "אני מודה לאל על שנולדתי כאן, כנסיך, וזכיתי להגיע ליום הגדול הזה". ואילו השני אמר "אני מודה לאל על **שלא** נולדתי כנסיך, ובכל זאת הוא איפשר לי,

באמצעות עמל פרטי, להגיע ליום הגדול הזה". כך האשה מודה לאלקים במילים:
"ברוך שעשני כרצונו" ואילו האיש אשר נולד לעמל רוחני רב יותר, מודה על שלא
נוצר מראש בתבנית רוחנית שלימה כאשה, אלא בונה הוא בעמל רב את עולמו
הרוחני.

נספח ב

משפחה ברוכה

כל ילד אוצר | ההיבט הכלכלי | ההיבט ההשכלתי והחינוכי |
ביטחון עצמי וחכמת חיים | מעמד ההורים

הורים רבים מתלבטים בזמננו, מסיבות שונות, בשאלת כדאיות הרחבת משפחתם. יש המבקשים להקל מעליהם את טרחת הטיפול בילדים נוספים, ויש החוששים מהעול הכלכלי אשר יוטל עליהם כהורים, או מפגיעה בקריירה המקצועית שלהם. רוב המתלבטים חוששים מפגיעה בילדים שיוולדו, עקב אי יכולתם להעניק לכל ילד תנאים חומריים טובים כפי שאיפתם. ויש שאפילו חשים אי נעימות לצעוד ברחוב עם יותר משנים או שלשה ילדים, עקב מוסכמות חברתיות מוזרות הרווחות סביבם. וכל אלה אינם יודעים כי מרכז העונג והאושר שבחיים בכלל ובחיי המשפחה בפרט, גם של ההורים כזוג וגם של הילדים עצמם, טמון במשפחה שבה גדלים יחדיו אחים ואחיות רבים, במשפחה ברוכת ילדים.

יצוין כי מצד ההורים, אושר מענג זה בא לידי ביטוי בכל שלב בחיים, ומתגבר שבעתיים בגיל המבוגר. ובנוסף, רמת המוכנות לחיים גבוהה אצל ילדים הגדלים במשפחה שבה ילדים רבים, הרבה יותר מכפי שניתן למצוא בילדים הגדלים במשפחה שבה שני ילדים בלבד. וכל זאת מלבד מעלות נוספות, נכבדות מאד ואפילו נשגבות וכפי שיפורט.

נפתח בדבריו של עו"ד אורן רוזנשטיין (עיתונאי ומגשר, מחבר ספר העוסק בתקופת

ההריון והלידה מנקודת מבטו של הבעל המתמודד עם מציאות חדשה). במאמר שהתפרסם בתקשורת, הוא כותב במעין וידוי אישי נדיר את דעתו השלילית בעבר על הורים המביאים לעולם חמישה ילדים, אחד בכל שנה, ואת המציאות ההפוכה לחלוטין שנחשפה בפניו עם השנים ושינתה את דעתו מהקצה אל הקצה: "פעם חשבתי שמדובר בשפנים מטורפים. אין להם שאיפות, אין להם קריירה, אין להם תחביבים? מה עם לתת לכל ילד את הזמן שלו, למה אנשים שאין להם כסף צריכים כל כך הרבה ילדים, מה יהיה כשהילדים האלה ירצו נייקי, אוניברסיטה, וילה, וולבו?

והיום? קבלו תיקון. הפתרון היחיד לכל בעיות ההתנהגות של הילד הגדול והמפונק הוא לצרף לו כמה אחים. ואיזה כיף זה בית מלא ילדים. ואיך הם משעשעים אחד את השני ודורשים ביחד פחות תשומת לב מאשר לבד. ילדים ברצף זה אומר חוסר שינה של רק שמונה שנים, אבל ילדים במרווחים גדולים זה חוסר שינה לנצח. וגם כסף לא ממש משנה כי כל ילד יכול ללבוש את בגדיו של הילד הגדול יותר. זה רק מפתח אצלם את תחושת הביחד. ממילא הקטנים רוצים כל מה שהיה של הגדול [וגם אם לא, יש בזה סוג של בגרות וחינוך לחסוך, לנצל בתבונה את הקיים ולהסתפק במה שיש. הוספת המחבר].

וברור שמעולה להיות הורה לילדים בגיל צעיר: אין עדיין כאבי גב, הקריירה פחות תובענית אז יש זמן להקדיש להם, הסבא והסבתא עדיין צעירים גם הם ויכולים לעזור בסחיבות, אתה תמיד תהיה אבא צעיר שיכול לשחק עם הילדים שלו, ובעיקר - יש יותר סבלנות ונכונות לקבל שינויים באורח החיים שלך". עד כאן דברי עו"ד רוזנשטיין.

מילים נאות ונכונות אלה, קצרות מלהביע את האמת הכוללת הנוגעת לאושרם של ההורים עצמם, ומלשקף נכונה את פני הדברים המתעצמים שבעתיים מנקודת מבט יהודית.

ונפרט את הדברים.

החוששים מאי מתן מקסימום התנאים שברצונם להעניק לכל ילד, צריכים לזכור כי בנוסף לעצם המתנה היקרה שמקבלים הילדים הקטנים והגדולים בדמות האח או האחיות המצטרפים לחיים הפעילים במשפחה, עוד רוכשים ילדי המשפחה נכס לחיים. נכס שייטיב להם במשך כל חייהם ושווה כל הון שבעולם:

מתוך חייהם המשותפים בבית אחד עם כמה וכמה אחים ואחיות, הם רוכשים כלים להתמודדות חברתית. הם לומדים מניסיונם היום יומי לחלוק את מרחב המחיה ואת מה שיש עם אחרים, לוותר לזולת, להעניק ולדאוג לאחיהם, ובפרט לצעירים מהם. מאידך, הם לומדים היטב כיצד לעמוד בתבונה על זכותם ולהשיג את מבוקשם. ועם חינוך נכון הם לומדים כיצד לעשות זאת מבלי לפגוע באחרים. הם גם מתחנכים לקבלת אחריות ולנשיאה בעול, והגדולים והגדולות שבהם אף לומדים כיצד לטפל כראוי בתינוקות ובקטנים, כהכנה מבגרת, מחשלת ויקרת ערך לחיי משפחה תקינים ונכונים בעתיד.

הניסיון מוכיח כי ילדים אלה הגדלים יחד, מתפתחים מתוך שמחת חיים, נבנים ומקבלים נפש בריאה. ויוצאים לחיים בעולם הגדול כאשר הם מלאי סיפוק, חכמת חיים, ובטחון עצמי בריא.

כלומר, טעות היא לחשוב שאם ברצוני לתת לכל אחד מילדי את המירב והמיטב, עלי לדאוג לו לחדר פרטי עם ריהוט וציוד אישי בו יוכל להשתמש לבדו. חשיבה זו האופיינית לעידן המודרני, לא רק שאינה מועילה לילד, היא אף מזיקה לו. ילד הגדל בתנאים אלה, חסר יידע כיצד להתמודד בחברה באופן נכון ובריא, והוא בדרך כלל כושל בניסיונות החיים במה שנוגע לשיתוף ונתינה. בעוד שהגדל בחדר אחד בו חיים כמה ילדים הישנים אפילו במיטות קומותיים או נפתחות וכדומה, גדל מחושל, מנוסה בהתמודדויות חברתיות שונות, ובעתיד הוא אף מצליח יותר בעסקיו הכלליים, וביחסיו המשפחתיים עם רעייתו וילדיו.

ולאותם הסבורים שבאמצעות מיעוט ילודה ישיגו ילדים נבונים ואינטלקטואלים יותר, במחקרים חדשים התברר ההיפך הגמור: דווקא ילדים שגדלו במשפחות ברוכות ילדים התפתחו הרבה יותר משום חלוקת חיים משותפים עם אחים ואחיות בבית אחד ובחד אחד, וכפי שהרחבנו בספר "המהפך 4" (עמ' 104).

בנוסף, גם ההורים יוצאים מרווחים.

ניתן להיווכח מהמציאות, שהורים אשר גם לאחר שילדיהם הגדולים כבר בגרו נותרו עדיין הורים לילדים קטנים, נשארים צעירים באישיותם, רעננים ומלאי מרץ. שכן תחושת האחריות על ילדיהם הרכים והצורך לטפל בצרכיהם הנפשיים והחומריים, שומר על רעננות ההורים ומשאיר אותם בעלי נפש צעירה, הרבה

יותר מבני גילם האחרים שכל ילדיהם גדולים וכבר אינם זקוקים לטיפול ולמשחק עם הוריהם.

מענין שהורה למשפחה ברוכת ילדים, מקרין בדרך כלל שלוה, אושר פנימי וביטחון עצמי גם בהיותו מחוץ לבית, מתוך סיפוק מהמשפחה הענפה שמאחוריו ומהבית הפעיל.

במשפחות אלה ניתן להיווכח עוד בבירור, שבזכות הילדים הצעירים החדשים שבבית, נשמרת איכות הקשר הבין זוגי לאורך זמן כזוג צעיר ממש, על אף העלויות והמורדות הטבעיים המתרחשים בחייהם. הורים אלה גם מוצלחים ויעילים בטיפול בילדים מתוך איזון ושלוות נפש, וטועים הרבה פחות מאחרים בדרכי החינוך. שהרי הם כעת בעלי ניסיון בכל תחומי החינוך והטיפול בילדים. דבר אשר ניתן לראותו בחוש בבתים בהם האם כבר סבתא לנכדים, אולם עדיין זוכה להביא לעולם ילדים נוספים.

בתקופה זו של החיים, בה הקטנים כבר גדלו והפכו לנערים, וחלקם אפילו לזוגות נשואים, אולם האם שבה ומממשת את יכולתה הנשית להעניק חיים לילדים נוספים, מתברר כי היא חיה מתוך סיפוק פנימי עצום, ובתחושה נפלאה של הגשמה עצמית חוצה גבולות. נשים אלה מעידות שאין קריירה בעולם המסוגלת להעניק לאשה מילוי וסיפוק ברמה דומה או אפילו דומה לזה.

ובהגיע ההורים לגיל מבוגר, אם יש להם רק שני ילדים, עלולים הם למצוא את עצמם גלמודים ובודדים מאד לעת זקנה, כאשר עול הביקורים והטיפול בצרכי ההורים נופל על שני ילדים בלבד, העסוקים מכורח החיים והמציאות בענייני עצמם ובמשפחתם. ובפרט אם אחד משניהם גר במרחקים, או אם חתנם או כלתם אינם מאפשרים לבתם או לבנם לבקרם ולטפל בצרכיהם כראוי, או אם חלילה קרה אסון לאחד מהם והוא ח"ו אינו בין החיים וכפי שלמרבה הצער מתרחשים דברים כאלה. וההורה המסכן נמצא לבדו, חלש מזיקנה, ללא משענת מבני משפחתו הקרובים, בהם כה השקיע ואותם כה טרח לגדל.

כמה גברים ונשים כאלה ישנם, אשר מסיימים את חייהם מתוך עצב וכאב, ולא פעם אף כתוצאה מחוסר טיפול נאות ואהבת בן משפחה קרוב, ואיש אינו יודע עליהם ועל הגורם לזירוז מותם?

לעומת זאת, הורים לשבעה או לעשרה ילדים, אשר השכילו לחנך את ילדיהם על ערכי היהדות, חשים היטב בגיל המבוגר ובפרט לעת זקנה את הפסוק (תהלים קכו, ה): "הַזְרְעִים בְּדַמְעָה, בְּרִנָּה יִקְצְרוּ". זכורני בבחורתי, כאשר דודי הבכור מצד אימי ורעייתי הגיעו לגיל זקנה ועקב ניתוח כושל בעיניו הוא איבד את יכולת הראייה, מלבד תמיכתם הנפלאה של בניהם ובנותיהם בביקורים ובסיוע, היו עשרות נכדיהם ונכדותיהם מתווכחים ביניהם מי יזכה לשהות עם סבא וסבתא בביתם. עד שערכו תורנות קבועה ומידי יום היו מגיעים שנים מהם לאחר שעות הלימודים, לשהות עמם עד למחרת בבוקר. הם היו מנקים, מסדרים וחלקם אפילו אופים ומבשלים. אי אפשר לשכוח את אושרם של הנכדים בעת עבודתם מתוך דברי הומור ותחושת שמחה מהזכות שנפלה בחלקם, ואת מאור הפנים והחיוך רווי העונג שהיה על פני זוג הזקנים בעת עבודת נכדיהם ושיחתם עמם. הנכדים לא חשו טרחה או עול מטריד במעשיהם הנכבדים. מספרם של המתנדבים היה גדול דיו, מכדי שהעול יפול על כתפיהם של בודדים בסבב התורנות.

גם בעת אשפוז חלילה בבית חולים לזמן מה, וכפי שמתרחש בחיי כמעט כל אדם בגיל מבוגר, יש הבדל גדול בין הורה לשני ילדים בוגרים שהתחנכו כראוי, לבין הורה לשמונה או עשרה ילדים בוגרים שהתחנכו כראוי. זה האחרון כמעט לא ימצא את עצמו כשהוא לבדו, נתון לחסדי הרופאים והאחיות העמוסים וטרודים בעבודתם. תמיד ישהה ליד מיטתו אחד מצאצאיו כאשר כל כולו נתון לרווחת ההורה המאושפז, היקר לו מכל.

למרבה הצער, בשנים הראשונות שלאחר הנישואין מתמקדים רוב הזוגות הצעירים יתר על המידה בנוחות שבעתיד הקרוב, ולא הרבה זוכים להיות בבחינת "איזהו חכם - הרואה את הנולד" (תמיד לב ע"א). הם נבהלים מהשאלה "כיצד נוכל לטפל בחמישה או בשבעה ילדים?" ואינם שמים לב לעובדה הפשוטה, שאחים ואחיות בגילאים קרובים הגדלים יחדיו כקבוצה, מעסיקים מטבע הדברים זה את זה במשחקיהם ובענייניהם. וכשיש גדולים ברי הבנה, הרי הם משחקים עם הקטנים, ובשלב מסויים אפילו מטפלים בהם באהבה על פי הדרכת האם בהאכלה, בהחתלה וברוב הטיפול הנדרש. והאם פנויה לעיסוקיה בביתה יותר מכפי שהייתה פנויה כאשר טיפלה בשני קטנים. וכבר אמרו בדרך רמז, כי גבהי האצבעות מלמדים על רמת טרחת הטיפול בילדים. תחילה נולד הראשון, אותו מייצג האגודל העומד לבדו. כאשר נולד השני חל זינוק בטרחת הטיפול, בדומה לאצבע הסמוכה לאגודל.

כאשר נולד השלישי חלה עליה מועטת בלבד בטרחת הטיפול, שכן אין הבדל גדול בין טיפול בשניים או בשלושה. ואכן האמה גבוהה רק מעט מהאצבע הסמוכה לה. אולם כאשר נולד הרביעי חלה ירידה בטרחת הטיפול שכן שלושת הגדולים מעסיקים את הקטן ומסייעים בטיפול בו. ובחמישי - זו הזרת, כבר הרבה יותר קל.

גם בבישוליה היא תגלה לפתע, שאין הבדל משמעותי בין הזמן המוקדש לבישול ארוחה עבור משפחה קטנה או גדולה. שהרי מדובר בעיקר בתוספת מנות לסיר או לתבנית הבישול. ובפרט שעם השנים נעשית האם מיומנת, יעילה וזריזה, בזכות טיפולה בבני משפחה רבים. זאת מלבד העובדה שבאמצעות חינוך לשותפות מתוך שמחה, מצטרפים כאמור גדולי הילדים שבבית, הבנות והבנים, לסייע לאם בכל ענייני הבית מתוך תחושת שותפות טבעית ובריאה, וכפי המציאות המוכחת בכל המשפחות ברוכות הילדים. הניסיון מלמד שעזרת הילדים נעשית בדרך כלל מתוך שמחת חיים ושיחה זורמת השופעת חיוכים והומור תוך כדי עבודה, בינם לבין עצמם ובינם לבין אמם. דבר שגם מכשיר אותם לחיי משפחה נאותים בעתיד, בהיותם עתירי ניסיון.

גם בתחום זה של ניהול הבית, אם כזו, המנהיגה בתבונה וביד רמה את משפחתה ברוכת הילדים ועומדת בגאון במטלות הארגון והטיפול בילדיה, נעשית מלאת סיפוק נפלא בלתי ניתן לתיאור, מתוך תחושת המיצוי העצמי כמלכת בית, אשר היא גם אם למשפחה ברוכה. וגם רעיה.

◆ חששות מקשיי טרחה, פרנסה וחינוך

על אף הדברים האמורים, עלולים הורים מסויימים לחיות בתחושה כי הם שונים מהכלל וברור להם בוודאות שבמקרה שלהם יוטל עליהם עול כבד של טרחה מרובה בשל הילד הנוסף. אולם על הורים אלה לזכור שאם נגזר על האדם לעמול ולטרוח, הוא יעמול ויטרח. ועדיף שטרחה זו תהיה בטיפול בצרכי ילד טהור, ולא בסבל קשה מסוג אחר שאין בו תועלת.

אין הון בעולם המשתווה לילד. ואם עבור דירה טורחים רוב בני האדם עשרות שנים לעבוד ולשלם, כמה יש לטרוח עבור כל ילד? הדירה נשאת בעולם הזה, ואילו ילד הוא נכס נצחי.

אמנם יש הדואגים וחוששים מצד הפרנסה, שמא הכנסתם לא תספיק לכלכלת ילד נוסף במשפחה ולמילוי כל צרכיו. ואינם יודעים כי בזה נכשלים הם בפגם בבסיס האמונה, כי לכל אדם הבא לעולם ישנו תקציב המיועד עבורו. ובבוא הנשמה למשפחה מסויימת, מביאה היא עימה את תקציבה. ומי כבורא העולם שבידו למצוא את הדרך כיצד להעניק לראש המשפחה את המגיע לו לשם כלכלת ילדיו.

ואדרבה, חכמי הקבלה מציינים בדבריהם כי ישנו מעין 'מענק לידה' אלוהי הניתן להורים על כל ילד שבא לעולם. ובאמת רואים ושומעים עדויות רבות של הורים המספרים: "כשבננו הראשון נולד, רכשנו רהיט פלוני או החלפנו רכב וכדומה. וכשהשני נולד רכשנו כך וכך או פתחנו עסק פלוני. וכשהשלישי נולד הרווחנו כך וכך או רכשנו דירה". וכך ברביעי ובחמישי ובכל ילד נוסף.

ישראל ליבמן, מנכ"ל עמותת "מקימי", שמסייעת למשפחות לצאת ממשברים כלכליים, בראיון לכלי התקשורת אמר כי "אצלנו הסטטיסטיקות מראות בדיוק את ההיפך מהטענה כי משברים כלכליים במשפחה, נגרמים מריבוי ילדים. אנחנו מטפלים במאות משפחות, ודווקא משפחות עם חמישה, שישה, שמונה ילדים, מצבם טוב יותר מהמשפחות שלהן רק ילד אחד!"

ליבמן קובע כי בעיירות הפיתוח ובפריפריה, דווקא משפחות עם מעט ילדים נקלעות לקשיים גדולים יותר. "זו לא מתמטיקה אלא עובדת חיים. המצב הכלכלי זה משהו אינדיבידואלי, ואולי מתחבר גם לעניינים אמוניים של מזל, ואיזו עבודה יש לך. אך בשורה התחתונה זו אינה נגזרת של מספר הילדים. ברור שיש בבני ברק משפחות עם הרבה ילדים במצב כלכלי קשה, אבל מדובר בכאלה שהחליטו ללמוד ולא לעבוד, וזו החלטה שלהם". הוא מוסיף מניסיונו בשדה המציאות כי אין קשר בין מצב כלכלי דחוק למספר הילדים, אלא להתנהלות נכונה. "ילדים, ככל שהם גדלים, מסייעים יותר ועוזרים להתנהלות הבית, כך שאפשר לומר בהחלט שילדים זו שמחה ולא כאב ראש"¹.

על דבריו ניתן להוסיף את עדויותיהן של אמהות רבות, כי עיקר הקושי בגידול ילדים הוא בראשון, בשני ובשלישי. אבל החל מהרביעי והלאה הכל נעשה קל הרבה יותר. הילדים מעסיקים זה את זה ומשחקים יחד, ריהוט ופריטים נוספים עוברים

1. בכתבתו של בני טוקר, אתר ערוץ שבע, כ"ח חשון תשע"ג.

מילד לילד, חייהם המשותפים של כמה ילדים באותו חדר מחנכים ומלמדים אותם כיצד לחלוק עם אחרים מתוך ויתור הדדי, מחשלים ומכינים אותם לאתגרי החיים. ילדים אלה אינם מפונקים כאחרים, הם אינם חיים בתחושה כי הכל מגיע להם, בבגרותם הם חשים מחוייבים יותר לכבד את הוריהם, וההוצאות על כל ילד נוסף קטנות משמעותית מההוצאות שיש להשקיע בכל ילד מהילדים הראשונים.

וזאת מלבד חובת העמידה במבחן הביטחון בה, אשר על האדם לדעת ולזכור תמיד כי עם ילדים נוספים או בלעדיהם, ביד ה' יתברך להופכו לעשיר גדול או לעני מרוד. ועליו לבטוח בו שהוא אשר נותן חיים לאדם, בודאי יתן לו גם את פרנסתו כל עוד הוא רוצה שאותו אדם יחיה. שהרי איך יחיה אותו האדם אם לא יהיה לו ממה לחיות. וככל שיחזק את ביטחונו בה' יתברך הזן ומפרנס לכל, כך תהיה ישועתו קרובה לבוא. שהרי הקדוש ברוך הוא אינו מאכזב את הבוטחים בו באמת. ובסופו של דבר בודאי ששום נזק לא יבוא לו כתוצאה ממעשה נכון על פי רצון בוראו, החפץ ביישובו של עולם ובזירוז הגאולה.

וגם בענין זה יתבונן, כמה הוא עובד וטורח שנים ארוכות ורבות כדי לממן רכישת דירה. והוא עושה זאת בשמחה ומתוך הבנה ברורה כי הטרחה כדאית, שהרי תהיה לו כעת דירה למשך כל ימי חייו בעולם. ואם כך בדירת עראי, כמה דירות שווה ילד אחד עם נשמתו הנצחית? האם לא כדאי להתאמץ ואפילו להידחק בפרנסה ובצפיפות בבית ובלבד שיזכה לעוד ילד היקר מזהב ומפז רב?

ובחשיבה זו תחזק את עצמה כל אשה החוששת שמא הזמן המושקע בטיפול בילדים נוספים תפגע בפיתוח הקריירה שלה. ותתבונן בעובדה הפשוטה והאמיתית שילד אחד נוסף שווה כל הון שבעולם וכל סוג של קריירה. ואיך אפשר לוותר על היקר והנעלה מפני הזול והפשוט יותר?

אמנם יש היראים, מהרמה החינוכית הירודה בה גדלים צעירי דורנו. תחושתם היא: "הלוואי ונצליח להסתדר עם שניים או שלושה ילדים. הרי אין משמעת לצעירי דורנו! אז איך ביתנו יראה עם שבעה או עשרה ילדים?"

אולם האמת הידועה לכל בעל ניסיון היא, שמשמעת חינוכית מושגת הרבה יותר בקלות במשפחה ברוכת ילדים. והסיבה פשוטה. ילד שהוא אחד מתוך רבים חש כאזרח מתוך אזרחים רבים אשר בראשם עומדים מלך ומלכה. שהרי

במשפחה ברוכת ילדים, ההורים המנהלים את כל ענייני המשפחה מקבלים מעמד של סמכות-על בעיני ילדיהם, כאשר כל הילדים שותפים לסידור הבית ולארגון ענייניו, כל ילד לפי גילו ומידת מסוגלותו וכפי הכוונת ההורים. לעומת זאת, ילד או שניים בודדים במשפחה, עלולים מאד לחוש במקרה הטוב כי הם במעמד ההורים, ובמקרה הפחות טוב כי הם מעל ההורים והוריהם אינם אלא משרתים הנדרשים לעבוד למענם. וכפי שלמרבה הצער ניתן לראות זאת בבתים רבים, מבלי שההורים יבחינו בעובדה שאחד הגורמים המסייעים למניעת חוצפה כלפי ההורים, לקבלת מרות ומשמעת, לשותפות ועזרה במטלות הבית, הוא: אחים ואחיות נוספים.

וכאן מן הראוי להעלות גם את חשיבות החינוך התורני, המלמד את הילדים את עומק מצוות "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ" (דברים ה, טו) עם כל הלכותיה, עד ההפנמה המליאה. ילד הגדל על ברכי החינוך התורני, חש בתוככי נשמתו את ערכם של ההורים כמעט שווי ערך לבורא העולם (!) כמבואר בספרי "מפתחות לחיים" בפרק העוסק בכיבוד ההורים. אולם ילד הגדל במסגרת חינוכית בה לא עוסקים כראוי בכבודם של ההורים, והוא חי באווירת שוויון להוריו, רק נס יגרום לו להעריך מעצמו בגיל הצעיר את גודל מחויבותו למי שהביאווהו לעולם וטרחו בגידולו. וכבר אמר מי שאמר: "במשפחה בה הילדים מתחנכים כראוי למצוות כיבוד הורים, ההורים נעשים מלך ומלכה לאזרחים מחונכים, מכבדים ובעלי תרבות החיים בממלכתם. והרי כל מלך ומלכה חפצים באזרחים רבים יותר ככל שניתן. אולם במשפחה בה הילדים מתחנכים לדמוקרטיה בבית, ללא כבוד מיוחד להורים, הרי ההורים נמצאים בעמדת קואליציה ממשלתית ואילו הילדים בעמדת האופוזיציה, כבכל מדינה דמוקרטית. וכי איזו קואליציה בעולם תחפוץ במספר רב של חברי אופוזיציה?...?" הדברים אמנם נאמרו בהומור, אולם בודאי שכלל שדרך חינוכם של ילדי המשפחה, הן בבית והן בבית הספר, הוא על פי הדרכת התורה כראוי, כך ירוו ההורים יותר נחת מילדיהם.

נמצא שכל החששות ממשפחה ברוכת ילדים, חסרות בסיס אמיתי. ומלבד מקרים בודדים מוצדקים, כגון כאשר עלול להיווצר נזק בריאותי פיזי או נפשי לאשה, אין שום הצדקה למניעת הבאת ילדים נוספים למשפחה. לכן בכל מקרה של ספק בשיקול הדעת יש להתייעץ עם תלמיד חכם ירא שמים. אין ספק שכל החששות שאין בהם ממש, אינם אלא עצת היצר המנסה לטשטש את העובדות ולהטעות את ההורים, דווקא משום האוצר הגדול, הרוחני והגשמי, הטמון בכל ילד נוסף.

לסיום יש להוסיף, שמלבד האינטרס האישי של ההורים והלימוד יקר הערך שמרוויחים ילדים הגדלים במשפחה ברוכת ילדים, יש לחשוב גם על טובת העם כולו. הן מצד השיקול הדמוגרפי של עם ישראל בארץ ובעולם והן מצד התועלת הגדולה לאנושות בכלל ולעם ישראל בפרט, במימד הרוחני הכללי.

לפי נתונים שפרסמה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה באשר לאוכלוסיה היהודית בעולם במאה השנים האחרונות, בשנת 1939 חיו בעולם כ-16.5 מיליון יהודים. אך לאחר שבשנות השואה הנוראה נרצחו כששה מיליון יהודים, ירד מספר היהודים בעולם בכשליש, ועם הריבוי הטבעי התייצב מספרם בשנת 1948 על 11.5 מיליון בלבד.

כיום, על פי הנתונים הרשמיים ישנם כ-13.5 מיליון יהודים בעולם. אולם לדברי הסוקרים מספר זה כולל את כל מי שמחשיב את עצמו ליהודי, גם אם אינו יהודי על פי ההלכה. ובמילים אחרות: מספר היהודים קטן ממה שפורסם.

יצוין כי לפי דיווח המכון לתכנון העם היהודי שעל ידי הסוכנות היהודית, שיעור הגידול של יהודי העולם - 0.08% לשנה - קטן פי 20 (!) משיעור הגידול של האוכלוסיה העולמית. משמעות הדברים היא ששיעור אחוזי היהודים ביחס לאוכלוסיית העולם הולך ופוחת. ואכן, לפי סקרים שנערכו בארה"ב, מספר יהודי ארה"ב פחת בשנות ה-90 בכ-300 עד 500 אלף. וזאת בעיקר לא כתוצאה מהגירה, אלא משום שיעור ילודה נמוך מול מות הזקנים והתבוללות מהירה.

בישראל, שיעור הפריון עומד כיום בממוצע ארצי על: 2.6 ילדים לאשה יהודיה, 4.5 ילדים לאשה ערביה אזרחית ישראל, וכ-6 ילדים לאשה ערביה תושבת עזה והשטחים.

בקצב הריבוי הנוכחי, כמה יהודים וכמה מוסלמים יהיו בארץ ישראל בעוד כמה עשרות שנים, אם לא נתעשת ונזרז את הילודה היהודית בארץ ישראל? וכמה יהודים בכלל יהיו בעולם, לאור ההתבוללות הנוראה ושיעור הילודה הנמוך?

חשוב לציין כי בירושלים בירת ישראל המצב חמור מרוב הערים בארץ. לפי מחקר שנערך על ידי מכון ירושלים לחקר ישראל, קצב הגידול של האוכלוסיה הערבית בעיר כפול (!) מזה של היהודית. את משמעות שיעור הריבוי הנוכחי, זה לעומת זה, ניתן לראות בתרשימי המפות המוצגות ב"מפתחות לחיים" (עמ' 210).

לאור זאת, אם לא נתעשת בזמן, כיצד תיראה ירושלים בעוד חמישים שנה?

וכבר אמר מנהיג אש"ף לשעבר יאסר ערפאת, כי "הנשק החזק ביותר של הפלסטינאים, הוא רחמה של האשה המוסלמית".

אשר על כן, מחויבות מוסרית-לאומית עליונה מוטלת על כל בני זוג העומדים בראש משפחה יהודית, להרבות את עם ישראל, ללא כל קשר לרמתם הדתית. ושמעתי מהמקובל הרב דוד בצרי שליט"א חישוב מעניין שערך ראש ישיבת "פורת יוסף" הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל. בדבריו הוא עמד על תוצאת ההבדל המספרי בין הנוהג התמוה שפשט בקרב משפחות יהודיות רבות ללדת שני ילדים בלבד, לבין הנוהג הנכון להשתדל להרבות את בני המשפחה ואת עם ישראל כפי מתנת יד ה'.

וכך הוא אמר: "בדור ההמשך של הנוהגים להסתפק בשני ילדים בלבד, אם כל אחד מילדיהם יביא לעולם שני ילדים בלבד, הרי הם יהיו ארבעה. ובדור השלישי, שמונה. בדור הרביעי, ששה עשר. ובדור החמישי יגיעו לשלושים ושתיים נפשות, אשר יהוו חלק מעם ישראל. אולם במשפחה בה הנוהג הוא ללדת עשרה ילדים, הרי בדור הראשון יהיו עשרה. וכשכל אחד מהעשרה יילד עשרה, הם יהיו מאה. בדור השלישי, אלף. בדור הרביעי, עשרת אלפים. ובדור החמישי, מאה אלף!"

חישוב פשוט ומעורר מחשבה זה, ממחיש היטב את משמעות האחריות המוטלת עלינו לדאוג לריבוי המספרי של עם ישראל, בפרט לאחר השואה האיומה שכילתה כשליש מעמינו.

יש לזכור כי שיעור הפרייון הנ"ל של נשים יהודיות בישראל (2.6 ילדים) הוא הממוצע שבין משפחות דתיות לשאינן דתיות. ודי בהגברה סבירה של הילודה בקרב כל המשפחות שאינן דתיות, כדי לשנות את המאזן הכללי של עם ישראל לטובה.

וכשתורם כל זוג יהודי את תרומתו הגדולה לעם ישראל, יזכור כי בכך עושה הוא נחת רוח לבורא העולם, אשר חפץ ביישובו של עולמו. ככתוב: "פִּי כֹה אָמַר ה' וכו' יִצְרֵן הָאָרֶץ וְעָשָׂהּ הוּא כֹּונֶנָה: לֹא תִהְיֶה בְרָאָה, לְשֹׁבֵת יִצְרָה!" (ישעיהו מה, יח. ועיין מגילה כז ע"א). וכפי שלמדו חז"ל בכמה מקומות בתלמוד מפסוק זה את חשיבות

מצוות הבאת ילדים נוספים לעולם, גם באדם שכבר קיים את מצוות פריה ורביה.²

בנוסף, לימדונו חז"ל כי כל ילודה נוספת, מזרזת את הגאולה. כמובא בתלמוד (יבמות סג ע"ב): "אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף". 'גוף' הוא שמו של אוצר הנשמות שבעולם הרוחני. ואין הגאולה שעל ידי המלך המשיח יכולה להתרחש, אלא לאחר שכל הנשמות שבאוצר הנשמות יבואו לעולם.

2. מצוות "פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ" (בראשית א, כח) המוטלת על כל יהודי, מחייבת אותו להביא לעולם לכל הפחות בן ובת. אולם בשני בנים או בשתי בנות לא קיים עדיין את המצוה. כנפסק בשלחן ערוך (אבן העזר סימן א, ה-ו): "כיון שיש לאדם זכר ונקבה, קיים מצות פריה ורביה. נולדו לו זכר ונקבה ומתו, והניחו בנים, הרי זה קיים מצות פריה ורביה. במה דברים אמורים, כשהיו בני הבנים זכר ונקבה והיו באים מזכר ונקבה. אף על פי שהזכר בן בתו, והנקבה בת בנו, הואיל ומשני בניו הם באים הרי קיים מצות פריה ורביה. אבל אם היו לו בן ובת, ומתו, והניח אחד מהם זכר ונקבה, עדיין לא קיים מצוה זו".

מצוה זו כה יקרה, עד שאפילו צדיק גדול כחזקיהו המלך, כמעט שהפסיד את חייו בעולם הבא, משום שנמנע מלקיימה. כמסופר בתלמוד על הפסוק (מלכים ב' כ, א): "בַּיָּמִים הֵהֵם חָלָה חֲזַקְיָהוּ לְמוֹת. וַיֵּבֵא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בֶּן אֲמוֹץ הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו: כֹּה אָמַר ה' צוּ לְבֵיתְךָ. כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה". הנה לשון התלמוד (ברכות י ע"א): "מאי כי מת אתה ולא תחיה? מת אתה - בעולם הזה, ולא תחיה - לעולם הבא. אמר ליה [חזקיהו לישעיהו]: מאי כולי האי [מה פשר כל זה]? אמר ליה: משום דלא עסקת בפריה ורביה [לא נשאת אשה]. אמר ליה: משום דחזאי לי ברוח הקודש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו [משום שראיתי ברוח הקודש שייצאו ממני בנים שאינם הגונים]. אמר ליה: בהדי כבשי דרחמנא למה לך [למה לך להיכנס לשיקולים של האלוקים]? מאי דמפקדת איבעי לך למעבד [מה שנצטווית עליך לעשות], ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא - לעביד [מה שנח לפני הקדוש ברוך הוא לעשות - הוא יעשה]. אמר ליה: השתא הב לי ברתך, אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו [אם כך, כעת תן לי את בתך לאשה, אולי יגרמו זכויותי וזכויותיך שיצאו ממני בנים טובים]. אמר ליה: כבר נגזרה עליך גזירה. אמר ליה: בן אמוץ, כלה נבואתך וצא! כך מקובלני מבית אבי אבא - אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים". וראה שם בתלמוד שאכן הגזרה התבטלה לאחר תפילתו ותשובתו של חזקיהו. אולם מתוך הדברים נמצאנו למדים עד כמה חשובה ונכבדת מצוות פריה ורביה אצל בורא העולם, עד כדי הפסד חיי העולם הבא באדם שהוא צדיק גמור, אלא רק שנמנע בידועין מלקיים מצוה זו.

אולם, גם מי שכבר קיים את מצוות פריה ורביה, זוכה לקיים מצוות "לשבת יצרה" בכל ילד או ילדה נוספים שזוכה להביא לעולם.

נמצא שכל ילד נוסף הבא לעולמינו, מזרז את בא הגאולה, באמצעות הוריו שהעניקו לו חיים בעולם הזה. וכמה גדול שכרו הנצחי של מזרז גאולת ישראל וגאולת כל האנושות?

ובמשפחות רבות, דווקא הילד העשירי או השנים עשר, התפתח ונהיה לילד המיוחד שבכולם והמוצלח מכולם. האדם אשר הביא בעתיד תועלת רבה - רוחנית, כלכלית או בטחונית לעם ישראל, וברכה וכבוד ושפע רב להוריו, בעולם הזה ובעולם הבא.

◆ הפלות?

פרק זה עוסק בהורים הנמנעים מהרחבת משפחתם. אולם מן הראוי להתייחס במסגרת זו גם לשוקלים להפיל את ילדם, מסיבות ומשיקולים שונים. ואינם יודעים כי הרג עובר חסר ישע ברחם אימו, אשר לשם השקטת המצפון האימהי קיבל את השם המטעה "הפסקת הריון", חמור כל כך עד שעליו אמר הבורא בתורתו (בראשית ט, ו): "שִׁפְךָ דַם הָאָדָם בְּאָדָם - דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ". וכדברי התלמוד על פסוק זה (סנהדרין נז ע"ב): "איזהו אדם שהוא באדם? הוי אומר זה עובר שבמעי אמו".

אמנם יש הסבורים בטעות שלפני מלאת ארבעים יום להריון אין שום בעיה בהפלה. אולם יש לדעת כי הנשמה נכנסת לעובר מיד עם ההפריה. כמבואר בתלמוד (סנהדרין צא ע"ב) שבשר אינו יכול להתקיים שלשה ימים ללא נשמה והוא מסריח. ואילו הביצית המופרית לא רק שאינה מתקלקלת היא גם מתפתחת על אף שכבר אינה חלק מגוף האם. דבר המוכיח כי מדובר ביצור חי בעל נשמה עצמאית. והאר"י ז"ל בספר "אוצרות חיים" (שער אנ"ך פרק ב, ד"ה ועתה נבאר) לימד כי על פי הקבלה, בכל יום משלשת הימים הראשונים נכנסים לעובר ששה ניצוצות של חיות עד שביום השלישי הוא נקרא חי. ח"י בגימטריה שמונה עשרה ניצוצות. אלא שביום הארבעים עולה הוא מדרגה בכך שנגמרת צורתו הבסיסית כאדם.

לאור האמור יש לזעוק ולהתריע בכל פה על הרג העוברים הסיטונאי הנעשה בארץ ישראל במסווה חוקי. לא הרבה יודעים כי לפי דו"ח של משרד הבריאות, מאז הקמת המדינה נהרגו בישראל באופן רשמי מאות אלפי עוברים, כאשר רובם המכריע הופל ללא היתר על פי ההלכה. ולהערכת ד"ר אלי שוסהיים יו"ר אגודת

“אפרת”, מאז שנת 1977 נהרגו כתשע מאות אלף עוברים ובסך הכל מאז קום המדינה מיליוני עוברים (!), חלקם הגדול בהפלות פרטיות. סוד גלוי הוא כי רבות מהמבקשות את אישור הוועדה להפסקת הריון, מסתירות את הסיבה האמיתית - מצוקה כלכלית, ומבקשות היתר להפלה מסיבות אחרות. האם לא היה ראוי שבמקום להשקיע סכומי עתק בהעלאת ובקליטת מאות אלפי גויים, הייתה ממשלת היהודים משקיעה בהצלת עוברים יהודים באמצעות עזרה למשפחות המבקשות להפיל את ילדם עקב מצוקה כלכלית?? כמה יהודים היו חיים היום בישראל ובעולם (כולל ילדי העוברים ההרוגים), ללא הטבח הסיטונאי הנורא שהתבצע בישראל בעשרות השנים האחרונות ועדיין מתבצע?

יש לדעת ולפרסם, כי ההיתר להפסיק חיי עובר הוא רק כאשר נשקפת סכנה לחיי האם (עייין שו"ת “יביע אומר”, חלק ד, אבן העזר סימן א). ובכל מקרה של התלבטות וספק יש לפנות לתלמיד חכם ירא שמים אשר יברר את הפרטים ויפסוק כהלכה.

וידוע אצל חכמי תורת הקבלה, כי ילד אשר מסיבה כל שהיא עלה בדעת הוריו להפילו, ולבסוף עמדו בניסיון והעניקו לו חיים, יהיה זה הילד אשר ממנו ירוו נחת יותר מכל ילדיהם, ואפשר אפילו שחייהם יינצלו על ידו. וידועות עדויות רבות על כך. ולעיתים היה זה ילד שגדל והביא ישועה לעם ישראל, כידוע.

המבקש להרחיב את ידיעותיו בנושא, יוכל לצפות בהרצאה “הכרעה גורלית”, באתר “הדברות”. ובעת הצורך בייעוץ וסיוע יש לפנות ללא היסוס למחלקת אמ”א (אמא מצילה אותי), שבארגון “הדברות”.

נספח ג

היחס לילדים וכיבוד הורים

קשרים בריאים בין הילדים להוריהם | חומרת אי כיבוד הורים |
פיתוח קשרים בריאים בין ההורים לילדים

בדרך כלל, כאשר מדברים על תקשורת חיובית במשפחה, עוסקים בקשר שבין בני הזוג בינם לבין עצמם. בפרק זה נעסוק בעזרת ה' בתקשורת המשפחתית מהיבט הקשר שבין הילדים להוריהם ובין ההורים לילדיהם.

◆ קשרים בריאים בין הילדים להוריהם

יש המתייחסים למצוות כיבוד הורים כאל ענין השייך לגיל ילדות והנערות בו הילדים חיים עם הוריהם. אבל לאמיתו של דבר, הילדים חייבים בכבוד ההורים לאורך כל חיי ההורים, ואפילו אם הם אנשים פשוטים ובנם עלה לגדולה ומשמש במשרה בכירה מאוד.

אמר פעם אדם חכם, "הורים", הם מתנה לילדים לזמן קצוב. בשלב מסויים הילדים נפרדים מהוריהם ואז נזכרים בכל ההחמצות והטעויות שנהגו כלפי ההורים. אבל, כבר מאוחר.

יש להתייחס לכיבוד הורים לפחות כפריעת חוב.

הרב אשר לעמל כהן, רב קהילה בביתר, סיפר לכותב השורות כי לאחר חתונתו אירח בביתו במשך שנים אחדות את חמותו שהיתה מוגבלת וזקוקה לסיעוד קבוע. וכשנשאל: הלא הדבר פוגע בתפקוד רעייתך בבית למענך, בהיותה עסוקה רבות בטיפול באמה? השיב בחיוך: אני אגואיסט! כתוב (שמות כ, יב) "כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ, לְמַעַן יֵאָרְכּוֹן יְמֵיךָ". כך אני מרוויח שרעייתי תאריך ימים, וגם אני...

השדה חמד (ברכות, אסיפת דינים, אות טז) מבאר מדוע לא מברכים על כיבוד הורים? משום שמצוי הדבר שהבן בטוח בעצמו כי הנה כיבד את אביו או את אמו כראוי, ובאמת לא עשה אפילו חצי ממה שהיה מחוייב לעשות כעת, ונמצאת ברכתו ברכה לבטלה.

◆ כמה חמור אי כיבוד הורים

יוסף הצדיק התקצרו שנותינו בעשר שנים משום ששמע מאחיו עשר פעמים את המילים "עבדך אבינו" ולא מחה בהם. ומכאן שיש לכבד לא רק בקום עשה, אלא גם להגן על כבוד ההורים אפילו שלא בפניהם.

וכתב הפלא יועץ (ערך "כבוד אב ואם") אע"פ שאב שמחל על כבודו - כבודו מחול (קדושין לב ע"א), בדיני שמים נענש הבן. וראוי לבן חכם שיתאוה שיצונו אביו דבר לעשותו, כדי שיקיים מצווה דאורייתא.

◆ קשרים בריאים בין ההורים לילדים

א. "כן אבל", תמיד עדיף מ"לא אבל". כלומר, אומנם לא תמיד ההורים יכולים, וגם לא תמיד אמורים להסכים למילוי רצון הילד, אך כאשר ישנו תנאי להיתר, תמיד עדיף לומר: "טוב, בסדר, אני מרשה, אבל לא היום כאשר אמא לא מרגישה טוב, אלא בעוד יום יומיים כאשר היא תרגיש טוב יותר. כעת היא זקוקה לעזרתך בבית". כך הילד שאינו מרוצה מהסירוב להיום, חש לכל הפחות הזדהות והסכמה עם רצונו, אלא שישנה סיבה המעכבת. כך הוא לא מפתח מרירות כלפי הורים. ובאמת, על ההורים לתת לו את מבוקשו מיד כשמתאפשר. נפלא הדבר, כאשר גם כאשר הילד כבר שכח את בקשתו, הוריו עומדים בדיבורם, מזכירים לו ושואלים אותו האם הוא עדיין מעוניין בכך.

לעומת זאת, תשובה שלילית, שרק לאחריה מגיע התנאי להסכמה, עלול לפתח רגשות שליליים כלפי ההורים.

אגב, כך גם נכון ללמד הלכות לאחריהם. במקום לומר "אסור לברור בשבת אלא אם כן יתקיימו שלשה תנאים...", נכון יותר לומר "מוותר לברור בשבת בתנאי שיתקיימו שלשה תנאים...".

ב. כלל גדול אמר הרש"ר הירש (יסודות החינוך עמ' נד): "תן לילדך והרשה לו כל מה שבידך לתת ולהרשות לו, ובתנאי שהדבר אינו מזיק ולא יסכן את טובתו הגופנית והמוסרית".

ג. ליזום התעניינות קבועה בשלום הילד בחינוך ובאהבה. וכשהוא בגיל ההתבגרות, יש לפנות אליו בגובה העיניים, ולהתעניין מבלי לחטט יותר מידי עד כדי דחייה וסלידה. אמנם על ההורים לדעת כל פרט חשוב הנוגע לחינוכו, כגון הרגליו, חבריו וכדומה, אבל הכל צריך להיות כמטוס זעיר ללא טייס (מזל"ט) המרחף מלמעלה ומצלם מבלי להתבלט.

ד. כשמגלים שהנער המתבגר עובר ימים קשים, הוא מתכנס בתוך עצמו ואינו רוצה לדבר, יש לנסות להוציא ממנו באווירה ידידותית מה מטריד אותו, כדי לסייע לו. ואם אינו מוכן בשום אופן לספר, יש לסיים במילים: "בכל אופן, אני תמיד כאן בשבילך. מתי שתרצה תוכל לספר לי ואעשה הכל כדי לעזור".

ה. גילויי חום ואהבה כלפי הילד, במקביל להצבת גבולות וגדרים, יוצרים מערכת תקשורתית נעימה, ובונים ילד בעל נפש בריאה.

ו. על ההורים להקפיד יותר מכל לשלוח את הילדים למוסדות חינוך תורניים, בהם החברים מתחנכים ליראת שמים ולמידות טובות, לכיבוד הורים ולכל מצוות התורה.

ז. יש להימנע לחלוטין מחשיפת הילדים לסרטים המכילים תכנים שליליים בהם נראים צעירים חצופים המתחצפים למבוגרים ומזלזלים בהוריהם. ובודאי להישמר מתכנים חסרי צניעות ורוויי אלימות. צפייה כזו הרסנית לחלוטין. לעומת זאת, סיפורים על כיבוד הורים אצל צדיקים, מעבירים מסר אמיתי וחזק. החל מהתנאים הקדושים, כגון המעשה ברבי טרפון, שכשהיתה חפצה אמו הזקנה לעלות או לרדת ממיטתה הגבוהה, היה רבי טרפון מתכופף כדי שתטפס בקלות

על גבו. ומסופר שכשהיתה פעם בחצר ביתה ונקרע מנעלה והלכה כשרגלה האחת יחפה, מיד בא רבי טרפון התכופף ונתן את ידו מתחת לרגלה, היחפה, וכך הוליכה צעד אחר צעד עד ביתה. וכלה בחכמי זמננו כגון כשהיה הרב רפאל ברוך טולדנו אברך, השתתף בסעודת סיום מסכת, וסירב לאכול. כשהתברר לחברו כי הוא צם, לחץ עליו שיספר לו מדוע. השיב לו הרב: אתמול בבית הדין התחצף אחד הצדדים כלפי אבי שהוא אב בית הדין. נזפתי בו לעין כל, ואבי מיד העיר לי שלא הייתי צריך להתערב כאשר אדם זה בצער. ראיתי שציערתי את אבי, וקיבלתי עלי יום צום לכפר על עוונתי. ועוד מסופר על אדם גדול זה, שכאשר היה בגיל עשר חולה במעיו וגונח מרוב כאבים, שתק מיד כשנכנס אביו לחדר, והמשיך לגנוח כשיצא אביו. וכששאלו חברו: "מדוע לא הראית לאביך עד כמה כואב לך?" השיב לו: "כדי לא לצערו חלילה".

ח. גם כאשר קיים מתח רב בין ההורה לילד, ניתן לתקן זאת על ידי הקצנה לצד אחד לפרק זמן מסויים שאורכו ייקבע לפי רמת המתיחות. בתקופה זו הילד לא ישמע כמעט ביקורות ודרישות, ורק בקשות קטנות שיעמוד בהן בודאי, ומיד יקבל מהוריו מחמאות וגילויי אהבה והערכה. לאחר כשבועיים יקבל הילד פרס (אפילו רק שוקולד מהודר) בצירוף פתק קטן ובו לב מצויר שבתוכו כתוב: "יש לך לב זהב. באהבה, אמא". או מכתב הערכה מלא. ברגע הראשון הילד יופתע, אך ייזכר שבאמת בשבועיים הללו הוא עשה כמעט כל מה שהתבקש ולא היה מתח בינו לבין הוריו. עם הזמן ניתן יהיה בהדרגה להעלות את סף הדרישות, עד האיזון הנכון.

ט. משפחה ברוכת ילדים זוכה להצלחה בסמכות ההורית, בקשר ובהערכה של הילדים להוריהם ושלה מעלות נוספות, הרבה יותר ממשפחה שבה ישנם רק שני ילדים, כמבואר בהרחבה בפרק הבא.

י. לאחר חתונת הילדים, על הורי הזוג הצעיר משני הצדדים להיזהר שלא להתערב בחיי הזוגיות של הילדים. הורים חכמים יודעים שגם כאשר קלטו מתיחות או מחדל, עליהם להיות בבחינת: "לא רואה, לא שומע, לא מדבר".

הדרכה מפורטת נוספת בחינוך הילדים ניתן לראות בספרנו "מפתחות לחיים".